

PŘEHLED VÝZKUMŮ

51

Brno 2010

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 51
Volume 51

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Jiří Juchelka, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Bronzové artefakty nalezené v depotech na hradišti „Tabulová hora“
u Klentnice. Srov. studii A. Navrátila. Foto J. Špaček.
*A foto of bronze artifacts found in hoards in the hill fort „Tabulová
hora“ near Klentnice. See the study of A. Navrátil. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabno.cz
Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2010

Copyright ©2010 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obsah

Studie a krátké články Case Studies and Short Articles Studien und kurze Artikel

9

- Eugeniusz Foltyn, Edelgarda M. Foltyn, Leonard Jochemczyk,
Jerzy Nawrocki, Małgorzata Nita, Jan Maciej Waga, Antoni Wójcik:*
The lower palaeolithic settlement at the Kończyce Wielkie site, Cieszyn Silesian (Poland) 11

- Jiří Svoboda, Pavel A. Kosintsev, Sandra Sázelová, Vlasta Jankovská, Martin Holub:*
Ethnoarchaeology of Nenets Campsites, Cases of Yangana Pe and Oktyaberskaya
(Polar Ural Mts., Northwest Siberia) 33

- Miroslav Dobeš, Pavel Fojtík, Marek Kalábek, Pavlína Kalábková, Jaroslav Peška:*
K počátkům výskytu měděné industrie na Moravě, sekery z Hulína–Pravčic a Laškova 57

- Jerzy Kopacz, Lubomír Šebela:*
Lithic Chipped Industry of the Jevišovice Culture in Moravia. An Introductory Study 69

- Aleš Navrátil:*
Nové nálezy z „Tabulové hory“ u Klentnice a stav archeologické „nevědomosti“ 97

- Jiří Juchelka:*
Bronzové a železné náramky, nápažníky a nánožníky lužické kultury z českého Slezska 109

- Oto Makýš:*
Construction of a Hypothetical “Celtic” Gate to a Sacred Area
in the Frame of the Archaeology Museum at Liptovská Mara 119

- Miloš Čížmář, Jana Čížmářová, Martin Kejzlar, Eva Kolníková:*
Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě v roce 2009 125

- Soňa Klanicová:*
Nálezy terra sigillata v oblasti pod Pavlovskými vrchy (jižní Morava)
a jejich vypovídací hodnota pro zkoumání římsko-barbarských vztahů 139

- Adéla Balcárková:*
Raně středověké osídlení na lokalitě Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 157

- Marek Hladík, Marian Mazuch:*
Problém interpretace vzájemného vztahu sídlištních a pohřebních komponent
v prostoru mikulčické raněstředověké aglomerace 197

- Rudolf Procházka:*
Odras vrcholně středověké urbanizace v archeologických pramenech na základě vybraných příkladů 209

- Pavel Vařeka, František Kostrouch, Petr Kočár, Zdeňka Šůvová:*
Příspěvek ke studiu žijících vsí středověkého původu.
Pozůstatky zástavby z pozdního středověku na parcele č. p. 121 v Mikulčicích 249

Paleolit – Paleolithic – Paläolithikum	269
Bílá Lhota (okr. Olomouc)	269
Blažovice (okr. Brno-venkov)	269
Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)	269
Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)	275
Brno (k. ú. Vinohrady, okr. Brno-město)	278
Diváky (okr. Břeclav)	279
Dolní Věstonice (okr. Břeclav)	279
Drnovice (okr. Vyškov)	280
Hradec nad Svitavou (okr. Svitavy)	281
Křepice (okr. Břeclav)	282
Kurdějov (okr. Břeclav)	283
Kyjovice (okr. Znojmo)	284
Lhota (k. ú. Lhota u Lipníka nad Bečvou, okr. Přerov)	284
Milovice (okr. Břeclav)	285
Mladeč (okr. Olomouc)	288
Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov)	288
Nikolčice (okr. Břeclav)	289
Pavlov (okr. Břeclav)	290
Přerov (k. ú. Předmostí, okr. Přerov)	294
Radslavice (okr. Přerov)	295
Tvořihráz (okr. Znojmo)	296
Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov)	296
Želešice (okr. Brno-venkov)	301
Neolit – Neolithic – Neolithikum	305
Bánov (okr. Uherské Hradiště)	305
Bílá Lhota (okr. Olomouc)	305
Blažovice (okr. Brno-venkov)	305
Brno (k. ú. Kníničky, okr. Brno-město)	306
Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)	306
Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)	310
Černá Hora (okr. Blansko)	310
Domanín (okr. Hodonín)	311
Hladké Životice (okr. Nový Jičín)	311
Hulín (k. ú. Hulín, Pravčice, okr. Kroměříž)	312
Jinačovice (okr. Brno-venkov)	313
Jířkovice (okr. Brno-venkov)	313
Kobeřice (okr. Opava)	314
Krnov (k. ú. Opavské Předměstí, okr. Bruntál)	314
Kuřim (okr. Brno-venkov)	315
Kyjovice (okr. Znojmo)	315
Lehotice (okr. Kroměříž)	319
Malhostovice (okr. Brno-venkov)	319
Mašovice (okr. Znojmo)	319
Modřice (okr. Brno-venkov)	320
Mokrá-Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov)	320
Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov)	320
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	320
Orlovice (okr. Vyškov)	320
Pasohlávky (k. ú. Mušov, okr. Břeclav)	321
Polešovice (okr. Uherské Hradiště)	323
Polkovice (okr. Přerov)	323
Rajhradice (okr. Brno-venkov)	323
Rousínov (okr. Vyškov)	323
Sivice (okr. Brno-venkov)	324
Sudice (okr. Blansko)	324

Suché Lazce (okr. Opava)	324
Štěpánovice (okr. Třebíč)	325
Určice (okr. Prostějov)	325
Velatice (okr. Brno-venkov)	325
Viničné Šumice (okr. Brno-venkov)	326
Věžky (okr. Kroměříž)	326
Eneolit – Eneolithic – Äneolithikum	329
Alojzov (okr. Prostějov)	329
Branišovice (okr. Brno-venkov)	329
Hulín (okr. Kroměříž)	330
Krnov (k. ú. Opavské Předměstí, okr. Bruntál)	330
Krumvř (okr. Břeclav)	330
Kuřim (okr. Brno-venkov)	331
Modřice (okr. Brno-venkov)	331
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	332
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	332
Opava (k. ú. Kylešovice, okr. Opava)	332
Orlovice (okr. Vyškov)	333
Otaslavice (k. ú. Horní Otaslavice, okr. Prostějov)	333
Pasohlávky (k. ú. Pasohlávky, k. ú. Mušov, okr. Břeclav)	333
Pravčice (okr. Kroměříž)	337
Rousínov (okr. Vyškov)	337
Rousínov (k. ú. Rousínovec, okr. Vyškov)	337
Suché Lazce (okr. Opava)	338
Suchohrdly (okr. Znojmo)	338
Šlapanice (k. ú. Šlapanice u Brna, okr. Brno-venkov)	339
Úvalno (okr. Bruntál)	339
Znojmo (okr. Znojmo)	339
Doba bronzová – Bronze Age – Bronzezeit	341
Blažovice (okr. Brno-venkov)	341
Branišovice (okr. Brno-venkov)	341
Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)	341
Bulhary (okr. Břeclav)	342
Drahanovice (k. ú. Lhota pod Kosířem, okr. Olomouc)	342
Holasice (okr. Brno-venkov)	342
Holešov (k. ú. Všetuly, okr. Kroměříž)	342
Horka nad Moravou (okr. Olomouc)	343
Hrubčice (okr. Prostějov)	343
Hulín (okr. Kroměříž)	344
Hulín (k. ú. Chrást any, okr. Kroměříž)	345
Krnov (k. ú. Opavské Předměstí, okr. Bruntál)	345
Lošov (okr. Olomouc)	346
Malhostovice (okr. Brno-venkov)	346
Modřice (okr. Brno-venkov)	347
Opava (k. ú. Kylešovice, okr. Opava)	347
Ostrov u Macochy (okr. Blansko)	347
Otaslavice (okr. Prostějov)	347
Pasohlávky (k. ú. Mušov, k. ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	348
Pravčice (okr. Kroměříž)	356
Pravčice (okr. Kroměříž)	357
Příkazy (okr. Olomouc)	357
Ptení (okr. Prostějov)	357
Rajhradice (okr. Brno-venkov)	358
Slatinice (okr. Olomouc)	358
Smržice (okr. Prostějov)	359
Sudice (okr. Blansko)	359
Suchohrdly (okr. Znojmo)	361
Trboušany (okr. Brno-venkov)	361
Určice (okr. Prostějov)	361

Velatice (okr. Brno-venkov)	361
Vícenice u Náměště nad Oslavou (okr. Třebíč)	362
Vysoké Pole (okr. Zlín)	362
Znojmo (okr. Znojmo)	362
Zvole (okr. Šumperk)	363
Žešov (okr. Prostějov)	364

Doba železná – Iron Age – Eisenzeit 365

Blažovice (okr. Brno-venkov)	365
Břeclav (k. ú. Charvátská Nová Ves, okr. Břeclav)	365
Holešov (okr. Kroměříž)	366
Holešov (okr. Kroměříž)	367
Hrubá Vrbka (okr. Hodonín)	367
Hrubčice (okr. Prostějov)	368
Hulín (okr. Kroměříž)	368
Malé Hradisko (okr. Prostějov)	368
Malhostovice (okr. Brno-venkov)	369
Modrá (okr. Uherské Hradiště)	369
Modřice (okr. Brno-venkov)	370
Mokrý–Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov)	372
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	372
Napajedla (okr. Zlín)	373
Orlovice (okr. Vyškov)	373
Pamětice (okr. Blansko)	374
Plumlov (okr. Prostějov)	374
Polešovice (okr. Uherské Hradiště)	375
Prostějov (k. ú. Krasice, okr. Prostějov)	375
Příbor (okr. Nový Jičín)	376
Rousínov (okr. Vyškov)	378
Slatinice (okr. Olomouc)	378
Štěpánovice (okr. Brno-venkov)	379
Určice (okr. Prostějov)	379
Vlachov (okr. Šumperk)	379
Zahnašovice (okr. Kroměříž)	380
Znojmo (okr. Znojmo)	380

Doba římská a doba stěhování národů – Roman Age and Migration Period – Römische Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit 381

Blažovice (okr. Brno-venkov)	381
Hrubá Vrbka (okr. Hodonín)	381
Hrubčice (okr. Prostějov)	383
Hulín (okr. Kroměříž)	383
Kobeřice (okr. Opava)	384
Lichnov (okr. Bruntál)	384
Modřice (okr. Brno-venkov)	384
Oldřichov (okr. Opava)	385
Pasohlávky (k. ú. Mušov, k. ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	385
Prostějov (k. ú. Žešov, okr. Prostějov)	389
Rousínov (okr. Vyškov)	390
Smržice (okr. Prostějov)	390
Velké Hoštice (okr. Opava)	391

Středověk a novověk – Middle Ages and Modern Times – Mittelalter und Neuzeit 393

Bantice (okr. Znojmo)	393
Blažovice (okr. Brno-venkov)	393
Bořitov (okr. Blansko)	393
Boskovice (okr. Blansko)	394
Bouzov (okr. Olomouc)	394
Brno (okr. Brno-město)	395
Brno (k. ú. Kníničky, okr. Brno-město)	432
Břeclav (k. ú. Charvátská Nová Ves, okr. Břeclav)	432

Březsko (okr. Prostějov)	433
Bučovice (okr. Vyškov)	433
Budišov nad Budišovkou (okr. Opava)	433
Buchlovice (okr. Uherské Hradiště)	434
Bulhary (okr. Břeclav)	434
Černá Hora (okr. Blansko)	434
Deštná, k. ú. Rumberk (okr. Blansko)	434
Fulnek (okr. Nový Jičín)	435
Holešov (okr. Kroměříž)	437
Horka nad Moravou (okr. Olomouc)	437
Hostišová (okr. Zlín)	438
Ješov (okr. Olomouc)	438
Krnov (k. ú. Krnov–Horní Předměstí, okr. Bruntál)	438
Krumvř (okr. Břeclav)	443
Litovel (okr. Olomouc)	443
Lukov (okr. Zlín)	444
Malé Hoštice (okr. Opava)	446
Malhostovice (okr. Brno-venkov)	446
Mikulčice (okr. Hodonín)	446
Mikulov (okr. Břeclav)	449
Milovice (okr. Břeclav)	450
Mladeč (okr. Olomouc)	451
Modrá (okr. Uherské Hradiště)	451
Modřice (okr. Brno-venkov)	452
Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá, okr. Brno-venkov)	452
Moravičany (okr. Šumperk)	452
Mostkovice (okr. Prostějov)	453
Náměšť na Hané (okr. Olomouc)	453
Napajedla (okr. Zlín)	453
Nové Lublice (okr. Opava)	454
Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc)	455
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	455
Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)	457
Olšany u Prostějova (okr. Prostějov)	458
Opava (k. ú. Opava-město, okr. Opava)	459
Opava (k. ú. Opava-město, okr. Opava)	462
Opava (k. ú. Opava-Předměstí, okr. Opava)	464
Ostrava (k. ú. Moravská Ostrava, okr. Ostrava)	464
Otaslavice (k. ú. Horní Otaslavice, okr. Prostějov)	464
Plumlov (okr. Prostějov)	466
Pomezí (okr. Svitavy)	466
Prostějov (okr. Prostějov)	466
Prostějov (okr. Prostějov)	468
Prostějov (okr. Prostějov)	469
Přemyslovice (okr. Prostějov)	469
Příbor (okr. Nový Jičín)	469
Příkazy (okr. Olomouc)	470
Raduň (okr. Opava)	471
Rajhradice (okr. Brno-venkov)	471
Rybníky (okr. Znojmo)	471
Rýmařov (okr. Bruntál)	474
Sazovice (okr. Zlín)	475
Slavkov u Brna (okr. Vyškov)	475
Smržice (okr. Prostějov)	476
Šlapanice u Brna (okr. Brno-venkov)	476
Šternberk (okr. Olomouc)	477
Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)	478
Uničov (okr. Olomouc)	480
Určice (okr. Prostějov)	481
Valtice (okr. Břeclav)	482
Vranov nad Dyjí (okr. Znojmo)	482

Vysoké Pole (okr. Zlín)	484
Vysoké Pole (okr. Zlín)	484
Vyškov (okr. Vyškov)	484
Zlín-Štípa (okr. Zlín)	484
Znojmo (okr. Znojmo)	485
Znojmo (okr. Znojmo)	489
Znojmo (okr. Znojmo)	491
Zprávy o činnosti – Reports – Berichte	493
Z aktivit Archeologického ústavu Akademie věd ČR, Brno, v. v. i., za rok 2009	493
Výročí 100 let od narození profesora Josefa Poulíka (1910–1998)	496
Výsledky leteckého snímkování ÚAPP Brno za rok 2009	498
Seznam autorů – List of contributors – Autorregister	503

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Mittelalter und Neuzeit

BANTICE (OKR. ZNOJMO)

Intravilán. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: Na ZM ČR (1:10 000, kladový list 34-11-23) mezi body 391/334 a 382/359 mm od Z/J s. č.

V srpnu a září roku 2009 proběhl archeologický výzkum při druhé etapě stavby průtahu obcí Bantice. Lokalizována se nachází v severní zastavěné části obce na mírném svahu obráceném k jihu. Na území zasaženém stavbou se podařilo zdokumentovat kulturní vrstvu a 9 zahloubených objektů náležících výhradně do období 16.–17. stol.

David Humpola

Resumé

Bantice (Bez. Znojmo), Ortsbereich. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

BLAŽOVICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Pod Kostelem“. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

V květnu až říjnu roku 2009 uskutečnili pracovníci ÚAPP Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum v polní trati „Pod Kostelem“ v souvislosti s budováním nových komunikací, inženýrských sítí a rodinných domů (viz kap. Doba železná). Část sídlištních objektů byla na základě získaného materiálu předběžně datována do střední doby hradištní. Vyskytly se mezi nimi i charakteristické mírně zahloubené chaty přibližně čtvercového půdorysu s kamennou pecí v jednom z rohů. Zatím zůstává otázkou, zda do této etapy, nebo spíše do doby římské patří depot více než 60 železných předmětů uložených v okovaném dřevěném vědru (obr. 1). Sklad byl sice nalezen uprostřed laténského hliníku, ale kromě chronologicky necitlivých předmětů (kosy, pilníky v kostěných rukojetích, pila, klíč, kování zámku, udidlo aj.) obsahoval také zvonek, jehož přítomnost lze v našich zemích alespoň podle současných znalostí očekávat nejdříve v době římské (Janošík, Pieta 2006, 126–128; Jílek 2008).

Michal Přichystal

Literatura

Janošík, J., Pieta, K. 2006: Nález zvona na hradisku z 9. století v Bojněj. Náčrt historie včasnostředověkých zvonov. In: K. Pieta, A. Ruttkay, M. Ruttkay (eds.): *Bojná. Hospodářské a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva*. Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia 9, Nitra, 121–158.

Obr. 1. Blažovice. Depot železných předmětů.

Fig. 1. Blažovice. Ein Hortfund der Eisengegenständen.

Jílek, J. 2008: Nálezy římských zvonů na území ČR a naddunajské části Dolních Rakous. In: Z. Měřínský, J. Klápště (eds.), *Moravskoslezská škola doktorských studií. Seminář 1. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque, Supplementum 1*, Brno, 145–153.

Resumé

Blažovice, (Bez. Brno-venkov), "Pod Kostelem". Bei der Rettungsgrabung in Flur „Pod Kostelem“ wurde die mittelburgwallzeitliche Siedlung abgedeckt.

BOŘITOV (OKR. BLANSKO)

Ulice Trávníky. Mladší doba hradištní, vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V březnu roku 2009 uskutečnili pracovníci ÚAPP Brno, v. v. i., záchranný výzkum na J straně východního konce ulice Trávníky (naproti č. p. 206 a 366), kde v souvislosti s rekonstrukcí silnice II/377 Bořitov–Rájec došlo k odkryvu zahloubeného archeologického objektu.

Uvedené místo leží v nadmořské výšce okolo 300 m, na úpatí S až SV svahu, kterým klesá vrch Bukovice (501 m n. m.) k potoku Býkovka. Zdejší terén byl ale již dříve terasovitě upraven, patrně při výstavbě původní komunikace. Přesná poloha lokality je na ZM ČR 1:10 000, list 24-14-19, určena body o souřadnicích 458:201 mm od Z:J s. č.

Funkčně blíže neinterpretovatelnou sídlištní jámu je možné na základě získané keramiky datovat do mladší doby hradištní. Navíc intruze několika zlomků mladších

keramických nádob v horních partiích její výplně nepřímou dokládá na místě určité aktivity také ve vrcholném středověku a novověku. Nález představuje dosud neznámou lokalitu a přispívá k poznání počátků Bořitova, jehož existence je prokázána zápisem v pozdějším falzu snad již k roku 1173 (Procházka, Štrof 1983, 53).

Michal Přichystal

Literatura

Procházka, R., Štrof, A. 1983: Příspěvek k osídlení Bořitova a Černé Hory na Blanensku. *Vlastivědný věstník moravský* 35/1, 46–58.

Resumé

Bořitov (Bez. Blansko), Trávníky Str. Bei der Rettungsgrabung in Trávníky Strasse wurde eine jungburgwallzeitliche Siedlungsgrube abgedeckt.

BOSKOVICE (OKR. BLANSKO)

Bezručova ulice, p. č. 269/2. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

Při stavbě bytového domu na Bezručově ulici, v blízkosti centra Boskovic, proběhl záchranný archeologický výzkum. Zkoumány byly profily základových pasů, částečně kulturní vrstva a zbytky středověkého objektu s mazanícovou výplní. Kulturní vrstva o mocnosti 30–70 cm byla zjištěna v celé ploše parcely. Mimo recentní zásahy je možné převážnou většinu keramických nálezů z výzkumu (obr. 2) zařadit do 1. poloviny 15. století, několik zlomků patří do 13. století a nalezeno bylo i několik drobných fragmentů pravěké keramiky (snad LNK, KLPP).

Přímo v Bezručově ulici zjistil osídlení z 15. století již A. Štrof, prozkoumán zde byl pozůstatek hrnčářské pece. Zástavba v tomto období existovala i na Komenského ulici (Štrof 1985, 93; Procházka 1995, 122; Hladký 1991, 55), stopy požárem zničené dřevohlinité zástavby z 15. století nově pochází z centrálního Masarykova náměstí, parcely č. 81 a 102 (Kolařík, Pančíková 2009, 343; Pančíková 2009, 342). V období pozdního středověku byla tedy centrální část Boskovic v prostoru celého Masarykova náměstí, na něho navazující Komenského ulice i blízké okolí intenzivně osídlena.

Zuzana Pančíková

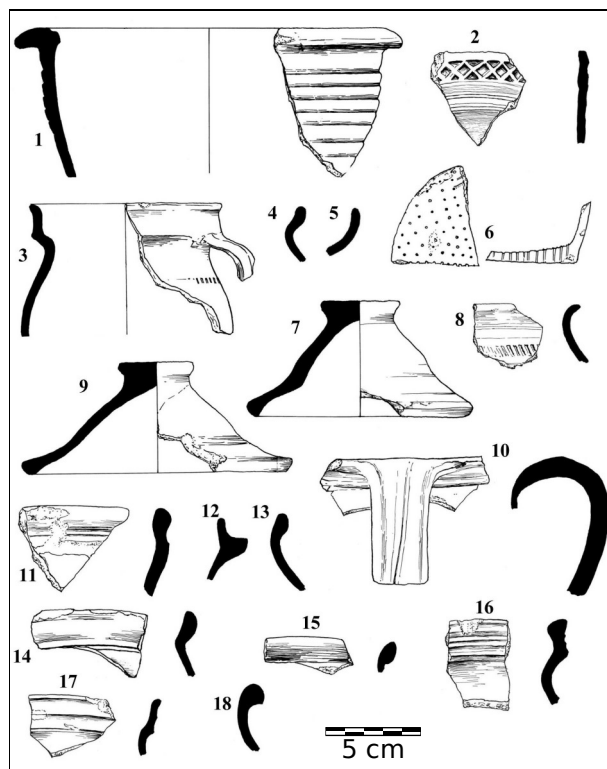
Literatura

Hladký, J. 1991: Nález pozdněstředověké polozemnice v Boskovicích na Komenského ul. *Sborník okresního muzea Blansko* 1991, 55–56.

Kolařík, V., Pančíková, Z. 2009: Boskovice (okr. Blansko), Masarykovo náměstí p. č. 81. *Přehled výzkumů* 50, 342–344.

Pančíková, Z. 2009: Boskovice (okr. Blansko), Masarykovo náměstí, p. č. 102. *Přehled výzkumů* 50, 342.

Procházka, R. 1995: Keramik des 14.–14./15. Jahrhunderts aus Brno und Boskovice. Ein Beitrag zur Regionalisierung der mittelalterlichen Keramik in Mähren.

Obr. 2. Boskovice. Výběr středověké keramiky.

Fig. 2. Boskovice. Mittelalterliche Keramik.

Denkmalpflege und Forschung in Westfalen 32, Bonn, 113–124.

Štrof, A. 1985: Übersicht neuer Lokalitäten und Funde in der Boskovicer Furche. *Přehled výzkumů* 1983, 91–98.

Resumé

Boskovice (Bez. Blansko), Bezručova Str., Parz. Nr. 269/2. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

BOUZOV (OKR. OLOMOUČ)

Areál hradu, č. p. 8, p. č. 1. Vrcholný středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu Y = -571870; X = -1106587 (S-JTSK).

Dne 11. 8. 2009 došlo při výměně stupačky toalet ve V části přízemí předhradí k objevení kaverny sahající do hloubky 2,51 m pod podlahou, rozkládající se přibližně pod celým prostorem místnosti o rozměru cca 1,28 × 1,08 m. Následující den proběhla archeologická rekonstrukce a zhodnocení nálezné situace, které si vyžádalo provedení záchranného archeologického výzkumu dne 18. 8. 2009.

Lidské aktivity na lokalitě byly rozděleny do tří fází:

1. Středověk. Nejstarší zachycenou stratigrafickou jednotkou byla kulturní vrstva sutí (k. 101) ze stavebních destrukcí, datovaná podle nalezených keramických fragmentů do průběhu 15. století. Omezený

prostor kaverny v místnosti toalety a vysoký obsah kamenů a bloků v této vrstvě neumožnil z technických důvodů další průzkum jejích nižších partií, lze však důvodně předpokládat, že leží na chronologicky starších středověkých uloženinách. Do této vrstvy byla v pozdním středověku založena kamenná zeď k. 904, probíhající ve směru severozápad–jihovýchod, která byla záhy ubourána a částečně převrstvena suťovou destrukcí (k. 102), datovanou do 15.–16. století. Na této suti a zdi 904 byla postavena pozdněstředověká kamenná zeď 900, probíhající ve směru SZ–JV, přičemž obě zdi 904, 900 nerespektují popřestavbové architektonické uspořádání místností. Pozdněstředověkého stáří je i spodní partie současné východní obvodové zdi budovy, reprezentuje ji kamenné zdivo k. 901, přistavěné ke zdivu 904 a 900.

2. Přestavbová fáze (1895–1909). Při přestavbě z iniciativy velmistra řádu německých rytířů arcivévodě Evžena Habsburského byla na zřejmě tehdy patrný relikv středověké východní obvodové zdi 901 postavena její nadzemní partie, skládající se ze zdi smíšené konstrukce k. 902. Na zdivo 901 byla položena litinová roura. Mírně snížená místnost tak sloužila jako technické zázemí. Pravděpodobně sanitární funkci dokládá i otisk kameninové roury ve zdi 902. Taktéž byly vybudovány všechny stávající zděné nadzemní konstrukce a současné architektonické uspořádání místností. Z této doby pochází i zásypová vrstva k. 104.
3. Recentní fáze. Při úpravách v prostoru místnosti toalety došlo k prohloubení úrovně místnosti a tím k částečnému odstranění středověkých vrstev k. 101, 102 i přestavbové vrstvy 104. Zásahem do zdí 901 a 902 vznikla dutina o rozměru $0,70 \times 0,54 \times 0,70 \times 0,78$ m, sahající až do hloubky výkopu. Zásah byl spolehlivě datován nálezy (tuba lepidla Superfix) ve vrstvě k. 100, vzniklé při těchto pracích, ale hlavně podle výrobního čísla instalované kanalizační roury s datem výroby 20. 6. 1999. Z následné rešerše pramenů vyplývá, že není známo, že by při tomto zásahu byl realizován záchranný archeologický výzkum.

Pavel Šlězár

Resumé

Bouzov (Bez. Olomouc), Burg. Nr. 8, Parz. Nr. 1. Spätmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

Cílem tohoto příspěvku je, obdobně jako v uplynulých deseti letech, souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů prováděných společností Archaia Brno, o. p. s., na území velkého Brna, především v historickém centru města a v prostoru jeho historických předměstí. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 35–36;

naposledy pak souhrnně Holub, Kolařík, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2004, 57–97).

Přehled záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2009:

Výzkumy prováděné v roce 2009 lze rozdělit do tří skupin: 1) rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy; 2) výzkumy realizované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“; 3) menší terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí. Jako 4. skupinu uvádíme výzkumy, jejichž terénní části proběhly již dříve, ale v roce 2009 došlo k jejich zpracování a vyhodnocení.

Ad 1) Rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy

Pokračoval výzkum na Pekařské ulici 53 (akce A066/2008), započatý již v roce 2008. Výzkum na Orlí bude pokračovat i v roce 2010. Uskutečnily se akce v prostoru na Mojžířské náměstí 6, 7 (akce A007/2009) a na Vídeňské ulici (akce A018/2009). Začal výzkum na Běhounské ulici, Brandlově ulici, Joštově ulici, Moravském náměstí, Solniční ulici (akce A061/2009) a Panenské ulici (A014/2009), který bude pokračovat i v roce 2010.

Ad 2) Sondy dokumentované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“

V rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“, o němž jsme podrobněji informovali v roce 2000 (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 36), bylo v roce 2009 realizováno 6 projektů. „Sanovány“ byly bloky 9a, 10–Měnišská ulice, Novobranská ulice, Orlí ulice (akce A41/2009), 20b–Husova ulice (akce A016/2009), 21b–Josefská ulice (akce A060/2009), 22b–Benešova ulice (akce A023/2009) a 46–Komenského náměstí (akce A040/2009). Sondy byly položeny také na Mendlově náměstí (akce A010/2009).

Ad 3) Výzkumy menšího rozsahu

Běhounská ulice (akce A020/2009), Dominikánské náměstí 1, Zelný trh (akce A046/2009), Joštova ulice, Moravské náměstí (akce A080/2008), Moravské náměstí 1 (akce A067/2009), Moravské náměstí, Rooseveltova ulice, Solniční ulice (akce A062/2009), náměstí Svobody (akce A024/2009), Trtílkova ulice 18 (akce A031/2009).

Ad 4) Zpracování a vyhodnocení již ukončených terénních částí výzkumů

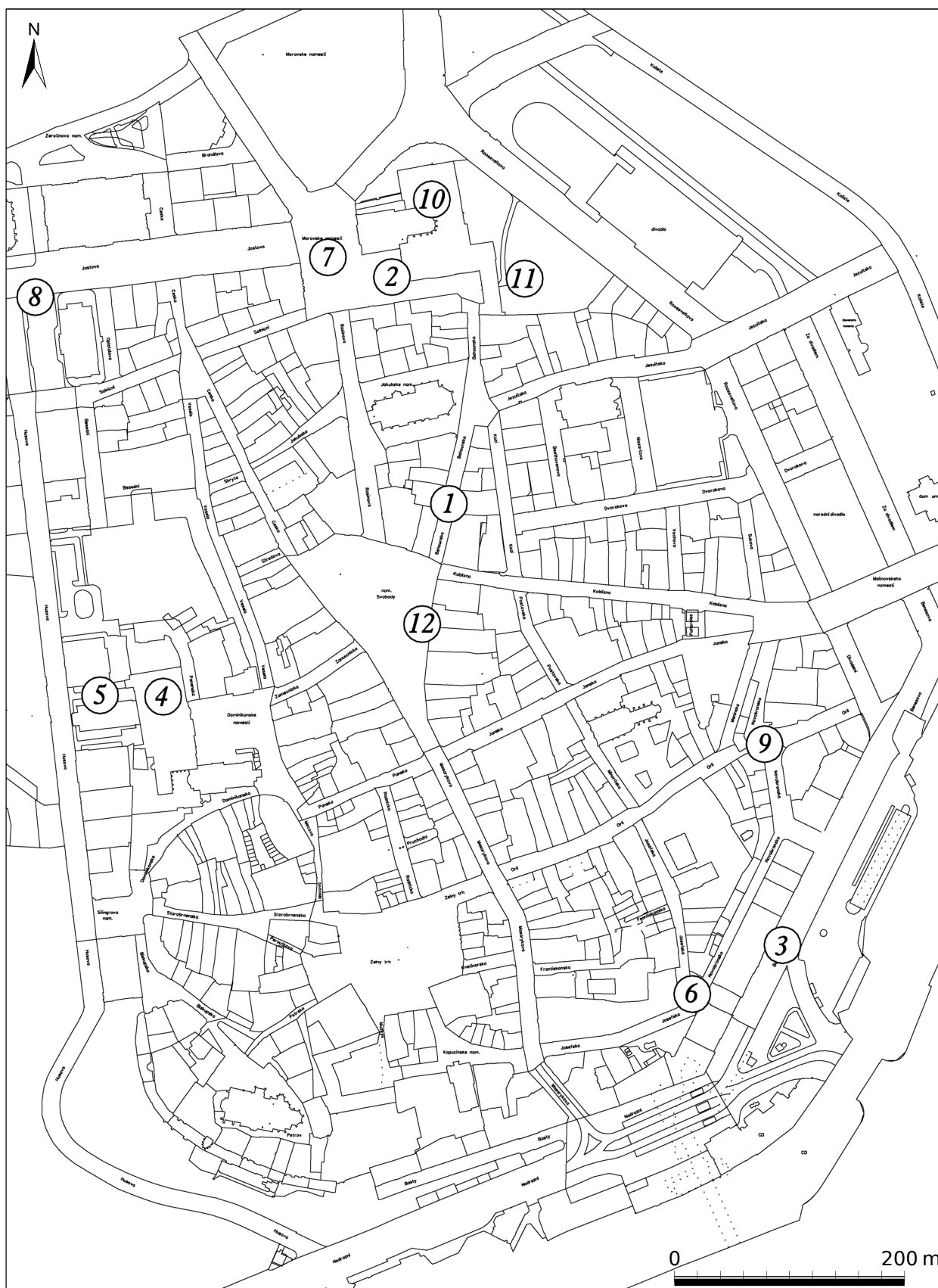
V roce 2009 bylo dokončeno zpracování výzkumů, které proběhly v roce 2006 až 2008. Jde o následující: ulice Bašty 2–4 (akce A020/2008), Božetěchova ulice 2 (akce A006/2006, A015/2006, A090/2006), Jakubská ulice, Rašínova ulice (akce A086/2007).

Předběžné výsledky jednotlivých výzkumů (akce jsou řazeny abecedně primárně podle katastrů):

K. ú. Královo Pole

Božetěchova ulice 2, p. č. 3, 5/1 (akce A006/2006, A015/2006, A090/2006). Středověk, novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

V roce 2009 bylo ukončeno zpracování rozsáhlého archeologického výzkumu, který probíhal od ledna 2006 do srpna 2008 v souvislosti s celkovou rekonstrukcí areálu bývalého kartuziánského kláštera v Brně-Králově Poli. Účelem výzkumu bylo zdokumentovat ohrožené archeologické památky narušené stavebními pracemi. Realizo-

Obr. 3. Plán historického středu Brna s vyznačením výzkumů, které zde probíhaly v roce 2009. 1 – Běhounská (A020/2009), Běhounská, Brandlova, Joštova, Moravské náměstí, Solniční (akce A061/2009), Benešova (akce A023/2009), Dominikánské náměstí 1, Zelný trh (akce A046/2009), Husova (akce A016/2009), Josefská (akce A060/2009), Joštova, Moravské náměstí (akce A080/2008), Komenského náměstí (akce A040/2009), Měnínská, Novobranská, Orlí (akce A41/2009), Moravské náměstí 1 (akce A067/2009), Moravské náměstí, Rooseveltova, Solniční (akce A062/2009), náměstí Svobody (akce A024/2009).

Abb. 3. Plan des historischen Stadtzentrums von Brno mit Bezeichnung der 2009 durchgeführten Grabungen.

ván byl v rámci tří akcí (akce A006/2006–objekt refektáře SO324, akce A015/2006–objekty SO321, SO322, SO323, SO325, SO422 a akce A090/2006–severní klausury SO326)–obr. 4.

Akce A006/2006 (SO324)

Výkopové práce v rámci této akce zasáhly interiéru refektáře, západní křídlo chodby velkého ambitu, dvorek s křížovou kaplí a dvorek za presbytářem kostela Nejsvětější Trojice. Byly také sledovány výkopy kanalizace v prostoru velkého ambitu a s nimi související odkrytí zdí cel G1 a H.

Všechny dokumentované výkopy v tomto prostoru prokázaly navýšení terénu souvrstvím novověkých navážek (18. století) o mocnosti 1–2 m. Navážka dorovnávala původní terén klesající k východu. V úrovni půdního typu byly zachyceny ojedinělé pravěké objekty kultury s lineární keramikou.

Při dohledu výkopu kanalizace na dvorku za presbytářem kostela byly v severozápadní části narušeny dva hroby. V místě se nacházel hřbitov kartuziánů. Další výkopové práce již díky vrstvě navážek hrobové celky nenašly. Kosterní ostatky byly ponechány v místě nálezů. V rámci hloubení kanalizační rýhy v prostoru předpokládané cely G1 byla odkryta původně nadzemní zdiva této cely. Bagrováním byl poškozen původní vstup v jihovýchodním rohu s polosloupem opatřeným profilovanou římsou. Aby nedošlo k dalšímu poškození dochovaných středověkých zdí, byla trasa kanalizace přeložena do volného prostoru mezi cely G a G1. Byla tak jen částečně poškozena zdiva chodby velkého ambitu. Archeologickým výzkumem bylo dokumentováno v jihozápadním rohu cely G1 umístění schodiště, původně vedoucí z přízemí do patra cely. Vestavbu schodiště do JZ nároží cely je možné klást nejdříve do závěru 16. století. Jeho zánik lze na základě keramického materiálu vyzvednutého ze suťového zásypu datovat do 18. století. Interiér cely byl dlážděn pálenými čtvercovými dlaždicemi kladenými souběžně s obvodovými stěnami. Cela byla z exteriérové strany omítána. Sondáží byl také ověřen severozápadní roh cely H v napojení na velký ambit.

Akce A015/2006 (SO321)

V objektu byly kromě odkrytých stojících konstrukcí archeologicky dokumentovány úrovně snižovaných podlah a výkopy inženýrských sítí (kolektoru). Archeologickým výzkumem byly prokázány pozůstatky gotických konstrukcí předcházejících výstavbě východního křídla nádvoří.

SO322

V objektu byly dokumentovány dochované nadzemní relikty gotických zdí, plošně byly dokumentovány středověké a novověké konstrukce odkryté snížením podlah. Jediným plošným zásahem do terénu byla přípojka kolektoru v chodbě malého ambitu. Dokumentovány byly také archeologické situace v rámci výkopů IS (kanalizace), které představovaly relikty do podlaží tesaných sklípků a torzálně dochovaná gotická základová zdiva.

V prostoru chodby malého ambitu byla dokumentována podlaha z pálených čtvercových dlaždic a dále byla ve vý-

kopu kanalizace zachycena do povrchu půdního typu zahloubená pec. Odkrytý relikty pece se nepodařilo datovat. Vlastní pec byla porušena konstrukcí dispozičně navazující na severní zdivo sklepů tzv. bednářny. Podobně jako objekt bednářny musíme i tuto konstrukci datovat do předklášterního období a lze ji spojit s předpokládaným markaběcím sídlem.

Velice důležité poznatky byly získány při výkopu technických kanálů v rámci místnosti 29 – staré kapitulní síně. Jedná se o konstrukce, které dispozičně navazují na podsklepení objektu. Na základě skladby zdiva je opět můžeme datovat do předklášterního období. Ještě v průběhu středověku proběhla přestavba celého prostoru, kdy byl zřízen nový vstup v severní stěně z prostoru malého ambitu.

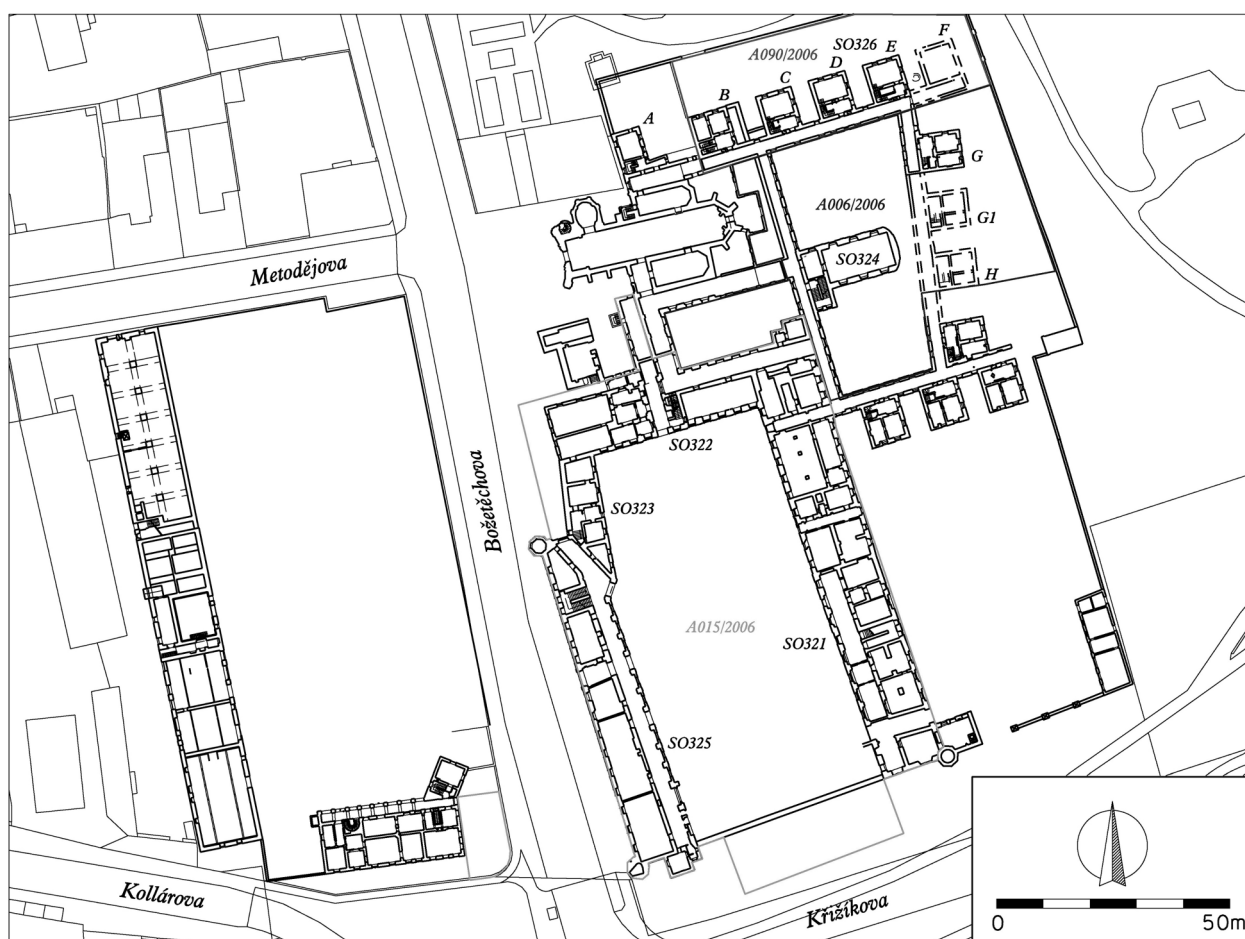
SO323

V exteriéru západního objektu SO323 byla po snížení terénu začištěna chlebová pec. Byla již dříve odstraněna, ale podle nálezu základového zdiva můžeme uvažovat o komoře hruškovitého půdorysu s nízkou klenbou. Obsluhována byla z nepravdělně obdélného předpecí přístupného jak z jihu, tak z východu z interiéru SO323.

Složitá, především co se týče odhalených konstrukcí, byla situace v interiéru objektu SO323. Při snižování podlah byla odhalena základová zdiva náležející snad ještě předklášterní stavební fázi. V jihozápadním nároží konstrukce s. j. 4962=4978=4968 bylo situováno topeniště s. j. 4979 s komínem pro odvod kouře či tepla v síle zdiva s. j. 4978. Do interiéru stavby byla vsazena ještě místnost tvořená zdí s. j. 4966, 4967. Původně byla tato prostora klenuta valenou klenbou. Otázkou je, zda funkčně souvisí s domem s. j. 4962=4978=4968, či s topeništěm s. j. 4979.

V severní části místnosti 9 byla narušena zděná odpadní jímka nepravdělného půdorysu. Jímka sbírala fekálie ze dvou částečně či zcela dosud dochovaných převětů v 1. a 2. nadzemním podlaží (místnost 8, resp. místnost 125). Objem jímky částečně zasahoval až pod nárožní věžičku budovy.

Vlastní budova bývalé sýpky má renesančně přestavěné gotické jádro, představované relikty obvodových stěn s. j. 4901, 4957, 4923. S renesanční fází lze spojit i výstavbu příček a kleneb přízemí. Ve druhém nadzemním podlaží je v severních dvou třetinách stavby po obou stranách ve stěně s. j. 4911=4929 primárně prolomena trojice snad renesančních oken. Okna byla umístěna v okeních nikách, sahajících až na úroveň předpokládané podlahy. V jižní části východní stěny byl sledován relikty kamenné zdi s okénkem s rovným kamenným překladem. Tuto situaci je možné interpretovat jako okénko dymné jizby, nacházející se v prvním nadzemním podlaží a náležející k nejstarší stavební fázi budovy. S touto stavební fází by mohl souviset dokumentovaný vstup v jižní stěně. Vstupní otvor se světlostí cca 3,5 m byl do interiéru segmentově zaklenut. Do exteriéru směřoval záklenek vstupu v podobě lomeného oblouku. V závěru 18. století byla obvodová zdiva budovy zvýšena a do budovy vsazeno mezi patro s plochým záklopovým stropem z jedlových trámů. Smýcení stromů pro trámy bylo dendrochronologicky datováno do léta roku 1784 (dendrochronologické vzorky 5–10, Rybníček 2005). Úprava budovy na sýpku proběhla tedy bezprostředně po zrušení kláštera. Z dubových kleš-

Obr. 4. Božetěchova (A006/2006, A015/2006, A090/2006). Plán kláštera s vyznačením rozdělení ploch archeologických akcí a popisem stavebních objektů (SO).

Abb. 4. Božetěchova Str. (A006/2006, A015/2006, A090/2006). Plan des Klosters mit den Grabungsflächen.

tin v obvodových zdech místností 124 a 125 byla získána dendrochronologická data určující barokní přestavbu vstupního nádvoří do let 1666–1676 (vzorky 11–13, Rybníček, 2005).

SO325

Největším terénním zásahem v objektu SO325 byl výkop kolektoru v interiéru. Trasa kolektoru byla zkoumána v šířce cca 2,4 m a délce 30,5 m. Do prostoru SO325 můžeme snad již od pozdního středověku lokalizovat klášterní pivovar. S budovou pivovaru souvisí dochované relikty obvodových stěn budovy a základy příček. Vůči terénu se jednalo o polozahloubené prostory, jak napovídají odkryté schody s. j. 6955 s relikty kamenných ostění vstupu v konstrukci 6957. Podlaha byla tvořena cihelnou dlažbou.

Z novověkých aktivit byla v trase kolektoru odkryta pec neznámého účelu. Jednalo se o čtvrtkruhově zahnutý klenutý kanál vlastní pece s vyzděným obslužným prostorem. Interpretace pece není možná, snad souvisela s fungováním pivovaru. Pec prozkoumal již v 70. letech 20. století J. Bukovský, který nález interpretoval jako pozůstatek teplovzdušného topení. J. Bukovský s D. Cejnkovou (1975, 237) a později i L. Konečný (1983, 460–462) jej datují do 14. století. Na základě opětovného odkryvu zařízení a dostupné dokumentace můžeme říci, že datování do období středověku je vyloučeno. Z použitého

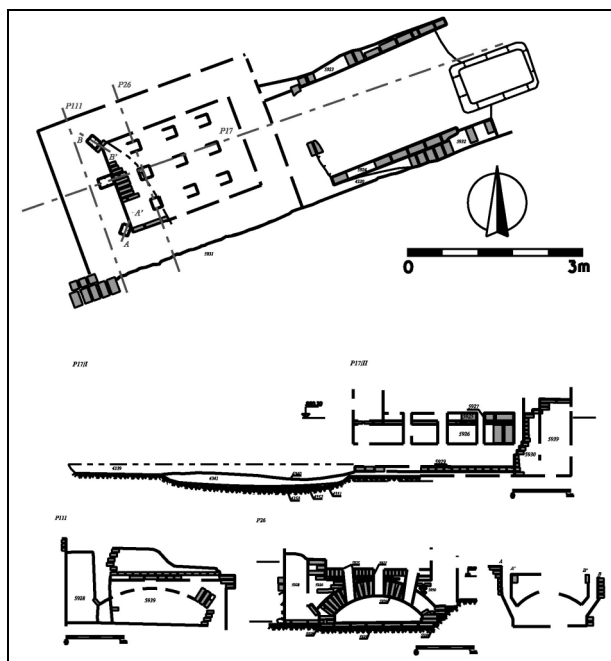
formátu cihel lze soudit, že zařízení vzniklo snad někdy v průběhu 17. století.

V jižní části se trasa kolektoru napojovala průrazem do sklepa s. j. 5921. Výstavba sklepa narušila objekt s. j. 009, který zanikl v průběhu 13. století. Další objekty v jižní části kolektoru lze interpretovat jako sklípky, jejichž zánik můžeme na základě nalezeného keramického materiálu datovat již k polovině 13. století. Patří k nejstarším objektům zkoumaným v areálu kláštera. V této souvislosti je nutné uvažovat o tom, že jižní část klášterního komplexu zasahuje již do oblasti původní vsi Královo Pole, zmíněné v pramenech už před polovinou 13. století.

V severní části kolektoru byly archeologické situace zkoumány z úrovně povrchu půdního typu či reliktních středověkých vrstev, protože terén zde nebyl zničen výstavbou budov pivovaru. Díky tomu se zde projevil kumulace sloupových jam, jakožto pozůstatků lehčích dřevěných či dřevohliněných konstrukcí. Bylo zachyceno i několik linií drobných kúlových jamek, které snad naznačují lehčí příčky či plátky dělící prostor.

SO422

Objekt SO422 představuje stavební jámu objektu posluchárny II. V západní části plochy byl zachycen průběh příkopu kultury s lineární keramikou. Do období kultury s lineární keramikou lze také datovat objekt s. j. 4511. Př-

Obr. 5. Božetěchova. (A015/2006). Plán sladovnické pece ze 16.–17. století zkoumané v rámci SO422.

Abb. 5. Božetěchova Str. (A015/2006). Plan des Bräuofens aus dem 16.–17. Jahrhundert.

vážnou část objektů tvoří nedatovatelné sloupové jámy. Podle nálezů keramiky v zásypech sloupových jam je možné datovat od poloviny 13. do 15. století. Z interpretovatelných objektů zachycených v rámci zkoumané plochy lze jmenovat např. relikv sklípku či zásobní, popř. odpadní jámu.

Zajímavým nálezem technologického zařízení byl odkryv sladovnické pece s. s. j. 083, 087. Nachází se v prostoru bývalé klášterní sladovny, která je vyznačena na vedutě M. Aretia i na plánu K. Stoscheka. Jedná se o výjimečně dochované technologické zařízení pro zahřívání vzduchu, využívaného na sušení sladu pro pivovarnickou výrobu. Nejstarší fázi částečně zahloubeného objektu pece lze snad na základě keramických nálezů z komunikační úrovně s. j. 4352 zařadit již do období před třicetiletou válkou. Mnohem více informací máme ke druhé vývojové fázi zařízení (17. století). Jednalo se o dvoukomorovou pec náležející k systémům teplovzdušných topení. Oheň v dolní komoře vyhříval tahovými otvory akumulační médium v horní komoře. Po jeho nahřátí byl oheň vymeten a vzniklý horký vzduch byl využíván k sušení sladu. Vstup do předpecí zajišťovala šíje ve východní stěně. Šíje byla v jedné z fází vymezena vyplétanou stěnou, ve druhé pak lehčí konstrukcí opřenou o kůly. Cihelné zdivo pece bylo pojeno plastickou hlínou (spraš). Podlaha horní komory byla tvořena cihlami pokládanými na styčnou plochu. Podlaha dolní komory (s. j. 5929) byla tvořena cihlami pokládanými na ložnou plochu.

Většinu jižní části odkryté plochy zabíral objekt hliníku s. s. j. 128. Jedná se o poměrně rozsáhlý výkop sloužící pravděpodobně pro těžbu hlíny. Dolní hranice výkopu se zastavila na písčité nivní uloženině, která určovala hladinu spodní vody. Hliník zanikl snad na přelomu 14. a 15. století nebo v průběhu 15. století. Do 15. a na přelom 15.

a 16. století lze na základě nalezeného materiálu datovat nejmladší úroveň zasympů – dorovnávkou proklesů terénu. Datování podpořil i nález ražby dolnorakouského půlfeniku z let 1365–1388 ve vrstvě s. j. 4382. Z objektu hliníku pochází bohatý soubor stavební keramiky, m. j. i plochá střešní taška s glazovaným povrchem. Lze pouze spekulovat o souvislosti hliníku se západněji zachycenou pecí s. s. j. 230.

V západní obvodové stěně stavební jámy SO422 bylo narušeno obvodové zdivo pece s. s. j. 230 o straně 5,5 m. Další relikty pece byly sledovány v řezech v rámci výkopu kanalizace. Zjištěné rozměry pece čtvercového či obdélného půdorysu dosahují 5,5 × min. 4,5 m, výška zdiva min. 2 m (z toho cca 1,3 m zahloubeno pod úroveň terénu, zbytek představovalo původně nadzemní zdivo). Jedná se o rozměrově rozsáhlé výrobní zařízení, jež nelze na základě torzovitých nálezových okolností blíže interpretovat. Můžeme uvažovat o cihlářské či vápenické peci, či o souvislosti s provozem pivovaru.

SO521, 522 – terénní úpravy nádvoří; kanalizace

V rámci rekonstrukce nádvoří bylo archeologicky dokumentováno plošné snižování terénu a výkopy inženýrských sítí.

Složité nálezové situace se projevila v severovýchodním koutě nádvoří. V těchto místech se nacházely pozůstatky zdív blíže neznámých středověkých staveb. Při budově SO322 a v přilehlé kanalizační rýze byl dokumentován relikv snad tříprostorového gotického domu, který již není zobrazen na vedutě ze závěru 17. století. Nelze vyloučit, že tato stavba souvisí s předklášterní zástavbou, a to buď jako součást markraběcího dvorce, nebo zástavba sousední parcely. Základová zdiva druhého středověkého domu, zachyceného ještě na vedutě M. Aretia, nelze z torzovité nálezové situace interpretovat. Souvisí s nimi několik dokumentovaných úrovní maltových lůžek dlažby nebo maltových podlah. V podlaží s. j. 7932 byla zachycena rýha základového věnce vyhořelého trámu s. j. 7933. Je tedy možné, že některé podlahy náleží starším částečně dřevohliněným stavbám.

Při objektu SO 323 byl v kanalizační rýze dokumentován relikv zahloubeného suterénu dřevohliněné stavby. Na gotické jádro objektu SO323 snad navazovaly konstrukce s. j. 6997 a 7901, přičemž druhá jmenovaná reprezentuje spolu se s. j. 7945 a 7946 pozůstatek dělicí zdi nádvoří tak, jak je to vyobrazeno na vedutě M. Aretia.

Akce A090/2006

SO 326 – severní klauzury

V rámci severních klauzur byly sledovány výkopy kanalizací v exteriéru i interiéru objektu, stavebněhistoricky byl také zdokumentován a vyhodnocen vývoj zdív.

Pro zjištění dochování archeologických situací byla před zahájením výkopových prací kanalizace položena do prostoru mezi celami B a C zjišťovací sonda. Nejstarší dokumentovanou aktivitou byl objekt kultury s lineární keramikou v rámci půdního typu. Středověké předklášterní osídlení zde reprezentuje několik sloupových jam. Přibližně ve směru sever–jih protínala sondu konstrukce s. j. 6923, která tvořila východní stěnu gotické cely B. Ke zdi byla přizděna konstrukce s. j. 6924, tvořící obvodovou zeď předsíně přístupnou z velkého ambitu. Stratigrafická

sekvence výstavby cely uzavřela dorovnávkou terénu, kterou lze datovat do 14. století.

Gotická cela B byla zbourána v závěru 17. století. Nahradila ji patrová novostavba s masivním krovem (datováno 1693; Kyncl 2006). Stejně jako v případě cely A se tedy změnila dispozice i poloha objektu (Bukovský 1994, 19–19). Půdorysně ani vnitřním členěním se novostavba neliší od svých gotických předchůdců, odlišuje se však využitím místností. Z obytné místnosti v přízemí se stává kuchyně, dílna je situována v severovýchodním rohu. Mění se orientace oken opatřených kamenným ostěním, která směřují k východu a severu. Horní patro je celé obyvatelné. Odvod zplodin z kamen obsluhovaných z předstíne obstarává centrálně umístěný komín. V přízemí cely bylo zachyceno topeniště.

Při snesení vnějších i vnitřních omítek jednotlivých cel a chodby velkého ambitu byly učiněny důležité poznatky o stavební podobě gotických cel. Ty jsou v případě cel C, D a E díky nárůstu terénu zachovány jako sklepní podlaží současných budov. Cely byly primárně přízemní, dvou či trojprostorové dispozice na obdélném půdorysu $7,9 \times 9,2$ m s delší osou ve směru sever–jih (vnitřní rozměr cely činí $6,2 \times 7,6$ m). Zdivo je kamenné, zděné na běžovou hrubou maltu. Pro dorovnání rádků zdiva je použito zlomků stavební keramiky, především prejzů. V první stavební fázi byl interiér cely osvětlen dvojicí oken umístěných v západní stěně. Okna byla zaklenuta segmentovým záklenkem z cihel. Mezi okny byl situován komín vyložený z líce zdi. V severní stěně při severovýchodním nároží byl umístěn vstup do prostoru mnišské zahrádky, zaklenutý lomeným obloukem do exteriéru. Z interiéru byl záklenek vstupu segmentový. Další vstup do cely je situován v jižní části východní stěny při styku zdiva cely s obvodovým zdívem velkého ambitu. Všechny zmíněné architektonické detaily jsou vyžděny z cihel o šířce 13–13,5 a výšce 8,5–9 cm.

Jednotlivé cely jsou komunikačně propojeny prostřednictvím velkého ambitu. V severní stěně severního křídla ambitu byly v pravidelných rozestupech sledovány pozůstatky tří vstupů vedoucích do prostoru zahrádky mezi celami, resp. do kryté předstíne, propojující prostor ambitu a vstup do cely. Předstíň, krytá jednoduchou ke stěně ambitu přiloženou pultovou střechou, usnadňovala komunikaci, respektive obsluhu cely v případě nepříznivých klimatických podmínek. Jak již zaznělo výše, vnitřní dispozice gotické cely byla zřejmě členěna na tři prostory. V severozápadní části byla situována jediná vytápěná místnost cely, určená ke spánku či používaná jako pracovna i oratoř (cubiculum). V celách D a E se v tomto prostoru podařilo odkrýt pozůstatek kamenného soklu kamen s podlahou tvořenou dlaždicemi z pálené hlíny. V severovýchodní části cely se nacházela dílna, ze které byl přímý přístup do zahrady.

Gotická podoba velkého ambitu s mnišskými celami zůstala v Králově Poli pravděpodobně zachována poměrně dlouhou dobu. Jediným známým pozdněgotickým či renesančním stavebním zásahem je osazení kamenných ostění oken v severní a východní stěně cely D. Tím byla narušena dispozice cel znemožňující vizuální kontakt. Renesanční úpravy také naznačuje odkrytý vazný trám v bývalé koruně zdi cely D (západní stěna; datování

Obr. 6. Božetěchova (A006/2006). Podesta schodiště odkrytého v rámci cely G1.

Abb. 6. Božetěchova Str. (A006/2006). Podest der Zelle G1.

po roce 1564; Kyncl 2006). Z jeho umístění lze usuzovat, že ještě v této době byly cely přízemní.

K velkým změnám v areálu velkého ambitu dochází pravděpodobně ve 30. letech 18. století. Svah, na kterém byly cely vystavěny, byl vyrovnán, čímž se ve východní části navýšil terén takřka o 3 m. Přízemní prostory východní části severní a jižní větve a celé východní rameno velkého ambitu se tak ocitly v pozici suterénů. Z nové úrovně podlah severního křídla velkého ambitu byla získána dubová kleština dendrochronologicky datovaná po roce 1725 (Rybníček 2006a; vz. č. 72). Přízemní cely severního křídla ambitu (C, D, E, F) musely být nastaveny a vznikla dnes známá dispozice se vstupem do cely přímo z chodby a zalomeným podávacím okénkem, osazeným ze strany chodby kamenným ostěním. Z výdřevy podávacího okénka cely D bylo získáno dendrodatum "po roce 1728" (Rybníček 2006b; vz. č. 58). Cely východního a jižního křídla velkého ambitu byly postupně přestavovány jako novostavby bez bližšího vztahu ke své původní gotické dispozici. Do roku 1782 (zrušení kláštera) tak byly vystavěny v dnešní podobě cely G, I, K, L a M. Zbourána a připravena k přestavbě byla k tomuto datu cela G1, cela H nebyla v tomto období zřejmě obývána.

Snad někdy po roce 1710 byl v interiéru velkého rajského dvora vybudován nový refektář. Krov refektáře je datován k roku 1767. Krov západního křídla chodby velkého ambitu byl datován do roku 1774.

Závěr

Nejstarší středověké aktivity zjištěné archeologickým výzkumem v areálu kartuziánského kláštera v Králově Poli je nutné zařadit již k polovině 13. století a lze je spojit se vznikající vsí Královo Pole. Jedná se především o nálezy ve výkopu kolektoru v rámci křídla SO325. Prostor vstupního nádvoří a jeho okolí je kontinuálně osídlen v průběhu celého středověku a stopy dřevohliněné zástavby nalézané archeologickými metodami lze jen obtížně datovat do předklášterního či klášterního období. Zástavba hospodářského zázemí kláštera se v podstatě nikterak neliší od běžné zástavby vesnické.

Obr. 7. Božetěchova (A015/2006). Základové zdivo pekařské pece s. s. j. 294 ve dvorku severně objektu SO323.

Abb. 7. Božetěchova Str. (A015/2006). Grundmauerwerk des Backofens s. s. j. 924.

Obr. 8. Božetěchova (A015/2006). Celkový pohled na zkoumanou plochu posluchářského komplexu SO422.

Abb. 8. Božetěchova Str. (A015/2006). Gesamtansicht der Grabungsfläche des Gebäudes SO24.

Ve 14. století vznikají v tomto prostoru první kamenné stavby, typologicky snad podobné měšťanským domům. Interpretace takovéto zástavby je nesmírně obtížná a opírá se povětšinou jen o terénní pozorování. Celkově lze říci, že v prvních kamenných stavbách není užito druhotné stavební keramiky v rámci hmoty zdiva. Stavební keramika je však běžně používána pro vyzdění stavebních detailů (okna, dveře, klenby?). Do této stavební fáze lze započítat relikt zdiv v objektu tzv. bednářny a bývalé kapitulní síně. Otázkou je, zda náleží předklášterní zástavbě i některé zjištěné konstrukce v uličním křídle SO323 a SO325 (sklep zabíhající pod ulici Božetěchova – SO323, základová zdiva SO323, sklep a obvodové zdi přízemí v SO325) či v ploše nádvoří.

V poslední čtvrtině 14. století byly některé z budov zakomponovány do půdorysného schématu vznikajícího kláštera. V nejstarší stavební fázi byl vybudován kostel, malá kvadratura a velká kvadratura s mnišskými celami.

Samotné vstupní nádvoří se do dnešní podoby zformovalo v 17. století. Dendrochronologická data poukazují na stavbu střední části objektu SO321 před polovinou 17. století (Rybníček 2006b; vz. č. 35, 36, 44–48 datovány do let 1631–1652). Objekt byl vybudován na starších, go-

tických základech. Snad již v této době byla vybudována i jižní část stávajícího objektu. Severní díl byl vystavěn později až po snesení přiléhající zástavby v prostoru nádvoří. Na základě datace vzorků 33 a 36 lze uvažovat, že se tak stalo při přestavbě celého křídla kolem roku 1770.

Přestavba celého komplexu počátkem 70. let 18. století zasáhla i křídlo SO322 (vzorky 49–55 krovu jsou datovány do let 1772–1774, reparační 1806–1807; Rybníček 2006b). Na základě vzorků 11–13 a 16, 17, 19, 21, 23, 24 lze datovat výstavbu stávající podoby uličního křídla (SO323, SO325) do let 1666–1676.

Závěrem lze říci, že archeologický výzkum v areálu kartuziánského kláštera v Králově Poli přinesl nové, velmi významné poznatky ke stavebněhistorickému vývoji objektu. Na základě zjištěných skutečností lze korigovat dřívější informace z průzkumů prováděných v 60. a 70. letech 20. století (Holub 2008).

Mojmírovo náměstí 6, 7, p. č. 975, 976, 977/1 (akce A007/2009). Středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

V souvislosti s plánovanou výstavbou čtyř bytových domů v Brně-Králově Poli na Mojmírově náměstí 6 a 7 byl v průběhu března až září 2009 proveden předstihový záchranný archeologický výzkum. Nebyl dosud zcela zpracován, a proto o jeho výsledcích bude referováno později. Předběžně můžeme říci, že se podařilo odkryt pozůstatky zástavby podstatné části dvou středověkých a novověkých vesnických parcel Králova Pole. Reprezentovány byly několika takřka v celku dochovanými suterénními prostory středověkých domů, dokládajícími

Obr. 9. Mojmírovo náměstí 6, 7 (A007/2009). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 9. Platz Mojmírovo náměstí 6, 7 (A007/2009).

vývoj skladovacích prostor od poloviny 13. století. Nadzemní části staveb dokládají sloupové jámy vertikálních konstrukčních prvků. Na parcele vzniklo také několik lochů, z nichž byly odkryty vstupní partie. Dřevohliněná zástavba na parcelách dominovala až do 16. či 17. století, kdy zde byl postaven první zděný dům. Dokumentovány byly i pozůstatky zděné zástavby z 19. století. V zázemí středověkých a raně novověkých domů se nacházely především hospodářské stavby, odpadní jímky, studny a zásobnice, sloužící ke skladování obilí (Kolařík, Sedláčková 2009a).

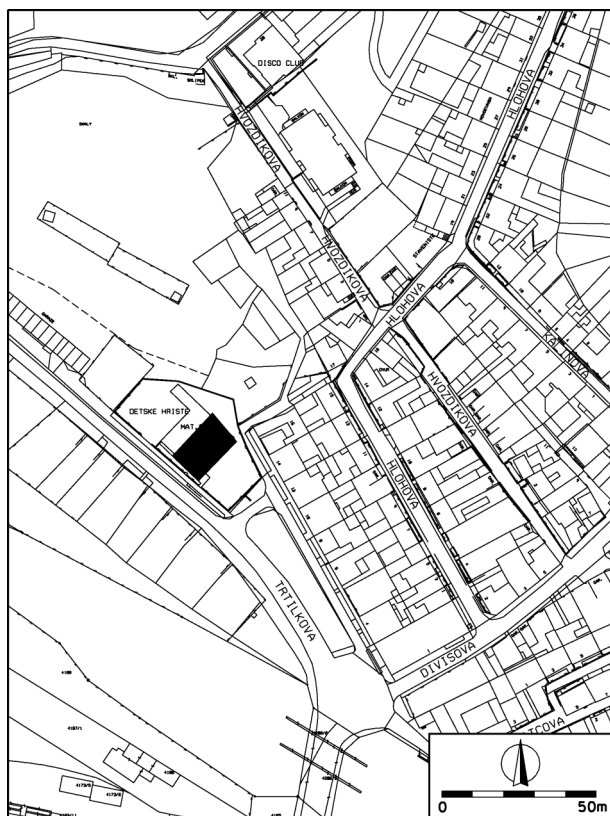
K. ú. Lesná

Trtílkova ulice 18, p. č. 672 (akce A031/2009). Novověk. Hromadné hroby. Záchranný výzkum.

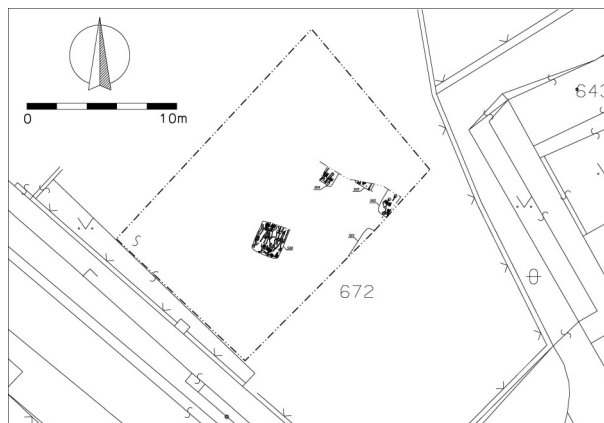
V rámci výstavby duchovního centra – Domu Diamantové cesty byly v měsíci srpnu 2009 v ulici Trtílkova narušeny bagrováním základové jámy hromadné hroby cholerového hřbitova pruské armády.

Objekt hřbitova se nacházel pod snesenou stavbou bývalé mateřské školy. Již v dřívějších letech byl jeden z hrobů hřbitova zachycen v těsném sousedství současného staveniště (Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2008, 360).

Pohřební areál lze interpretovat jako masové hroby cholerového hřbitova pruské armády, která do Brna přišla v roce 1866 po bitvě u Hradce Králové. První případ cholery v pruských řadách byl zaznamenán 18. čer-

Obr. 10. Trtílkova 18 (A031/2009). Vyznačení plochy výzkumu.
Abb. 10. Trtílkova-Str. 18 (A031/2009). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 11. Trtílkova 18 (A031/2009). Přehledný plán plochy výzkumu se zachycením zkoumaných hrobových jam.

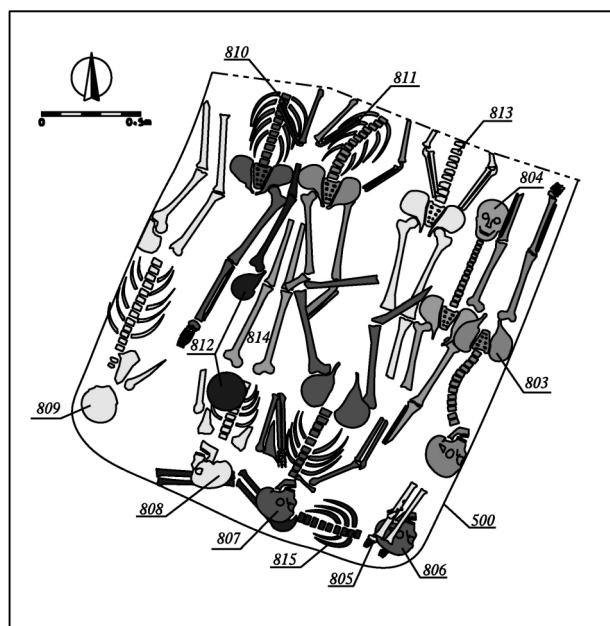
Abb. 11. Trtílkova-Str. 18 (A031/2009). Plan der Grabungsfläche.

vence 1866. Hřbitov je situován do míst bývalé vojenské střelnice, která patřila kadetce umístěné v bývalém kartuziánském klášteře v Králově Poli. Posádka kadetky se o hřbitov starala až do roku 1918. Později hřbitov, opatřený původně pomníkem, postupně upadal, až se na něj zcela zapomnělo.

Nálezová situace sestávala z 5 hrobových jam, obsahujících celkem 41 dokumentovaných pohřbů. Archeolog byl na staveniště přivolán po narušení jam s. j. 502, 503 a 504 stavební mechanizací. Ze značně porušených hrobů bylo postupně vyzvednuto 6, 3 a 4 jedinci. Největší hrobová jáma s. j. 500 s 25 vyzvednutými jedinci se nacházela zhruba ve středu zkoumané plochy. Při severovýchodním okraji stavební jámy byla posléze částečně narušena ještě jedna hrobová jáma (s. j. 501) dokumentovaná pouze v řezu s minimálně třemi vrstvami pohřbů.

Jednotlivé pohřby byly v hrobových jamách uloženy s převážující orientací severozápad–jihovýchod a jihovýchod–severozápad. Lidská těla byla do hromadných hrobů ukládána vedle sebe, a to tak, že sousední pohřby měly vždy opačnou orientaci. Vedle jedince orientovaného hlavou k jihovýchodu ležel tedy nebožtík orientovaný hlavou k severozápadu. V nohách a hlavách těchto těl byl při stěně hrobové jámy někdy umístěn jedinec v orientaci severovýchod–jihozápad či jihozápad–severovýchod. Bylo doloženo pohřbívání maximálně ve 3–4 vrstvách nad sebou. Jednotlivá patra bývala od sebe oddělena vrstvou zeminy, jak tvrdí i T. Fontane při popisu pohřbívání mrtvých vojáků na hřbitově v Židenicích. Zde byla každá vrstva rakví zasypána zeminou. Nad nejvyšší vrstvou rakví musela být vrstva zeminy vysoká 5 stop. V hrobech v Trtílkově ulici však žádné stopy rakví nebyly zachyceny, což opět zachycuje T. Fontane: „Jednou dokonce mrtvým chyběly rakve; brněnští truhláři nedokázali velký počet zrekvírovaných černých truhliček osadit dlouhým bílým křížem.“ (Fontane 2007, 103).

Z nálezové situace lze usoudit, že zachycená část hřbitova tvoří jeho jihozápadní okraj a jednotlivé hrobové jámy jsou patrně uspořádány v řadách (Holub, Kolařík, Merta, Zůbek 2009).

Obr. 12. Trtílkova 18 (A031/2009). Nejsvrchnější vrstva pohřbů v hrobové jámě s. j. 500.

Abb. 12. Trtílkova-Str. 18 (A031/2009). Begräbnis s. j. 500.

K. ú. Město Brno

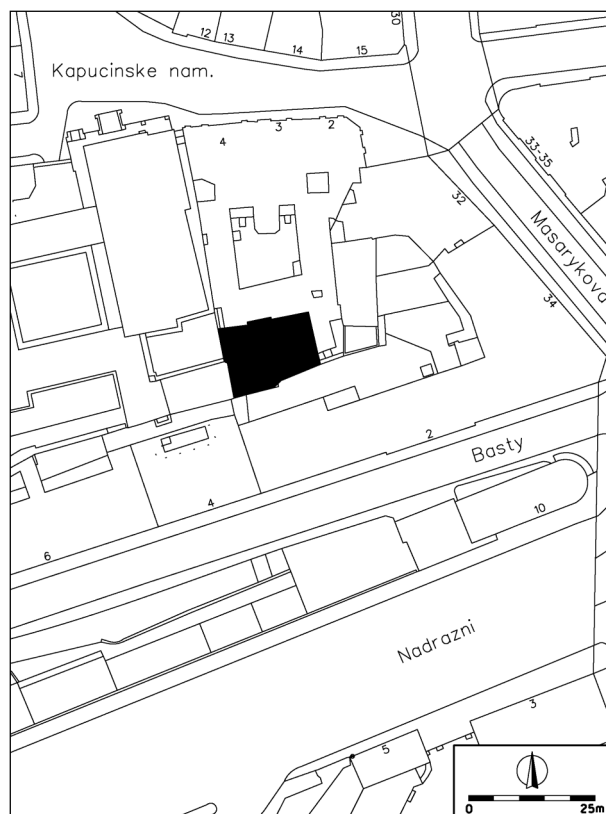
Ulice Bašty 2–4, p. č. 351 (akce A020/2008). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s výstavbou parkovacího domu pro plánovaný hotel Padowetz ve dvoře objektu Bašty 2–4 byl v měsících dubnu až červnu 2008 proveden plošný záchraný archeologický výzkum. V roce 2009 bylo ukončeno jeho zpracování.

Prostor někdejšího hotelu Padowetz se nachází na mírném jihovýchodním svahu Petrovského vrchu, na kterém se již v pravěku rozkládalo rozsáhlé polykulturní sídliště z neolitu, doby bronzové a železné, dokumentované např. na Petrovském vrchu, ve dvoraně dnešního divadla Reduta na Zelném trhu 4 a na několika místech v nedaleké Josefské ulici (Peška, Zapletalová 2005, 167–176; Procházka 2000, 30–41n). Z hlediska počátků vlastního města je velmi důležitá okolnost, že v blízkosti Zelného trhu a při ulicích Josefské, Františkánské a Orlí byly v minulosti zachyceny sídlištní aktivity sahající do předlokačnického období (Procházka, Loskotová 1999, 169–188). V současnosti je už zřejmé, že se nálezy z 12. století koncentrují v prostoru raně středověkých komunikací mezi někdejšími branami Starobrněnskou a Měninou (dnešní ulice Starobrněnská, Zelný trh, Orlí) a Starobrněnskou a Židovskou (dnešní Starobrněnská, Zelný trh, Kapucínské náměstí a Masarykova). Lze tedy předpokládat, že v prostoru při těchto ulicích existují i další zachované situace, jež osídlení z 12. století dokumentují, a to nejen v prostranstvích zástavby, ale i pod současnou vozovkou (Borský, Merta, Peška, Zůbek 2007, 146–147).

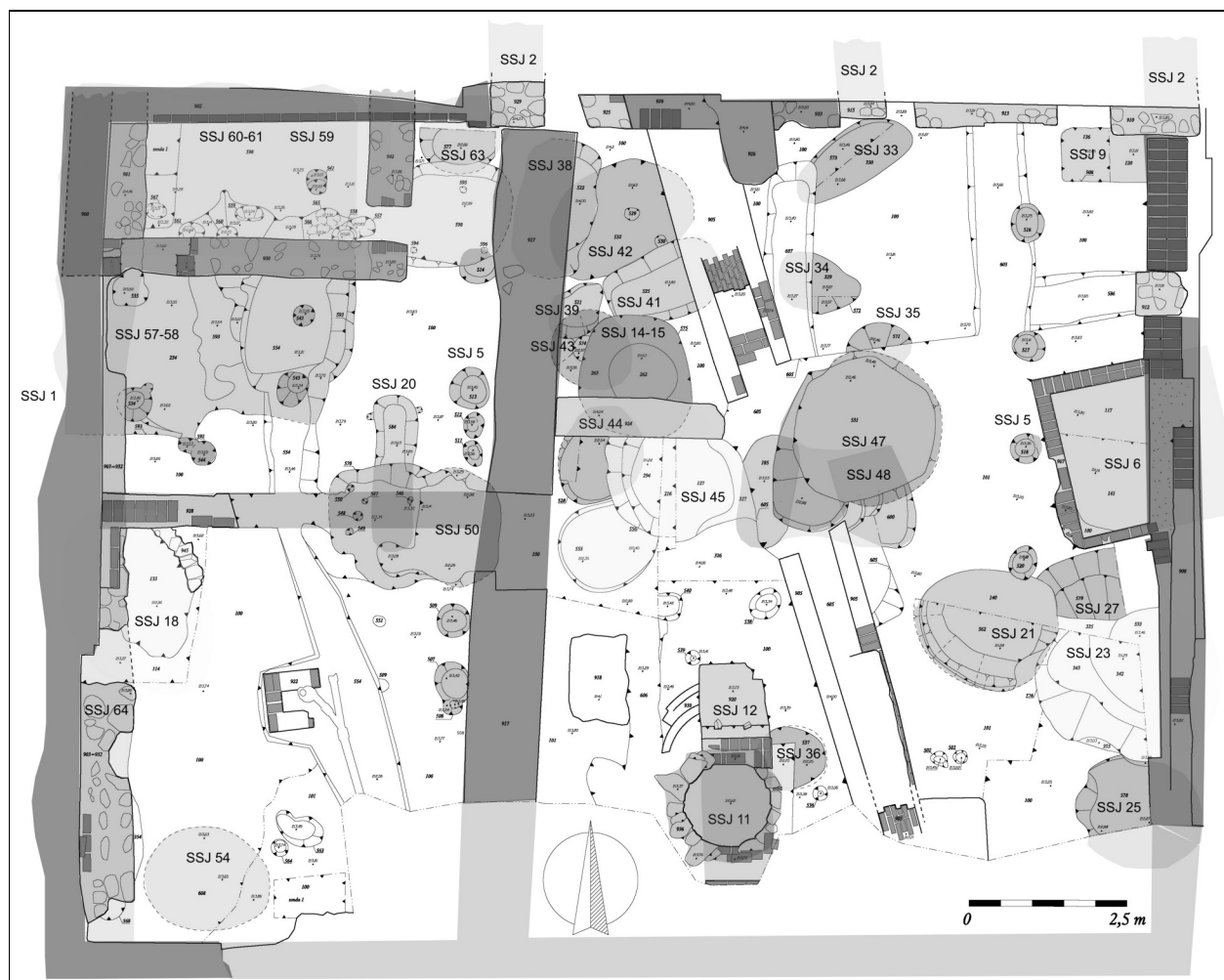
Z hlediska historické topografie se sledovaný prostor nachází ve vnitřní části středověkého města v někdejší čtvrti Brněnské (*quartale Brunense*), v těsné blízkosti městské hradby a Židovské brány (*Porta Judeorum*). Ve středověku se v těchto místech rozkládalo něko-

lik městišť (parcel) s průčelím do Uhelného trhu (*Forum Carbonum* dnes Kapucínské náměstí) a do uličky Před Židovskou hradbou (*Prope portam Judeorum* dnes dolní část Masarykovy ulice; Vičar 1965, 256–257). Na základě spolehlivé veduty Brna od H. B. Beyera a H. J. Zeisera z poloviny 17. století lze říci, že se zde počátkem novověku nacházela hustá zástavba, jejíž počátky sahají již do 13. století. Úzký prostor mezi hradbou a zadní částí městišť s průčelím do Uhelného trhu byl zpravidla nezastavěn a úzkostlivě střežen. Jednalo se o volný koridor kolem vnitřní strany hradby. Dobře je to patrné na již zmíněné vedutě H. B. Bayera a H. J. Zeisera, kde domovní parcelní zdi nedosahují až k hradbě, ale končí několik metrů od ní a ponechávají tak volnou komunikaci podél opevnění. Ještě roku 1650 je nařizováno brněnským kapucínům, kteří přemístí ují svůj klášter z válkou zničeného předměstí pod ochranu městských hradeb, aby při jeho stavbě nechali mezi hradbami a klášterem volné místo. Roku 1652 už se sice počítá s rozšířením zahrady až k městské fortifikaci, ale zároveň se dodává, že na obou stranách zahrady musí být v ohradní zdi branka, kterou bude v případě nutnosti umožněn přístup k hradbám. Ze zmíněné uličky při hradbě byla přístupná i vlastní městiště orientovaná do Uhelného trhu. Ve sledovaném prostoru, který náleží zadní části těchto městišť, jsou tedy pod úrovní terénu zachovány pozůstatky hospodářské zástavby, výrobních aktivit a odpadních objektů z období středověku a novověku. Počátkem 19. století tyto objekty ustoupily projektu nové ulice z Františkova, jejíž součástí byl i hotel Padowetz (Zatloukal 2006, 30).

Obr. 13. Ulice Bašty 2–4 (A020/2008). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 13. Bašty-Str. 2–4 (A020/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 14. Ulice Bažty 2–4 (A020/2008). Plán archeologických situací odkrytých v prostoru dvorku.

Abb. 14. Bažty-Str. 2–4 (A020/2008). Plan archäologischer Befunde im Raum des Innenhofs.

Místo dnešního dvorku bylo znovu osídleno až po řadě staletí na konci raného středověku ve 2. polovině 12. století. Do této doby náleží několik objektů, které souvisí s existencí trhové vsi a hospodářským zázemím některými badateli předpokládaného dvorce na vrchu Petrov. Na zkoumané ploše byly odkryty čtyři objekty s jistotou související s pekařskou, resp. potravinářskou produkcí. Byly to pozůstatky dvou pecí (s. s. j. 48 a 50), které mohly sloužit současně, dále zásobní jáma (s. s. j. 21), v níž bylo patrně skladováno obilí, a jáma neznámé funkce s. s. j. 41. Podle konstrukce interpretujeme obě pece jako potravinářské, sloužící hlavně k přípravě chleba. Obdobné pece již byly zachyceny dříve na ulicích Minoritská, Františkánská a Josefská (Dejmal, Peška 2010b; Procházka 2001, 207–217) a zdá se, že jejich identická konstrukce je zcela běžnou záležitostí i mimo Brno. Zdali s těmito potravinářskými aktivitami souvisí i zahloubený dřevohliněný obytný (?) objekt s. s. j. 57, bude prokazatelné až po podrobné analýze keramiky ze zásypu.

Následné aktivity náleží do období vrcholného středověku. Jedná se zejména o zděný suterén obytného domu s. s. j. 60, jenž měl patrně i svého dřevohliněného předchůdce s. s. j. 59. Suterén byl zasypan někdy v průběhu 14. století a do jeho výplně byla vložena zděná příčka. Definitivně dům zanikl někdy v 16. nebo 17. století. Za-

jímavá je skupina tří sklípků (s. s. j. 18, 45, 23) hloubených do podloží, tzv. lochů, které zanikly ještě do konce 13. století. Objekty ze 13. století doplňují nejružnější jámy (s. s. j. 38, 39, 63) a kulové jamky zahloubené do podloží. Ve 13. století byla také vyhloubena odpadní jámka s. s. j. 14, která zanikla na přelomu 13. a 14. století. Do období pozdního středověku patří fragmenty základových zdí zadního traktu domu do Kapucínského náměstí (s. s. j. 2). Je pravděpodobné, že jsou tyto stavby zobrazeny právě na vedutě Brna od H. B. Beyera a H. J. Zeisera z poloviny 17. století.

V 16., případně 17. století byla v prostoru zkoumané plochy postavena hospodářská sloupová stavba s. s. j. 5 a snad i vyhloubena studna s. s. j. 11. Po zániku této stavby byl ve 2. polovině 17. století vyzděn barokní cihlový kanál s. s. j. 3, s jehož výstavbou souvisí patrně i základové zdivo s. s. j. 10 a cihlová jámka s. s. j. 6, zasypaná na přelomu 17. a 18. století. Do téhož období může spadat i výstavba základu s. s. j. 64 při západní obvodové zdi.

Poslední dokumentovaná stavební fáze už souvisí s ještě donedávna stojícím objektem kočárovny, která byla postavena na počátku 19. století (s. s. j. 1). Archeologickou situaci na dvorku uzavírá náleзовý soubor z přelomu 19. a 20. století, vyzvednutý ze zásypu studny (Dejmal, Peška 2010a).

Obr. 15. Ulice Bašty 2–4 (A020/2008). Pohled od východu na zkoumanou plochu.

Abb. 15. Bašty-Str. 2–4 (A020/2008). Ostansicht der Grabungsfläche.

Běhounská ulice, p. č. 32 (akce A020/2009). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí jižního úseku Běhounské ulice se v dubnu až červenci 2009 uskutečnil záchranný archeologický výzkum.

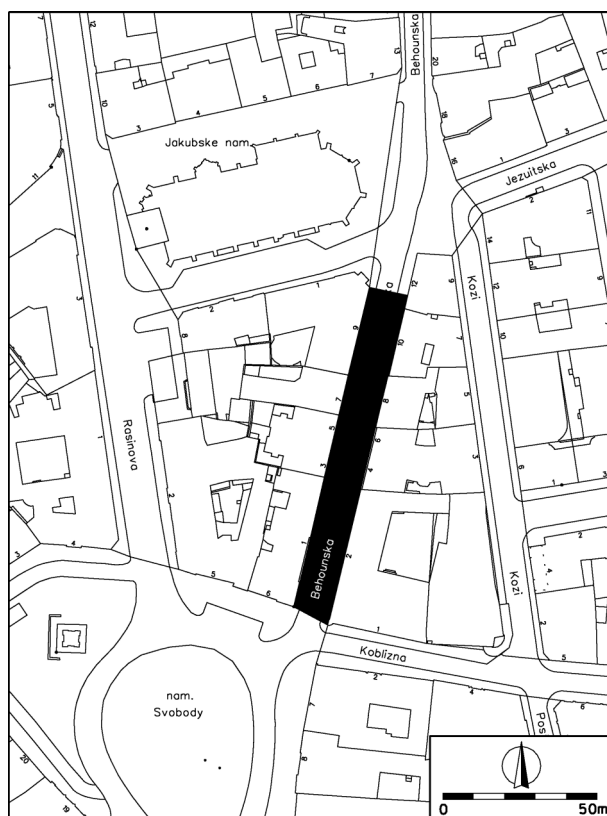
Výzkum doložil, že v jižní části tohoto úseku ulice byl již ve středověku snesen holocénní půdní typ. Terén se však postupně navyšoval prostřednictvím odpadních vrstev či planýrek a komunikačních úrovní. Ty představovaly hlavně šterkové vrstvy. Vyskytly se také případy jednoduchého „hrubého“ dláždění z kamenů. Maximální dokumentovaná síla vytvořeného souvrství činila 0,80 m. Jeho vznik klademe do středověku. Že ulice v této době sloužila také k dalším aktivitám, dokládají přítomné jámy neznámé funkce. Důležité informace přinesl archeologický výzkum k problematice měst'anské zástavby ulice. Dokumentoval řadu historických zděných konstrukcí. Po konfrontaci s poznatky ze starších akcí bylo vyčleněno celkem 16 staveb a jeden sklep vyražený pod ulicí.

Zvláštním fenoménem výzkumu byla novověká vodo- vodní štola. Náležela třetímu měst'skému vodovodu, který přiváděl vodu z Králova Pole do kašny na Dolním trhu (dnes náměstí Svobody). Štola včetně dna byla vytvořena z cihel pojených světle šedou maltou. Stěny měly sílu 30 cm a byly sklenuty valenou klenbou. Dno bylo silné cca 20 cm. Zřejmě druhotně byly stěny a dno pokryty še-

dou cementovou (?) omítkou. Šířka vnitřního prostoru činila 0,80–0,96 m, výška 1,05–1,20 m. Vrchol klenby se nacházel 1 až 1,70 m pod povrchem stávajícího terénu. Později (v 19. století) byla štola využita jako kanalizační sběrač. Pitná voda byla zřejmě svedena do potrubí. Není vyloučeno, že potrubí mohlo být zavěšeno na stěnách štoly. Nejmladšími dokumentovanými aktivitami, na které se výzkum také zaměřil, byly z cihel budované kanály, které sváděly odpadní vodu z někdejší zástavby do hlavní stoky (Černá, Zúbek 2010).

Běhounská ulice, Brandlova ulice, Joštova ulice, Moravské náměstí, Solniční ulice, p. č. 6, 32, 549/1, 566, 776, 797, 800, 801/1–5 (akce A061/2009). Středověk, novověk. Město, předměstí, fortifikace, hřbitov. Záchranný výzkum.

V souvislosti s realizací akce „Komplexní regenerace historického jádra–ostatní komunikace, rekonstrukce Moravského náměstí“ byl v říjnu 2009 zahájen záchranný archeologický výzkum, který bude pokračovat i po větší část roku 2010, a proto o jeho výsledcích budeme referovat později. Výzkum se zaměřuje především na předstihový odkryv ploch, které budou v rámci stavby zničeny, a průběžný dohled nad drobnými zásahy do terénu. Zatím se podařilo v rámci akce dokumentovat např. pozůstatky středověké dřevohliněné a zděné zástavby IV. brněnské předměstské čtvrti, dosud neznámý hřbitov v blízkosti kostela sv. Tomáše, součásti středověké a barokní měst'ské fortifikace (Běhounská brána, měst'ský příkop, parkán) a část opevnění augustiniánského kláštera z období pozdního středověku (Kolařík 2010a).

Obr. 16. Běhounská (A020/2009). Vyznačení plochy výzkumu.
Abb. 16. Běhounská-Str. (A020/2009). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 17. Běhounská (A020/2009). Začišťování cihlové štolý vodovodu.

Abb. 17. Běhounská-Str. (A020/2009). Säuberung des Ziegelstollens der Wasserleitung.

Benešova ulice, p. č. 270 (akce A023/2009). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ byly v roce 2009 na Benešově ulici položeny dvě průzkumné šachtice (F6, G6).

Sondy ověřily situaci ohledně vyzdění V. bastionu, který byl součástí fortifikační soustavy města Brna, budované od 2. poloviny 17. století. Dokumentovány byly dva segmenty. Zachycen byl dále cihlový kanál z 19. století, který jmenované vyzdění částečně narušil (Černá, Zůbek 2009).

Dominikánské náměstí 1, Zelný trh, p. č. 397, 503 (akce A046/2009). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Stavební práce při rekonstrukci stávajících a výstavbě nových podzemních prostor pro dvě prohlídkové trasy brněnského podzemí na Zelném trhu a Dominikánském náměstí 1 doprovázel v roce 2009 záchranný archeologický výzkum. Zatímco terénní práce v prostoru Dominikánského náměstí 1 byly ukončeny již ke konci roku, výzkum na Zelném trhu pokračoval i v jarních měsících roku 2010 a budeme o něm referovat příště.

Výzkum na Dominikánském náměstí 1 probíhal v návaznosti na stavební práce v suterénních místnostech označených jako 1 až 8. Převážně se jednalo o začištění snížené plochy, dokumentaci zachycených aktivit a jejich

vzorkování. Pouze místnost 4 byla zkoumána ve větším rozsahu, neboť zde byla vybudována nová suterénní místnost, podobně tomu bylo i u výkopu pro energokanál protínající celý objekt. Všechna obnažená zdiva sklepů byla průběžně kresebně a fotograficky dokumentována a stavebně historicky vyhodnocována.

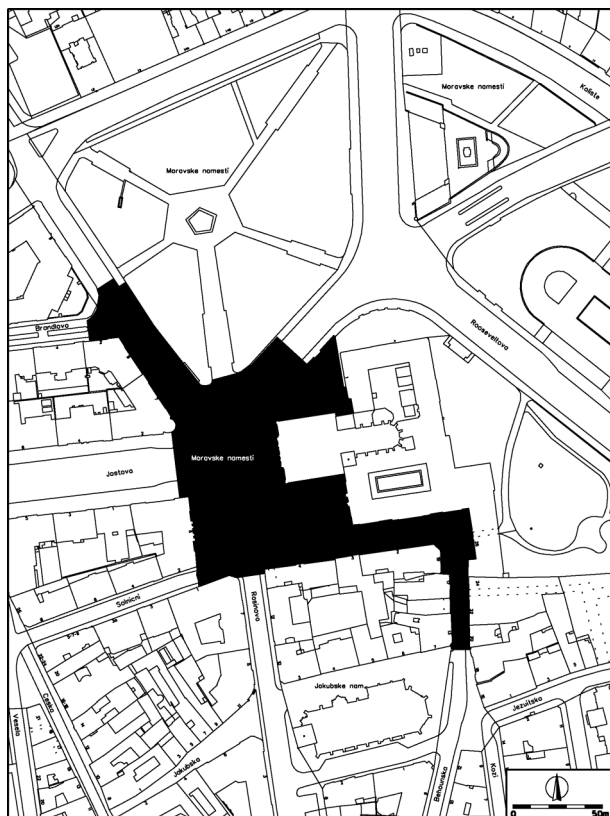
Dominikánské náměstí si své pojmenování nese trvale již od roku 1867, z doby velkého přejmenovávání a přečíslování v městě Brně, kromě několika let druhé světové války, kdy bylo přejmenováno na Rathausplatz – Radniční náměstí, a období 1952 až 1989, kdy neslo název náměstí Družby národů. Středověký název náměstí Rybný nebo také Starý rybný trh souvisel s jeho využitím jako tržiště, na němž se nabízely a prodávaly především ryby. Tržiště se rozprostíralo ve Veselé čtvrti (quartale Letorum) na důležité spojnici mezi branami Brněnskou a Veselou a Dolním trhem. K jeho důležitosti nepochybně přispěla i blízkost místních významných budov, které stály po jeho okrajích: klášter dominikánů, dům cisterciáků, královská kaple a areál středověké mincovny (Flodrová 1997, 56–57).

Zkoumané suterénní prostory se nacházejí pod východním křídlem druhého nádvoří dnešního objektu Nové radnice. Do 1. poloviny 17. století se jednalo o tři městiště,

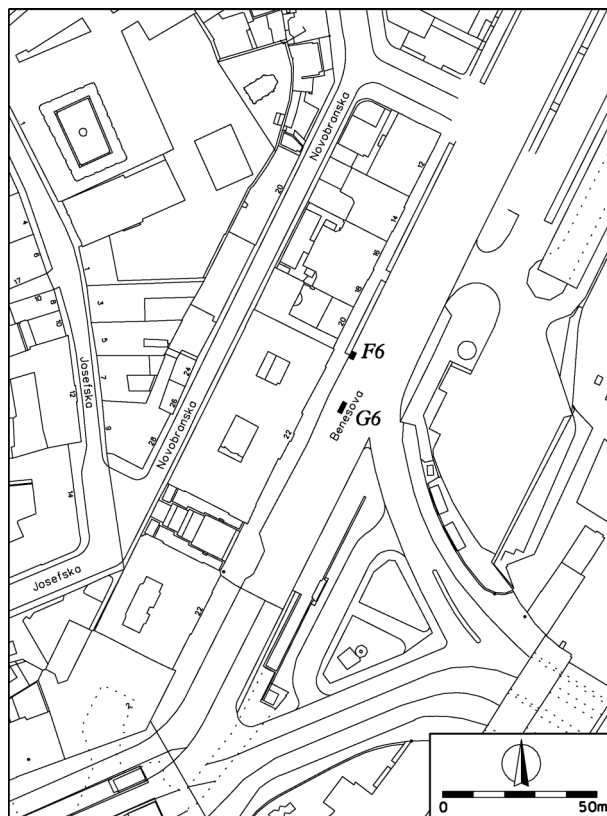
Obr. 18. Běhounská (A020/2009). Přehled dokumentovaných historických staveb.

Abb. 18. Běhounská-Str. (A020/2009). Übersicht der dokumentierten historischen Bebauung.

Obr. 19. Běhounská, Brandlova, Joštova, Moravské náměstí, Solniční (A061/2009). Vyznačení plochy výzkumu.

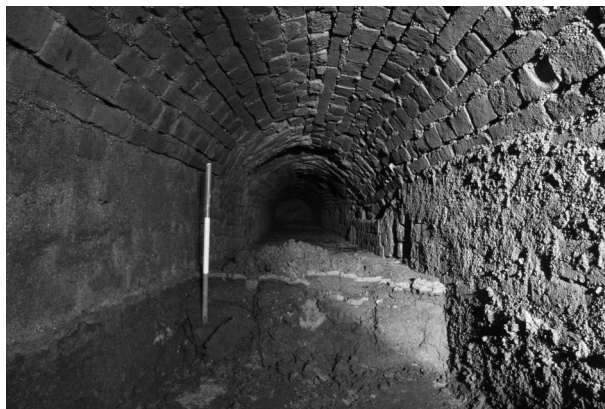
Abb. 19. Běhounská-Str., Brandlova-Str., Joštova-Str., Platz Moravské náměstí, Solniční-Str. (A061/2009). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 20. Benešova (A023/2009). Vyznačení sond.

Abb. 20. Benešova-Str. (A023/2009). Bezeichnung der Suchschnitte.

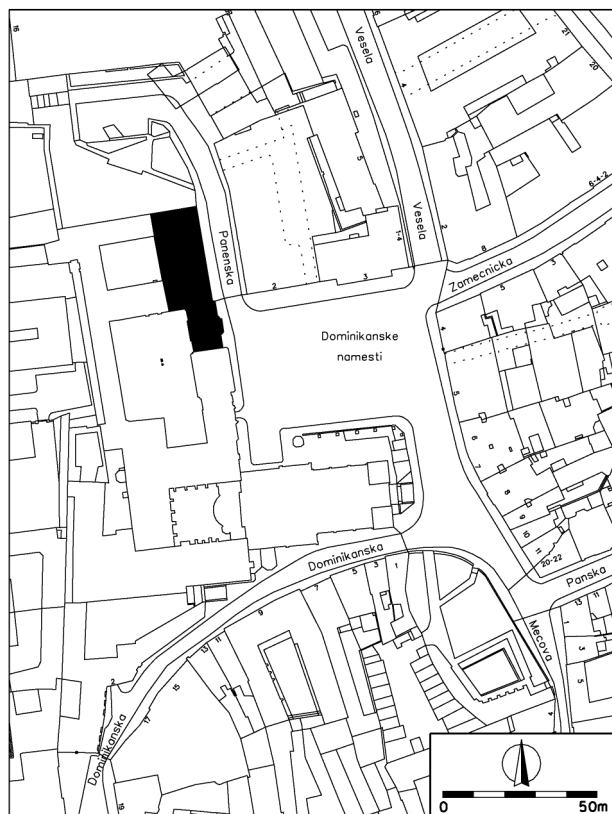
kteřé ve středověku sousedily na jihu se zahradami někdejšího dominikánského kláštera. V 16. století však byla na místě zahrad ke klášterním budovám přistavěna podle plánů Pietra a Antonia Gabriových nová úřední budova zvaná Zemská soudnice. Těsně před začátkem třicetileté války vznikl plán na vybudování velké zbrojnice v Zemském domě, ale rychlý sled událostí nedopřál tento záměr realizovat. Na počátku války roku 1618 tedy uložili stavové direktorovi zemských peněz, kardinálu Františku Dietrichštejnovi, opatřit pro zbrojnici nové místo. Následovala koupě tří domů stojících vedle Zemského domu na Dominikánském náměstí a v Panenské ulici. Kupní sumy byly vyplaceny v hotovosti a stavové dali vložit domy do městských knih. Ke zřízení zbrojnice však opět nedošlo a místo s ruinami domů, zabírající část prvního nádvoří a celé nádvoří druhé, zůstalo dlouho pusté. Protože během třicetileté války, konkrétně při obléhání města Švédy v roce 1645, byla poškozena většina budov na náměstí, včetně kostela, kláštera, kaple i domu cisterciáků, byl areál Zemského domu nejprve po polovině 17. století částečně opraven a v prostoru západní a severní části prvního nádvoří byl k němu nově vystavěn Tribunální dům (přesněji Stavovský dům pro úřady královského tribunálu). Výstavba byla svěřena Pavlovi Winbergerovi a Ondřeji Ernovi a proběhla v letech 1659 a 1666 (1672?). Spolu s Tribunálním domem přistavěli v letech 1659 až 1666 i nový příčný trakt k soudnici, souběžný se starým. Oba trakty pak stavitelé spojili novou budovou obrácenou proti Špilberku a souběžnou s renesančním podloubím

Obr. 21. Benešova (A023/2009). Kanalizační štola z 19. století.

Abb. 21. Benešova-Str. (A023/2009). Kanalstollen aus dem 19. Jahrhundert.

do Zelného trhu. Tuto budovu v letech 1690 až 1702 přestavěl a rozšířil Mikuláš Stumbeck. Tak vzniklo na místě někdejší klášterní zahrady 1. nádvoří Stavovského domu. Pro špatný stav všech budov bylo na počátku 18. století přistoupeno k rozsáhlé rekonstrukci a dostavbě podle projektu Mořice Grimma, realizovaného v letech 1717–1737. V letech 1717 až 1720 uboural Mořic Grimm severní část Tribunálního domu a v jeho ose zřídil průjezd. Do roku 1732 bylo postaveno i východní křídlo, které nahradilo dosavadní arkádovou zeď. Ukončení stavebního vývoje Stavovského domu představovala v letech 1772 a 1776 přístavba křídel, uzavírajících 2. nádvoří. Dnes již

Obr. 22. Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 22. Platz Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). Bezeichnung der Grabungsfläche.

víme, že patrně nešlo o novostavbu, ale o přestavbu nava-
zující na Grimův objekt. Po zrušení kláštera v roce 1782
byl celý areál předán vojsku a sloužil jako skladiště až
do roku 1869. Od roku 1874 je Zemský dům opět v ma-
jetku města. Roku 1935 byl podle projektu Josefa Poláška
rekonstruován na sídlo městské správy – Novou radnici
(Dřímál 1947, 55–135; Jeřábek, Kroupa 2005, 26–34).

V samotném prostoru a v nejbližším okolí někdejšího
Zemského domu se prováděly intenzivnější archeologické
výzkumy až od 90. let 20. století (podrobněji viz Holub,
Merta, Peška, Zůbek 2003, 49–60). V minulém roce byla
dokončována v těsném sousedství, ve vozovce ulice Pa-
nenské, výstavba kolektoru, kterou také doprovázel ar-
cheologický výzkum. V současnosti probíhá v těsném
sousedství archeologický výzkum tří měšťst' v proluce
na ulici Panenská.

Archeologický výzkum a doplňkový stavebně histo-
rický průzkum splnil očekávání a významně doplnil po-
znatky o suterénu východního křídla 2. nádvoří objektu
Nové radnice.

Původní (lokační) terén se nacházel přibližně 1 m
pod úroveň dnešní ulice Panenská a jeho povrch dnes v zá-
sadě respektuje současné podlahy v suterénech. Nejstar-
šími dokumentovanými aktivitami na lokalitě byly jámy
(s. s. j. 4 až 9) ze 13. století, z nichž mají největší vý-
znam pozůstatky dřevohliněných domů s. s. j. 1 až 3.
Všechny tři dokumentované stavby zanikly požárem v zá-
věru 13. století.

Po destrukci těchto staveb nastala další časová etapa
ve stavebním vývoji tří sledovaných středověkých měš-

Obr. 23. Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). Pohled od zá-
padu shora na barokní dlažbu ulice v místnosti 1, před vstupní
šíjí domu s. s. j. 17.

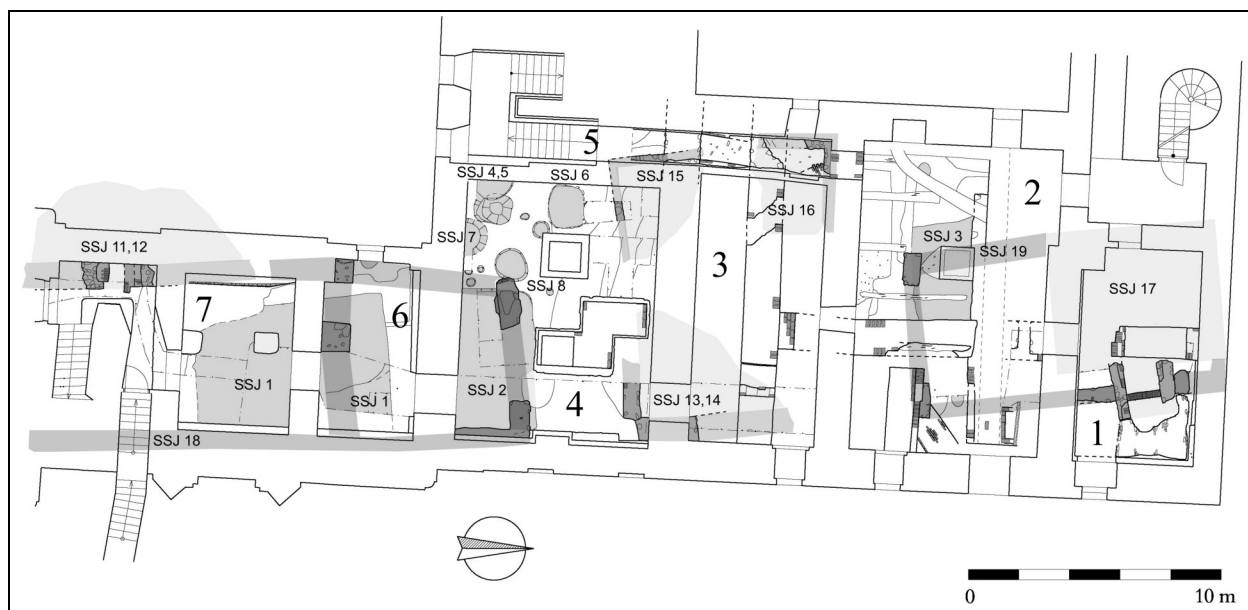
Abb. 23. Platz Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). West-
liche Oberansicht des barocken Straßenpflasters im Raum 1,
vor dem Eingangsflur des Hauses s. s. j. 17.

Obr. 24. Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). Pohled od vý-
chodu na jižní část místnosti 4. Uprostřed základový pilíř stavby
s. s. j. 2.

Abb. 24. Platz Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). In der Mit-
te der Grundpfeiler des Gebäudes s. s. j. 2.

t'anských parcel, z níž pochází pozůstatky kamenných
zdív suterénů. V případě suterénů s. s. j. 11–12 a s. s. j. 17
byly dokumentovány jejich vstupní šíje. V případě zdív
s. s. j. 13, 14, 15 a 16 nelze vyloučit, že se jedná o ně-
kolik stavebních fází gotického domu. V průběhu pozd-

Obr. 25. Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). Plán odkrytých archeologických situací ze 13. až 15. století.
Abb. 25. Platz Dominikánské náměstí 1 (A046/2009). Plan der freigelegten Befunde aus dem 13. bis 15. Jahrhundert.

ního středověku a renesance byly tyto domy dále rozšiřovány nadzemními přístavkami na základových pasech (s. s. j. 18 a s. s. j. 19) a postupně vytvořily jednodílnou domovní frontu do Panenské ulice. Zdá se, že ještě v průběhu 16. století byl zásadně přestavěn jižní dům, sousedící s někdejšími klášterními zahradami. Nadzemní zdivo této stavby bylo dokumentováno v jižní stěně místnosti 4 a východních stěnách místností 6 a 7. Dodnes zachované trámové kapsy naznačují úroveň zvýšeného přízemí (?) tehdejší stavby (s. s. j. 56 a 57). V rámci výstavby Tribunálního domu Pavlem Winbergerem v 60. letech 17. století (s. s. j. 21) byly zasypány stávající gotické suterény (s. s. j. 28 a 29) a severovýchodní nároží severní parcely bylo posunuto směrem do ulice, která tak byla výrazně zúžena. Stavba tohoto objektu překvapivě zahrнула i renesanční část jižního domu, která tak zůstala nedotčena.

Zcela zásadní změnou objekt prošel v letech 1717 až 1730 při přestavbě Mořicem Grimmem (s. s. j. 22). I v tomto období však byly zachovány části obvodových stěn Tribunálního domu v místnostech 1, 2, 3 a renesanční zdivo v místnostech 6 a 7. Podsklepeny byly pouze místnosti 1, 2, 3, 5, přístupné šnekovým schodištěm z místnosti 9.

Poslední zásadní rekonstrukcí objekt prošel ve 2. polovině 18. století, v období před převzetím armádou (s. s. j. 23). Nově byly zbudovány a sklenuty sklepní prostory v místnostech 6, 7 a 8, přístupné novým schodištěm z místnosti 8. Místnost 3 byla přepažena příčkou, čímž vznikla úzká chodba 5, zajišťující přístup k dalšímu novému schodišti. Další stavební úpravy v 19. a 20. století již nebyly zásadní povahy a sklepní prostory zůstaly nedotčeny kromě nových omítek (Peška 2010a).

Husova ulice, p. č. 497/1-3 (akce A016/2009). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ byly v roce 2009 při Husově ulici položeny tři průzkumné šachtice (B1, B2, B3).

Obr. 26. Husova (A016/2009). Vyznačení sond.
Abb. 26. Husova-Str. (A016/2009). Bezeichnung der Suchschnitte.

Sondy se nacházely v prostoru někdejšího fortifikačního pásma města. Šachtice B2 a B3 byly vyhloubeny na ploše parkánu, v blízkosti jedné z hranolových věží, která zde zesilovala obranyschopnost hradební zdi. Sonda B1 se nacházela již vně městského příkopu. Až na jednu výjimku nenarazily sondy na žádné archeologické situace. Šachtice B2 a B3 však ověřily pod-

mínky geologického podloží v úrovni sprašových návějí, sonda B1 potvrdila přítomnost skalního výchozu, který je součástí špilberského kopce. Tou jedinou výjimkou bylo základové zdivo stavby v prostoru někdejšího parkánu (sonda B3), která je zanesena na plánech a vyobrazeních 18. a 19. století (Zůbek 2009a).

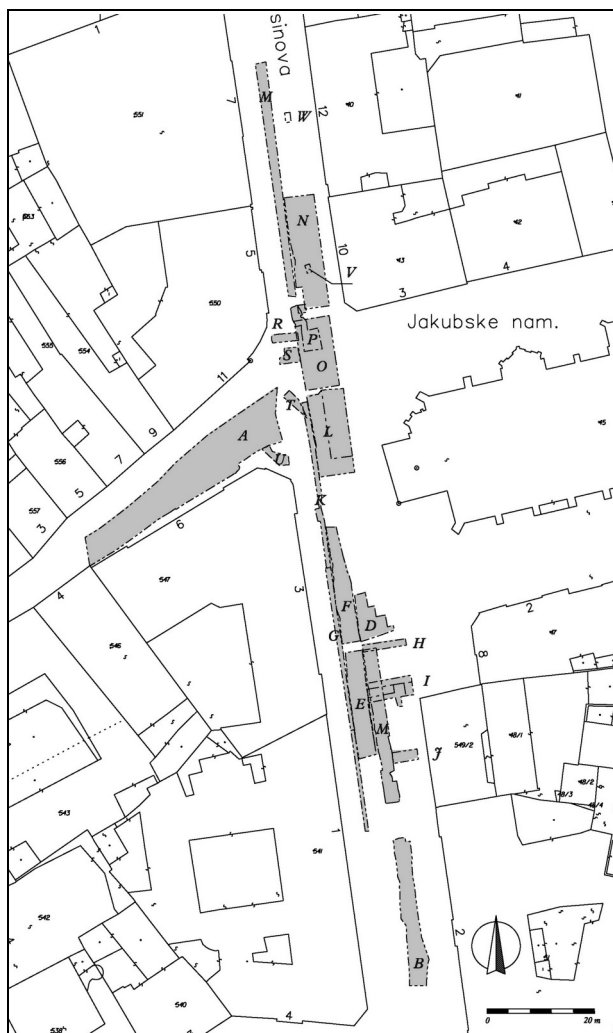
Jakubská ulice, Rašínova ulice, p. č. 548, 549/1 (akce A086/2007). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí ulic Jakubská a Rašínova byl v měsících srpnu 2007 až červnu 2008 v prostoru vozovky a přilehlých chodníků proveden rozsáhlý záchranný archeologický výzkum. V roce 2009 bylo ukončeno jeho zpracování. Můžeme jej rozdělit na předstihový plošný výzkum a archeologický dohled. Předstihově byly zkoumány plocha A na Jakubské ulici a dále plochy D, M, B, K, L, M na Rašínově ulici. Plochy N, O, F, E na Rašínově ulici byly pouze začištěny a zdokumentovány, archeologické situace zde byly ponechány zakonzervované pod tramvajovým kolejištěm. Ostatní plochy byly pouze dokumentovány formou řezů. Rozdílné přístupy k metodice výzkumu jednotlivých ploch souvisely s různým stupněm narušení terénu stavbou. Plošně a před-

stihově byla zkoumána trasa nových vodovodů a kanalizace s přilehlými archeologickými situacemi. Pouze začištěna a ovzorkována byla plocha pod rekonstruovaným kolejištěm, které bylo sníženo o cca 0,5 m oproti původnímu stavu. Formou řezu byly dokumentovány nejrůznější zásahy a přípojky inženýrských sítí, vedené často v původních trasách.

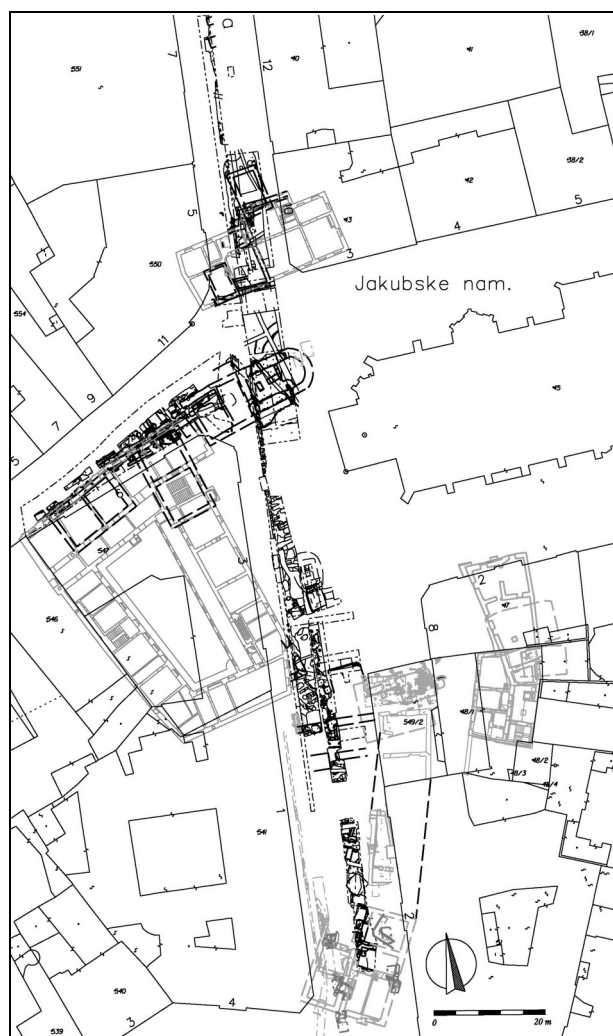
Jakubské náměstí a jeho okolí patří v současnosti k archeologicky nejprozkoumanějším územím v prostoru MPR Brno. Vedle předlokačního osídlení z 2. poloviny 12. století, soustředěného na severovýchodním svahu vrchu Petrov v jižní části města, představuje okolí kostela sv. Jakuba druhé krystalizační jádro budoucího středověkého Brna. Pravděpodobně již na počátku 13. století se mezi dvěma cestami, vycházejícími z brněnského prostoru na sever, konstitovala kupecká osada cizích kolonistů, kteří na nejvýhodněji položeném místě postavili kostel sv. Jakuba. Podle dochovaných historických pramenů byl založen před rokem 1222 jako nejstarší kostel německých osadníků. Olomoucký biskup Robert roku 1231 potvrdil oslavanskému klášteru patronátní právo ke kostelu sv. Jakuba v brněnském burgu – *in burgo Brunnensi*. Podle nejstarších stratifikovaných archeologických nálezových souborů získaných z archeologických výzkumů lze počátky osídlení prostoru Jakubského náměstí ve shodě s písemnými prameny položit do první třetiny 13. století (Borský, Merta, Peška, Zůbek 2007, 154–155).

Počátky vlastního terénního archeologického výzkumu v námi sledovaném prostoru jsou v zásadě spojeny až s obnovou historického jádra města po roce 1989. V roce 1990 dokumentoval Rudolf Procházka (AÚ ČSAV) ve vozovce před západním průčelím kostela sv. Jakuba liniový výkop, který proťal základy tehdy neznámé (sakrační?) stavby ze 13. století. V současnosti již víme, že se jednalo o presbytář kaple sv. Mořice. V roce 1991 byl proveden záchranný výzkum prostoru dvorku při rekonstrukci domu Jakubská 4. V letech 1997 až 1998 probíhal plošný záchranný archeologický výzkum na parcele Rašínova 4 (dnešní budova pojišťovny Kooperativa). V průběhu tohoto výzkumu byly odhaleny pozůstatky dřevohliněné a následně zděné zástavby ze 13. a 14. století, která respektovala průběh bývalé uličky Hřbitovní (viz níže). V západní části této parcely byla odkryta nejjižnější část svatojakubského hřbitova. V roce 1999 se uskutečnil archeologický dohled nad výkopem pro optický kabel při jižní stěně kostela sv. Jakuba, který porušil základy tehdy neznámých sakrálních staveb. O rok později bylo dokumentováno 7 sond, položených v prostoru ulice Jakubská při sanaci podzemí bloku 42. V letech 2001–2002 byl proveden záchranný výzkum v rámci sanace podzemí bloku 41 v prostoru Jakubského náměstí před jeho plánovanou rekonstrukcí. Celkem bylo dokumentováno 17 sond. V témže období byl proveden i záchranný výzkum, doprovázející sondážní průzkumy (sanace podzemí bloků 32 a 33) přilehlých ulic Jakubské, Rašínovy a Běhounské. Nejrozsáhlejší záchranný výzkum se však uskutečnil v letech 2003 až 2004 v rámci kompletní rekonstrukce inženýrských sítí a vlastního povrchu Jakubského náměstí (3000 m² zkoumané plochy). V průběhu výzkumu byly odhaleny základy sakrální architektury, ná-

Obr. 27. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Vyznačení zkoumaných ploch.

Abb. 27. Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Bezeichnung der Grabungsflächen.

Obr. 28. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Vyznačení odkrytých situací s podkladem historické zástavby (šedě).

Abb. 28. Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Bezeichnung freigelegter Befunde auf dem Grund historischer Bebauung (grau).

ležící jednotlivým stavebním fázím kostela a k němu přistavěných kaplí. Podařilo se zachytit pozůstatky výrobních objektů a nejstarší dřevohliněné i zděné měšťanské zástavby. Byla také prozkoumána rozsáhlá část farního hřbitova. V roce 2005 byl dokumentován výkop pro kanalizaci domu č.o. 6 v ulici Jakubské, jenž odkryl sklepní prostory středověkého suterénu, náležícího někdejšímu domu kartuziánů. Ve stejném roce byl zkoumán severní úsek Rašínovy ulice v rámci výměny kolejového tělesa na Moravském náměstí. Zachycen byl průběh městské hradby a na jih od ní se rozkládající hospodářské zázemí svatojakubské fary (Borský, Merta, Peška, Zůbek 2007, 145–147).

Dnešní průběh ulic Jakubská a Rašínova již z hlediska historické topografie nerespektuje středověké hranice uličních front. Jejich dnešní podoba vznikla v závěru 19. století v souvislosti s asanací městského historického jádra. Ulice Jakubská byla rozšířena a její jižní fronta ve východní části byla posunuta o několik metrů jižněji. Pod současnou dlažbou se nacházejí pozůstatky domu Jakubská č. 6 a základy kaple sv. Mořice, která stávala na nároží s Jakubským náměstím. Ulice Rašínova

byla nově proražena na základě urbanistického plánu v závěru 19. století. Tehdejší asanaci zcela podlehla zástavba při někdejší uličce Hřbitovní, svatojakubská fara a úsek městské hradby. Pod dnešní vozovkou se také nalézá část farního hřbitova při kostele sv. Jakuba.

Na nároží Jakubské ulice stála proti kostelu sv. Jakuba jednolodní kaple sv. Mořice, založená pravděpodobně roku 1340 svatojakubským vikářem Hainczmannem z Tišnova, od roku 1458 nazývaná „Česká“. Přibližně orientovaná stavba, barokizovaná v roce 1736 Mořicem Grimmem, byla situována v prodloužené uliční čáře Jakubské. Za presbytářem byla umístěna studna. Navazující prostranství svatojakubského kostela bylo obehnané vysokou zdí, patrnou např. na vedutě města z první poloviny 17. století. O osudu kaple bylo rozhodnuto za josefínských reforem, kdy bylo dvorským dekretem ze srpna 1748 zahájeno sestavování seznamu kostelů určených k uzavření nebo k demolici. K uzavření kaple došlo v roce 1785. V roce 1788 byla zčásti ubourána, přeměněna na sýpku a v roce 1886 definitivně zbořena. Podle podrobného popisu kaple od Mořice Trappa se pod lodí nacházela hrobka, která byla v roce 1868 prozkoumána a následně zasypána. Na místě kaple i sousedního domu královopolské kartouzy, ovšem v nové uliční čáře, byla v letech 1888–1889 postavena Německá škola podle projektu L. Ruppá. Přílehlý svatojakubský hřbitov byl zrušen

Obr. 29. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Pohled od západu na výzkum v prostoru ulice Jakubské (plocha A).

Abb. 29. Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Westansicht der Grabung im Raum der Jakubská-Straße (Fläche A).

Obr. 30. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Pohled na zkoumanou plochu N v severní části Rašínovy ulice.

Abb. 30. Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Blick auf die Grabungsfläche N im Nordteil der Rašínova-Straße.

v roce 1784 a vysoká hřbitovní zeď, k níž přiléhala řada kaplí, byla v roce 1789 rozebrána (Borský 2002, 3).

V jižní frontě Jakubské ulice, ve středověku nazývané *Retro ecclesiam st. Jacobi*, stával proti západnímu průčelí kostela sv. Jakuba a v sousedství kaple sv. Mořice kamenný dům (později č. 6; č. p. 428). Prvního majitele, respektive majitelku, známe v rozmezí let 1347 až 1359. Byla jí jistá Obrsezinna – samotná parcela je zde jmenována jako *curia Obersezzinne* (Flodr 2005, č. 13 ad.; Vičar 1965, 281). Z tohoto jména můžeme usuzovat, že dům patřil někomu patrně původem z Obřan. V pozdější, blíže nespecifikované době dům přešel do majetku kartuziánského kláštera v Králově Poli. První zpráva o tom, že dům je v majetku kartuziánů, pochází z roku 1465. Nejpozději po roce 1465 pak byl spojen s východně stojící výše zmiňovanou kaplí svatého Mořice. Kartuziáni si tento dům podrželi ve svém majetku až do zrušení kláštera v Králově Poli 18. ledna 1782. Roku 1782 objekt zakoupil svobodný pán Josef Widman, jenž jej vlastnil až do své smrti (viz níže – hřbitov; Jeřábek, Kroupa 2005, 190–191).

Větší část severní domovní fronty někdejšího Jakubského náměstí zaujímal již od středověku fara při kostele sv. Jakuba. Rozlehlé městiště, které patrně vzniklo sloučením několika měšťanských parcel, sahalo svou zahradou až k hradbě. Objekt vlastní fary stál napříč dnešní ulicí Rašínovou a v závěru 19. století podlehl asanaci (viz

níže – hřbitov). Část základového zdiva a sklepů se nachází pod dnešní vozovkou.

Zástavba původně uzavřeného náměstí Svobody byla na severní straně rozdělena uličkou Mrtvých (Totengasse, Hřbitovní, Kostelní, Kirchengasse), která podle svého názvu vedla na svatojakubský hřbitov. Uličkou také procházela hranice mezi středověkými městskými čtvrtěmi Běhounskou a Veselou. Od roku 1892 zde byla v souvislosti s novou urbanistickou koncepcí města budována široká ulice (Kostelní, Liechtensteingasse, Dr. Aloise Rašína, ul. 9. května, a dnes Rašínova), která narušila intimní ráz náměstí. Jejím vytyčením a postupně zástavbě předcházela demolice historické zástavby uličky (Flodrová 1997, 200). Dnes již zbouraná západní fronta někdejší uličky prošla vcelku komplikovaným vývojem. V rekonstrukci zástavby k polovině 14. století se za domem na nároží uličky Mrtvých, který již patřil do Běhounské čtvrti, nachází úsek nejasné parcelace. Tento prostor přibližně od poloviny 14. století sloužil jako část hřbitova při kostele sv. Jakuba. Na levém (jižním) nároží uličky na Dolním trhu se nacházel kamenný dům, v pamětní knize k roku 1349 doslova uváděný jako „*domus lapidea*“ (Flodr 2005, č. 722, 1504). Přibližně na místě středověké dřevohliněné zástavby a nárožního domu na Dolním trhu vznikl v 17. století Liechtenštejnský palác, který byl zbořen při rozšiřování Hřbitovní ulice v roce 1901. Větší část této zástavby v současnosti leží pod vozovkou dnešní ulice Rašínovy.

Hřbitov v místech dnešního Jakubského náměstí existoval při kostele sv. Jakuba již ve třináctém století. První pramené zprávy pocházejí z poloviny století následujícího. K letům 1348 a 1349 je zmiňován v knihách počtů („*carnarii s. Jacobi*“). V roce 1350 bylo z městské pokladny vydáno 20 hřiven na jeho rozšíření a 3 hřivny za vysvěcení (*pro amplicione cimierii ecclesie s. Jacobi date sunt Nicolao Brunonsis 20 mar., pro consecracione cimierii s. Jacobi episcopo 3 mar.*). Zvětšení hřbitova bylo plánováno asi delší dobu, protože v roce 1348 byl za tímto účelem vykoupen za 3 hřivny dům Heftlerové (*pro ampliacione cimierii ecclesie s. Jacobi empta fuit domus Heftlerinne, in qua empcone solute sunt 3 mar.*). Tento dům stál podle Vičarovy rekonstrukce městišť k roku 1348 jihozápadně od kostela. S domem vápeníka Mikuláše Glauba a kamenným domem Mocovým tvořil západní stranu Hřbitovní (též Kostelní) ulice, spojující svatojakubský hřbitov s Velkým náměstím (Bretholz 1901, 16; Hálová-Jahodová 1975, 87; Mendl 1935, 108, 148, 163, 183).

Jediný známý plán hřbitova u Sv. Jakuba pochází z konce 18. století (publikován B. Bretholzem v roce 1901). Na východě a na jihu hřbitov ohrazovala stáčená zeď, která končila při ústí Kostelní ulice. V jihovýchodním ohbí byla prolomena brána do Běhounské. Na západní straně je v jihozápadním koutě areálu za Liechtenštejnským palácem zakreslena kostnice (Beinhaus), na severozápadě pak kaple sv. Mořice. Úsek hřbitova mezi kostnicí a kaplí byl podle popisky v roce 1784 připojen k domu královopolské kartouzy (Borovský 2001, 21, 29). Na plánu města z roku 1794 je na tomto místě zakreslen velký čtyřkřídový objekt s vnitřním dvorem – dům č. p. 428, který podle nejstaršího brněnského adresáře z roku 1785

vlastnil svobodný pán Josef von Widmann, jehož potomkům dům patřil ještě v roce 1827 (Czajkowski 2000, 127). Podle adresáře z doby přechodu města k roku 1867 patřil dům označený orientačním číslem 6 Jakubské ulice (staré č. p. 119), již Antonu Müllerovi. V roce 1888 popsal M. Trapp jeho portál, nad kterým byl znak královopolské kartouzy se sv. Trojicí a pod ním propletené iniciály C a T (Borský 2002, 6).

V roce 2001 byla sondou na jižní straně kostela na bývalém hřbitově před zaniklou boční gotickou předsíní nalezena přístupová chodba k další hrobce (Totenkapelle?), která později sloužila jako kostnice. K ní se vztahují archiválie z fondu olomoucké Arcibiskupské konzistoře z let 1741–1748. K vlastní identifikaci Totenkapelle mohou posloužit Bertoldem Bretholzem popsané okolnosti, které provázely zrušení hřbitova podle josefínských reforem v roce 1784. O dalším využití hřbitova rozhodoval magistrát 22. března 1787. Z tohoto zasedání pravděpodobně vyplynulo rozhodnutí o vydražení hřbitova i s příslušenstvím. Největší jeho část vydražil baron Wittman (v Bretholzově textu Widman), který koupil za 1 170 zl. přilehlou část hřbitova u svého domu č. p. 428 a sousedící kapli sv. Mořice (*die an seine Behausung anstoßende Totenkapelle, das Repositorium und die Gruft*). Získal tedy část s hrobkou z let 1741–1742, rozšířenou v roce 1748

Obr. 31. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Pohled od jihu na zčištěné základy kaple sv. Mořice (plocha L) na Rašínově ulici.

Abb. 31. *Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Südansicht der geputzten Fundamente der St. Moritzkapelle (Fläche L) in der Rašínova-Straße.*

Obr. 32. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Pohled od jihu na zkoumané plochy B, M na Rašínově ulici.

Abb. 32. *Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Südansicht der Grabungsflächen B, M in der Rašínova-Straße.*

o chodbu směřující do jihovýchodního cípu hřbitova, kde stála kaple neznámého stáří i zasvěcení s osáriem v suterénu. Získanou část hřbitova Wittman upravil jako zahradu (park), kterou jeho dědicové po roce 1827 prodali s označením č. p. 119 Antonu Müllerovi. Z roku 1835 pochází plán domu od provinčního stavebního ředitelství, které zřejmě navrhovalo regulaci dnešního Jakubského náměstí a počítalo s demolicí jednoho křídla a vytvořením nové uliční čáry. Pokud kostnici nezrušil některý ze jmenovaných majitelů pozemku, zanikla zcela jistě při založení nynější Rašínovy ulice na konci 19. století, kdy již bylo celé území regulováno. Bývalý dům královopolské kartouzy Jakubská č. 6 (původní č. p. 428, změněné č. p. 119) s přilehlou kaplí sv. Mořice byl vykoupěn za 73 350 zl. a původně byl vyhrazen pro novou faru. Poté, kdy konzistoř přemístění fary odmítla, byl dům v roce 1886 stržen včetně kaple a nahrazen novostavbou měšťanské dívčí školy korunní princezny Štěpánky podle projektu Ottokara Burgharta a Leopolda Ruppá z let 1887–1889; škola zde stojí dodnes. Ostatky ze zastavované plochy hřbitova byly snad nejprve uloženy v kostnici a pak přeneseny do krypty pod kostelní lodí (Borský 2002, 8, 9).

Vzhledem ke skutečnosti, že archeologický výzkum zaujímá poměrně velký prostor několika parcel a částí uličních komunikací, jak bylo výše uvedeno, bude po-

pis jednotlivých situací prováděn po plochách, které spolu funkčně souvisí.

Nejstaršími aktivitami zachycenými v rámci plochy A na Jakubské ulici jsou dva středověké objekty (jámy) z 1. poloviny 13. století (s. j. 545 a 546), pozůstatek pece (s. j. 270) neznámého účelu a kúlové jamky – pozůstatky parcelních plotů vymezujících průběh někdejší Jakubské ulice v počátcích města. Patrně ještě v průběhu 1. poloviny 13. století tyto parcelní ploty zanikly a uliční čára byla posunuta několik metrů jižněji, což dokládají četné žlábkové koleje po vozech, překrývající starší kúlové konstrukce. Do 2. poloviny 13. století můžeme zasadit stupňovitý výkop (s. j. 505) – vstupní šíje dřevohliněného (zděného?) domu, která byla zasypána na přelomu 13. a 14. století a předstupovala cca 3 m do ulice. Těsně po svém zániku byl dřevohliněný dům nahrazen zděným sklepem (s. j. 900), jehož již vyzdřená vstupní šíje o vnitřní šířce cca 2 m také předstupovala do ulice a částečně překryla starší zasypaný vstup. Kamenný štítově orientovaný dům vyzdřený převážně z metabazitů spojovaných zelenoběžovou hrubou vápennou maltou o síle zdiva cca 1 m, byl cca 8,8 m široký a do ulice měl proražena dvě osvětlovací okénka. Podlahy sklepa nebylo dosaženo. V tomto období již byl prostor ulice vyšetřován drobnými valounky, které lze považovat za první uliční dlažbu. Přibližně z přelomu 13. a 14. století pochází i druhý zděný sklep (s. j. 910) středověkého domu situovaný západněji. Jednalo se obdélný okapově orientovaný sklep o délce 14 m. Kamenné zdivo o síle cca 1 m sestávalo převážně ze slepenců a pís-kovců Old-Red spojovaných hrubou oranžovou vápennou maltou. Do ulice měl proraženo minimálně jedno osvětlovací okénko. K domu náležel i průjezd, z něhož se zachovala část západního ostění vyzdřeného na jemnou zelenošedou maltu. Podlaha sklepa se nacházela v úrovni cca 3,5 m pod korunou zdiva. Celková délka domu by v tomto případě činila cca 17 m. Je zcela nepochybné, že ještě v průběhu 14. století se jednalo o dvě měšťanské parcely, z nichž jedna byla jmenována v pramenech jako *Curia Oberszezine* (viz výše). Z období výstavby obou gotických domů pochází také středověká pec na vápno, ze které se zachovala část topeniště o délce 3,2 m, šířce cca 2 m a hloubce 2,5 m s jedním topným kanálem širokým 0,8 m, vyhloubeným do sprašového podloží. Pec byla zasypána keramickým materiálem z přelomu 13. a 14. století. Předpecní jáma byla z větší části zničena při výstavbě barokní krypty pod kaplí sv. Mořice. Z období středověku pochází ještě základové kamenné zdivo o síle 0,7 m spojované žlutou vápennou maltou, které lze interpretovat jako parcelní ohradní zeď spojující kapli sv. Mořice se sousedním středověkým domem (s. j. 900). Další archeologické poznatky již souvisí s dalšími přestavbami obou středověkých domů. Na základě charakteru zdiva lze pouze obtížně datovat jednotlivé fáze stavby. S jistotou lze říci, že náleží do období novověku. Ke sjednocení fasády obou domů a jejich spojení v jeden společný dům kartuziánů z Králova Pole však došlo nejspíše až v 17. století. Dochovaná zdiva vystavěná na tvrdou vápennou maltu předstupují před původní sklepní základy. Toto zesílení zřejmě souvisí i se zvýšením domu o další podlaží. V rámci suterénu s. j. 910 je patrná i dílčí přestavba, v rámci které byl do ulice proražen nový vstup do sklepa a bylo zazděno

okénko. Také původní vstupní šíje do sklepa s. j. 900 byla nejprve zmenšena a poté zcela zazděna, stejně jako obě osvětlovací okénka. Sklepní místnost byla poté opatřena cihlovou valenou klenbou, na kterou nasedala podlaha přízemí. V průběhu 1. poloviny 18. století byla kaple sv. Mořice prodloužena západním směrem a spojena se sousedním domem kartuziánského kláštera. Základy a krypta kaple pokračují dále do zkoumaných ploch K a L. Zbýlý volný prostor mezi domem a kaplí byl využit k výstavbě lednice (jímky?) s. j. 949=943.

Nejstarší aktivity v rámci zkoumaných ploch M, N, O, P, R, S, V, a W v horní části Rašínovy ulice reprezentovaly nejrůznější sloupové jámy zahlobené do půdního typu a související s prvotní dřevohliněnou zástavbou městiště. Následnou (popř. s těmito jamkami současnou?), zástavbu reprezentovaly pozůstatky dřevohliněných suterénů ze 13. století. Jeden ze suterénů (s. j. 5603) měl patrně i vyzdřenou stupňovitou vstupní šíji (?). Jedná se však pouze o fragment zcela narušený mladším gotickým sklepem. Z dalšího zřejmě dřevohliněného (?) suterénu (s. j. 5939) pochází na jíl z maloformátových cihel vyzdřený bankál osvětlovacího okénka. Nejstarší zděnou stavbu s. j. 6957, kterou můžeme datovat pouze na základě charakteru zdiva do závěru 13. a 1. poloviny 14. století, představoval obdélný suterén o rozměrech 5,5 × 8 m, jenž byl zřejmě pouze komorou nezachycené nadzemní dřevohliněné stavby sahající až k uliční frontě. Zdivo suterénu o síle 0,9 m sestávalo převážně ze slepenců a pís-kovců Old-Red spojovaných hrubou oranžovou vápennou maltou. Patrně ze stejného období pochází i zděný suterén s. j. 6971, jehož základy byly zachyceny v rámci plochy R a jehož půdorys lze rekonstruovat pouze na základě předchozích výzkumů a historických plánů, a to přibližně na 7 × 4,5 m. Zdivo sestávalo převážně z vápenců a bylo spojováno běžovou hrubou vápennou maltou. Z vlastní novověkou stavbou svatojakubské fary souvisí další zdiva z předmětných ploch. Jednotlivé stavební fáze bohužel nelze blíže časově zasadit, můžeme je datovat pouze na základě charakteru zdiva do 16. až 18. století. Do novostavby nebyl zahrnut suterén s. j. 6957, po jehož zbourání byly částečně na jeho místě vystavěny základy východní části budoucí fary. Z odkryté situace nebylo zcela patrné, zda západní část byla přizděna později, nicméně lze přijmout i tuto možnost. Do západní části stavby fary byl začleněn gotický sklep s. j. 6971, do něhož ústila nová vstupní šíje s. j. 6970=6953 (patrně z nového průjezdu) a přizděný nový menší sklípek.

Poznatky z výzkumu v rámci ploch K, L, T, U souvisí z větší části s nálezem základů Sv. Mořice. Již ze sond položených v roce 2001 jsme poznali, že základy někdejší kaple sv. Mořice byly postaveny do staršího objektu z 13. století. Je otázkou, zda byly jeho součástí i zásypy s. j. 7102 až 7109 začištěné v rámci plochy O. Pomineme-li tuto spornou situaci, jsou na předmětné ploše nejstarší aktivitou základy kaple sv. Mořice, pocházející na základě charakteru zdiva někdy z přelomu 13. a 14. století. Gotická kaple měla jednoduchý půdorys, obdélnou loď ukončenou neodsazeným půlkruhovým presbytářem. Délku kaple lze na základě výzkumu z roku 2001 rekonstruovat na přibližně 13 m, šířka činila cca 8 m. Zdivo o síle 1,6 m bylo vystavěno převážně ze slepenců a pís-

Obr. 33. Jakubská, Rašínova (A086/2007). Pohled od severu na zkoumané plochy B, M na Rašínově ulici.

Abb. 33. Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2007). Nordansicht der Grabungsf Flächen B, M in der Rašínova-Straße.

kovců Old-Red spojovaných hrubou oranžovou vápennou maltou. Ještě v průběhu středověku byl presbytář kaple oddělen základovou příčkou s. j. 5943, jež snad souvisela např. s výstavbou gotické krypty, která se zde mohla nacházet. Z období středověku také pochází pohřby, jejichž zásypy byly dokumentovány v interiéru kaple. Pohřby respektovaly obvodová zdiva. Ve 40. letech 18. století byla kaple Mořicem Grimmem barokizována (viz výše). S touto stavební fází souvisí prodloužení kaple západním směrem, což zvětšilo její celkovou délku na 23 m. Patrně v souvislosti se zvýšením stavby a vložením barokní klenby byly vyztuženy základy po obou stranách. V interiéru gotické kaple byla zbudovaná krypta sklenuta na středový sloup, přístupná chodbičkou, která ústila do exteriéru jižní stěnou kaple při presbytáři. Krypta ve starší části byla vstupem propojena s druhou prostorou zbudovanou pod západní prodlouženou částí (viz plocha A).

Archeologické situace odkryté v rámci ploch K, E, F, G, H, I, J, K, M lze v zásadě rozdělit na 3 základní horizonty. 1) nejstarší osídlení ze 13. století reprezentované sídlištními objekty, které končí na přelomu 13. a 14. století rozšířením farního hřbitova; 2) období pohřbívání na farním hřbitově do konce 16. století; 3) následná zástavba části někdejšího hřbitova v 17. a 18. století. Odkryté sídlištní situace ze 13. století na těchto plochách nasvědčují skutečnosti, že šlo původně o měšťanské parcely,

na jejichž úkor se rozšířil hřbitov. Kromě množství sloupových jamek a nejrůznějších odpadních jam jsou nejzajímavějšími objekty malý sklípek s. j. 5606 o velikosti $1,5 \times 4$ m a hloubce cca 1,2 m s pozůstatky kovolitecké výroby, pec na vápno s. j. 5616, několik odpadních jímek (s. j. 5543, 5530, 5622) a pozůstatky dřevohliněného suterénu s. j. 5627. Zánik odkryté pece na vápno můžeme zasadit přibližně do přelomu 13. a 14. století. Topeniště pece mělo rozměr $2,8 \times 3,1$ m a cca hloubku 2,8 m. Bylo obsluhováno dvěma topnými kanály o světlosti 0,8 až 1 m z předpecní jámy. Předpecní jámu můžeme rekonstruovat pouze hypoteticky pomocí položené sondy na $4,5 \times 3,5$ m. Dřevohliněný suterén s. j. 5627 byl rámové konstrukce se sloupovými jámami po obvodu. S určitostí lze rekonstruovat pouze jeho šířku na cca 5,8 m a hloubku na cca 2 m. Zánik suterénu lze zasadit na přelom 13. a 14. století. V souvislosti s rozšířením hřbitova byla tato městiště v polovině 14. století vykoupena a na jejích místech se až do závěru 16. století pohřbívalo. Po zániku hřbitova byl patrně někdy v průběhu 17. století vystavěn zadní trakt Liechtenštejnského paláce s. j. 5906 a 5900, do něhož byla později vedena odpadní jámka s. j. 5923. Patrně v průběhu 18. století byl tento trakt prodloužen západním směrem a mezi zdiva v 19. století vložen kanál. V průběhu 18. století byl postaven také zadní trakt domu královopolských kartuziánů (později Widmanova paláce, viz výše). Výzkumem se také podařilo zachytit chodbu, která se nacházela mezi kryptou při kostele sv. Jakuba z 1. poloviny 18. století a tzv. "Totenkapele".

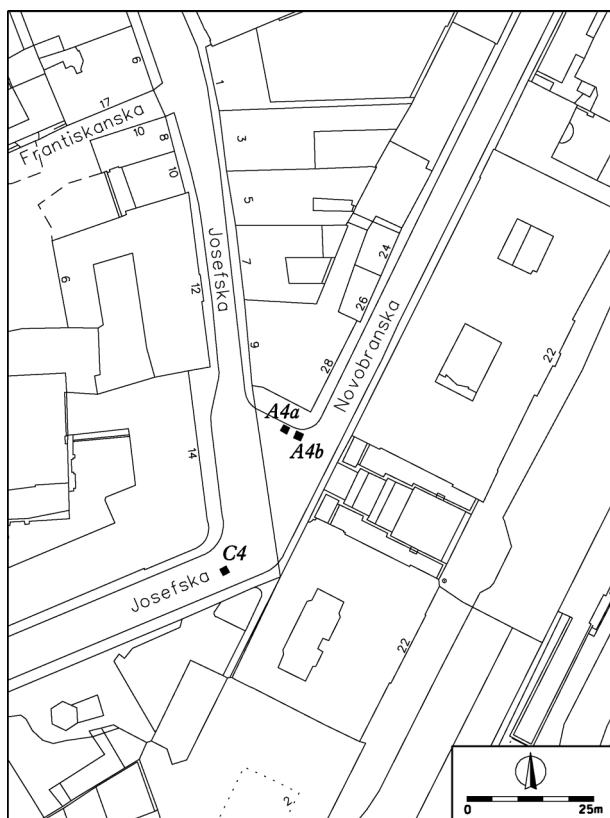
Archeologické situace v rámci plochy B náleží nárožnímu městišti uličky Hřbitovní a Dolního trhu. Nejstarší objekty zde představují sídlištní vrstvy ze 13. století a jámy z téhož období (např. s. j. 5517). Dřevohliněnou zástavbu na parcele reprezentuje kvadratický sklípek s. j. 5518 o velikosti $3,2 \times 3,2$ m a hloubce 2 m, zaniklý na přelomu 13. a 14. století. Ze sklípku byl vyzvednut významný soubor technické keramiky a skla s pozůstatky kovolitecké výroby. Patrně ještě v závěru 13., případně počátkem 14. století byl při uliční čáře postaven zděný dům se sklepem s. j. 5907 a nepodsklepeným zadním traktem s. j. 5917. Velikost tohoto objektu lze rekonstruovat na základě starších výzkumů na $13,5 \times 8,5$ m. Zdivo o síle 0,9 m bylo vyzděno na hrubou oranžovou vápennou maltu. Dům prodělal v novověku několik dalších stavebních fází, jejichž dokladem jsou pilíře s. j. 5900, 5918, 5909, vložená cihlová valená klenba s. j. 5910, cihlová příčka s. j. 5911 a kamenný krakorec s. j. 5915. Vzhledem k umístění domu a historickým zprávám je možno předpokládat, že se jedná o jeden z nejstarších kamenných domů zmiňovaných v historických pramenech jako *domus lapidea* brněnského měšťana z poloviny 14. století Engelprechta Mocse (viz výše), později přestavěný na Liechtenštejnský palác (Peška 2009a).

Josefská ulice, p. č. 227, 249 (akce A060/2009). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v uličním bloku 21b se v říjnu 2009 uskutečnil záchranný archeologický výzkum. Realizovány byly tři průzkumné sondy (A4a, A4b, C4), jejichž úkolem bylo upřesnit průběh středověké hradby a zjistit její stav dochování.

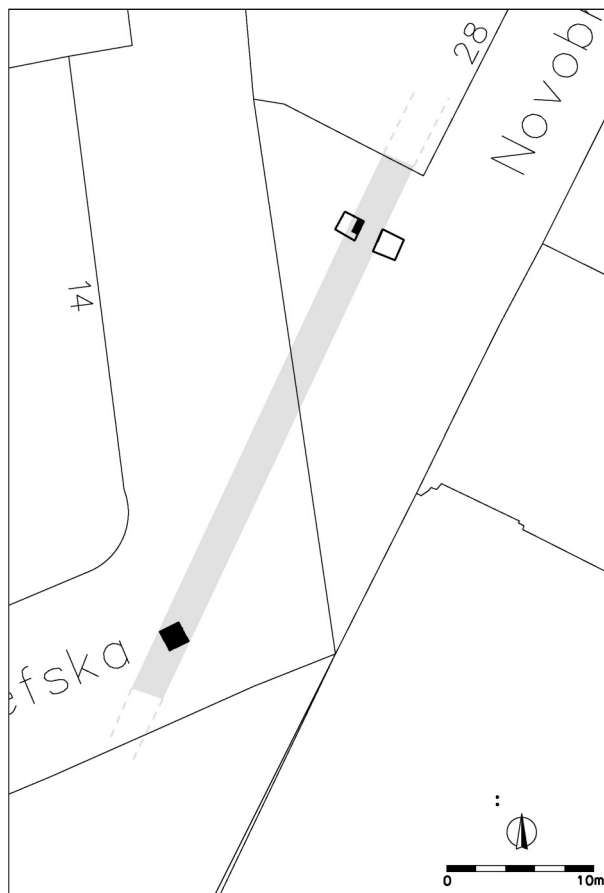
Z geologického podloží byly dokumentovány dva horizonty. V sondách A4a a A4b dosedl na sprašovou ná-
věj přibližně v úrovni 211,24–211,27 m n. m. půdní typ
o mocnosti 0,4–0,5 m. Ve své svrchní části byl však
částečně „zkulturněn“, jak dokládá přítomnost drobných
uhlíků, zlomků vypálené hlíny nebo mazanice. Přestože
se nepodařilo z této kulturní vrstvy získat žádný chro-
nologicky určující archeologický materiál, můžeme snad
na základě analogických situací z nedalekých výzkumů
(Procházka 1988, 83; Procházka 2000, 55; Zůbek 2002;
Černá, Sedláčková, Zůbek 2009a) usuzovat, že ke „zkul-
turnění“ došlo někdy v období pravěku, snad v době bron-
zové. V sondě C4 se černozevní půdní horizont zachy-
tit nepodařilo, dokumentováno bylo až sprašové podloží
pod základovým zdivem hradby, přibližně 2,5 m od dneš-
ního povrchu (210,21 m n. m.).

Za nejstarší doklady lidské činnosti lze snad považo-
vat do půdního typu zahroubené objekty v sondě A4b,
ze kterých bohužel nebyl získán žádný chronologicky cit-
livý materiál. Není vyloučeno, že náleží období pravěku.
Do 1. poloviny 13. století pak můžeme klást aktivitu, která
představuje hlavní hradbu městského opevnění. V son-
dách A4a a A4b byla hradba zapuštěna jen mělce do půd-
ního typu (přibližně v úrovni 211,76 m n. m.) a na základě
zjištěné situace dosahovala její šířka minimálně 1,9 m.
V sondě C4 byla hradba zapuštěna do sprašového pod-
loží (přibližná úroveň 210,24 m n. m.). Rozdíl v hloubce
založení hradby od dnešního povrchu v sondách A4a,b
a sondě C4 je dán depresí, existující zde ještě v době vý-
stavby hradby a následně zasypávané do dnešní podoby

Obr. 34. Josefská (A060/2009). Vyznačení sond.

Abb. 34. Josefská-Str. (A060/2009). Bezeichnung der Such-
schnitte.

Obr. 35. Josefská (A060/2009). Rekonstrukce předpokládaného
průběhu středověké hradby.

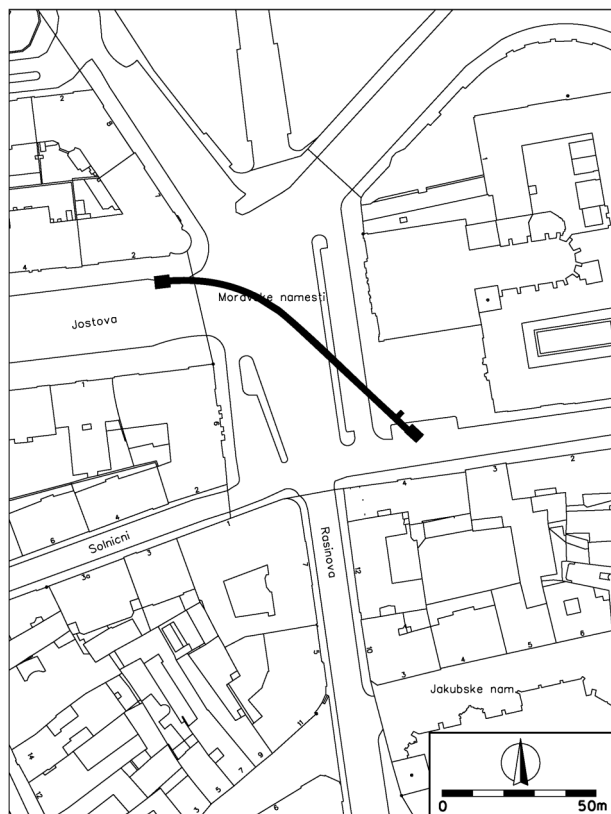
Abb. 35. Josefská-Str. (A060/2009). Rekonstruktion des Verlaufs
der mittelalterlichen Stadtmauer.

terénu zájmového prostoru. Situace zjištěná archeologic-
kým výzkumem koresponduje s výsledky dosud realizo-
vaných bádání. Obecně lze říci, že hlavní městská hradba
dosahovala v základu asi 2,1–2,3 m (výjimečně až 2,6 m)
šířky a směrem vzhůru se na vnější i vnitřní straně mírně
zužovala. Zahloubena bývá do podloží vždy jen nepatrně
(0,2–0,5 m). Základové zdivo je na vnější i vnitřní straně
opatřeno předzákladem (0,1–0,2 m), který v podstatě vy-
plňoval základový výkop. Založení hradby vykazuje větší
variabilitu, někdy i v rámci jedné lokality. Opevnění cha-
rakterizuje skořepinová konstrukce s litým jádrem (Kola-
řík 2007, 126).

Další aktivity z období středověku se vzhledem k roz-
sahu výzkumu, stejně jako z důvodu odstranění části pů-
vodního terénu v prostoru sond A4a a A4b nepodařilo
zachytit. Novověké období zastupuje objev dosud nezná-
mého sklepa v sondě A4a. Ostatní zjištěné situace nále-
žely recentním úpravám dnešního povrchu vozovky (Sed-
láčková 2009).

**Joštova ulice, Moravské náměstí, p. č. 776, 800
(akce A080/2008). Středověk, novověk. Předměstí, for-
tifikace. Záchranný výzkum.**

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán
stavbou „Brno, Rašínova II – rekonstrukce kanali-
zace, stoka C01-E“ na Moravském náměstí a Joštově
ulici (p. č. 776, 800). Terénní část výzkumu byla

Obr. 36. Joštova, Moravské náměstí (A080/2008). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 36. Joštova-Str., Platz Moravské náměstí (A080/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

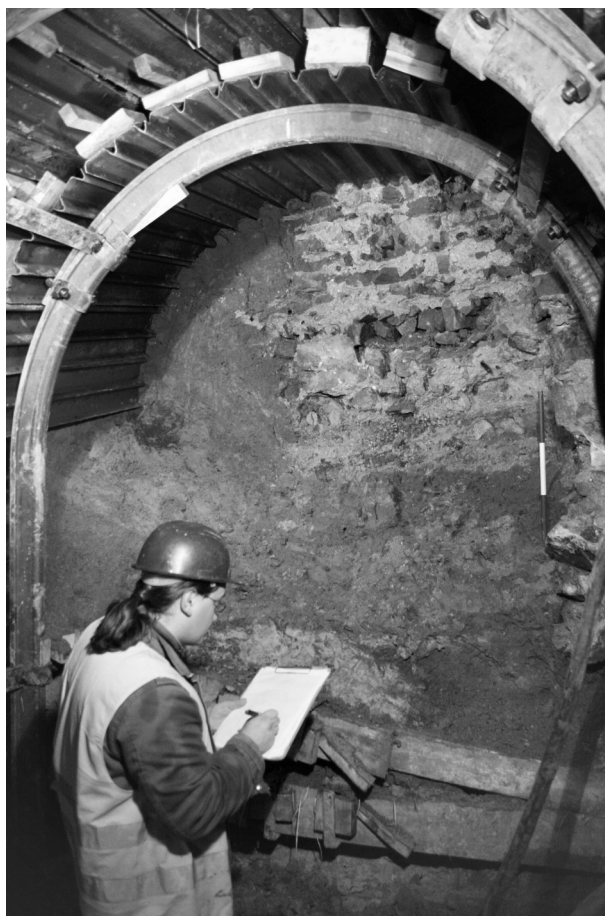
provedena v listopadu 2008 až květnu 2009. Sledovaný prostor se nachází na katastrálním území Město Brno, 15 až 65 m jižně a západně od kostela sv. Tomáše, v jihozápadní části Moravského náměstí (p. č. 800) a východní části ulice Joštova (p. č. 776; S-JTSK -598148.2301, -1160491.8865; -598195.8486, -1160447.3074; -598219.7845, -1160439.2022; -598234.0954, -1160440.5953) v nadmořské výšce cca 220,00 m n. m. Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku zčásti zahrnut do fortifikačních pozemků města Brna, větším dílem pak do IV. předměstské čtvrti. Od poloviny 14. století bezprostředně sousedil s areálem augustiniánského kláštera s kostelem Zvěstování Panny Marie a sv. Tomáše. Do vnitřního města byl začleněn až vybudováním barokního opevnění v 2. polovině 17. století.

Před zahájením ražby štol byly na obou koncích budoucí kanalizační stoky vykopány dvě těžní šachty (ŠS 6 a ŠS 11). Vzhledem k tomu, že těžní šachta ŠS 6 se celým svým půdorysem nacházela v prostoru středověkého městského hradebního příkopu, který byl v těchto místech zasypán až v 2. polovině 18. století, nepříkročilo se k plošnému odkryvu. Těžba šachty byla sledována archeologem a v její spodní části bylo zachyceno dno příkopu. Naopak v případě šachty ŠS 11, která se nacházela v předpolí středověkého městského opevnění v prostoru IV. předměstské čtvrti, byl po odstranění recentních komunikačních vrstev (0,4–0,5 m) proveden plošný předstihový archeologický výzkum. Vzhledem k dodržení bezpečnosti

práce byly značně zahloubené výkopy zkoumány pouze 1,8 až 2,0 m pod úroveň současného terénu a jejich spodní části dokumentovány jen na řezech. Druhou částí terénního výzkumu byla dokumentace čeleb ražby ze šachty ŠS 11 (profily R01–09) a ŠS 6 (profily P01–14). Četnost profilů byla volena na základě důležitosti terénních zjištění. Po vyrazení celého průběhu stoky byla v zásypech středověkého městského příkopu hloubena šachta ŠS 15.

Celá plocha výzkumu se nachází v obdobných geologických podmínkách. Podloží je zde tvořeno eolickými sedimenty (souvrvství sprašových hlín), které obsahuje tmavší pohřbené půdní horizonty a přechází v deluvi-ofluviální prachovité hlíny, proměnlivě zajiňované a jemně písčité. Na povrchu spraše se vyvinul cca 0,5 m mocný holocenní půdní typ (v ŠS 11 povrch 219,85 m n. m., tedy cca 0,55 m pod současným terénem), jehož povrch byl především ve středověku kulturně ovlivněn. V podloží sprašového souvrství se nachází zvlněný povrch neogenních vápnitých jííl – téglů. Jejich povrch se v dokumentovaných případech nacházel 4,5–6,5 m pod současným terénem. Mezi eolickými sedimenty a tégly byly zaznamenány drobně až hrubě zrnité štěrky, místy značně písčité. Jedná se o zbytky akumulací teras rozvlečené po neogenním podkladu a vyrovnávající jeho nerovnosti.

Výzkumem nebyly doloženy žádné pravěké ani raně středověké sídlištní aktivity, a to ani materiálem v sekun-

Obr. 37. Joštova, Moravské náměstí (A080/2008). Dokumentace eskarpy příkopu opevnění augustiniánského kláštera.

Abb. 37. Platz Moravské náměstí (A080/2008). Dokumentation der Ausmauerung des Grabens.

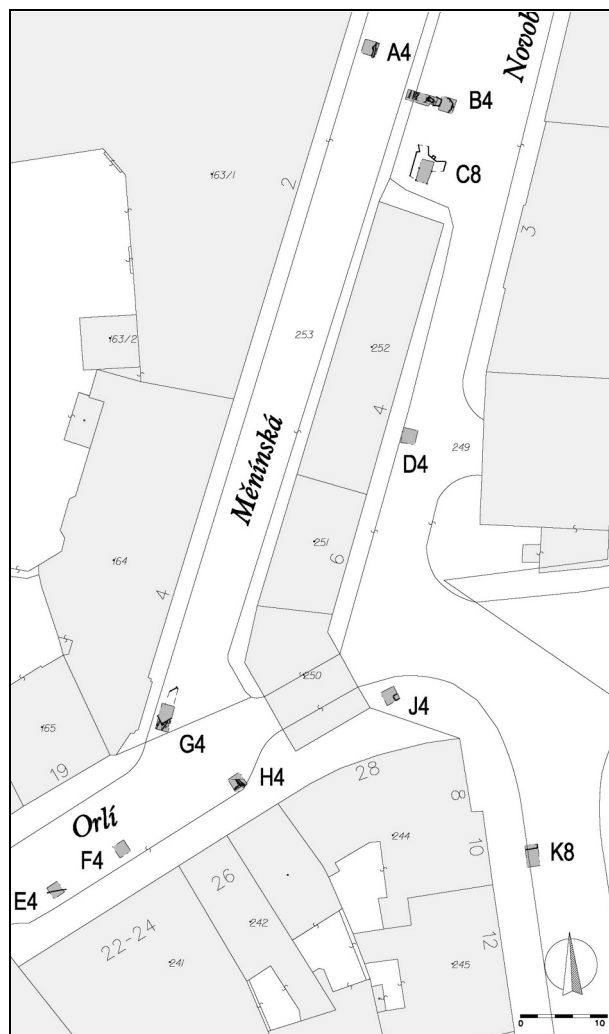
dárních polohách. V šachtě ŠS 6 a ŠS 15 byly v celém profilu zaznamenány navážky z 2. poloviny 18. století, které tvořily výplň středověkého městského příkopu. Jeho dno se nacházelo v místě profilu P02 v nadmořské výšce 214,10 m n. m., tedy cca 5,4 m pod současným terénem, a směrem k jihu se dále mírně zahluďovalo. Původní hloubka příkopu se tak pohybovala v intervalu 4,8–5,5 m od středověkého terénu. Na profilu P02 byla dokumentována zděná kontreskarpa příkopu s. j. 0902. Vzhledem k použitému stavebnímu materiálu a zjištěním jiných archeologických výzkumů se domníváme, že severní stěna městského příkopu byla takto zajištěna až v období pozdního středověku (2. polovina 15.–1. polovina 16. století).

V těžní šachtě ŠS 11 byly odkryty především dva značně zahluďené objekty (s. j. 0500–3,8 m od dnešního terénu, 0502–3,3 m), jejich přesnou funkci se však výzkumem nepodařilo objasnit. Vzhledem ke značné hloubce obou výkopů, jejichž celkové půdorysy nebyly výzkumem odkryty, se můžeme domnívat, že se mohlo jednat buď o exploatační jámy (hliníky), nebo o předpecí neznámého výrobního zařízení (vápenka?). Na dně výkopu s. j. 0500 byl zachycen objekt blíže neznámého určení (s. j. 0505), v jehož výplni bylo nalezeno značné množství zuhelnatělého organického materiálu. Výkopy spolu pravděpodobně funkčně souvisely. Stratigrafická pozice s. j. 0500 a 0502 nebyla z terénní situace zcela zřejmá, ale výkop s. j. 0500 byl pravděpodobně starší než s. j. 0502. Horní části výplní obou objektů byly totožné, a proto se domníváme, že zanikly a částečně i fungovaly současně. Na základě keramického materiálu z výplní je možné konec funkce objektů datovat do 1. poloviny 15. století. Oba výkopy porušily starší objekt s. j. 503–pravděpodobně pozůstatek sloupové jámy. V jihovýchodním rohu šachty ŠS 11 byla zachycena část středověkého objektu s. j. 0501.

Do zasypaného výkopu s. j. 0500 bylo ve směru sever–jih založeno zdivo s. j. 0901. Vzhledem k jeho poloze a orientaci můžeme s jistotou říci, že se jedná o pozůstatek východní části základového zdiva Veselé brány, která byla budována v 60. letech 17. století jako součást barokní bastionové fortifikace města a zbořena byla až v 2. polovině 19. století.

Pravděpodobně s budováním nové okružní třídy, jejíž součástí byla i dnešní Joštova ulice, souvisí nejmladší dokumentovaná aktivita v šachtě ŠS 11, konstrukce s. j. 0900. Mohlo se jednat o základ pro obrubu komunikace.

Na profilech P07 až P12 byly v ražbě zachyceny pozůstatky středověkého opevnění augustiniánského kláštera a kostela sv. Tomáše, které bylo na základě písemných pramenů budováno v závěru 15. století. Jednalo se o příkop se šikmými stěnami s. j. 0507, 0508, jehož šířka přesahovala 8 m a hloubka dosahovala cca 5 m od středověkého terénu. V neznámém časovém odstupu byla vnitřní stěna příkopu zajištěna svislou zděnou eskarpou s. j. 0903. Prostor východně od eskary byl v souvislosti s její stavbou dosypán na úroveň terénu. Kontreskarpa zůstala v místech ražby pravděpodobně nezděná. Do částečně zasypaného příkopu byl později vezděn opěrný pilíř s. j. 0904 (kolmo na spáru k s. j. 0903). Příkop byl defi-

Obr. 38. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Situační plán sond.

Abb. 38. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Situationsplan der Suchschnitte.

nitivně zasypan pravděpodobně v souvislosti s výstavbou barokní bastionové fortifikace až po polovině 17. století.

Na profilech R03 až R06 byl v ražbě dokumentován raně novověký příkop (s. j. 0506) kolem kostela sv. Tomáše a areálu augustiniánského kláštera. Jednalo se pravděpodobně pouze o nezděný výkop se šikmými stěnami. Výzkum zachytil pouze jeho spodní část (0,8 m od dna). Šířka příkopu překračovala 9 m, hloubka od původního povrchu byla asi 4,4 m. Příkop vznikl pro posílení před-
sunuté fortifikace augustiniánského kláštera ve 40. letech 17. století a zasypan byl podobně jako příkop středověký v souvislosti s výstavbou barokní bastionové fortifikace po polovině 17. století (Kolařík, Sedláčková 2009b).

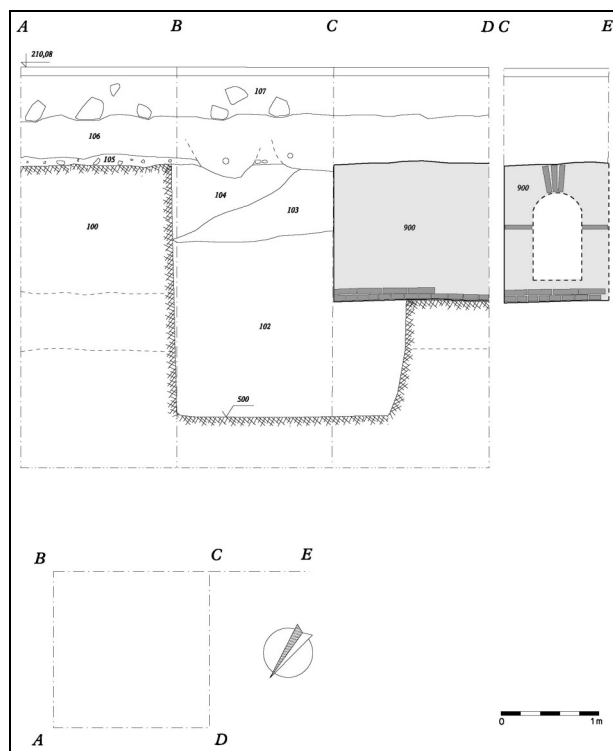
Komenského náměstí, p. č. 587, 776 (akce A040/2009). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem "Sanace brněnského podzemí" bloku 46 se uskutečnil v měsících září a října 2009 na Komenského náměstí záchranný archeologický výzkum. Byl prováděn formou dohledu nad zemními pracemi ve 2 sondách (A8 a B8), stěny sond byly kresběně a fotograficky dokumentovány. V obou sondách

bylo v hloubce 5,6 m pod současným povrchem zachyceno dno barokního městského příkopu před bastionovým opevněním. Nálezy z příkopu odpovídají jeho zavezení ve 2. polovině 19. století (Peška 2009b).

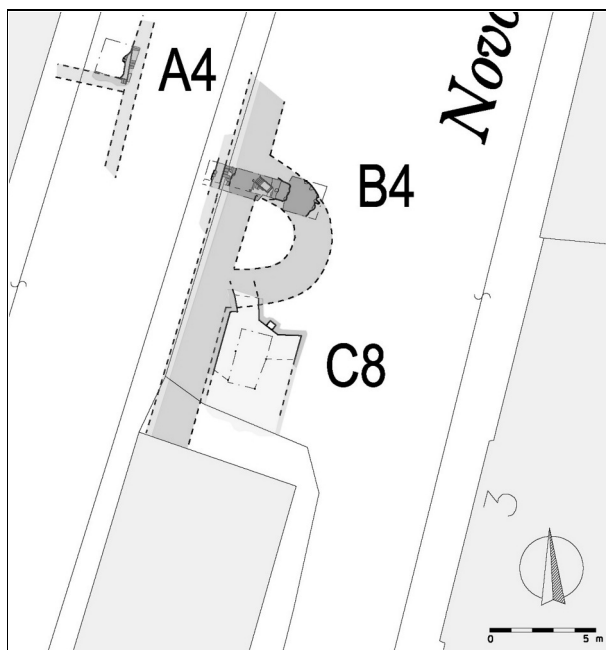
Měnínská ulice, Novobranská ulice, Orlí ulice, p. č. 198, 249, 253 (akce A41/2009). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ bloku 9a a 10, které jsou vymezeny ulicemi Orlí, Měnínskou a Novobranskou, se uskutečnil v měsících srpnu až listopadu 2009 záchranný archeologický výzkum. Výzkum byl prováděn formou dohledu nad zemními pracemi v 10 sondách (A4, B4, C8, D4, E4, F4, G4, H4, J4, K8). Stěny sond byly pouze kresebně a fotograficky dokumentovány a v žádné z nich nebyl proveden plošný archeologický výzkum. Sledované výkopy se z hlediska topografie středověkého Brna nacházely zčásti v prostoru vlastního města, zčásti ovšem také mimo ně, tedy vně městských hradeb. Přehledným topografickým mezníkem v tomto směru je Měnínská brána, která hradbami do města propouštěla příchozí od východu. Vznik brněnského fortifikačního pásma je s velkou pravděpodobností současný se vznikem vlastního města. Výstavba středověkého opevnění probíhala zejména ve 2. polovině 13. století. Gotické hradební pásmo sestávalo z vnitřní linie zdi o šířce 1,6 až 2,2 m, sahající do výše nejméně 10 metrů, jak dokládá dochovaný úsek hradby při Husově ulici. Celek, jehož součástí bylo také pět městských bran, obklopovala plocha parkánu o šířce 7 až 11 metrů, lemovaná nižší zdi. Její pozůstatky se do současnosti nad povrchem terénu nedochovaly. Výstavba

Obr. 39. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Řez dokumentovaný v sondě F4.

Abb. 39. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Dokumentierter Schnitt in der Sonde F4.

Obr. 40. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Rekonstrukce části historické zástavby zachycené sondami A4, B4, C8 v prostoru Měnínské ulice.

Abb. 40. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Rekonstruktion eines Teils der historischen Bebauung, der in Suchschnitten A4, B4, C8 im Raum der Měnínská-Straße erfasst wurde.

parkánu navazovala na zbudování hlavního hradebního pásma. Kromě zmíněných bran členila linii hlavní hradby a řídce také hradby parkánové soustava půlkruhových bašt, dochovaných torzálně pouze v okolí Petrova. Ty byly rozmístěny ve vzájemné vzdálenosti kolem 40 m. Při vnějším líci parkánové zdi probíhal městský příkop (Kolařík 2009, 124–129).

Prostor dnešní Novobranské ulice ležel vně hradební zdi. Ulice Orlí a Měnínská však přináležely k městu již ve středověku. Orlí se v minulosti nazývala Měnínská (*platea Menesensis*). Název Orlí se ustavil až v 19. století podle starobylého hostince „U černého orla“, který stával v místech dnešního domu č. 7 (Flodrová 1997, 173). Ulice byla ve středověku součástí Měnínské městské čtvrti (*quartale Menesense*). Už tehdy ji ze severní strany zčásti uzavíral prostor minoritského kláštera, založeného ve 30. letech 13. století. Jinak zde stávaly domy rozmanitých řemeslníků (Vičar 1965, 271, 272). Současná ulice Měnínská vznikla na přelomu 19. a 20. století rozšířením uličky při městské hradbě západním směrem. Starší základy někdejší zástavby při hradbě zůstaly zachovány pod dnešní vozovkou. K určitému rozšíření došlo během 19. století i u jižní fronty dolní části ulice Orlí, která však byla zastavěna až v 18. století (dnešní č. o. 22–28). Severní část ulice, vyjma nároží s dnešní Měnínskou, respektuje svůj historický průběh dodnes. V prostoru dnešní ulice Novobranské probíhalo gotické parkánové opevnění, pozdněgotický barbakán a městský příkop. K zastavění tohoto prostoru došlo až na počátku 18. století v souvislosti s budováním bastionového opevnění města. Stavbu projektoval císařský inženýr Tensini a její prvou

fázi řídil stavitel T. Henel, od roku 1682 pak L. F. Rochet a závěrečnou část od roku 1717 Q. F. Sautter. Nejprve bylo zbudováno vnitřní vysoké bastionové pásmo, obklopené širokým příkopem dosahujícím průměrné šířky cca 70 metrů. Starý hradební systém města byl poté prakticky opuštěn, jeho úseky zasahující do projektované barokní linie byly odstraněny. Zlikvidován byl i středověký příkop, jehož některé části, situované uvnitř nově opevněné plochy, byly ponechány a po jejich částečném zaklenutí dále užívány jako skladovací prostory.

Sondou A4 v Měnínské ulici bylo zachyceno vnitřní nároží (s. j. 913) novověkého domu s průčelím do uličky při hradbě (dnes Měnínská). Spodní úroveň nadzemního omítnutého zdiva byla zachycena 1,15 m pod povrchem. Celá situace byla značně narušena výkopy pro inženýrské sítě (s. j. 131).

Sonda B4 v Měnínské ulici postihla gotické základové zdivo s. j. 912. Sonda byla následně rozšířena západním směrem. V rámci rekonstrukce historické topografie interpretujeme toto zdivo jako základ půlkruhové bašty městského středověkého opevnění ze 2. poloviny 13. století. Bašta je pravděpodobně provázána se základem městské hradby s. j. 910. Předpokládaná šířka hradby byla 1,9 m. Předpokládaný průměr bašty byl 7,5 m a předsunutí cca 4 m. Na řezu C–D byla patrná destrukce zdiva s. j. 128, což nastoluje otázku stáří komunikačního–dorovnákového souvrství s. j. 123 až 127. Souvrství byla pravděpodobně přisypána (?) ke zdivu bašty. Z vrstev bohužel nemáme k dispozici žádný datační materiál. Geologického podloží nebylo dosaženo. Ze západní strany byly postupně přizděny k městské hradbě (s. j. 910) dvě základové zdi s. j. 908 a 909. Tato zdiva pocházejí z tzv. parazitní zástavby mezi parkánem a městskou hradbou, která byla do tohoto prostoru postavena během 18. století v souvislosti s ukončením funkce středověkého opevnění a budováním moderní barokní bastionové pevnosti. Domy mezi parkánem a hradbou z tohoto období dodnes stojí při severní stěně Měnínské brány. Jedná se o základ obvodového zdiva domu s průčelím do malé uličky při hradbě – dnes Měnínské. Úroveň jejich nadzemní části byla zachycena 1,1 m pod současným terénem, což máme doloženo díky novověké valounkové dlažbě uličky s. j. 120. Mladší barokní aktivitou je i přizdívka s. j. 911 k městské hradbě.

Sondou C8 umístěnou mezi domy Měnínská 2 a Novobranská 3 byl zachycen novověký sklep (s. j. 913 až 915) nepravidelného obdélného půdorysu o vnitřní šířce 3,5 a výšce cca 2,5 m, opatřený valenou cihelnou klenbou. Vyklizena byla pouze jeho severní část, do které ústí vstup o šířce 1,1 m a výšce 2 m opatřený plochou valenou klenbičkou. Vazba zdiva je cihlová a nepravidelná. Severní stěna sklepa je členitá, dvakrát zalomená s osvětlovací nikou o velikosti 0,4 × 0,4 m východně od vstupu. Zalomení naznačuje, že by sklep mohl být přizděn k nějaké starší stavbě. Sklep pochází patrně z 18. století, náležel domku, který byl postaven po zániku středověkého městského opevnění mezi hradbou a parkánem. Velmi pravděpodobně byl suterén připojen k východní stěně městské hradby. Prostora byla zasypána pravděpodobně někdy v závěru 19., případně na počátku 20. století.

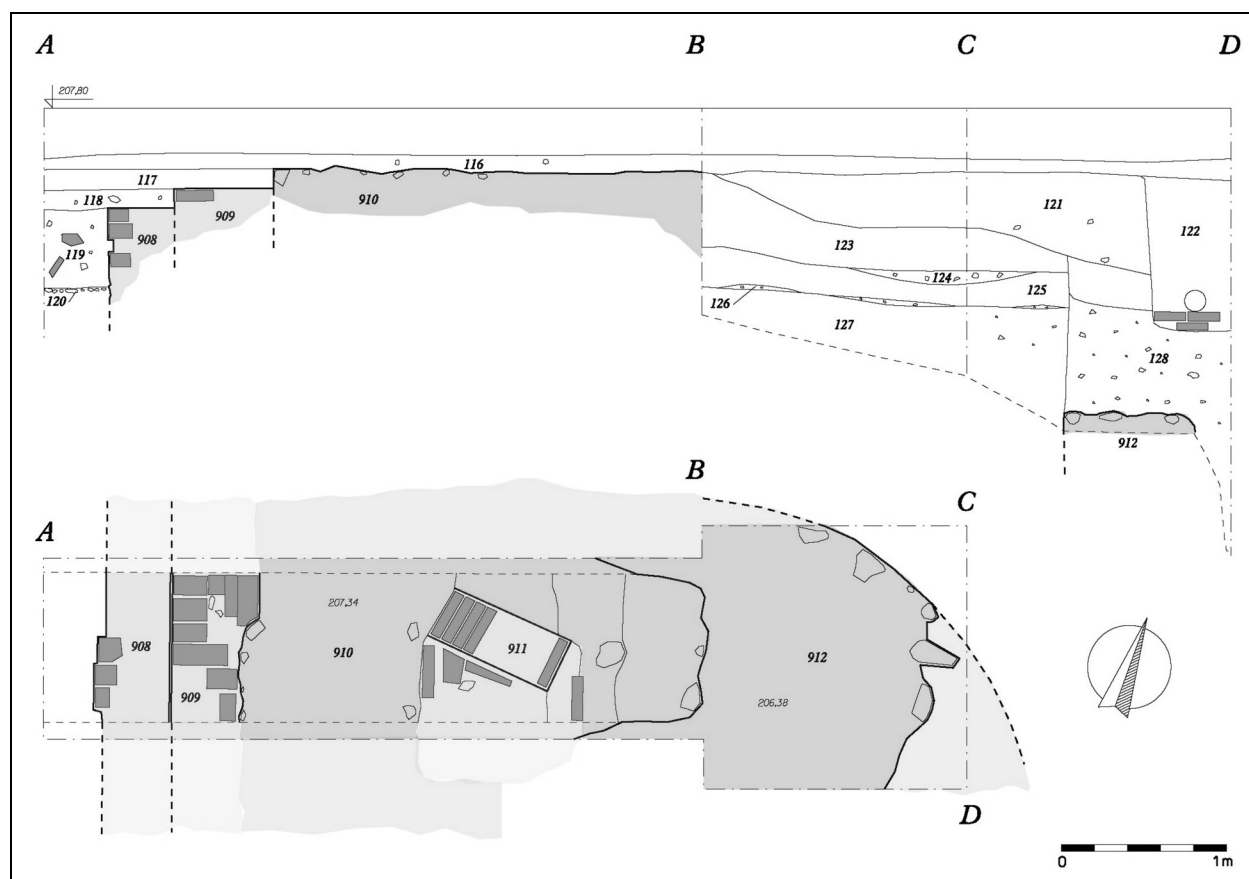
Obr. 42. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Pohled od východu na základové zdivo půlkruhové bašty (s. j. 912). *Fig. 42: Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Ostansicht des Grundmauerwerks der halbkreisförmigen Bastei (stratigraphische Einheit 912).*

Sondou D4 v Novobranské ulici byla zachycena barokní valounková dlažba, pocházející snad z 18. století. Narušena byla mladší cihelnou kanalizační stokou.

V sondě E4 ve vozovce před domem Orlí 22–24 byla dokumentována část rozsáhlého objektu (s. j. 504) podle nálezů zasypaného (s. j. 108, 109, 110) někdy v 17. století. Z jámy byla zachycena pouze část severní stěny, dna nebylo dosaženo. Vzhledem k dokumentované hloubce 4,5 m lze situaci interpretovat jako výkop pro barokní sklep. V sondě nebyl dokumentován půdní typ, ale pouze sprašové podloží, což je dokladem určitého snížení původního terénu v této části ulice. Z hlediska historické topografie byla sonda situována do prostoru ulice před původní historickou zástavbou.

V sondě F4 ve vozovce před domem Orlí 22–24 byla zachycena středověká jáma s. j. 500 o velikosti přes 1,5 m a hloubce 2,6 m. Ze zásypu (s. j. 102 až 104) bylo vyzvednuto několik zlomků keramiky, pocházejících patrně ze 13. století. Situace byla v novověku narušena výstavbou zděného cihelného kanálu s. j. 900. Do středověku může být na základě svého charakteru zasazena i komunikační vrstva s. j. 105, což by byla zajímavá indicie ke snížení terénu ulice (viz sonda E4) již v tomto období.

Obdélná sonda G4 před domem Měnínská 4 o velikosti 3 × 1,5 m odkryla nároží gotických zdív s. j. 902,

Obr. 41. Měninská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Sonda B4 – dokumentovaná část gotické městské hradby a půlkruhové bašty.
Abb. 41. Měninská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Suchschnitt B4 – dokumentierter Teil der gotischen Stadtmauer und der halbkreisförmigen Bastei.

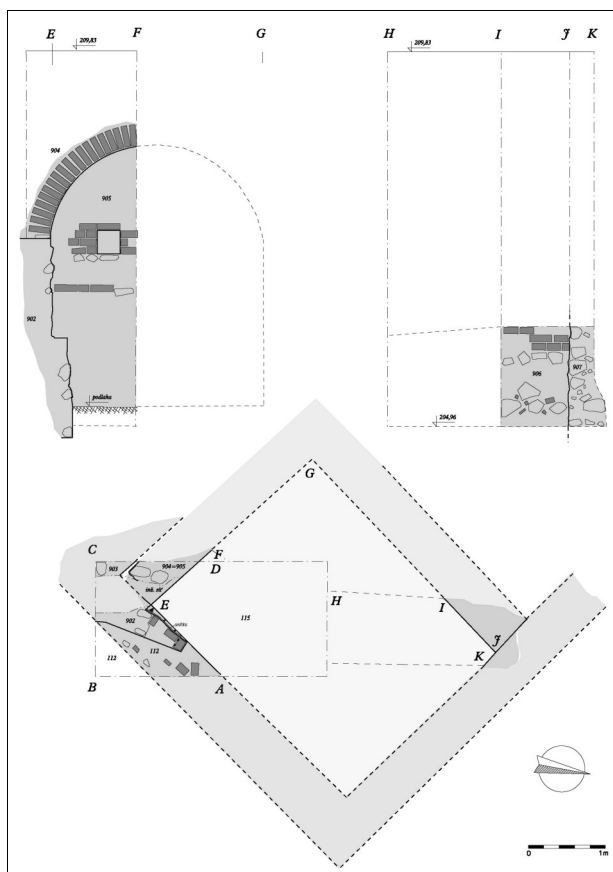
903, 905 značně narušené výkopem pro recentní inženýrskou síť. Původně se zřejmě jednalo o nadzemní část, čemuž by nasvědčovala omítka dokumentovaná na severní lici zdiva s. j. 902. Prostřednictvím severní části sondy byl vyklizen jižní roh sklepa. Z úrovně jeho podlahy byla vedena štola k severnímu nároží, kterého bylo dosaženo. Suterén byl obdélného půdorysu o velikosti $3,5 \times 2,6$ m a výšce 3,36 m. Zahloubení podlahy od úrovně současného terénu je 4,5 m. Jihozápadní a severozápadní stěny suterénu (s. j. 905 a 906), které můžeme na základě charakteru zdiva zasadit do pozdní gotiky, byly do prostoru sekundárně vloženy a přizděny ke starším vrcholně gotickým obvodovým zdem s. j. 902 a 907. Síla obvodového zdiva je cca 0,6 m. V období středověku byl suterén patrně plochostropý a až v průběhu 16. století byl opatřen cihelnou valenou klenbou s. j. 904. V jihozápadní stěně byla dokumentována pozdně gotická osvětlovací nika o velikosti $0,3 \times 0,35$ m, jež nám poukazuje na nezachycený vstup pravděpodobně umístěný ve středu stěny. Suterén byl zasypán patrně v průběhu 17. století. Sklep náležel domu, který stával v nároží Orlí ulice a uličky při městské hradbě. K jeho zbourání došlo v rámci městské asanace na přelomu 19. a 20. století.

Sonda H4 před domem Orlí 26 odhalila základ průčelí novověkého domu do ulice Orlí (s. j. 932) a zdivo novověké cihelné kanalizační stoky s. j. 931. Obě tyto zdi narušily středověké komunikační souvrství s. j. 305 až 310, situované do prostoru ulice Orlí. Dosažená nej-

hlubší úroveň souvrství 1,78 m by mohla vést k úvaze, že zde může být zasypán nějaký starší rozsáhlejší objekt, do kterého vrstvy postupně proklesávaly. Výškově situace nekoresponduje se sondami E4 a F4. Geologického podloží nebylo dosaženo.

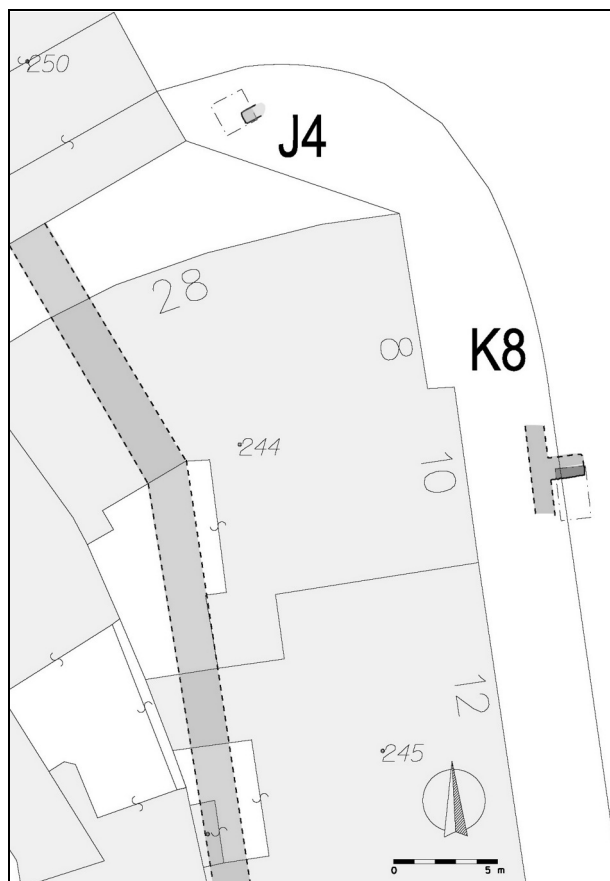
Nejstarší aktivity zachycené sondou J4 před domem Orlí 28 představují tři středověké jámy s. j. 501, 502 a 503. Jejich zásypy pocházejí ze 13. století, patrně ještě z období před výstavbou městského opevnění. Jámy jsou překryty středověkým (?) komunikačním souvrstím s. j. 150, 151, 152, 156, 157, 158, 145, 146, 147, které poukazuje na úroveň tehdejšího terénu cca 1,5 m pod současnou vozovkou. Na toto souvrství nasedá mohutná dobová rovňárka (planýrka) terénu z 18. století, pocházející z výstavby bastionového hradebního pásu (s. j. 137–140, 148). Z 18. století zřejmě pochází i základ s. j. 933 nadzemní stavby, která přiléhala přímo k Měninské bráně.

Sonda K8 před domem Novobranská 10 zachytila mohutné zásypové souvrství středověkého městského příkopu (s. j. 165 až 185), který byl v 18. století zasypán v souvislosti s výstavbou nového bastionového opevnění. Dna příkopu bylo dosaženo v hloubce cca 6,2 m pod současným terénem. V úrovni 5 m pod současným terénem byla dokumentována ubouraná koruna zdiva opěrného pilíře (s. j. 930) západní stěny příkopu, jehož základová spára sahá až do šterkového podloží v úrovni 7 m pod současným povrchem. Jižní líc pilíře je vyzděn z vysokých cihel ($8 \times 15 \times 30$ cm) hrubou béžovou vápennou mal-

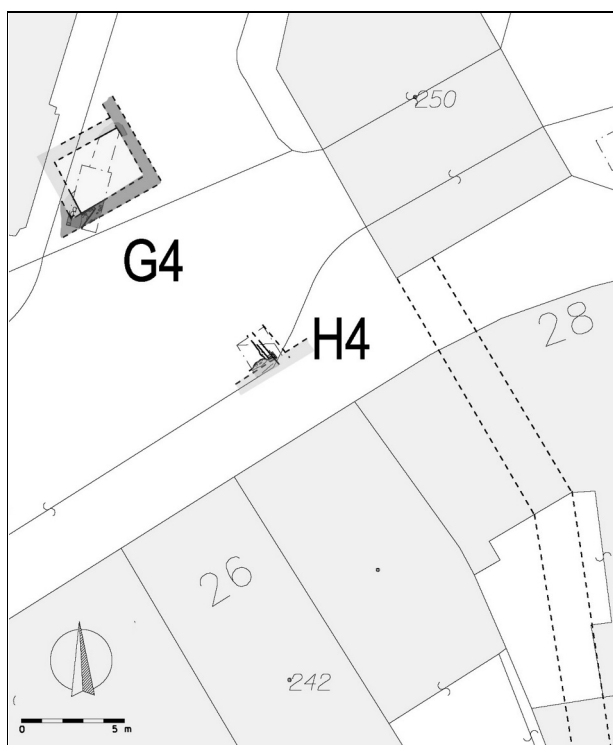
Obr. 43. Měnínská, Novobranská, Orlí (A41/2009). Půdorys a řez gotickým sklepem odkrytým sondou G4.

Abb. 43. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A41/2009). Grundriss und Schnitt durch den gotischen Keller, der im Suchschnitt G4 entdeckt wurde.

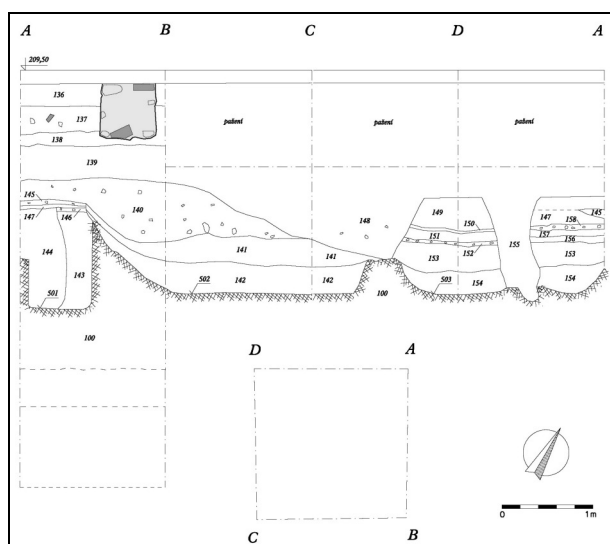

Obr. 44. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Průběh vnitřní stěny městského příkopu (K8) a městské hradby.

Abb. 44. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Verlauf der Innenwand des Stadtgrabens (K8) und der Stadtmauer.

Obr. 45. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Rekonstrukce průběhu zástavby zachycené sondami G4 a H4. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Rekonstruktion des Verlaufs der in Suchschnitten G4 und H4 festgestellten Bebauung.

Obr. 46. Měnínská, Novobranská, Orlí (A041/2009). Dokumentovaný řez v sondě J4.

Abb. 46. Měnínská-Str., Novobranská-Str., Orlí-Str. (A041/2009). Dokumentierter Schnitt in der Sondage J4.

tou do nepravidelné křížové vazby. Řady cihel jsou mírně skloněny (pod úhlem 15 až 20°) k západu. Východní líc nebyl dokumentován. Podloží sestává s terciérní (?) šterkové terasy s. j. 301 a 302.

Archeologický výzkum deseti sond položených v ulicích Měninská, Novobranská a Orlí byl přínosný zejména z hlediska historické topografie města. Především se podařilo upřesnit průběh západní fronty domů do uličky při hradbě (dnes Měninská; sonda A4). Opět bylo zjištěno, že parazitní zástavba (základová zdíva, sklep) mezi někdejší hradbou a parkánem využila základ městského opevnění, případně jej přinejmenším respektovala (sondy B4, C8). Velmi významným objevem byla část půdorysu gotické půlkruhové hradební bašty, která byla s hradbou přímo provázána a postavena ve stejném období (sonda B4). V nejbližším prostoru při Měninské braně bylo dokumentováno několik středověkých objektů překrytých komunikačními vrstvami, které poukazují na středověkou úroveň terénu cca 1,5 m pod současnou vozovkou (sondy H4, J4). V prostoru ulice Orlí byl ověřen průběh jižní uliční fronty a bylo dokumentováno nároží s uličkou při hradbě (sondy G4, H4). Nárožní dům byl podle charakteru zdíva patrně postaven již ve 14. století (sonda G4). Posledním zjištěním bylo ověření průběhu středověkého městského příkopu, ze kterého se podařilo dokumentovat část pilíře jeho západní stěny – sonda K8 (Peška 2010b).

Moravské náměstí 1, p. č. 1 (akce A067/2009). Středověk, novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum v prostoru dvora Katastrálního úřadu na Moravském náměstí 1 v Brně byl vyvolán rekonstrukcí inženýrských sítí, odvlhčením obvodového zdíva a rekonstrukcí povrchu nádvoří.

Katastrální úřad sídlí v prostorách náležících ke komplexu bývalého augustiniánského kláštera. Dnešní podoba nejbližšího okolí kláštera se ustálila po roce 1905, když v těchto místech skončily stavební úpravy spojené s velkou asanací historického jádra Brna probíhající od 60. let 19. století (Kuča 2000, 35; Zatloukal 2002, 221).

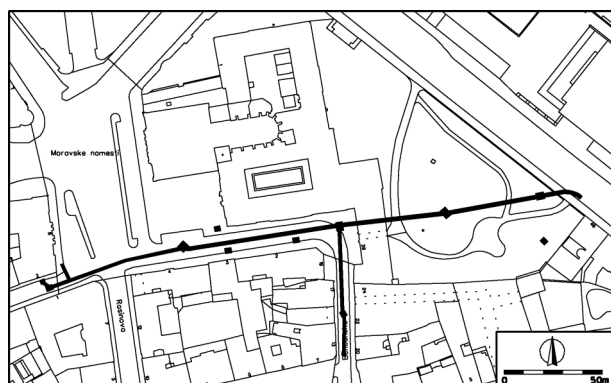
Geomorfologicky se lokalita rozkládá na mírném, k východu skloněném svahu, který směřuje k vodoteči Ponávky. Výškopisně se zkoumaný prostor nachází asi ve 219,5 m n. m. Geologické podloží tvoří žlutá kvar-

térní sprašová návěj. Na sprašové podloží nasedá holocenní půdní horizont místy až 0,3 m silný, tvořený černohnědou humózní hlínou, tzv. černozemí.

Podle rejstříku IV. předměstské čtvrti (*Quartale extra civitatem*) z roku 1348 stálo v období předcházející výstavbě kláštera před městskou zdí v sousedství Běhounské brány (*Ante portam Cursorum*) 6 domků. Kromě dvou domů v prostoru parkánu jsou zde jmenovány lázně při potoku na severním okraji města. Na ně navazovala skupina 13 domů stojících po obou stranách tišnovské cesty (Vičar 1966, 232). Dne 2. února 1350 ohlásil markrabě Jan Jindřich úmysl založit augustiniánský klášter a 26. prosince 1356 vystavil zakládací listinu kláštera, kterému současně daroval značné pozemky kolem Brna. Mimo jiné koupil 12. března 1358 pro klášter dvůr od měšťana Jakuba Swerzera, stojící před Běhounskou branou, v linii zamýšlených klášterních budov (Dřímál, Peša a kol. 1969, 76; Mezník 1999, 381). Neopevněný klášter stojící před městskými hradbami byl poškozen (údajně zcela zničen) roku 1428 při pokusu sirotčího hejtmána Velka Koudelníka z Březnice dobýt Brno. K opětovnému poničení kláštera pak mělo dojít v letech 1467–1470 za česko-uherských válek. Roku 1486 uzavřel klášter smlouvu s městem o postavení městských hradeb kolem kláštera, které jej připojily k vnitřnímu městu. V předbělohorském období bylo opevnění klášterního areálu zesíleno v důsledku obav z nadcházejících válečných událostí, obdobně pak v roce 1645 a následně byl klášter zahrnut do nově budovaného bastionového opevnění. Vznikl svatotomášský bastion (Dřímál, Peša a kol. 1969, 97–98, 138; Kuča 2000). Klášterní budovy včetně kostela byly za přispění státní pokladny roku 1652 opraveny. Od roku 1665 pak budoval J. K. Erna nový dormitář (Samek 1994, 193). V roce 1731 započala výstavba, respektive přestavba kláštera podle projektu Mořice Grimma. V letech 1732 až 1736 byl stavěn konvent, v rozmezí let 1735 až 1742 nová prelatura. Prefektura pak byla dokončena roku 1750 (Kroupa 1994). V roce 1783 byly augustiniáni nuceně přesídleni do zrušeného kláštera cisterciáček na Starém Brně, konvent převzala státní správa (Samek 1994, 193).

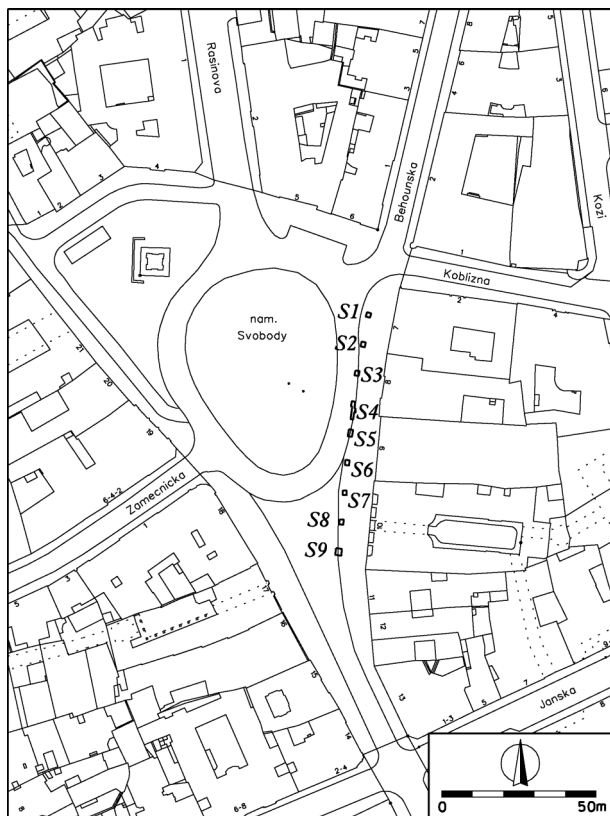
Záchranný archeologický výzkum se týkal západní poloviny nádvoří. Stavební úpravy nádvoří se zastavily nad úrovní archeologických terénů, v místech výkopu pro inženýrské sítě došlo k odhalení korun zdí. Vlastní výzkumné práce se omezily na místní začistění plochy a následnou dokumentaci stavebních konstrukcí. Jednalo se o sondu S-1, která představovala výkop při východní stěně sakristie a severní stěně kaple P. Marie, sondu S-2 za presbytářem kaple P. Marie a sondu S-3 podél východní zdi západního křídla nové kvadratury. Uprostřed nádvoří byl dokumentován výkop pro kanalizaci dosahující hloubky cca 3,2 m – sonda S-4. Zjištěné archeologické situace opětovně doložily, že konvent byl založen do stratigraficky starších středověkých souvrství, která svým charakterem odpovídají odpadu vyváženému zřejmě z vnitřního města za hradby, a do zplanýrované předměstské zděné i nezděné zástavby.

Dokumentovány byly i pozůstatky dřevohliněného domu, respektive jeho sklepa, který zanikl požárem někdy na přelomu 13. a 14. století. Jako zásadní se však uka-

Obr. 47. Moravské náměstí, Rooseveltova, Solniční (A062/2009). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 47. Platz Moravské náměstí, Rooseveltova-Str., Solniční-Str. (A062/2009). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Obr. 48. Náměstí Svobody (A024/2009). Vyznačení sond.

Abb. 48. Platz Náměstí Svobody (A024/2009). Bezeichnung der Suchschnitte.

zuje zjištění, že klášter využil starších staveb, které byly zakomponovány do jeho stavebního organismu. Týká se to především pozůstatků bývalé prelatury, z níž se do dnešních dnů dochovala trojice sklepů pod nádvořím. Nejjižnější z nich patřil zcela jistě domu, jenž zde stával před založením kláštera. Výzkumem se podařilo také alespoň částečně doložit průběh primárního středověkého ohrazení severní části klášterního areálu (Kolařík, Merta 2009).

Moravské náměstí, Rooseveltova ulice, Solniční ulice, p. č. 1, 3, 4, 5, 6, 566, 800 (akce A062/2009). Středověk, novověk. Předměstí, fortifikace. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Rekonstrukce kanalizačního sběrače C01 (úsek Rooseveltova–Solniční)“ byl v říjnu 2009 zahájen záchranný archeologický výzkum, který dobou trvání přesáhne do poloviny roku 2010. Proto o jeho výsledcích budeme referovat později. Základním úkolem terénní části výzkumu je exkavace a dokumentace archeologických situací narušených těžbou 10 těžních šachet a průběžná dokumentace čeleb ražby štol mezi nimi. Akce upřesní zejména poznatky o podobě středověkého městského příkopu, v jehož prostoru se nachází především. Byla zachycena část barokního bastionového opevnění a skromné pozůstatky předměstského osídlení před Běhounskou bránou (Kolařík 2010b).

Náměstí Svobody, p. č. 537 (akce A024/2009). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výkopy pro sázení stromů při východní straně náměstí Svobody proběhl v květnu 2009 záchranný

archeologický výzkum. Dokumentováno bylo 9 výkopů označených jako sonda S1 až S9.

Zaznamenány byly především staré komunikační úrovně náměstí. Většinou šlo o štetové vrstvy tvořené kamenitým šterkem. Před domem č. 7 v sondách S1 a S2 bylo dokumentováno kamenné dláždění (Zůbek 2009b).

K. ú. Staré Brno

Mendlovo náměstí, p. č. 808, 809/1, 4, 811/2, 945/2 (akce A010/2009). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

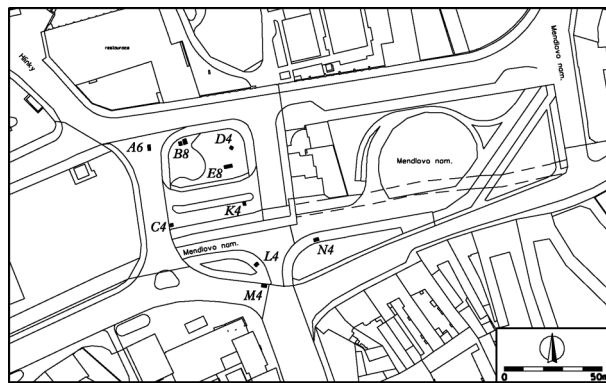
V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ bylo v roce 2009 v centrální partii dnešního Mendlova náměstí položeno devět průzkumných šachtic (A6, B8, C4, D4, E8, K4, L4, M4, N4).

Nejstarší dokumentované uložení představovaly říční sedimenty. V náplavovém souvrství lze – alespoň v nejbližším prostoru někdejšího mlýnského náhonu, pro nějž bylo zřejmě využito bočního ramene Svratky – pozorovat dvě fáze ukládání. Po ukončení prvních nánosů se patrně v části pravobřeží ramene rozvinulo osídlení z 11.–12. století (sonda N4). Následovala další fáze náplav. Chyběly výrazné úrovně, které by náležely osídlení 13. a 14. století. Terén se následně zvyšoval prostřednictvím navážek, které v severní části zkoumaného prostoru dosahovaly mocnosti téměř 3 m.

V navyšování lze sledovat nejméně dvě základní období. Není vyloučeno, že první se mohlo týkat jen severní části, kde bylo doloženo následné sídelní využití místa, a teprve druhá fáze zasáhla celý zkoumaný prostor. První období můžeme datovat do 15.–16. století, druhé do následující etapy novověku (snad 17.–18. století). Poté se rozvíjela zděná zástavba prostoru, u níž lze spatřovat dva základní horizonty. V prvním jsou stavby starší než domovní bloky, které nám dává poznat plán z roku 1825, v druhém horizontu pak ty, které s nimi souvisejí. Vývoj zástavby byl ukončen její demolicí ve 2. polovině 20. století (Černá, Sedláčková, Zůbek 2009b).

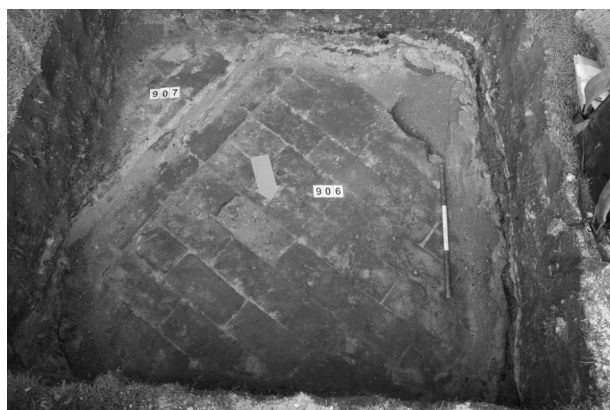
Pekařská ulice 53, p. č. 1752/1 (akce A066/2008). Středověk, novověk. Město, klášter. Záchranný výzkum.

Během zimních měsíců roku 2009 byla dokončena první etapa záchranného archeologického výzkumu v pro-

Obr. 49. Mendlovo náměstí (A010/2009). Vyznačení sond. Čárkovaně trasa náhonu v 19. století.

Abb. 49. Platz Mendlovo náměstí (A010/2009). Bezeichnung der Suchschnitte. Strichlinie – Mühlgraben im 19. Jh.

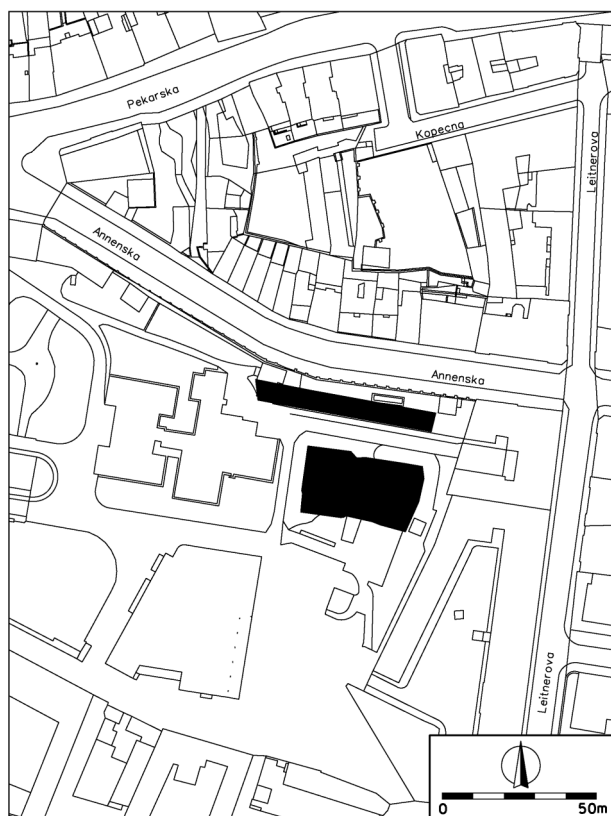
Obr. 50. Mendlovo náměstí (A010/2009). Relikty staré zástavby v sondě D.

Abb. 50. Platz Mendlovo náměstí (A010/2009). Relikten der Bebauung in dem Suchschnitt D.

Obr. 52. Pekařská 53 (A066/2008). Pohled od jihovýchodu na jižní zkoumanou plochu.

Abb. 52. Pekařská-Str. 53 (A066/2008). Ansicht der südlichen Grabungsfläche von Südosten.

Obr. 51. Pekařská 53 (A066/2008). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 51. Pekařská-Str. 53 (A066/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

storu Fakultní nemocnice U Sv. Anny. Byl vyvolán výstavbou Mezinárodního centra klinického výzkumu (International Clinical Research Center – ICRC). Zkoumaná plocha se nacházela ve východní části nemocničního areálu mezi budovami B a C.

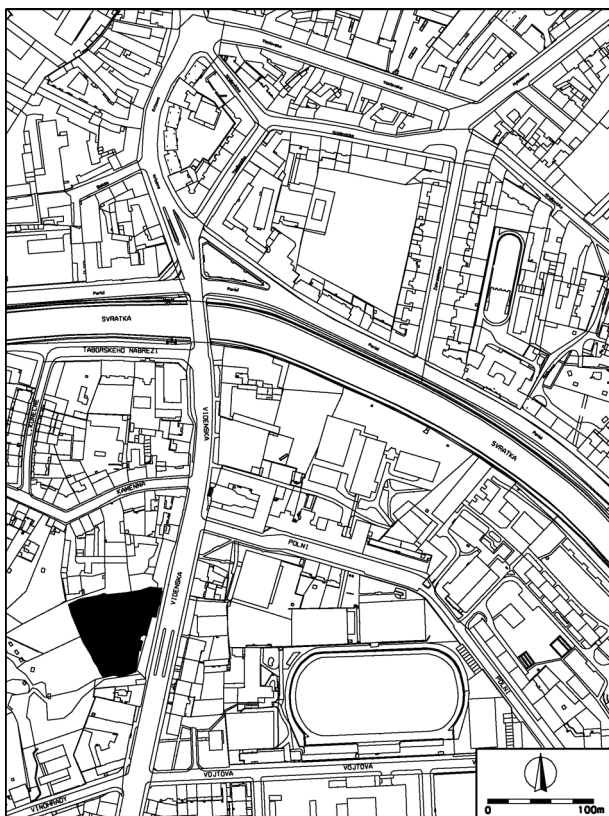
Nejstarší část zkoumaného terénu tvořilo náplavové souvrství. Utvářelo se zřejmě po celou dobu středověku. Dané území bylo tedy ještě v této době výrazně ovlivněno akumulací činností vedlejšího ramene řeky

Svratky, které procházelo v nevelké vzdálenosti jižně od zkoumaných sond a bylo využíváno jako mlýnský náhon. Prostor tudíž nebyl příhodný pro sídelní aktivity. To nepřímě dokládají také písemné prameny, které tato místa před založením kláštera dominikánek v roce 1312 nazývají „Královskou zahradou“. I po vybudování klášterního komplexu se ve zkoumaném prostoru měla nacházet klášterní zahrada. Určité zemědělské využívání místa dokládá antropogenní přeměna náplav v kultivovanou antropogenní půdu. Nejintenzivněji k ní dochází zřejmě právě ve 14. a 15. století.

V tomto období je prostor využíván také k dalším účelům. Zaznamenány byly výkopy jam neznámé funkce a dvě šterkové navážky, které mohly sloužit jako štetové úrovně. I nadále však je asi území zaplavováno, i když možná už ne s takovou intenzitou jako v minulosti. Na základě jistých indicií je možné (ovšem ryze hypoteticky) uvažovat o existenci nějakých výrobních provozů pracujících s ohněm, které by se nacházely v blízkém sousedství zkoumaných ploch. Svou polohou u vodního zdroje mohl být daný prostor pro některé výrobní provozy výhodný, a to nejen pro ty, které k práci využívají oheň. Snad s jejich činnostmi mohou souviset jmenované jámy neurčené funkce.

Pro následné období 16. a 17. století zřejmě opět převládalo zemědělské využití prostoru (zahrada, louka apod). Novinkou je však vybudování vodní nádrže ve východní části zkoumané plochy. Asi by mohlo jít o chovný rybník. Ryby totiž byly poštím jídlem a klášter by se tak mohl v tomto ohledu alespoň z části samozásobovat.

Zasypán byl někdy v období 2. poloviny 17.–18. století. Zřejmě ve stejné době došlo k překrytí velké části zkoumaného prostoru šterkovou navážkou, která snad zase sloužila jako štetová úroveň. Následoval zahradní horizont, potvrzující opětovné zemědělské využití území. Zaregistrována ovšem byla také řada výkopových aktivit. Navíc byl objeven přímý doklad výrobní činnosti. Představovala ho drobná píčka, která sloužila zřejmě potravinářskému provozu. Další dvě máme doloženy také po 19. století, což je jistě zajímavý poznatek v kontextu

Obr. 53. Vídeňská (A018/2009). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 53. Vídeňská-Str. (A018/2009). Bezeichnung der Grabungsfläche.

skutečnosti, že se zde v té době nacházela ústavní zahrada a posléze nemocniční park.

Navážkami během 19. a 20. století dosáhl povrch terénu stávající úroveň. Zkoumaný prostor zůstával i nadále z velké části nezastavěn. Pouze v severní a východní části byly postaveny budovy lehčího charakteru (dnes asanované). Šlo ovšem z velké části až o záležitost 2. poloviny 20. století. Existence volného prostoru byla zřejmě během druhé světové války využita k vybudování podzemních protiletectvých krytů. Výzkum odkryl dva jejich segmenty (Černá, Sedláčková, Zůbek 2010).

K. ú. Štýřice

Vídeňská ulice, p. č. 651/1, 651/2 (akce A018/2009). Raný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Plošný záchranný výzkum byl proveden v předstihu před stavbou bytových domů. Není dosud laboratorně zpracován a doveden do nálezové zprávy, proto o něm referujeme jen stručně.

Staveniště se nachází na prudkém východním svahu Červeného kopce, spadajícím k Vídeňské ulici. V nedávné minulosti bylo využíváno jako školní zahrada. Zkoumaná plocha v rámci 1. stavební etapy o výměře 4789 m² se nacházela přibližně mezi niveletami 206,60 a 217,40 m n. m. V jižní části byla ukončena stěnou cihelny, vyobrazené již na indikační skice stabilního katastru. Také v jihovýchodní části byl svah upraven zářezem. V severovýchodní části přecházel svah do roviny a archeologický terén zde byl téměř nedotčen. Geologické podloží tvoří kvartérní spraš, resp. prachovito-písčité sediment. Ve svahu byla překryta 0,5–1 m mocnou svahovinou, v severovýchodní

části byl dochován holocenní půdní typ. Na svahovinu nasedal ještě přibližně 20–30 cm mocný zahradní horizont. Nad půdním typem byly nalezeny spíše recentní navážky. Lokalita nebyla příliš porušena zástavbou ani recentními zásahy.

Archeologickým výzkumem byl zkoumaný prostor dotčen minimálně. V roce 1972 zde v souvislosti s pokládáním kanalizace proběhly sondážní výzkumy K. Valocha a B. Novotného (Novotný 1973; Valoch 1975). Vedle mladopaleolitického osídlení doložily tyto výzkumy v severní části mladohradištní kostrové pohřebiště a přítomnost pravěkých i mladohradištních střepů. Prostorově omezený výzkum v rýze pro elektrický kabel realizovaný ArÚ AVČR (R. Procházka a R. Zatloukal) z roku 1991, opět při západní straně Vídeňské ulice, přinesl několik nevýrazných zlomků mladohradištní a vrcholně středověké keramiky z hlinité vrstvy (Procházka, Zatloukal 1991).

Z pravěkého období výzkum doložil paleolitické a sporadické pravěké, asi lengyelské osídlení (viz kapitola Paleolit a mezolit). Nejintenzivněji byl ale svah využíván v raném středověku, lépe řečeno výhradně v mladší době hradištní. Starší aktivity zde nebyly rozpoznány. Svah zaujaly aktivity výrobní a exploatační, v severovýchodní části ale sousedily s řadovým pohřebištěm a zčásti tyto hroby převrstvovaly. V severozápadní části staveniště byl rozpoznán mladohradištní hliník o min. rozloze 680 m², jehož pravděpodobně menší část zasahovala i mimo zkoumanou plochu. Kromě jam různých tvarů, rozměrů a funkce bylo rozlišeno 19 různých zařízení pracujících s ohněm. Převažovaly vtesané pece různých rozměrů, většinou bez úpravy dna či stěn, spjaté s různě členitými exploatačními jámami. Byly zachyceny i stopy po čtyřech nadzemních pecích, které se projeví jako různě velká propálená místa. V jednom případě byla nad dohněda vypáleným dnem doložena i dobře vypálená mazanice z klenby s otisky proutěné armatury. Šest pecí bylo založeno do dna hliníku v různém stupni jeho těžby a postupného zanášení opadem stěn. Mimo hliník pak bylo zkoumáno devět pecí. Byla pravděpodobně zkoumána i nevyužitá pec, jejíž klenba se zřítíla ještě před zapálením. Těchto situací mohlo být na ploše i více. U dvou jam bylo dno postiženo žárem jen velmi nevýrazně, v tomto případě se nespíše o pece nejedná. Ve východní části plochy byly pozorovány žlábký, které však vzhledem k délce nebyly stopou po obytné stavbě. Situaci doplňují křulové jamky, z nichž se však nepodařilo sestavit žádný půdorys. Účel pecí není znám a patrně bude v jednotlivých případech interpretován různě. Více však bude známo po vyhodnocení environmentálních vzorků. Vyloučeno je ale dehtářství, železářská hutní výroba, slévání barevných či drahých kovů, tavení skelného kmene, pálení vápna a stavební keramiky. Co se výrobního odpadu týče, byla vyzvednuta železná struska z postredukčních procesů a v jedné malé jamce byly nalezeny pravděpodobně i železné okuje. Není vyloučeno, že výrobní odpad představuje i nápadné množství drobných železných předmětů, především hřebíků a stavebních kování. Nápadné je též množství keramických zlomků, řádově lze očekávat tisíce. Často se jednalo o velké fragmenty. Bohaté soubory byly vyzvednuty z jam, zásypů pecí i hliníku, na druhou stranu byly exkavovány i rozměrné a okrouhlé jámy, z jejichž extrémně

Obr. 54. Vídeňská (A018/2009). Pohled od jihu na zkoumanou plochu.

Abb. 54. Vídeňská-Str. (A018/2009). Südansicht der Grabungsfläche.

tuhého zásypu nálezy vůbec nepocházejí. V jedné takové jámě byl nalezen pohozený lidský skelet. Lokalita poskytl i zajímavé nekeramické nálezy, jako jsou skleněné kroužky, kovové prsteny, záušnice, přezky ze železa i barevných kovů, ataši a držadlo vědérka, ostruha s dlouhým zaškrnceným bodcem, sekera, poříz, ovčácké nůžky, žerňovky aj. Zvláštností je fragment plně psanky z jemnozrného tmavého materiálu s rytou výzdobou, jenž je odlišný od dutých barevně glazovaných exemplářů z Olomouce i z Polska a Kyjevské Rusi. Plavením vybraných uloženin byly získány drobné rybí a ptáčích kosti, rybí šupiny, vaječné skořápky, vzácně i obilky a semena.

Keramika z jediné jámy byla přiřčena ještě 1. polovině 11. století, drtivá většina keramiky patří mladšímu mladohradištnímu horizontu s vytaženými okraji. Dataci upřesňují čtyři denáry z poloviny 11. století. Lokalita se ale nedožila 1. poloviny 13. století, o čemž svědčí naprostá absence keramiky zdobené radélkem. I hliník byl opuštěn a zanesen ještě v mladší době hradištní. Chybí i pozdější středověká keramika. Jediným dokladem historického využití prostoru byl hluboký sklípek se stupňovitým přístupem, podle keramiky již raně novověký.

V jihovýchodní části svahu byly vypreparovány ještě dva hroby, které podle keramiky v zásypu nemohou být raně středověké. Jejich stáří je otázkou. Nebyla také zkoumána středověká ani novověká zástavba při ulici, která je patrná na Bayerově–Zeiserově vedutě (MuMB, i. č. 2284). Pravděpodobně se její zbytky ještě nacházejí východně od staveniště, pokud nebyly zničeny již v minulosti.

Do zkoumané plochy zasáhl patrně jen jihozápadní okraj pohřebiště. Hroby ležely v řadách a byly orientovány západ–východ. Většinou se respektovaly, bylo pozorováno i pietní složení staršího pohřbu po stranách mladšího. Několik hrobů bylo vybaveno záušnicemi, jeden i mincí uloženou v hrudním koši. Tyto pohřby jsou pravděpodobně stejně staré jako výrobní aktivity. Zbytek pohřebiště, jenž se podle sondáže a sekundárně uložených lidských kostí nachází pod celou neodkrytou částí staveniště, by měl být zkoumán ve 2. stavební etapě. Očeká-

vat lze řádově stovky kosterních pozůstatků a není vyloučeno, že jejich počet překročí tisícovku. Zcela nepravděpodobný není ani nález mladohradištní sakrální stavby (Sedláčková, Staněk, Zapletalová 2010).

Petr Holub, Václav Kolařík, David Merta, Marek Peška, Lenka Sedláčková, Dana Zapletalová, Antonín Zůbek

Literatura

- Borovský, T. 2001:** Kaplani, oltářníci a jejich benefícia v kostele sv. Jakuba v Brně. *Brno v minulosti a dnes* 15, 271–312.
- Borský, P. 2002:** Stavebně historické posouzení kostnice u sv. Jakuba v Brně. Rkp. zprávy o stavebně historickém průzkumu. Uloženo: Archiv zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Borský, P., Merta, D., Peška, M., Zůbek, A. 2007:** Jakubské náměstí – jedno z center lokace Brna?. *Forum urbes medii aevi* IV, 144–161.
- Bretholz, B. 1901:** *Die Pfarrkirche St. Jakob in Brünn*. Brünn.
- Bukovský, J. 1994:** *Královopolský kartouz*. Brno.
- Bukovský, J., Cejnková, D. 1975:** Středověké nálezy v obvodu kartuziánského kláštera v Králově Poli. *Patrná péče* 35, 235–249.
- Czajkowská, L., Czajkowski P. 2000:** Šlechtické domy v Brně v letech 1779–1920. Prostor uvnitř hradeb. *Brno v minulosti a dnes* 14, 113–146.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2009a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě "Víceúčelová budova u vyústění kolektoru v ulici Josefská, Brno". Rkp. nálezové zprávy, č. j. 34/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2009b:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Sanace brněnského podzemí Mendlovo náměstí. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 17/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2009:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Sanace brněnského podzemí–blok 22b (Benešova ulice). Rkp. nálezové zprávy, č. j. 18/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2010:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „KHRJ – Rekonstrukce ulice Běhounské“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 3/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2010:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Fakultní nemocnice U Sv. Anny v Brně–stavba ICRC“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 2/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Dejmal, M., Peška, M. 2010a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu v prostoru dvorku při rekonstrukci objektu Bašty 2 a 4–„Padowetz“ v Brně. Rkp. nálezové zprávy,

- č. j. 6/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Dejmal, M., Peška, M. 2010b:** Nález dvou potravinářských pecí z 12. století z ulice Bašty 2 v Brně. *Archaeologia technica* 21, 113–123.
- Dřímál, J. 1947:** *Zemský dům v Brně*. Brno.
- Dřímál, J., Peša, V. a kol. 1969:** *Dějiny města Brna 1*. Brno.
- Flodr, M. (ed.) 2005:** *Pamětní kniha města Brna z let 1343–1376 (1379)*. Brno.
- Flodrová, M. 1997:** *Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek*. Brno.
- Fontane, T. 2007:** Německá válka 1866. Cholera v Brně. *Bellum 1866*, 1/2007, 102–103.
- Hálová-Jahodová, C. 1947:** *Brno. Stavební a umělecký vývoj města*. Praha.
- Holub, P. 2008:** Brno–Královo Pole, Božetěchova 2, rekonstrukce areálu FIT VUT v Brně, nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu akce A006/2006, A015/2006, 090/2006 a doplňující stavebněhistorický průzkum akce A090/2006. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 31/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kolařík, V., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2004:** Systematický archeologický výzkum města Brna. *Forum Urbes Medii Aevi* I., 57–97.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2008:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 49, 356–393.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Zůbek, A. 2009:** Terénní dokumentace z akce A31/09. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Merta, M., Peška, M., Zůbek, A. 2003:** Poznámky k historické topografii Dominikánského náměstí. *Brno v minulosti a dnes* 17, 41–77, 553–563.
- Jeřábek, T., Kroupa, J. 2005:** *Brněnské paláce. Stavby duchovní a světské aristokracie v raném novověku*. Brno.
- Kolařík, V. 2007:** Opevnění města Brna do konce třicetileté války na základě archeologických výzkumů. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Kolařík, V. 2009:** Vrcholně středověké opevnění města Brna. *Forum urbes medii aevi* V, 122–161.
- Kolařík, V. 2010a:** Brno–Moravské náměstí, rekonstrukce. Terénní dokumentace z akce A61/09. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V. 2010b:** Brno–Roosveltova, Solniční, kanalizace. Terénní dokumentace z akce A62/09. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Merta, D. 2009:** Brno–Moravské náměstí 1. Terénní dokumentace z akce A67/09. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Sedláčková, L. 2009a:** Brno–Mojmírovo náměstí 6, 7. Terénní dokumentace z akce A7/09. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Sedláčková, L. 2009b:** Brno, Rašínova II – rekonstrukce kanalizace. Stoka C01-E, Moravské náměstí–Joštova. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 20/09. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Konečný, L. 1983:** Odkryv teplovzdušného zařízení na hradě Vranově nad Dyjí a jeho postavení v evropském vývoji. *Archaeologia historica* 8, 449–470.
- Kroupa, J. 1994:** Proměny svatotomášského kláštera v 18. století. *Bulletin Moravské galerie v Brně* 50, 49–59.
- Kuča, K. 2000:** *Brno – vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha–Brno.
- Kyncl, J. 2006:** Znalecký posudek č. 399–14/06. Uloženo: Archiv zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Mendl, B. (ed.) 1935:** *Knihy počtů města Brna z let 1343–1365*. Brno.
- Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Sadílek, J. 2000:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 1999. *Přehled výzkumů* 41 (1999), 35–61.
- Mezník, J. 1999:** *Lucemburská Morava 1310–1423*. Praha.
- Novotný, B. 1973:** Slovanské osídlení a hroby z pozdní doby hradištní na Starém Brně (okr. Brno). *Přehled výzkumů* 1972, 66–67.
- Peška, M. 2009a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – rekonstrukce ulice Rašínovy“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 26/09. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2009b:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – blok 46“ v Brně. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 27/09. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2010a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu a doplňkový stavebně-historický průzkum při stavbě „Zpřístupnění brněnského podzemí – soubor staveb (Mincmistrovský sklep – propojení sklepů a Zelný trh – labyrint)“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 8/10. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2010b:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – blok 9a a 10“ v Brně. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 7/10. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M., Zapletalová, D. 2005:** Archeologické nálezy v prostoru divadla Reduta na Zelném trhu v Brně. In: E. Dufková (ed.): *Reduta. Divadlo na Horním náměstí*, Brno, 167–176.
- Procházka, R. 1988:** Archeologické prameny ke středověkému Brnu (Z nových výzkumů 1983–1987). *Archaeologia historica* 13, 83–95.
- Procházka, R. 2000:** Zrod středověkého města na příkladu Brna (k otázce odrazu společenské změny v archeologických pramenech). *Medievalia archaeologica* 2, 7–158.
- Procházka, R., 2001:** Chlebové pece předlokačního a lokačního Brna. *Archeologia historica* 26, 207–219.

- Procházka, R., Loskotová, I. 1999:** K topografii a interpretaci předlokačního osídlení brněnského historického jádra. *Archeologia historica* 24, 169–188.
- Procházka, Zatloukal, R. 1991:** Brno, Vídeňská – p. č. 640/8, B 0040. Nálezová zpráva č. j. 1155/92. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav Brno.
- Rybníček, M. 2005:** Závěrečná zpráva Božetěchova 2 – Brno, vstupní křídlo, A15/06. Rkp. uložen: Archiv zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Rybníček, M. 2006a:** Závěrečná zpráva Božetěchova 2 – vazný trám pod podlahou velkého ambitu (severní klausury) A90/06. Rkp. uložen: Archiv zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Rybníček, M. 2006b:** Závěrečná zpráva, Božetěchova 2, Brno. Rkp. uložen: Archiv zpráv, Archaia Brno o. p. s.
- Samek, B. 1994:** *Umělecké památky Moravy a Slezska 1 (A–I)*. Praha.
- Sedláčková, L. 2009:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci "Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – blok 21b v Brně". Rkp. nálezové zprávy, č. j. 21/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Sedláčková, L., Staněk, P., Zapletalová, D. 2010:** Brno – Vídeňská. Nálezová zpráva č. j. 24/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Valoch, K. 1975:** Paleolitická stanice v Koněvově ulici v Brně. *Archeologické rozhledy* 27, 3–17.
- Vičar, O. 1965:** Místopis Brna v polovici 14. století (prostor uvnitř městských hradeb). *Brno v minulosti a dnes* 7, 242–283.
- Vičar, O. 1966:** Místopis Brna v polovici 14. století (předměstí). *Brno v minulosti a dnes* 8, 226–275.
- Zatloukal, P. 2002:** *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc.
- Zatloukal, P. 2006:** *Brněnská architektura 1815–1915. Průvodce*. Obecní dům Brno, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.
- Zůbek, A. 2002:** Brno. Josefská 7, 9 – Novobranská 24, 26, 28. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 25/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Zůbek, A. 2009a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Sanace brněnského podzemí – blok 20b (Husova ulice). Rkp. nálezové zprávy, č. j. 5/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Zůbek, A. 2009b:** Brno – Náměstí Svobody (výsadba stromků). Terénní dokumentace z akce A24/09. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

Brno (Bez. Brno-Stadt)

Der vorliegende Beitrag stellt sich das Ziel, ähnlich wie in den vergangenen zehn Jahren über die Ergebnisse archäologischer Rettungsgrabungen zu informieren, die durch die gemeinnützige Gesellschaft Archaia

auf dem Gebiet des Großen Brünns, vor allem im historischen Stadtkern und im Raum seiner historischen Vorstädte durchgeführt wurden. Die Perspektiven, Konzeption und Methodik der systematischen archäologischen Erforschung des Zentrums Brünns blieben unverändert (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 35–36, zuletzt zusammenfassend in Holub, Kolařík, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2004, 57–97).

Archäologische Rettungsgrabungen in Brunn im Jahre 2009:

Die im Jahre 2009 durchgeführten Grabungen können in drei Gruppen eingeteilt werden: 1) Flächengrabungen, 2) Grabungen im Rahmen des Projekts der „Sanierung der Brünner Kellerräume“, 3) kleinere Terraingrabungen und Dokumentation von Versorgungsnetzen. Als 4. Gruppe werden Grabungen angeführt, deren Terrainphase schon früher, aber die Bearbeitung und Auswertung erst im Jahre 2009 erfolgte.

Ad 1) Flächengrabungen.

Die 2008 aufgenommene Grabung in der Pekařská-Straße 53 wurde fortgesetzt (Aktion A066/2008). Die Grabung in der Orlí-Straße wird auch im Jahre 2010 fortgeführt werden. Es wurde der Raum des Platzes Mojžířovo náměstí 6, 7 (Aktion A007/2009) und in der Vídeňská-Straße (Aktion A018/2009) untersucht. Es wurden Grabungen in der Běhounská-, Brandlova-, Joštova-Straße, auf dem Platz Moravské náměstí und in der Solniční-Straße (Aktion A061/2009) sowie in der Panenská-Straße (A014/2009) aufgenommen, die auch im Jahre 2010 fortgesetzt werden.

Ad 2) Suchschnitte, die im Rahmen des Projekts der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ dokumentiert wurden.

Im Rahmen des Projekts der Sanierung der Brünner Kellerräume, über welches im Jahre 2000 detailliert informiert worden war (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 36), wurden im Jahre 2009 6 Projekte durchgeführt. „Saniert“ wurden die Blöcke 9a, 10 – Mělnická-, Novobranská-, Orlí-Straße (Aktion A41/2009), 20b – Husova-Straße (Aktion A016/2009), 21b – Josefská-Straße (Aktion A060/2009), 22b – Benešova-Straße (Aktion A023/2009) und 46 – Platz Komenského náměstí (Aktion A040/2009). Suchschnitte wurden auf dem Platz Mendlovo náměstí (Aktion A010/2009) angelegt.

Ad 3) Grabungen kleineren Umfangs

Běhounská-Straße (Aktion A020/2009), Platz Dominikánské náměstí 1, Zelný trh (Aktion A046/2009), Joštova-Straße, Platz Moravské náměstí (Aktion A080/2008), Platz Moravské náměstí 1 (Aktion A067/2009), Platz Moravské náměstí, Rooseveltova-Straße, Solniční-Straße (Aktion A062/2009), Platz Náměstí Svobody (Aktion A024/2009), Trtílkova-Straße 18 (Aktion A031/2009).

Ad 4) Bearbeitung und Auswertung abgeschlossener Grabungen

Im Jahre 2009 wurden die Grabungen bearbeitet, die in den Jahren 2006 bis 2008 durchgeführt worden waren. Es handelt sich um folgende: Bašty-Straße 2–4 (Aktion A020/2008), Božetěchova-Straße 2 (Aktion A006/2006, A015/2006, A090/2006), Jakubská-Straße, Rašínova-Straße (Aktion A086/2007).

Vorläufige Ergebnisse einzelner Grabungen (Aktionen sind in alphabetischer Reihenfolge nach Katastern angeordnet):

Katastralgebiet Královo Pole

Božetěchova-Straße 2, Parzellennummer 3, 5/1 (Aktion A006/2006, A015/2006, A090/2006). Mittelalter, Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Im Jahre 2009 wurde die Bearbeitung einer umfangreichen archäologischen Grabung abgeschlossen, die vom Januar 2006 bis August 2008 im Zusammenhang mit der Gesamtrenovierung des Areals des ehemaligen Kartäuserklosters in Brunn–Královo Pole durchgeführt worden war. Sie wurde im Rahmen von drei Aktionen realisiert (Aktion A006/2006–Objekt des Refektoriums SO324, Aktion A015/2006–Objekte SO321, SO322, SO323, SO325, SO422 und Aktion A090/2006–Nordklausuren SO326).

Die ältesten mittelalterlichen Objekte, die während der archäologischen Grabung im Areal des Kartäuserklosters in Brunn–Královo Pole entdeckt wurden, sind in die Mitte des 13. Jahrhunderts zu datieren und mit der Entstehung des Dorfes Královo Pole (Königsfeld) in Zusammenhang zu stellen. Der Raum des Eingangshofs und seine Umgebung war kontinuierlich das ganze Mittelalter hindurch besiedelt. Spuren der holzlehmigen Bebauung sind nur mit Vorbehalt in die Vorkloster- oder Klosterperiode zu datieren. Die Bebauung des wirtschaftlichen Hinterlands des Klosters unterscheidet sich im Prinzip nicht von der geläufigen dörflichen Bebauung. Im 14. Jahrhundert entstanden in diesem Raum erste Steinbauten, die typologisch an städtische Häuser erinnern. Im letzten Viertel des 14. Jahrhunderts wurden einige Bauten in das Grundrisschema des entstehenden Klosters eingegliedert. In der ältesten Bauphase wurde die Kirche, die kleine Quadratur und die große Quadratur mit Mönchzellen errichtet. Der Eingangshof selbst erhielt seine heutige Form im 17. Jahrhundert. Anfang der 1770er Jahre wurde der ganze Komplex umgebaut.

Platz Mojžírovo náměstí 6, 7, Parzellennummern 975, 976, 977/1 (Aktion A007/2009). Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem geplanten Aufbau von vier Mietshäusern in Brunn–Královo Pole auf dem Platz Mojžírovo náměstí 6 und 7 wurde im März bis September 2009 eine Vorsprungs-Rettungsgrabung durchgeführt. Sie ist bisher nicht vollständig bearbeitet, daher wird über ihre Ergebnisse später berichtet werden.

Vorläufig ist zu sagen, dass Überreste der Bebauung wesentlicher Teile zweier mittelalterlicher und neuzeitlicher dörflicher Parzellen in Královo Pole freigelegt wurden. Es handelte sich um mehrere Kellerräume mittelalterlicher Häuser. Auf der Parzelle gab es auch mehrere Löcher, deren Eingangsteile freigelegt wurden. Die holzlehmige Bebauung dominierte auf den genannten Parzellen bis zum 16. oder 17. Jahrhundert, wenn dort das erste gemauerte Haus errichtet wurde. Dokumentiert wurden auch Überreste der gemauerten Bebauung aus dem 19. Jahrhundert. Im Hinterland mittelalterlicher und frühneuzeitlicher Häuser befanden sich vor allem Wirtschaftsbauten, Latrinen, Brunnen und Vorratsgruben zur Getreideaufbewahrung.

Katastralgebiet Lesná

Trtílkova-Straße 18, Parzellennummer 672 (Aktion A031/2009). Neuzeit. Massengräber. Rettungsgrabung.

Im Rahmen des Aufbaus des geistigen Zentrums–des Hauses des Diamantenwegs wurden im August 2009 in der Trtílkova-Straße fünf Massengräber aus dem Cholera-Friedhof der preussischen Armee aus dem Jahre 1866 untersucht.

Katastralgebiet Město Brno

Bašty-Straße 2–4, Parzellennummer 351 (Aktion A020/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Aufbau des Parkhauses für das geplante Hotel Padowetz im Hof des Objekts Bašty 2–4 wurde im April bis Juni 2008 eine flächenweise archäologische Rettungsgrabung durchgeführt. Im Jahre 2009 wurde ihre Bearbeitung abgeschlossen. Die Grabung dokumentierte die Situation in der 2. Hälfte des 12. Jahrhunderts (vor der Stadtgründung)–z. B. 2 Öfen und eine Vorratsgrube. Weitere Objekte belegten die Entwicklung der Bebauung des wirtschaftlichen Hinterlands der städtischen Parzellen von dem 13. bis zum 20. Jahrhundert (Kellerräume und Baufundamente, Brunnen, Ziegelkanal u. ä.).

Běhounská-Straße, Parzellennummer 32 (Aktion A020/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit der Rekonstruktion des Südteils der Běhounská-Straße wurde im April bis Juli 2009 eine archäologische Rettungsgrabung durchgeführt.

Die Grabung belegte, dass im Südteil dieses Straßenabschnitts der Bodetyp bereits im Mittelalter abgetragen worden war. Das Terrain wurde aber damals allmählich durch Abfallschichten oder Planierungen und Kommunikationsniveaus erhöht. Dass die Straße in jener Zeit auch zu weiteren Aktivitäten diente, belegen Gruben unbekannten Zwecks. Wichtige Informationen lieferte die archäologische Grabung zur Problematik der bürgerlichen Straßenbebauung. Es wurden insgesamt 16 Bauten und ein unter die Straße abgeteufter Keller identifiziert. Ein besonderes Phänomen stellte der neuzeitliche Wasserstollen dar. Im 19. Jahrhundert wurde er als Abwasser-sammler genutzt. Dokumentiert wurden auch mehrere aus Ziegeln errichtete Anschlüsse.

Běhounská-Straße, Brandlova-Straße, Joštova-Straße, Platz Moravské náměstí, Solniční-Straße, Parzellennummern 6, 32, 549/1, 566, 776, 797, 800, 801/1–5 (Aktion A061/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Vorstadt, Befestigung, Friedhof. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit der Realisation des Vorhabens „Komplexe Regeneration des historischen Stadtkerns–andere Kommunikationen, Rekonstruktion des Platzes Moravské náměstí“ wurde im Oktober 2009 die archäologische Rettungsgrabung aufgenommen, die auch während des Großteils des Jahres 2010 fortsetzen wird; daher wird über ihre Ergebnisse später berichtet werden.

Bisher wurden im Rahmen dieser Aktion z.B. Überreste der mittelalterlichen holzlehmigen und gemauer-

ten Bebauung des IV. Brünner Stadtviertels, ein bisher unbekannter Friedhof in der Nähe der Thomaskirche, Teile der mittelalterlichen und barocken Stadtbefestigung und ein Teil der Fortifikation des Augustinerklosters aus dem Spätmittelalter dokumentiert.

Benešova-Straße, Parzellennummer 270 (Aktion A023/2009). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden im Jahre 2009 zwei Suchschnitte in der Benešova-Straße angelegt. Sie verifizierten das Mauerwerk der V. Bastei, die Bestandteil des Befestigungssystems der Stadt gewesen war, das ab der 2. Hälfte des 17. Jahrhunderts errichtet worden war.

Dominikanerplatz 1, Zelný trh, Parzellennummern 397, 503 (Aktion A046/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Bauarbeiten an der Rekonstruktion der bestehenden und dem Aufbau neuer unterirdischer Räume für zwei Rundgänge durch die Brünner Kellerräume unter Zelný trh und dem Dominikanerplatz 1 waren 2009 durch eine archäologische Rettungsgrabung begleitet. Während die Terrainarbeiten im Raum des Dominikanerplatzes 1 bereits gegen Jahresende abgeschlossen wurden, setzte die Grabung in Zelný trh auch in den Frühlingsmonaten 2010 fort und wir werden darüber später berichten.

Die archäologische Grabung und die ergänzende bauhistorische Untersuchung im Raum des Dominikanerplatzes 1 erfüllte alle Erwartungen und ergänzte unsere Kenntnisse über die Kellerräume des Ostflügels des 2. Hofes des Neuen Rathauses. Es wurde die Bauentwicklung des bestehenden Flügels und die Entwicklung der mittelalterlichen und frühneuzeitlichen bürgerlichen Bebauung erfasst, die ihm vorangegangen war.

Husova-Straße, Parzellennummer 497/1–3 (Aktion A016/2009). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden 2009 an der Husova-Straße drei Suchschnitte angelegt. Bis auf eine Ausnahme stießen sie auf keine Befunde. Die genannte Ausnahme stellte das Grundmauerwerk eines Baus im Raum des ehemaligen Burggrabens dar, der in Plänen und Abbildungen aus dem 18. und 19. Jahrhundert erscheint.

Jakubská-Straße, Rašínova-Straße, Parzellennummern 548, 549/1 (Aktion A086/2007). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit der Rekonstruktion der Straßen Jakubská und Rašínova wurde in den Jahren 2007 und 2008 eine umfangreiche archäologische Rettungsgrabung durchgeführt. Ihre Bearbeitung wurde 2009 abgeschlossen.

Die Grabung brachte zahlreiche Erkenntnisse über die historische Entwicklung des gegebenen Raums. Sie betraf vor allem die Problematik der ehemaligen Bebauung und des Pfarrfriedhofs an der Jakobskirche und ihre gegenseitige Beziehung im Laufe der Zeit.

Josefská-Straße, Parzellennummern 227, 249 (Aktion A060/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden in der Josefská-Straße drei Suchschnitte angelegt. Darin wurden Segmen-

te der Befestigungsmauer aus dem 13. Jahrhundert und ein neuzeitlicher Keller dokumentiert.

Joštova-Straße, Platz Moravské náměstí, Parzellennummern 776, 800 (Aktion A080/2008). Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt, Befestigung. Rettungsgrabung.

Die archäologische Rettungsgrabung wurde im November 2008–Mai 2009 im Zusammenhang mit dem Bau „Brno, Rašínova II–Rekonstruktion der Kanalisation, Abwässerleitung C01–E“ auf dem Platz Moravské náměstí und in der Joštova-Straße durchgeführt.

Die Grabung dokumentierte ein Segment des mittelalterlichen Stadtgrabens, einen Teil des Veselá-Tors aus der 2. Hälfte des 17. Jahrhunderts, Überreste der mittelalterlichen Befestigung des Augustinerklosters und der Thomaskirche und zwei Gruben aus dem 15. Jahrhundert, in deren Fall es sich um Lehmgruben oder Vorofenraum einer unbekannten Produktionsanlage handeln kann.

Platz Komenského náměstí, Parzellennummern 587, 776 (Aktion A040/2009). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden auf dem Platz Komenského náměstí zwei Suchschnitte angelegt. In den beiden wurde 5,6 m unter der heutigen Oberfläche der Boden des barocken Stadtgrabens vor der Basteibefestigung erfasst.

Měnínská-, Novobranská-, Orlí-Straße, Parzellennummern 198, 249, 253 (Aktion A41/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden im August bis November 2009 10 Suchschnitte in der Orlí-, Měnínská- und Novobranská-Straße angelegt. Die archäologische Rettungsgrabung war besonders aus dem Gesichtspunkt der historischen Topographie der Stadt gewinnbringend. Sie präziserte den Verlauf der Westfront der Häuser in der Gasse an der Stadtmauer (heute Měnínská-Straße). Sie belegte, dass die parasitische Bebauung zwischen der ehemaligen Stadtmauer und dem Burggraben das Grundmauerwerk der Stadtbefestigung genutzt, eventuell respektiert hatte. Sehr wichtig war die Freilegung eines Teils des Grundrisses der gotischen halbkreisförmigen Bastei, die mit der Befestigungsmauer verknüpft und in derselben Zeit errichtet worden war. In der nächsten Umgebung des Měnin-Tors wurden mehrere mittelalterliche Objekte festgestellt, die mit Straßenschichten überdeckt waren. Im Raum der Orlí-Straße wurde der Verlauf der südlichen Straßenfront verifiziert und die Ecke mit der Gasse an der Befestigungsmauer dokumentiert. Überprüft wurde auch der Verlauf des mittelalterlichen Stadtgrabens, von welchem ein Teil des Pfeilers seiner Westwand dokumentiert wurde.

Platz Moravské náměstí 1, Parzellennummer 1 (Aktion A067/2009). Mittelalter, Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Die archäologische Grabung im Hof des Katasteramts auf dem Platz Moravské náměstí 1 in Brunn wurde durch die Rekonstruktion der Versorgungsnetze, die Entfeuchtung des Umfassungsmauerwerks und die Rekonstruktion der Hofoberfläche veranlasst.

Die festgestellten archäologischen Befunde belegten wiederholt, dass das Augustinerkloster auf einer stratigraphisch älteren mittelalterlichen Schichtenfolge gegründet worden war, deren Charakter dem Abfall entsprach, der wohl aus der Innenstadt hinter die Stadtmauer und in die geplante gemauerte sowie ungemauerte Bebauung der Vorstadt herausgefahren worden war. Es wurden Kellerüberreste eines holzlehmigen Hauses dokumentiert, das an der Wende des 13. und 14. Jahrhunderts einem Brand zum Opfer gefallen war. Als wesentlich erscheint die Feststellung, dass das Kloster ältere Bauten genutzt hatte, die in seinen Baukomplex eingegliedert worden waren. Die Grabung belegte auch teilweise den Verlauf der primären mittelalterlichen Einfriedung des Nordteils des Klosterareals.

Platz Moravské náměstí, Rooseveltova-Straße, Solniční-Straße, Parzellennummern 1, 3, 4, 5, 6, 566, 800 (Aktion A062/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Vorstadt, Befestigung. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Rekonstruktion des Abwässersammlers C01 (Abschnitt Rooseveltova–Solniční)“ wurde im Oktober 2009 eine archäologische Rettungsgrabung aufgenommen, die bis Mitte 2010 dauern wird. Daher werden wir über ihre Ergebnisse später berichten. Erfasst wurde ein Teil der barocken Basteibefestigung und bescheidene Reste der Vorstadtbesiedlung vor dem Běhounská-Tor.

Platz Náměstí Svobody, Parzellennummer 537 (Aktion A024/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit Aushüben für die zu pflanzenden Bäume an der Ostseite des Platzes Náměstí Svobody verlief im Mai 2009 eine archäologische Rettungsgrabung. Verzeichnet wurden vor allem alte Kommunikationsniveaus des Platzes. Meistens ging es um Steinbettlagen aus Schotter. Vor dem Haus Nr. 7 wurde Steinpflaster dokumentiert.

Katastralgebiet Staré Brno

Platz Mendlovo náměstí, Parzellennummern 808, 809/1, 4, 811/2, 945/2 (Aktion A010/2009). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden im Jahre 2009 im Zentralteil des heutigen Platzes Mendlovo náměstí neun Suchschnitte angelegt.

Die ältesten Ablagerungen stellten Flusssedimente des ehemaligen Nebenarms der Svratka dar, der als Mühlgraben genutzt wurde. Auf seinem rechten Ufer wurde eine Besiedlung aus dem 11.–12. Jahrhundert festgestellt. Abschließend wurde das Terrain mittels Aufschüttungen erhöht (15.–18. Jahrhundert). Danach folgte gemauerte Bebauung.

Pekařská-Straße 53, Parzellennummer 1752/1 (Aktion A066/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kloster. Rettungsgrabung.

Im Laufe der Wintermonate 2009 wurde die erste Etappe der archäologischen Rettungsgrabung im Raum des St. Anna-Fakultätskrankenhauses abgeschlossen. Veranlasst war sie durch den Aufbau des Internationalen Zentrums der klinischen Forschung.

Den ältesten Teil des zu erforschenden Terrains bildeten Auelehme. Diese Schichtenfolge formierte sich wohl während des ganzen Mittelalters. Der gegebene Raum war ab dem 14. Jahrhundert Bestandteil des Klostergartens der Dominikanerinnen zu St. Anna. Verzeichnet wurden zwei Gruben unbekannter Funktion und zwei Steinpackungsaufschüttungen, die als Steinbett gedient haben können. Entdeckt wurde auch ein Wasserreservoir, das in der Zeitspanne des 2. Hälfte des 17.–18. Jahrhunderts zugeschüttet worden war. Man entdeckte auch drei Öfen, die in das 18. und 19. Jahrhundert datiert wurden. Es wurden Segmente zweier Luftschutzräume aus der Zeit des Zweiten Weltkrieges entdeckt.

Katstralgebiet Štýřice

Videňská-Straße, Parzellennummern 651/1, 651/2 (Aktion A018/2009). Frühmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die flächeweise Rettungsgrabung wurde vor dem Aufbau von Mietshäusern durchgeführt. Die Ergebnisse sind bisher nicht bearbeitet, daher wird darüber später berichtet werden. Am intensivsten wurde der erforschte Raum im Frühmittelalter genutzt. Dokumentiert wurde eine große Lehmgrube, 19 verschiedene, Feuer benutzende Produktionsanlagen und ein Teil des Friedhofs.

BRNO (K. Ú. KNÍNIČKY, OKR. BRNO-MĚSTO)

Ulice Hrázní, p. č. 746/1. Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během záchranného výzkumu vyvolaného výstavbou "Sportovně-rekreačního střediska NESA" na ulici Hrázní (viz kap. Neolit) byla odkryta také zásobní jáma z mladší doby hradištní.

Michal Přichystal

Resumé

Brno (Kat. Kníničky, Bez. Brno-město), Hrázní Str. Bei der Rettungsgrabung in Hrázní Strasse wurde eine Vorratsgrube aus der jüngeren Burgwallzeit abgedeckt.

BŘECLAV (K. Ú. CHARVATSKÁ NOVÁ VES, OKR. BŘECLAV)

„Úlehle“. Časné slovanské období, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

První etapa záchranného výzkumu byla vyvolána založením nové štěrkovny. Zkoumaná lokalita se nachází v katastrálním území Charvatská Nová Ves, přibližně 1 km severně od intravilánu, 600 m severně od budov statku SZ od obce, v trati „Úlehle“. V roce 2009 se podařilo zachytit a dokumentovat celkem 20 zahloubených objektů různorodého stáří, mimo jiné i z doby laténské (viz část Doba železná). Celkové množství získaných nálezů je ovšem minimální, z řady objektů nepochází prakticky vůbec žádný datovatelný materiál. Totéž pravděpodobně platí i o obsahu mechanicky odstraňovaného souvrství tmavých hlín, v němž nebyly pozorovány žádné pozůstatky výraznějšího zkulturnění; nějak početná není ani

nálezová kolekce artefaktů sesbíraných v zasažené ploše před skřívku a po ní. Poměrně dobře datovatelný je ojedinělý objekt 519, který obsahoval hrubou keramiku časně slovanského období; charakteristický je i čtvercový tvar a pozůstatky otopného zařízení s kamennou konstrukcí, díky nimž je možné interpretovat objekt jako zahlobenou chatu. Obraz osídlení doplňuje objekt 506 s nepočtenou nálezovou kolekcí datovatelnou do novověku, snad do 15.–17. století; jde nejspíše o zbytek chaty s jednoduchým otopným zařízením v rohu. Bližší povaha aktivit z tohoto období zůstává otázkou. Nálezy novověkého stáří pocházejí i z mělkého liniového objektu 518, ovšem vzhledem k jeho průběhu, směřujícímu přímo k objektu lehkého pohraničního opevnění, je spíše pravděpodobná souvislost s ním.

David Parma

Resumé

Břeclav (Kat. Charvatská Nová Ves, Bez. Břeclav), "Úlehle". Bei der Rettungsgrabung wurde eine frühslawische Siedlungsgube, als auch zwei neuzeitliche freigelegt.

BŘEZSKO (OKR. PROSTĚJOV)

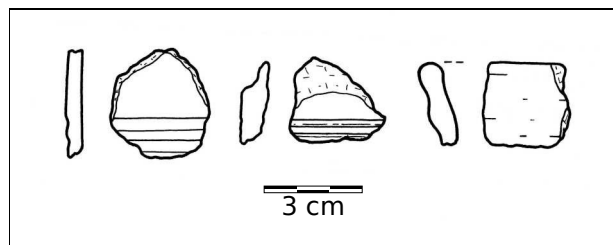
Intravilán č. p. 112. Vrcholný středověk. Sídliště. Povrchový průzkum.

Počátkem nového tisíciletí našli žáci Základní školy a gymnázia v Konici, Květoslav Hejl a Martin Rejthar, na zahrádce č. p. 112 šest kusů vrcholně středověké keramiky a dalších jedenáct zlomků datovatelných rámcově do vrcholného středověku až novověku (obr. 55). Nálezy byly prostřednictvím autora předány do Muzea Prostějovska v Prostějově. Tento nález rozšiřuje velmi slabou pramenitou základnu archeologicky silně podhodnoceného Konicka. Z uvedeného katastru jde o první archeologické nálezy vůbec.

David Vích

Resumé

Březsko (Bez. Prostějov), Haus No. 112. Spätmittelalter. Siedlung. Lesefunde.

Obr. 55. Březsko. Zlomky vrcholně středověké keramiky.

Abb. 55. Březsko. Spätmittelalterliche Scherben.

BUČOVICE (OKR. VYŠKOV)

Legionářská ulice. Novověk 17.–19. století. Hřbitov. Záchraný výzkum.

V závěru zemních prací na rekonstrukci silnice I/50 došlo k narušení několika hrobů z původního bučovického hřbitova. Výkop byl proveden o víkendu bez přítomnosti

archeologa. Lidské ostatky vyzvedla Policie ČR a odevzdala je na vyškovské pracoviště ÚAPP Brno. Zemní práce poté pokračovaly, čímž došlo k nevratnému poškození nálezu v zemi a další archeologické práce v místě hřbitova již nemohly být provedeny. Z antropologického posudku Jiřího Kaly vyplývá, že kosterní pozůstatky patří několika jedincům. Na dvou zlomcích lebek byly patrné stopy po sečných zraněních, přičemž na jedné byly zhojené.

Místo nálezu (na ZM ČR 1:10 000, list 24-44-06, vyznačeno bodem 64 mm od Z s. č., 242 mm od J s. č.) se nachází na křižovatce ulic Legionářské a Sovětské před budovou Hasičského záchranného sboru, 400 m SV od pravého břehu Litavy, v nadmořské výšce 240 m.

Podle ústního sdělení vedoucího Vlastivědného muzea v Bučovicích Jiřího Setinského stával v místě současných nálezů původní bučovický hřbitov. Pohřbívalo se zde zhruba po dobu 400 let až do první poloviny 19. století, kdy byl hřbitov zrušen a přenesen na dnešní místo. Stáří hrobů lze určit pouze přibližně, a to do 17. až 19. století.

Blanka Mikulková

Resumé

Bučovice (Bez. Vyškov), „Legionärstraße“. Neuzeit. Kirchhof. Rettungsgrabung.

BUDIŠOV NAD BUDIŠOVKOU (OKR. OPAVA)

Halaškově náměstí, p. č. 3568/5. Novověk. Město. Záchraný výzkum.

V měsíci září byly prováděny výkopové práce za účelem výstavby opěrné zdi areálu kostela Nanebevzetí Panny Marie (č. akce NPÚ Ostrava 81/09). Jednalo se o druhou etapu těchto prací, první etapa s následným archeologickým výzkumem probíhala v létě 2008 (Kolář 2009). Západní část výkopu narušila skládku lidských kostí (obr. 56). V profilu bylo zaznamenáno množství lidských kostí a lebek, chaoticky navrstvených na sebe, přičemž některé lebky byly i rozdrčeny. Tato skládka kostí pravděpodobně souvisí s barokní přestavbou kostela, kterou byl ve velké míře narušen kostelní hřbitov. Dále byla na protějším profilu pod recentním povrchem zjištěna novověká valounová dlažba.

Pavel Malík

Obr. 56. Budišov nad Budišovkou. Skládka kostí.

Abb. 56. Budišov nad Budišovkou. Das Hangprofil. Die Knochenfundamente.

Literatura

Kolář, F. 2009: Budišov nad Budišovkou (okr. Opava). *Přehled výzkumů* 50, 379–381.

Resumé

Budišov nad Budišovkou (Bez. Opava), Halaškovo Platz. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BUCHLOVICE (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Hrad Buchlov. Středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Během záchranného výzkumu realizovaného na 1. nádvoří hradu Buchlova byly v naplánované trase vodovodu otevřeny 4 sondy v délce téměř 80 m. Průzkum byl komplikován navážkovými vrstvami a častým výskytem inženýrských sítí. Přesto se podařilo zachytit příkop vytesaný do skály (14.–15. století) a do něj spadající destrukci přecházející ve vlastní kamennou zeď spojenou maltou. Ve sklepení (patrně 17.–18. století a výše) byla pak odkryta mladší kamenná a pod ní starší udusaná hlíněná podlaha, kamenný žlab a zídka sloužící patrně jako dělící příčka sklepení. Sonda u věže Andělky pak odkryla mnoho mladých uloženin, na zdi věže byly zaznamenány pozůstatky staré omítky. Z velmi početného materiálu, jehož valná část musela být vzhledem k jeho mladému datování skartována, lze zmínit běžnou keramiku datovanou až do 14. století, 4 zlomky dýmek, fragmenty skleněných předmětů a také několik kusů keramiky pravěkého stáří nalezených na dně příkopu.

Ivan Čižmář

Resumé

Buchlovice (Bez. Uherské Hradiště), Burg Buchlov. Mittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

BULHARY (OKR. BŘECLAV)

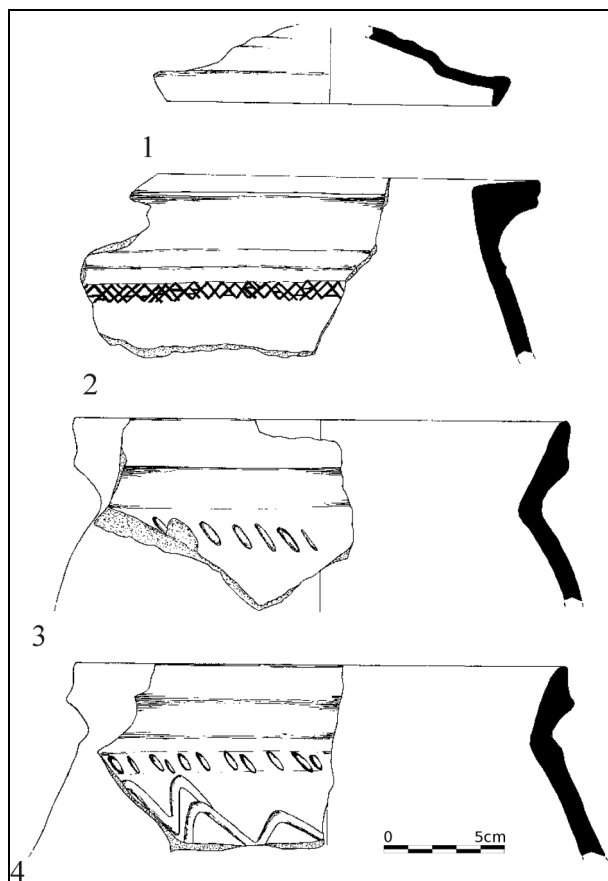
Intavilán, „Ploché hřbítek“. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Při stavbě kanalizace v obci Bulhary mezi lety 2008 a 2009 došlo k narušení několika archeologických situací z doby bronzové, středověku a novověku. Větší část archeologických kontextů byla zničena a archeologický materiál (keramika) byl předán do Regionálního muzea v Mikulově. Středověkou keramiku (obr. 57) lze rámcově datovat do 11.–12. století a dále do vrcholného středověku. Během následného dohledu na stavbě byly zjištěny dva profily novověkých jímek a torzo kamenné studny v okolí bodu 48°49'56.046"N, 16°44'46.54"E (WGS-84).

František Trampota

Resumé

Bulhary (Břeclav district), residential area. Late Middle Ages, Modern period. Disturbed site and salvage excavation.

Obr. 57. Bulhary. Příklad raněstředověké (3–4) a vrcholněstředověké (1–2) keramiky.

Fig. 57. Bulhary. Example of high medieval (3–4) and late medieval (1–2) pottery.

ČERNÁ HORA (OKR. BLANSKO)

Zámecký vrch. Raný středověk. Depot. Povrchový sběr.

Při hledání kulometního hnízda pomocí detektoru kovů v SV části Zámeckého vrchu byl nalezen depot železných předmětů. Nálezce ihned nález ohlásil a předměty odevzdal do Muzea v Boskovicích. Místo nálezu leží na vrs-
tevníkové cestě pod VII. zastavením křížové cesty. Předměty ležely v hloubce asi 40 cm, v jamce o rozměrech 30 × 30 cm. Soubor tvoří 22 železných předmětů, mezi nimi 2 třmeny (každý jiného typu), ostruhy, srpy, kování zámku, petlice, přezka, část podkovy, zlomky tyčinkovitěho drátu. Předběžně je nález datován do 12. století, po konzervaci bude podrobněji zpracován.

Zuzana Pančíková

Resumé

Černá Hora (Bez. Blansko), Schlossberg. Frühmittelalter. Hortfund der Eisengegenstände aus dem 12. Jahrhundert.

DEŠTNÁ, K. Ú. RUMBERK (OKR. BLANSKO)

Intravilán, p. č. 154. Středověk. Hrad. Zjišťovací výzkum.

Relikty hradu se nacházejí na ostrožně (457 m n. m.) při východní hranici osady Rumberk, která je sou-

Obr. 58. Deštná, Rumberk. Pohled od západu na sondy S1 v severovýchodní části hradu.

Abb. 58. Rumberk. Testpit S1 in the north-eastern part of the castle. View from west.

částí obce Deštná. Plošina jd oddělena od náhorní roviny dvěma příkopy a valem, na povrch nevystupovaly žádné zděné relikty. Archeologický výzkum provedla v létě 2009 společnost Archaia Brno, o. p. s., v rámci přípravy realizace projektu „Hrad Rumberk“, p. č. 154. Konkrétním předmětem terénní části byl zjišťovací výzkum v prostoru hradního jádra. Soustředil se na místa zasažená již v minulosti výkopovými aktivitami, které se jednoznačně projevovaly v konfiguraci stávajícího terénu.

Podařilo se ověřit dobu existence hradu, spojovaného s osobou lenníka biskupa Bruna, Berchtolda de Ronberch uváděného r. 1274 jako držitele blízké vsi Kochov (Plaček, Skálová, Šimeček 2010, 9). Získaný nálezový soubor (především fragmenty keramických nádob) lze zařadit do 2. poloviny 13. až 1. poloviny 15. století. Archeologický výzkum v podstatě vyvrátil představu o „kamenné podobě“ hradu. Doložil, že na jeho výstavbě měla dominantní podíl dřevohliněná složka. Kamenné zdivo pojené maltou bylo zaznamenáno pouze v jihovýchodní části hradu. Sloužilo jako vyzdění sklepa budovy, o které se však domníváme, že v nadzemní části měla spíše dřevohliněnou konstrukci. Lze o ní uvažovat jako o věžové stavbě. Zástavba v jejím severním sousedství byla budována ze dřeva a hlíny. Podařilo se v ní rozlišit tři základní stavební fáze. První dvě podlely ohni. Třetí a zároveň poslední pravděpodobně nezanikla požárem, ale byla nejspíše záměrně stržena nebo samovolně zchátrala a byla ponechána svému osudu. Co se týče opevnění na centrálním návrší hradu, nebyly po něm nalezeny žádné jasné patrné stopy. Ve východní části funkci případné hradby zřejmě suplovala hmota zástavby. Západní část nebyla zkoumána. Musíme počítat spíše s fortifikací lehčího charakteru, zřejmě dřevěné konstrukce.

Lucie Černá, Pavel Staněk, Antonín Zůbek

Literatura

Černá, L., Zůbek, A. 2009: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu v rámci přípravy realizace projektu „Hrad Rumberk“, p. č. 154. Rkp. nálezové

zprávy č. 19/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.

Plaček, M., Skálová, V., Šimeček, P. 2010: *Hrádek Rumberk. Centrum největšího léna olomouckého biskupství.* Místo vyd. neuvedeno.

Resumé

Deštná–Rumberk (Blansko dist.), p. č. 154. Middle Ages. Castle. Test excavation.

FULNEK (OKR. NOVÝ JIČÍN)

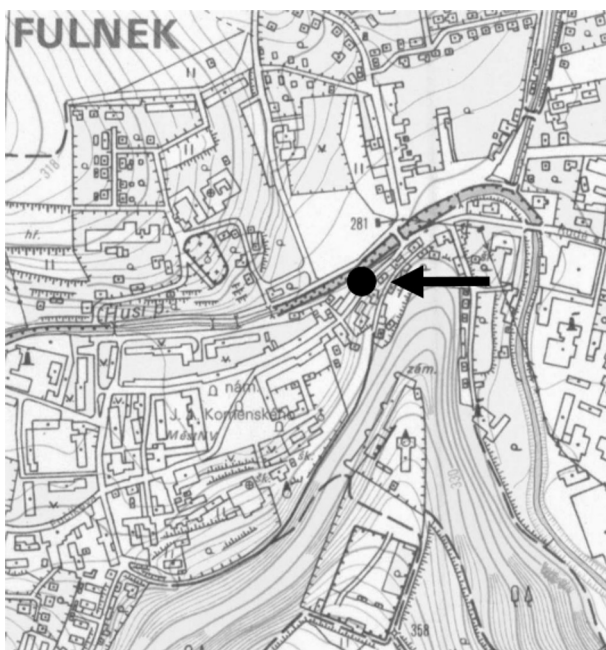
Masarykova ulice č. p. 393, p. č. 1528. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s předem neohlášenou demolicí objektu č. p. 393 proběhl rozsahem omezený záchranný archeologický výzkum (NPÚ Ostrava, akce č. 20/09). Byly dokumentovány stěny výkopů pro základové zdivo plánované novostavby (profily P1–P5; obr. 60) v místech původního domu, spoluvytvářejícího do jeho demolice severní uliční frontu Masarykovy ulice. Demolici nepředcházela stavebně historický průzkum, obytná stavba je však v této pozici zachycena indikační skicou stabilního katastru z roku 1833 (zde pod číslem 87) a nejstaršími dochovanými pohledy na město (např. celkový pohled na město od severu, kresba G. Herberta z roku 1730).

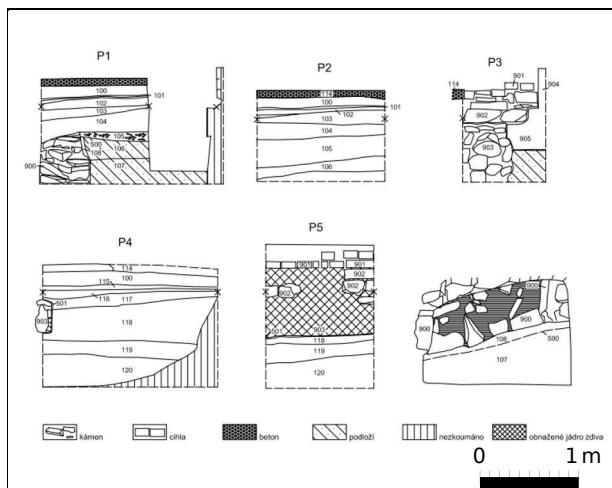

Obr. 59. Deštná, Rumberk. Pohled od jihozápadu na část sklepa v sondě S2 v jihovýchodní části hradu.

Abb. 59. Rumberk. Testpit S2 in the south-eastern part of the castle. Part of a cellar. View from south-west.

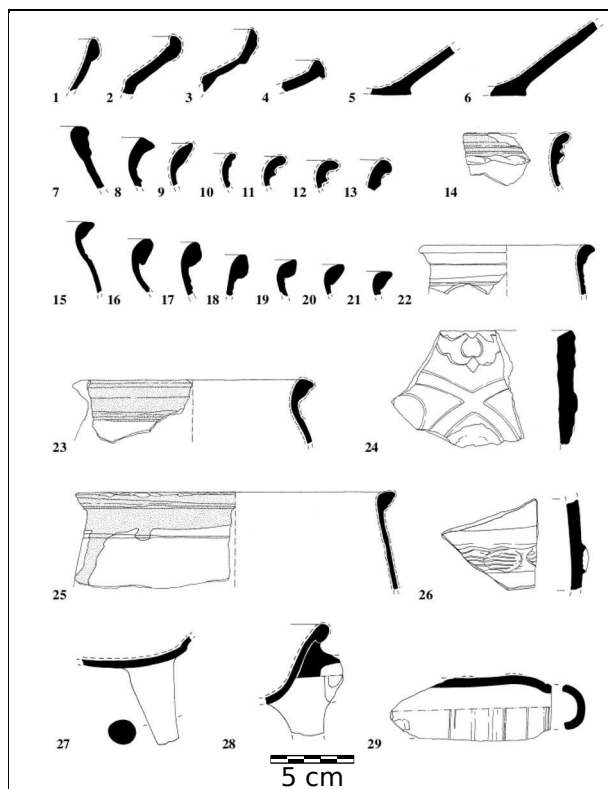
Obr. 60. Fulnek. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě.
Abb. 60. Fulnek. Kartierung der Grabung im Katasterplan.

Obr. 61. Fulnek. Dokumentované profily a půdorysná situace.
Abb. 61. Fulnek. Dokumentierte Profile und Grundriss der Grabungsfläche.

Fulnek byl lokován někdy v průběhu poslední čtvrtiny 13. století, patrně z iniciativy rodu Lichtenburků, k roku 1293 je spolehlivě doložen již jako stabilizované institucionální město (srov. Bakala 1977, 97–122; Samek 1994, 453; Kuča 1996, 859). Město bylo vysazeno na pravidelném ortogonálním půdorysu s velkým čtvercovým náměstím, jímž diagonálně procházela dálková komunikace, vstupující do města na jihozápadě Horní branou a vycházející z něj na severovýchodě Dolní branou. Před oběma městskými branami se konstituovalo předměstské osídlení s řadovou zástavbou, kopírující průběh dálkové komunikace. Dnešní dům č. p. 393 je situován v prostoru před někdejší Dolní branou (obr. 60).

Záchranný archeologický výzkum byl limitován časově i prostorově, omezil se tedy na dokumentaci vybraných profilů v přední části parcely při uliční čáře. Nej-

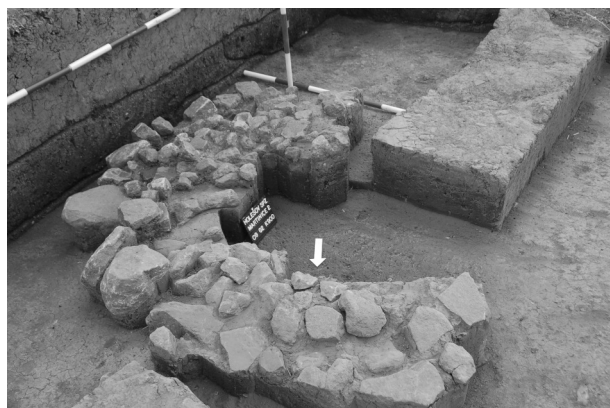

Obr. 62. Fulnek. Výběr keramických nálezů z vrstev s. j. 000 (2, 3, 9, 11–13, 26), s. j. 104 (19, 20, 27), s. j. 111 (1, 5, 6, 14, 17, 22–25), s. j. 117 (28), s. j. 120 (4, 7, 8, 10, 15, 16, 18, 21, 29). Kresba Hana Pravdová, Irena Tichá.

Abb. 62. Fulnek. Auswahl der keramischen Funde aus der Schichten s. E. 000 (2, 3, 9, 11–13, 26), s. E. 104 (19, 20, 27), s. E. 111 (1, 5, 6, 14, 17, 22–25), s. j. 117 (28), s. E. 120 (4, 7, 8, 10, 15, 16, 18, 21, 29). Zeichnung Hana Pravdová, Irena Tichá.

starší zjištěnou komponentu představuje relikt základového zdiva severojižní orientace, stavěného z lomového kamene na jíl. Zdivo (s. j. 900) bylo založeno do povrchu geologického podloží, tvořeného v této části městiště kvartérními svahovými sedimenty (s. j. 106, 107), k vnějšímu líci zdiva přiléhala vrstva tvořená úlomky navětralé břidlice, představující patrně komunikační zpevnění povrchu (s. j. 105). Korunu zdiva překrývalo souvrství planýrkového charakteru (s. j. 103, 104) obsahující keramický materiál (kuchyňská a stolní keramika, kachle) rámcově vrocitelný do průběhu 16.–17. století (obr. 62). Zánikový horizont datovatelný keramickými nálezy do průběhu 16.–17. století byl zachycen i východně od zdiva s. j. 900, v předpokládané interiérové části původní zděné stavby. Do povrchu této stavební planýrky byla v blíže nespecifikovatelném časovém odstupu založena kamenná čelní zeď domu (s. j. 902, 903), kopírující průběh uliční čáry. Dokladem mladších přestaveb, patrně již z průběhu 19. nebo 20. století, je cihlové zdivo s. j. 901, využívající po předpokládaném snesení podstatné části hmoty zdiva s. j. 902 jeho základovou partii.

Rozsahem nevelký záchranný výzkum prokázal absenci středověkých sídlištních aktivit v daném prostoru (tj. přední část parcely vymezené z jihu branskou komunikací a ze severu korytem Husího potoka) a zachytil po-

Obr. 63. Holešov. Základ středověké pece.

Abb. 63. Holešov. Fundament des mittelalterlichen Ofens.

Obr. 64. Holešov. Zkoumaný mladohradištní objekt K 505.

Abb. 64. Holešov. Die erforschte jungslawische Grube K 505.

zůstatky několika fází zděné zástavby, z nichž nejstarší zanikla s velkou pravděpodobností někdy v průběhu 16.–17. století. V rámci dokumentované plochy v přední části parcely nebyly zachyceny situace, jež by korespondovaly s inundačním charakterem lokality, tj. povodňové hlíny v primární či sekundární pozici. Ty však byly vizuálně registrovány v archeologicky nezkoumané severní části parcely, v bezprostředním sousedství Husího potoka.

František Kolář

Literatura

Bakala, J. 1977: Zrod městského zřízení na středověkém Opavsku. *Časopis Slezského zemského muzea, série B*, 26, 97–122.

Kuča, K. 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I. díl A–G*. Praha.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I*. Praha.

Resumé

Fulnek (Bez. Nový Jičín), Masarykova Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

HOLEŠOV (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Strategická průmyslová zóna“, přeložka Mojeny-poloha 2. Doba hradištní, vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V rámci přípravy území bývalého holešovského letiště na Strategickou průmyslovou zónu Zlínského kraje proběhly dva rozsáhlejší záchranné archeologické výzkumy na přeložce říčky Mojeny (polohy 1 a 2).

Poloha na východním okraji průmyslové zóny (2) poskytla především jedinečné doklady o osídlení místa od raného až do vrcholného středověku (od 8. do přelomu 14. a 15. století).

Nálezy větších zlomků keramiky z období lužických popelnicových polí jsou pozůstatkem zatím blíže nespecifikovaných aktivit z doby zhruba 1000 let př. n. l. Vzhledem k absenci objektů z tohoto období lze uvažovat o existenci pohřebiště, které bylo v průběhu středověku prakticky zničeno. Nelze však vyloučit, že mimo areál středověké osady zůstala alespoň nějaká jeho část

zachována. V této souvislosti se nabízí vazba pohřebiště na sídliště odkryté na jižním úpatí nedaleké vyvýšeniny (přeložka Mojeny, poloha 1), vzdálené 300 m jihozápadním směrem.

Středověké aktivity na prozkoumané ploše lze charakterizovat jako výrobní. Zachycena nebyla žádná stavba ani její část, kterou by bylo možné označit jako sídelní objekt, zato však pozůstatky drobných staveb či zařízení a nakonec i artefaktů, zcela nepochybně souvisejících s tavbou či zpracováním železa (zbytky tavicí pece se železnou lupou, pece se struskou, okuje, poměrně velké množství železných předmětů apod., viz obr. 63). Nález parohu a dosud neprovrtané ploténky ze stejné suroviny na obložení rukojeti nože je možné interpretovat jako doklad dalšího řemeslnického odvětví. Nejstarší keramika pocházela z 8. století, nejmladší pak z přelomu století 14. a 15., kdy osídlení tohoto místa končí. Kulturní vrstva se středověkými nálezy byla překryta několik decimetrů mocnou vrstvou kamenité hlíny, přemístěné do těchto míst z úpatí Hostýnských vrchů. Příčinou zániku osady tak mohla být nějaká živelná katastrofa, při níž došlo k mohutné záplavě nebo sesuvu půdy. Velmi solidní kolekci mladohradištní keramiky 11. století poskytl objekt 505 (obr. 64), v jehož zásypu byla nalezena i jedna bronzová esovitá záušnice (obr. 65:9).

Pavel Fojtík, Miroslav Šmíd

Resumé

Holešov (Bez. Kroměříž), „Industriezone“. Burgwallzeit, Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

HORKA NAD MORAVOU (OKR. OLMOUC)

Kostel sv. Mikuláše, p. č. 2. Mladohradištní období, Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: X= 1 115 959,32; Y=549 579,13.

Obec Horka nad Moravou se nachází cca 5 km severozápadně od Olomouce, na mírném sprašovém návrší (225 m n. m.) v nivě řeky Moravy; kostel sv. Mikuláše je situován v severní části obce. První písemná zmínka je z r. 1271 v přídomku Parduse z Horky. K r. 1279 je zaznamenán spor o patronát nad kostelem. Ve vsi byla tvrz,

kteřá je však zmiňována až r. 1402, zanikla po r. 1535. Kostel sv. Mikuláše je jednolodní stavba z let 1753–1754. V okolí kostela se nacházel hřbitov, na kterém se pohřbívalo do r. 1873.

V říjnu 2009 proběhl záchranný výzkum při výkopech pro odvlhčení vnějšího základového zdiva kostela sv. Mikuláše. Výkopy nenarušily žádný hrob *in situ*, pouze v druhotných polohách byly v zemině ojediněle roztroušeny zlomky lidských kostí. Výkop byl veden částečně ve sprašovém podloží, částečně v recentně porušeném terénu (na severní straně kostela). Pouze na jednom místě, při západní zdi sakristie (obr. 66), bylo zachyceno torzo zahloubeného sídlištního objektu (k. 500), a to v úzkém prostoru (33–55 cm) mezi základovou zdí sakristie a kostela a výkopem pro cihlové zdivo (hrobka?). Jižní hranice výkopu v podloží byla pozvolná, ve vzdálenosti 3 m od zdiva lodi. Minimální zjištěná hloubka výkopu dosahovala 40 cm, prostorově omezenou sondou nebylo dosaženo jeho dna. Podle keramiky ve výplni zanikl objekt někdy v průběhu 13. století. Za pozornost stojí druhotná přítomnost dvou mladohradištních tuhových střepů.

Hana Dehnerová

Resumé

Horka nad Moravou (Bez. Olomouc), St. Nicolaus Kirche, Parzellennummer 2. Jüngere Burgwallzeit, Spätmittelalter (13. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

HOSTIŠOVÁ (OKR. ZLÍN)

Intravilán. 15.–17. století. Sídliště. Dokumentace nálezu.

Při revitalizaci prostranství v okolí kapličky ve středu obce získal amatérský archeolog p. Zapletal velký soubor keramických nálezů převážně novověkého stáří, mezi nimiž vyniká především téměř celý kamnový kachel s nápisem „Maria“ (cca po roku 1500).

Ivan Čižmář

Resumé

Hostišová (Bez. Zlín), Ortsbereich. Neuzeit. Siedlung. Spätmittelalter.

JEŠOV (OKR. OLOMOUC)

„Starý Ješov pod alejí“. Středověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Na katastru obce Ješov (trať „Starý Ješov pod alejí“) bylo pomocí povrchové prospekce, prováděné na jaře roku 2009, nalezeno cca 100 zlomků keramiky. Poloha zjištěné lokality je na mapě ZM ČR 1:10 000, list 24-21-10, rok vydání 1984, identifikována těmito koordináty (měřeno v mm od Z s. č.: J s. č.): 240:233, 235:209, 262:205, 261:220.

Přibližně jedna třetina nalezené keramiky je zhotovena převážně z tuhy a lze u ní pozorovat doznívání mladohradištních tradic. Několik zlomků je možno časově za-

řadit do 1. poloviny 13. století. Zbylá keramika je převážně žlutá oxidační tzv. krupičková, typická pro olomoucký keramický okruh a časově spadá do průběhu 14. století. Několik zlomků je datovatelných i do 15. století, zejména fragment typické loštické keramiky. Pravděpodobně se jedná o původní polohu vesnice Ješov, připomínané ve 14. století, která se kolem roku 1500 uvádí jako pustá, po roce 1622 však byla obnovena v místech současné vesnice (Hosák 1967, 264).

Karel Faltýnek

Literatura

Hosák, L. 1967: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Úvodní svazek, Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848. Ostrava.

Resumé

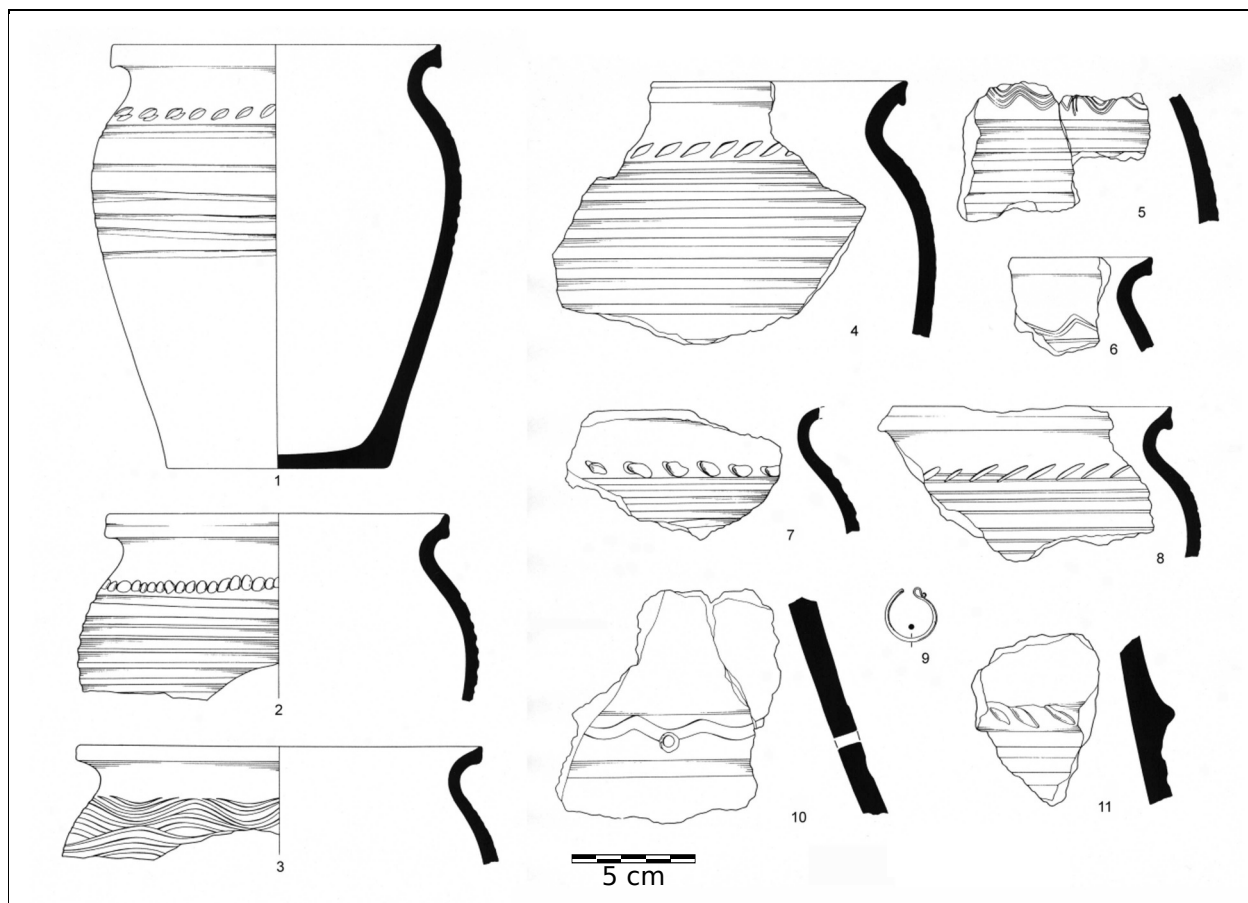
Ješov (Bez. Olomouc), „Starý Ješov pod alejí“. Spätmittelalter. Siedlung. Feldbegehung.

KRNOV (K. Ú. KRNOV–HORNÍ PŘEDMĚSTÍ, OKR. BRUNTÁL)

Intravilán, č. p. 80, p. č. 157, 160. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

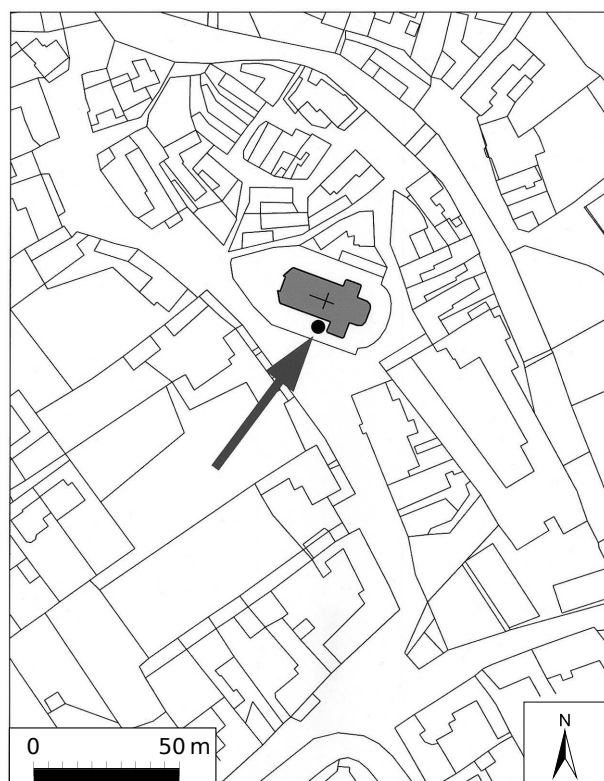
V souvislosti s rekonstrukcí oplocení pozemku při domu č. p. 80 v Krnově proběhl ve dnech 6.–14. května 2009 rozsahem nevelký záchranný archeologický výzkum, realizovaný archeologickým pracovištěm NPÚ Ostrava (akce č. 36/09). Zkoumaná lokalita se nachází ve východní části historického jádra města Krnova, v prostoru v minulosti vymezeném průběhem mlýnského náhonu, špitálem při kostele sv. Ducha a zadními trakty městišť při Hlubčické ulici (obr. 68). Císařský otisk stabilního katastru z roku 1836 ukazuje v těchto místech bezejmennou uličku, komunikačně propojující někdejší Klášterní ulici (Klostergasse), která kopírovala průběh mlýnského náhonu, s Hlubčickou ulicí (Leobschützer Gasse), ústící do Hlubčické brány (obr. 69).

Archeologický výzkum se omezil na prohloubení výkopu pro základové zdivo nově budovaného oplocení, vzorkování profilů a jejich dokumentaci (obr. 68). Povrch geologického podloží, reprezentovaného v této části městského jádra písčitohlinitými fluvialními sedimenty, vykazoval známky terénních úprav, v jejichž důsledku byl pravděpodobně odstraněn holocénní půdní typ, případně kulturní souvrství související s počátky institucionálního města. Takto upravený terén byl převrstven hlinitou uloženinou, datovatelnou na základě nepočetného keramického inventáře pouze rámcově do průběhu 14.–15. století. Již během jejího postupného ukládání mohl být do jejího povrchu instalován kamenný odtokový kanálek severojižní orientace, ústící v době své funkční existence nepochybně do nedalekého mlýnského náhonu (obr. 70). Kanálek byl tvořen bočnicemi a svrchním krytem z lomových kamenů spojených jílem (obr. 70); původně zřejmě odvodňoval prostor některého z městišť při Hlubčické ulici. Konstrukční zásyp výkopu pro kamenný kanálek byl spolu s okolním terénem v blíže nespecifikovaném časovém odstupu zpevněn kamenným posypem, jež lze hy-

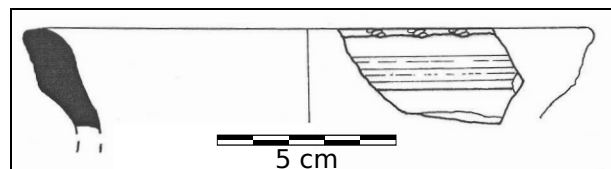
Obr. 65. Holešov. Výběr nálezů keramiky z 11. století získaných z výplně objektu K 505.

Abb. 65. Holešov. Auswahl der Funde aus der Grube K 505.

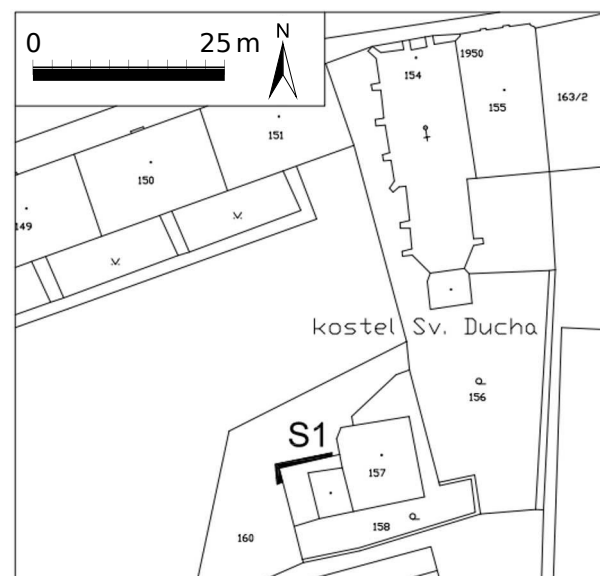
Obr. 66. Horka nad Moravou. Poloha výzkumu (objekt 500) u kostela sv. Mikuláše.

Abb. 66. Horka nad Moravou. Lage der Grabungsfläche (Grube N. 500) bei der St. Nikolaus Kirche.

Obr. 67. Ješov. Keramický zlomek z 1. pol.13. století.

Abb. 67. Ješov. Keramisches Fragment aus der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts.

Obr. 68. Krnov, dům č. p. 80. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě.

Abb. 68. Krnov, das Haus Konstr. N. 80. Kartierung der Grabung im Katasterplan.

poteticky spojit s vrcholně středověkým provozem bezejmenné uličky, zohledněné kromě císařského otisku stabilního katastru i nejstaršími mapovými podklady z konce 18. století. Komunikační exponovanost daného prostoru pak potvrzuje relikt mladší valounové dlažby; následuje svazek vrstev s výrazným zastoupením přepálené mazanice a uhlíků, reprezentujících popožárové planýrky raného novověku. Do těchto planýrek bylo technikou studňování realizováno základové zdivo domu evidovaného již nejstaršími mapovými podklady z konce 18. století. Svrchní část stratigrafické sekvence je tvořena hlinitou dorovnávkovou vrstvou, jejíž povrch byl někdy v průběhu 19.–1. poloviny 20. století zpevněn valounovou dlažbou v hlinitém loži. Stratigrafii uzavírá hlinitá vrstva s travním pokryvem, důsledek úprav okolního terénu po roce 1945.

Ulice U Požárníků, U Fortny, Školní, p. č. 61, 105, 106, 112, 123/2, 123/1, 39/1, 62. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí plynovodné sítě v prostoru ulic U Požárníků, U Fortny a Školní v Krnově proběhl v dubnu až červenci 2009 záchranný archeologický výzkum, realizovaný archeologickým pracovištěm NPÚ Ostrava (akce č. 24/09). Zkoumaný prostor se nachází v části historického jádra města Krnova a zahrnuje průběh původních ulic Pekařská (Bäckengasse, dnes U Požárníků) a U Fortny (Pfortelgassel), přičemž zasahuje i do prostoru někdejších městišť (dnešní ulice Školní, původně Schulgasse je novotvarem vzniklým na konci 19. století) a dotýká se rovněž severního obvodu městského opevnění (obr. 71).

Lokace Krnova proběhla nedlouho před rokem 1253 na území po roce 1240 rekolonizované střediskové vsi krnovského újezdu, která obdržela německý název Jägen-

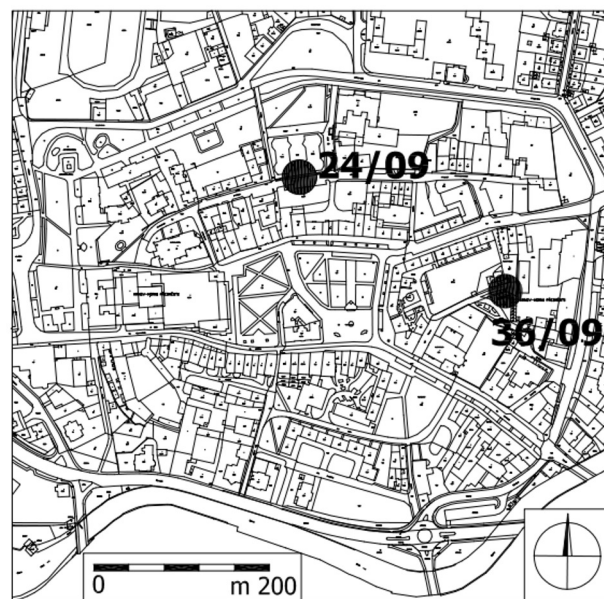
Obr. 69. Krnov, dům č. p. 80. Zkoumaná lokalita ve výřezu císařského otisku stabilního katastru z roku 1836.

Abb. 69. Krnov, das Haus Konstr. N. 80. Erforschte Fundstelle im Ausschnitt des kaiserlichen Abdruckes des Urkatasters aus dem Jahr 1836.

Obr. 70. Krnov, dům č. p. 80. Sonda S1, stratigrafická sekvence na severním profilu, ve spodní části středověký kamenný odtokový kanálek. Foto František Kolář.

Abb. 70. Krnov, das Haus Konstr. N. 80. Sondage S1, Schichtenfolge im Nordprofil, im Unterteil eine mittelalterliche Abwassergrinne.

Obr. 71. Krnov. Katastrální mapa s lokalizací archeologických výzkumů provedených v roce 2009 NPÚ – ÚOP Ostrava.

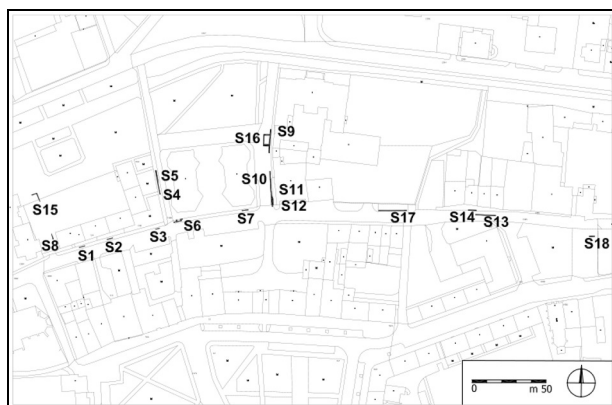
Abb. 71. Krnov – Katasterplan mit Grabungen des Nationalen Instituts der Denkmalpflege, Arbeitsstelle Ostrava im Jahr 2009.

dorf. Vysazením institucionálního města tak byla úspěšně završena vrcholně středověká transformace osídlení krnovské sídelní komory (Zezula 2009, 156; Prix 2009, 11–20; Bakala 1977, 97–122; Kouřil, Prix, Wihoda 2000, 422–423). Genezi města ze staršího sídelního útvaru odráží i nepravidelný půdorys, ovlivněný starším komunikačním schématem (Zezula 2009, 156; Bakala 1973, 50–65). Historické jádro města bohužel nebylo do nedávné doby předmětem odpovídající archeologické pozornosti, doposud bylo provedeno pouze několik záchranných výzkumů menšího rozsahu (Bříza 1978, Zezula 2002a, 2002b; Kiecoň 2002; Kolář 2006). Záchranný archeolo-

gický výzkum č. akce 24/09 tak představoval významné rozšíření archeologické pramenné základny.

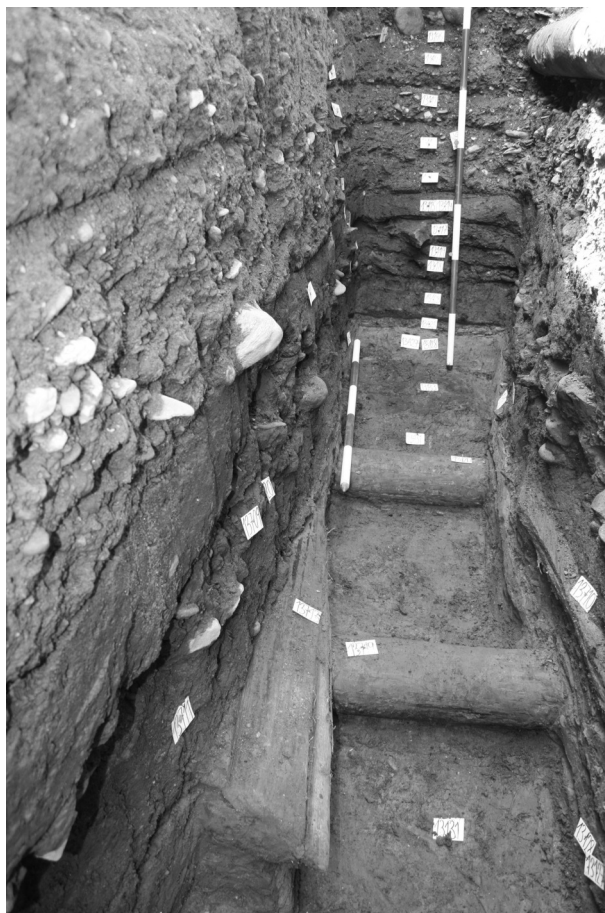
V trase plynovodu bylo otevřeno celkem 18 sond, situovaných v závislosti na míře ohrožení archeologických situací stavbou (obr. 72). Jejich cílem bylo výběrově postihnout kompletní stratigrafickou sekvenci, počínaje povrchem geologického podloží, a získat tak základní poznatky o charakteru sídlištních aktivit v této části historického městského jádra. Důležité zjištění představuje skutečnost, že v rámci dokumentovaných sond nebyly zachyceny náleзовé situace (kulturní vrstva, objekty), obsahující výlučně či v převážné míře keramiku raně středověké výrobní tradice, datovanou v prostoru moravskoslezského pomezí do intervalu 12./13.–1. polovina 13. století (srov. Zezula 2009, 159; Kiecoň, Zezula 2004, 68–69, 72–73; Zezula, Kiecoň, Kolář 2007, 122–128, 130). V severní části městského jádra tak doposud nebyla prokázána prostorová kontinuita s osídlením první poloviny 13. století, vztahovanému ke kolonizační vsi Jägerndorf, případně starší střediskové osadě Kyrnow/Krnov (k jihovýchodnímu segmentu historického jádra srovnej Zezula 2009, 157–169).

Nálezová situace v jednotlivých sondách se lišila v závislosti na tom, jednalo-li se o prostor historických ulic či plochu někdejších městišť (v trase novodobé ulice Školní a v rámci vnitrobloku p. č. 61). Svrchní část geologického podloží je v této partii městského jádra tvořena písčito-hlinitými fluvialními sedimenty, v několika případech byl na jejich povrchu registrován nevýrazný půdní horizont. V trase ulice Pekařská (dnes U Požárníků) byla výzkumem na několika místech zachycena hrana terénní deprese, či spíše záměrně hloubeného příkopovitého útvaru, probíhajícího pravděpodobně v ose ulice (sondy S6, S12, S14). Příkop byl zahluoben do povrchu půdního typu a následně zaplněn zvrstveným zásypem na bázi přemístěných povodňových hlín a kulturních vrstev (S7, S13, S17). Lze jej snad s potřebnou mírou obezřetnosti spojit s aktivitami v počátcích institucionálního města, v úvahu připadá prvotní (a zjevně nikoliv definitivní) vymezení lokovaného areálu, případně se mohlo jednat o odvodňovací strouhu či koryto lokální vodoteče. Nad zánikovou výplní a v bezprostředním okolí tohoto útvaru bylo regis-

Obr. 72. Krnov, Ulice U Požárníků, U Fortny, Školní. Lokalizace jednotlivých sond (S1–S18) v katastrální mapě.

Abb. 72. Krnov, Straßen U Požárník, U Fortny, Školn. Lokalisierung der einzelnen Sondagen (S1–S18) im Katasterplan.

Obr. 73. Krnov, Ulice U Požárníků, U Fortny, Školní. Sonda S13, pozůstatek dřevěné cesty z druhé poloviny 13. století při bázi souvrství komunikačního charakteru (13.–16. století). Foto František Kolář.

Abb. 73. Krnov, Straßen U Požárník, U Fortny, Školn. Sondage S13, der Rest der Holzstrasse aus der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts. Foto František Kolář.

trováno několik úrovní dláždění ve formě kamenného posypu (k terminologii viz Čiháková 2007), prokládaných vrstvami odpadu či splachů zeminy, datovatelných keramickými nálezy do průběhu 2. poloviny 13. až 14. století (S6, S13, S14). Nejstaršímu dláždění předcházela dřevěný chodník (obr. 73), z jehož konstrukce se podařilo získat dendrodatum 1257/1258. Dokladem komunální infrastruktury 2. poloviny 13. století je rovněž úsek vydřevěného odvodňovacího koryta, jež však nebylo možné dendrochronologicky datovat. Svrchní část stratigrafické sekvence představovalo novověké souvrství, počínaje úsekem dřevěného vrtaného potrubí až k stabilizaci povrchu prostřednictvím regulérní valounové dlažby v šterkopiskovém loži. Toto dláždění, pravděpodobně ze 16. století, bylo zachyceno ve všech dokumentovaných výkopech v trase někdejší Pekařské ulice, v rámci sondy S6 pak bylo lokálně převrstveno odpadem z hrnčářské výroby (rámcově 16.–17. století). Výše uložené vrstvy již vykazovaly recentní charakter a pravděpodobně souvisí s poválečnými demolicemi a budováním nové vozovky dnešní ulice U Požárníků.

Kromě komunikačních úrovní a dalších dokladů komunální infrastruktury (odvodňovací koryta, vodovod) v trase někdejší Pekařské ulice byly výzkumem zachy-

Obr. 74. Krnov, Ulice U Požárníků, U Fortny, Školní. Sonda S9, pozůstatek půlválcové hradební věže. Foto František Kolář.

Abb. 74. Krnov, Straßen U Požárníků, U Fortny, Školní. Sondage S 9, Rest des halbkreisförmigen Mauerturmes. Foto František Kolář.

ceny doklady sídlištních aktivit v prostoru někdejších městských parcel. V prvé řadě se jedná o reliktu obytné zástavby, reprezentované jedním suterénem nadzemní dřevohliněné stavby a menším sklípkem patrně rovněž příslušným k nadzemní dřevohliněné zástavbě. V případě sklípku (S7), hloubeného nejspíše do zánikové výplně výše zmiňovaného příkopovitého útvaru, došlo po jeho zániku někdy v průběhu 15./16.–16. století (na základě keramických nálezů ze zánikové výplně) k posunu uliční čáry na úkor městiště. U suterénu (S12) byl do jeho zánikové výplně (16.–16./17. století) dodatečně vložen kamenný sklep menších rozměrů, opatřený vstupní šíjí s kamennými bočnicemi, situovanou do dvorové části parcely. V průběhu 17. století však došlo i k zániku této stavby, patrně v důsledku požáru. V místě křížení ulic U Fortny a U Požárníků (dříve Pekařská) bylo pak v sondě S6 zachyceno základové zdivo a část původně nadzemního zdiva domu (č. 21 podle indikační skici stabilního katastru z roku 1836), demolovaného po roce 1945. Vzhledem ke stratigrafické pozici zdiva k pravděpodobně renesanční dlažbě lze jeho vznik předběžně položit nejpozději do průběhu 16. století. Kromě dalších dílčích dokladů obytné zástavby byly v dvorové části dvou parcel zachyceny zahloubené objekty odpadního či hospodářského charakteru, datovatelné do průběhu 14.–15. století (S10, S11). Jejich přítomnost v ulici U Fortny (S4, S5) je zjev-

ným dokladem opakovaných posunů parcelní hranice; ta byla mj. pravděpodobně identifikována v rámci sondy S8 (dnes vnitroblok p. č. 61 v místě původní zástavby demolované po roce 1945) v podobě souvislé řady křivých jamek v půdním typu, indikujících dřevěný plot.

Důležitá zjištění přinesl výzkum rovněž k otázce problematiky městského opevnění a jeho počátků. V místě křížení dnešních ulic Školní a Koliště byly dokumentovány pozůstatky půlválcové hradební věže (obr. 74) a navazujícího úseku hlavní hradební zdi (S9, S16), další úsek hlavní hradební zdi (obr. 75) byl registrován v rámci stávajícího vnitrobloku p. č. 61 (S15). Zdivo hradby i věže bylo vzájemně provázáno a založeno velmi mělce (cca 0,2–0,3 m) přímo do povrchu půdního typu; jejich základové partie tak byly tvořeny pouze jedním řádkem nelícovaného kamenného zdiva. Zdivo hradby i věže bylo oboustranně lícováno většími, částečně opracovanými lomovými kameny, jádro tvořily nepravidelně uspořádané lomové kameny středních a větších rozměrů, prolité maltou. Šířka hradební zdi představovala cca 2,4 m, čelo půlválcové věže dosahovalo maximální mocnosti cca 2,3 m; věž byla původně konstruována jako dovnitř otevřená, dodatečně však byla – patrně v nevelkém časovém odstupu – ze strany města uzavřena cca 1,5 m mocnou zazdívkou. Vzhledem k nálezovým okolnostem, kdy hradba i věž byly založeny do povrchu půdního typu a souvrství uložené při vnitřním líci hradební zdi obsahuje ve spodních partiích keramiku 2. poloviny 13. století. K dostupným analogiím z hlediska půdorysného typu věží (Hlubčice, Písek, Čáslav, České Budějovice, Domažlice, Brno, srov. Prix, Wihoda 2001; Razím 1988a, 1988b, 1989; Čechura, Razím 1988; Kolařík 2009) lze s výstavbou základního hradebního okruhu s půlválcovými věžemi v Krnově počítat nejspíše nedlouho po lokaci, zcela jistě pak v průběhu druhé poloviny 13. století.

František Kolář

Literatura

Bakala, J. 1973: K otázce kontinuity osídlení v lokovaných městech opavské provincie. *Časopis Slezského zemského muzea, série B* 22, 50–65.

Obr. 75. Krnov, Ulice U Požárníků, U Fortny, Školní. Sonda S15, dochovaná spodní partie vnějšího líce hlavní hradební zdi. Foto František Kolář.

Abb. 75. Krnov, Straßen U Požárníků, U Fortny, Školní. Sondage S 15, erhaltener Unterteil der äusseren Fassade der Hauptmauer.

- Bakala, J. 1977:** Zrod městského zřízení na středověkém Opavsku. *Časopis Slezského zemského muzea, série B* 26, 97–122.
- Bříza, S. 1978:** Krnov – kostel sv. Ducha se špitálem 1976–1977. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv odboru archeologie NPÚ v Ostravě.
- Čechura, J., Razím, V. 1988:** K některým aspektům vývoje půdorysu a opevnění Českých Budějovic do počátku 15. století. *Památky a příroda* 13, 407–415.
- Čiháková, J. 2007:** Pozůstatky komunikací v archeologických nálezech. In: A. Schubert (ed.), *Péče o památkově významné venkovní komunikace*, Praha, 64–73.
- Kiecoň, M. 2002:** Krnov (okr. Bruntál), Hlavní nám. *Přehled výzkumů* 43, 261.
- Kiecoň, M., Zezula, M. 2004:** Počátky a rozvoj města Opavy ve 13. a 14. století ve světle poznatků z archeologických výzkumů v l. 2000–2002. In: *Początki i rozwój miast Górnośląska – Studia interdyscyplinarne*, Muzeum w Gliwicach. Seria monograficzna 10, Gliwice, 57–77.
- Kolář, F. 2006:** Krnov (okr. Bruntál), Říční okruh 12. *Přehled výzkumů* 47, 252–254.
- Kolařík, V. 2009:** Vrcholně středověké opevnění města Brna. In: V. Kolařík, M. Peška, J. Šibíčková (eds.): *Forum urbes medii aevi V*, Brno, 122–161.
- Kouřil, P., Prix, D., Wihoda, M. 2000:** *Hrady českého Slezska*. Brno, Opava.
- Prix, D. 2009:** O kostele sv. Benedikta. In: D. Prix (ed.): *Kostel sv. Benedikta v Krnově–Kostelci*, Ostrava, 11–128.
- Prix, D., Wihoda, M. 2001:** „...allir unser getrawen Burgen...“ Hlubčice jako mocenský nástroj přemyslovské dynastie. *Časopis Slezského zemského muzea, série B*, 50, 193–204.
- Razím, V. 1988a:** Kolín, Čáslav, Nymburk – městská opevnění posledních Přemyslovců v Čechách. *Umění XXXVI*, 309–339.
- Razím, V. 1988b:** Raně gotické opevnění v Písku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 5, 153–175.
- Razím, V. 1989:** Přemyslovské hradby města Domažlic (Z fondů Muzea Chodská v Domažlicích). *Časopis Národního muzea – řada historická* 158, 1–27.
- Zezula, M. 2002a:** Krnov (okr. Bruntál), Hlavní nám. č. 29. *Přehled výzkumů* 43, 261–262.
- Zezula, M. 2002b:** Krnov (okr. Bruntál), Ul. U sv. Ducha, Dvořákův okruh. *Přehled výzkumů* 43, 262.
- Zezula, M. 2009:** Archeologický výzkum v kostele sv. Benedikta, raně středověké Krnovsko a počátky města Krnova ve světle archeologických nálezů. In: D. Prix (ed.): *Kostel sv. Benedikta v Krnově–Kostelci*, Ostrava, 129–171.
- Zezula, M., Kiecoň, M., Kolář, F. 2007:** Archeologické doklady k vývoji půdorysu, uliční sítě a parcelace středověké Opavy. In: M. Peška, J. Šibíčková (eds.): *Forum urbes medii aevi IV*, 118–143.

Resumé

Krnov (Kat. Krnov–Horní Předměstí, Bez. Opava), Stadtbereich, Haus Nr. 80, Parzelle Nr. 157, 160. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Krnov (Kat. Krnov–Horní Předměstí, Bez. Opava), U Požárníků Straže, U Fortny Straže, Školní Straže. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

KRUMVÍŘ (OKR. BŘECLAV)

„Díly“. Středověk. Sídliště. Povrchový sběr.

V březnu roku 2009 byl autorem zprávy v katastrálním území obce Krumvíř učiněn povrchovým sběrem nález keramických fragmentů a kamenné štípané industrie. Nálezy pocházejí z polygonu 10 × 40 m, situovaného podél polní cesty (vpravo od ní) vedoucí po hřebenu směrem k revitalizované skládce komunálního odpadu.

Středověká keramika (i. č. 6.564): 34 fragmentů, převážně nespecifických, redukční výpal, polovina s příměsí tuhy, 10 s drsným povrchem a příměsí slídy. Jako možná se jeví souvislost se zaniklou středověkou vsí Divice, která leží vůči této lokalitě na protějším svahu (cca 0,5 km). Doba jejího trvání spadá podle současných poznatků mezi první třetinu 13. století a 60. léta 15. století (Unger 1988).

Nálezový materiál je uložený v Městském muzeu v Kloboukách u Brna (inventární čísla uvedena v textu u jednotlivých skupin nálezů pod zkratkou i. č.).

Jan Rozsypal

Literatura

Unger, J. 1988: „Motte“ a kostel v zaniklé vsi Divice u Brumovic. *Archaeologia historica* 13, 369–374.

Resumé

Krumvíř (Bez. Břeclav), „Díly“. Mittelalter. Siedlung. Geländebegehung.

LITOVEL (OKR. OLOMOUČ)

„Staré město“, Žerotínova ulice, p. č. 226/2. Pozdní doba hradištní, vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu Y=–558 636; X= –1 107 751 (S-JTSK).

Záchranný výzkum realizovaný v měsíci dubnu 2009 byl vyvolán přístavbou novostavby na parcele č. 226/2 na Žerotínově ulici na litovelském Starém městě v blízkosti výzkumu staveniště Tesco Stores ČR, a. s. (srov. Šlězár 2009). Nevelká přístavba k jižní straně budovy skryla terén v ploše 40 m² do hloubky 0,65 až 0,90 m. Na skrytý terén navazovala na jižní straně ještě neskrytá plocha o rozměru 9,5 m × 2,5 m, jejíž strany lemoval základový pas o šířce 0,5 m, dosahující hloubky 1,1 m. Písčité podloží se objevilo na východním úseku základového pasu v hloubce 0,95 m. Na něj nasedala 0,1 m mocná pozdněhradištní kulturní vrstva k. 103 (šedá písčité hlína) s drobkami mazanic, kterou překrývala novověká ornice k. 102 o síle 0,4 m a recent k. 100. Na jižním úseku základového pasu však v úrovni hloubky podloží ležela tmavě hnědošedá písčité hlína k. 106 s keramikou 15. století, která indikuje v těchto místech přirozenou či umělou depresi (zahlobený objekt), která se projevila i v plošně skryté části, kde se v hloubce 0,9 m objevovala obdobná novověká uloženina k. 109, která vyplňovala objekt 501

neznámých, spíše větších rozměrů, jehož hrana se objevila ve východní části skryté plochy. Objekt 501 však porušil pozdněhradištní objekt 500, u kterého celkové rozměry opět neznáme.

V dostupné ploše o rozměru $3,65 \times 1,55$ m byl objekt prozkoumán, zachycena byla jeho západní hrana. Výplň objektu (k. 108) obsahovala nálezy ze stavebních konstrukcí, jako četné zlomky mazanic různých velikostních kategorií, zřejmě ze stěn dřevohliněných objektů (síla 4–5 cm), mazanicový obal kulatiny o průměru 12 cm. Hmoty mazanic ve velké míře obsahuje jemný podložní písek, což ukazuje na možnou existenci jam k získávání písku (písečníků) v okolí. Důležitým nálezem jsou tři malé a střední fragmenty světlé šedobílé drodivé vápenné malty, která indikuje přítomnost zděných staveb. Jedná se tak již o šestý pozdněhradištní objekt ze Starého města obsahující zlomky malt (srov. Šlězár 2007, 479). Velký prostorový rozptýl nálezů dokládá existenci možná i několika zděných či částečně zděných staveb v prostoru předlokačního trhového „*antiqua civitas*“. Z výplně objektu byly získány dva kusy stavebních kování, tři fragmenty strusek a silicovitý úštěp. V těsné blízkosti severozápadní hrany objektu 500 se nacházel pozdněhradištní kruhový objekt 502 o průměru cca 0,6 m. Celou situaci překrývala 0,13 m silná pozdněhradištní kulturní vrstva k. 110, tmavěčernošedá písčité hlína s nahodilým výskytem zlomků mazanic a uhlíků, ve které byla nalezena oválná přezka z Cu-slitin (obr. 76 a 77) a keramický fragment s maltou na povrchu. Ze severní strany byla nálezořá situace porušena novověkou zdí k. 900 o šířce 1,5 m, probíhající ve směru SV–JZ. Severně od zdi ležel v hloubce 0,65 m povrch pozdněhradištní kulturní vrstvy 107.

Drobný záchranný výzkum přinesl z objektu 500 a kulturní vrstvy 110 bohatou kolekci typické pozdněhradištní keramiky, na Olomoucku chronologicky vymezenou na dolní hranici ústupem vzhůru vytažených okrajů (s lištou, dovnitř skloněných) v samotném závěru 12. století a nástupem šedé kolonizační keramiky po polovině 13. století (k tomu srov. Bláha 1980, 306; Bláha, Sedláčková 1998, 15–18; Goš 1977, 300; Procházka, Kováčik, Zúbek 2002, 203–208; Šlězár 2005, 106; Šlězár 2008, 176–178). Rozbor nepřinesl žádné chronologické rozdíly v obou souborech, byť stratigraficky je výplň objektu 500 starší. Soubor celkem získané keramiky tvoří 170 zlomků, z toho je 27 okrajů, 14 den, 73 zdobených výdutí a 56 nezdobených výdutí. Typologicky jsou zastoupeny bezúché hrnce a zásobnice v poměru cca 4:1, dva zlomky zřejmě patří zvonovitým poklicím (obr. 76:9, 10). Povrch nádob černošedých odstínů je díky výpalu či slabému přetahu zahluzen, engoba béžových, oranžových a červenohnědých barev se vyskytuje u cca 14% nádob, a to v drtivé většině zásobnic. Síla stěn hrnců se pohybuje nejčastěji v rozmezí 7–9 mm a 10 až 12 mm v poměru 1:2, síla stěn zásobnic se nejčastěji pohybuje mezi 15 až 20 mm. Nádob středně tvrdého výpalu nesou stopy obtáčení, dna stopy podsýpky. Ve hmotě se vyskytuje tuha, výjimečně jsou ve hmotě hrnců zrnka větší než 1–2 mm, jak je to běžné u zásobnic. Pouze u dvou zlomků je ostrivo tvořeno jemným pískem a u jednoho zlomku je příměs slídy. Kromě archaicky působícího vzhůru vytaženého okraje (obr. 76:1) se jedná o okraje římsovité, zdobené

rytou výzdobou v podobě vodorovných rýh, méně jsou zastoupeny jednoduché i nízké vícenásobné vlnice, v jednom případě se vyskytuje i výzdoba radélkem v podobě dvojitého pásu drobných čtverečků, které jsou i na výduti nádoby (obr. 76:3). Byl zaznamenán kyjovitý okraj zásobnice (obr. 77:4). Hrdlo hrnců je pouze výjimečně lomené (obr. 76:5) nebo nálevkovité (obr. 77:11), zbytek hrdel je klasického konkávního tvaru. Podhrdlí je v některých případech odsazené (např. obr. 76:3, 7). Těla hrnců i zásobnic jsou zdobena rytou výzdobou, kde zcela převládají jednoduché i vícenásobné rýhy, svazky rýh a žlábků, které se někdy vyskytují i v kombinaci s jednoduchými či vícenásobnými vlnicemi. Na podhrdlí silnostěnných nádob se v šesti případech objevuje pás šikmo kladených vrypů/vseků (např. obr. 77:16) a třemi exempláři je zastoupena plastická lišta (např. obr. 76:8). Na dnech se ve dvou případech vyskytla nepříliš ostrá značka.

Pavel Šlězár

Literatura

- Bláha, J. 1980:** Otázka kontinuity slovanského osídlení Olomouckého kopce a několik poznámek k hmotné kultuře olomouckých Slovanů. *Vlastivědný věstník moravský* 32, 301–311.
- Bláha, J., Sedláčková, H. 1998:** Slavnostní keramika. In: H. Sedláčková (ed.): *Sklo, slavnostní keramika a kachle, Archeologické výzkumy Památkového ústavu v Olomouci 1973–1996*, Olomouc, 15–18.
- Goš, V. 1977:** Slovanská keramika 10.–13. století na severní Moravě. *Vlastivědný věstník moravský* 29, 291–303.
- Procházka, R., Kováčik, P., Zúbek, A. 2002:** Nové poznatky k vývoji opevnění olomouckého hradu v raném a vrcholném středověku. *Archaeologia historica* 27, 197–213.
- Šlězár, P. 2005:** Předběžná zpráva o objevu „*antiqua civitas*“ na Starém městě v Litovli a několik poznámek k aspektům geneze města Litovle. *Přehled výzkumů* 46, 103–110.
- Šlězár, P. 2007:** Litovel (okr. Olomouc). Zahradní a Králova ulice, Staroměstské nám. *Přehled výzkumů* 48, 478–479.
- Šlězár, P. 2008:** Archeologický výzkum v suterénu budovy Městského klubu v Litovli. *Vlastivědný věstník moravský* 60, 167–183.
- Šlězár, P. 2009:** Litovel (okr. Olomouc). „Staré město“, Dukelská ulice. *Přehled výzkumů* 50, 400–401.

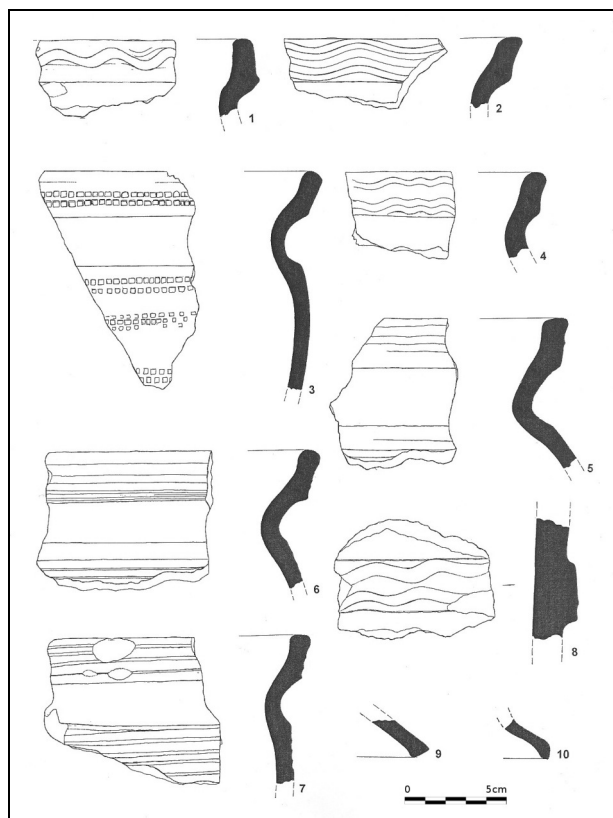
Resumé

Litovel (Bez. Olomouc), Žerotínova Str., Parz. Nr. 226/2. Spätburgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Rettungsgrabung.

LUKOV (OKR. ZLÍN)

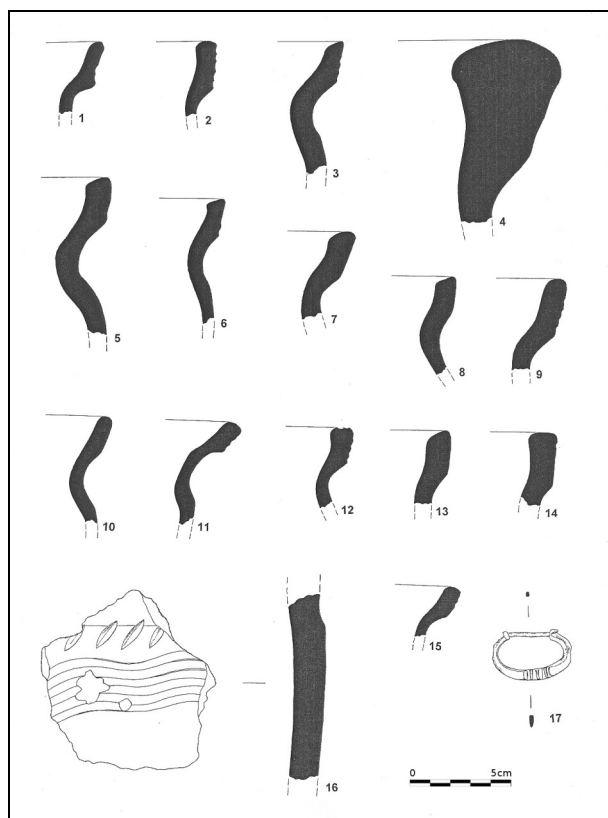
Hrad Lukov. Středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Dlouhodobé konzervační a rekonstrukční práce v areálu lukovského hradu pokračovaly v roce 2009 částečným

Obr. 76. Litovel. Výběr keramiky z objektu 500 (k. 108): 1–2, 8–9 a vrstvy k. 110: 3–7, 10 (kresba M. Schindlerová, K. Faltýnek).

Abb. 76. Litovel. Keramik aus der Grube 500 (K. 108) : 1–2, 8–9 und Schicht K. 110: 3–7, 10 (Zeichnung M. Schindlerová, K. Faltýnek).

Obr. 77. Litovel. Výběr keramiky z objektu 500 (k. 108): 2–3 a vrstev k. 103: 1 a k. 110: 4–17 (Zeichnung M. Schindlerová, K. Faltýnek).

Abb. 77. Litovel. Keramik aus der Grube 500 (K. 108): 2–3 und Schicht K. 103: 1, K. 110: 4–17 (Zeichnung M. Schindlerová, K. Faltýnek).

odstraňováním novověkých destrukčních zásypů v prostoru východního paláce a severovýchodní části tzv. nádvoří, byl dokončen archeologický výzkum cihelné a kamenné destrukce podél severní zdi východního paláce, ponechané zčásti *in situ*. Dokumentován byl rovněž výkop pro elektrické vedení procházející areálem celého hradu a stavební jáma pro jímku situovaná na dolním hradě.

Písčité až hlinitopísčité zásypy ve východní místnosti východního paláce, snížené o 1,40–2,00 m, obsahovaly velké množství převážně lomového zdiva ze zřícených zdí paláce a klenby místnosti, dále gotické a renesanční architektonické články a cihly, zbytky malty a omítky. Soubor glazovaných kachlů a zlomků keramiky pochází z konce 16.–ze 17. století.

Při začistiřování destrukčního zásypu podél vnějšího líce severní zdi (příčky?) východního paláce, datovaného na základě četných zlomků keramiky a skla rovněž do průběhu 16.–17. století, byl zachycen jednak výchoz skalního podloží, jednak základová spára západního úseku výše zmíněné zdi, vyplněná hlinitým zásypem obsahujícím keramický zlomek z 15. století.

V severovýchodní části hradu byla při severní hradbě odkryta horní partie mohutné, 2 m široké zdi (starší hradby?), směřující východním směrem a obklopené do hloubky 0,5–2,00 m od dochované koruny zdiva no-

vověkými zásypy s početným materiálem (zlomky keramiky, kachlů a skla). Současně byl v těsné blízkosti této nově odkryté zdi objeven druhotně zazděný ve vnitřním líci severní hradby, v hloubce 0,8 m pod úrovní současného povrchu, gotický článek – část okenní kružby (obr. 78), pocházející s největší pravděpodobností ze zni-

Obr. 78. Hrad Lukov, gotická okenní kružba druhotně zazděná v severní hradbě.

Abb. 78. Die Burg Lukov, gotisches Masswerk sekundär in der Nordmauer eingemauert.

čeného kostela sv. Jana, jehož existence je zmiňována v písemných pramenech z konce 14. století, ale jehož poloha nebyla dodnes archeologicky zachycena.

Zajímavá zjištění přinesla dokumentace výkopu pro odpadní jímku (rozměr 4 × 8 m, hloubka 3,5 m) v areálu dolního hradu. Souvrství o mocnosti téměř 3 m dokládá stavební nebo výrobní aktivity v tomto prostoru již od 14. století.

Jana Langová

Resumé

Lukov (Bez. Zlín), Burg Lukov. Spätmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

MALÉ HOŠTICE (OKR. OPAVA)

"Na Komendurském", p. č. 755/29. Středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

V měsíci květnu byla prováděna skrývka ornice v místě výstavby nové administrativní budovy zahradnictví Adametz. Ve sprašovém podloží bylo zjištěno několik zahloubených objektů (č. akce NPÚ Ostrava 43/09).

Jednalo se o jedenáct kúlových jam (pravděpodobně pravěkých), dva nepravidelné mělké objekty, z nichž jeden obsahoval vrcholně středověké keramické fragmenty.

Z podorniční vrstvy ležící na sprašovém podloží se podařilo získat menší množství drobných keramických fragmentů z období novověku, vrcholného středověku, doby římské a pravěku.

Pavel Malík

Resumé

Malé Hoštice (Bez. Opava), "Na Komendurském". Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

MALHOSTOVICE (OKR. BRNO-VENKOV)

„Šekrama“. Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V dubnu roku 2009 uskutečnili pracovníci ÚAPP Brno, v. v. i., záchranný výzkum v polní trati „Šekrama“ v souvislosti s výstavbou zpevněné polní cesty C13.

Uvedená trať se nachází asi 1100 m východně od severovýchodního okraje obce. Polní cesta C13 tvoří severozápadní hranici této tratě, přičemž jediný archeologický objekt byl porušen jejím severovýchodním úsekem. Lokalita je situována v nadmořské výšce okolo 320 m, přímo na levém břehu Šekramského potoka. Její přesná poloha je na ZM ČR 1:10 000, list 24-32-03, určena bodem o souřadnicích 445:26 mm od Z:J s. č.

Patrně sídlištní jáma byla na základě získaných keramických zlomků datována do raného středověku.

Michal Přichystal

Resumé

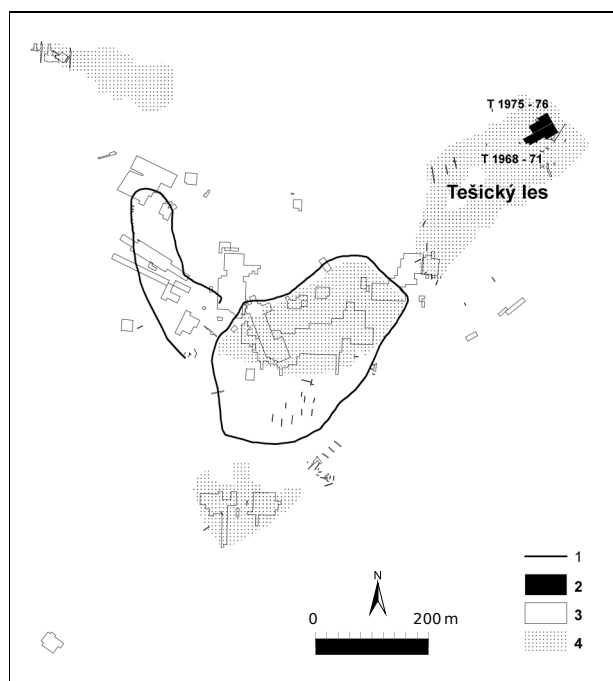
Malhostovice (Bez. Brno-venkov). Bei der Rettungsgrabung in Flur „Šekrama“ wurde eine frühmittelalterliche Siedlungsgrube abgedeckt.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

Hradiště Mikulčice-Valy, Těšický les, plocha T 2009. Stredohradištní období. Hradiště, sídliště. Systematický výzkum.

V priebehu júna a júla 2009 realizovala mikulčická expozitúra Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i., systematický archeologický výskum v areáli tzv. Těšického lesa včasnostredovekého hradiska Mikulčice-Valy. Výskum sme vykonali na najvyššie položenom mieste areálu na polohe označovanej „Kostelec“ (v staršej literatúre tiež „Klášteřisko“) (obr. 79). Dôvody realizácie a ciele tohto výskumu vyplynuli z revízneho spracovania dvoch plôch preskúmaných na polohe „Kostelec“ v priebehu 60. a 70. rokov minulého storočia. Pri výskume plôch T 1968–71 a T 1975–76 sa preskúmalo 1633 m². Základné priestorové identifikačné jednotky výskumu predstavovali štvorce s rozmermi 5 × 5 m. Výsledky výskumu publikovali jeho autori v priebehu 80. a 90. rokov minulého storočia (Klanica 1985; Kavanová 1999). Revízne spracovanie dokumentácie a spracovanie nálezovej správy z týchto výskumov som realizoval v rámci projektu „Archeologické prameny z rané středověkých Mikulčic-podhradí“. Hlavným cieľom revízie bolo podrobné vyhodnotenie nálezovej situácie na celej preskúmanej ploche, rekonštrukcia odkrytých a zdokumentovaných nálezových situácií a následné definovanie relatívnej chronológie včasnostredovekého osídlenia (Hladík 2008; v tlači a; v tlači b). Dôležitým krokom bolo aj ozrejenie väzby huteľných archeologických nálezov k terénym situáciám, teda k jednotlivým archeologickým kontextom.

Takto poňaté stratigrafické vyhodnotenie pozostávalo z troch základných krokov. V prvom kroku som realizoval kvantifikáciu všetkých interpretovaných kontextov. To znamená definovanie množiny entít (analýza entít, Neustupný 1986). Súčasťou prvého kroku bola ďalej tvorba databázy kontextov (množiny entít) s vyčlenenými kvalitami (analýza kvalít) a tvorba interpretovaného plánu (priestorové vymedzenie interpretovaných kontextov). Druhý krok predstavoval popis stratigrafických vzťahov (priestorová analýza entít), vymedzenie a definovanie základných stratigrafických sekvencií a následná tvorba relatívnej chronológie. V poslednom kroku som skúmal možnosti rekonštruovania väzby huteľných nálezov k jednotlivým kontextom (stratifikácia materiálu) a z toho vyplývajúce možnosti chronologickej a funkčnej interpretácie odkrytých archeologických štruktúr. Výstupom takto realizovaného revízneho spracovania terénnej dokumentácie je spolu s databázou kontextov a elektronickým plánom nálezová správa (Hladík 2008), ktorá je základným dokumentom pre ďalšie vyhodnotenie výskumov. Zisťovanie zákonitostí v archeologických prameňoch (syntézu archeologických štruktúr) umožňujúca databáza MS Access (deskriptívny systém) predstavujúca výstup analýzy entít a kvalít (pozri Neustupný 1994, 122) a digitalizovaný interpretovaný plán (vektORIZÁCIA terén-

Obr. 79. Mikulčice. Mikulčice-Valy, veľkomoravský hrad a podhradie. Legenda: 1 – opevněná akropole a předhradí, 2 – plochy T 1975–76 a T 1968–71 na „Kostelci“ areál „Těšický les“, 3 – preskúmané plochy v priestore hradiska, 4 – pieskové duny.

Abb. 79. Mikulčice. Mikulčice-Valy, großmährische Burg mit Suburbium. 1 – Wall der Hauptburg und archäologisch belegte Befestigung der Vorburg, 2 – erforschte Flächen T 1975–76 a T 1968–71 in „Těšický les“ Lage „Kostelec“, 3 – erforschte Flächen, 4 – Sanddüne.

nej dokumentácie) celej nálezovej situácie (pozri Hladík v tlačí b).

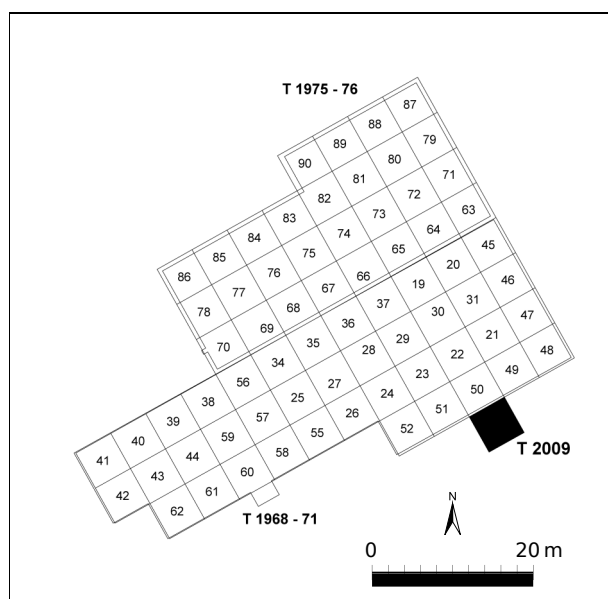
Na „Kostelci“ sa pri terénnom výskume v 60.-tych a 70.-tych rokoch minulého storočia podarilo odkryť a zdokumentovať komplikovanú nálezovú situáciu. Dva základné druhy komponentov – sídlisko (66 sídl. obj.) a pohrebisko (313 hrobov) sa na tejto polohe nachádzali v zložitých stratigrafických situáciách. Po revíznom spracovaní som definoval na preskúmanej ploche päť včasnostredovekých horizontov. Pričom je pre odkrytú nálezovú situáciu charakteristické striedanie sídliskových a pohrebných aktivít (podrobne pozri Hladík v tlačí b).

Terénny výskum, ktorý sme realizovali v roku 2009, bol zameraný predovšetkým na overenie stratigrafie plochy T 1968–71 a na overenie relatívnej chronológie osídlenia. Druhým východiskom bola snaha poznať rozsah pohrebiska a sídliska odkrytého v priebehu 60.-tych a 70.-tych rokov. Plocha T 2009 priliehala bezprostredne na juho-východný profil štvorca 50, preskúmaného v roku 1970 (obr. 80). Nálezová situácia odkrytá v štvorci 50 poskytovala dobré východisko pre overenie konkrétnych otázok súvisiacich so stratografiou a relatívnou chronológiou plochy.

Pod orniciou sa na ploche štvorca 50 nachádzala tmavá homogénna kultúrna vrstva 28/1. Vo vrstve sa okrem keramických fragmentov a zvieracích kostí nachádzalo aj väčšie množstvo drobných kameňov. Na úrovni podlažia sa v priestore štvorca nachádzal zahĺbený objekt 791. V S

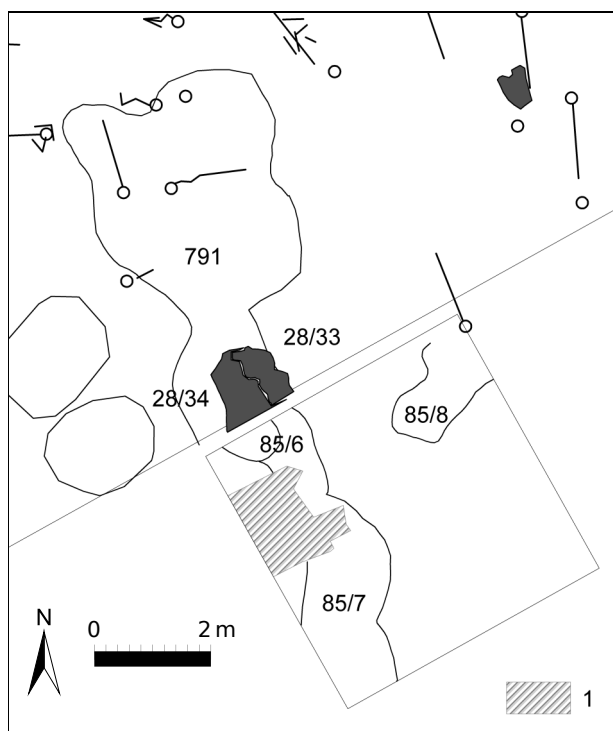
časti išlo o plytkú zníženinu s tvrdým piesčitým dnom. V J časti bola jama viac zahĺbená do podlažia. Zásyp tejto časti tvorili viaceré vrstvy a prvky. Pri V okraji jamy 791 sa nachádzala prepálená mazanica a kamene – prvok 28/33. Prvok 28/33 sa mierne zvažoval do výplne jamy 791. Pod mazanicou a kameňmi sa nachádzala výrazná piesková vrstva 28/34, pod ktorou ležala samotná výplň jamy 791 a to vrstvy 28/35 a 28/36 (obr. 81) (Hladík 2008). Najstarším kontextom popísanej stratigrafickej sekvencie je jama zahĺbená do pieskového podlažia v J časti objektu 791. Do tohto zahĺbeného objektu sa prepadá časť pieskovej úpravy 28/34 (obr. 81). Tvrdé piesčité dno v S časti jamy 791 je s najväčšou pravdepodobnosťou o kontext totožný s pieskovou úpravou 28/34 (Hladík 2008). Podľa môjho názoru ide o relikť podlahy nadzemnej stavby, ktorý sa prepadol do staršieho sídliskového objektu. Nad pieskovou úpravou sa nachádzalo šesť hrobov. Pri JV okraji zahĺbeného objektu 791 sa nad pieskovou úpravou nachádzali pozostatky po vykurovacom zariadení – prepálená mazanica a kamene (PR 28/33). Tento kontext ešte zvyšuje pravdepodobnosť uvedenej funkčnej interpretácie pieskovej úpravy (Hladík v tlačí b).

Popísaná nálezová situácia pokračovala pod JV profil štvorca do nepreskúmanej plochy. Plochu T 2009 (štvorec s rozmermi 5 × 5 m) sme preto vymerali práve v priestore, v rámci ktorého sme predpokladali pokračovanie nálezovej situácie odkrytej v štvorci 50. Metodika terénneho výskumu vychádzala v zásade z kontextuálneho prístupu. Tento bol čiastočne modifikovaný pre špecifický charakter včasnostredovekého náleziska ležiaceho v prostredí riečnej nivy. Kontextuálne odoberanie jednotlivých štruktúr nebolo možné v nadložnej homogénnej kultúrnej vrstve. Pri znižovaní kultúrnej vrstvy sme preto po-

Obr. 80. Mikulčice. Mikulčice-Valy, areál „Těšický les“, poloha „Kostelec“, výskumy T 1968–71, T 1975–76, T 2009. Přehledný plán štvorcovej siete výskumu.

Abb. 80. Mikulčice. Mikulčice-Valy, Areal „Těšický les“ im Suburbium, Lage „Kostelec“. Erforschte Flächen T 1975–76, T 1968–71, T 2009. Die Grabungsflächen T 1975–76 und T 1968–71 mit Bezeichnung der Quadrate.

Obr. 81. Mikulčice. Mikulčice-Váhy, areál „Těšický les“, poloha „Kostelec“, výskumy T 1968–71, T 2009. Nálezová situácia v štvorci 50 a na ploche T 2009. Legenda: 1 – nepreskúmaná plocha (strom).

Abb. 81. Mikulčice. Mikulčice-Váhy, Areal „Těšický les“ im Suburbium, Lage „Kostelec“. Erforschte Flächen T 1968–71, Quadrat 50 und T 2009. 1 – unerschlossene Fläche.

stupovali po mechanických horizontoch. Poloha hnutelných nálezov bola evidovaná v rámci skúmanej plochy pomocou pomocných sektorov a uvedených umelých horizontov respektíve, v prípade, že to bolo možné, konkrétnych interpretovaných kontextov. Vybrané kategórie nálezov (napr. predmety z drahých kovov, železné predmety, kostené predmety a pod., tzv. „drobné nálezy“) sme presne zamerali v súradnicovej sieti JTSK. Nehnutelné nálezy sme dokumentovali kresbne, fotograficky – šikmé aj kolmé snímky a priestorovo zamerali v súradnicovom systéme JTSK. Kolmé snímky sme následne digitalizovali (georeferencovanie a vektorizácia). Rozličné pozorovania a informácie o okolnostiach výskumu sme zaznamenávali do technického denníka. Jednotlivé nálezové situácie (kontexty a ich vzťahy) sme evidovali v príslušných formulároch. Vo finálnej fáze bola spracovaná nálezová správ, relačná databáza (kontexty, nálezy, dokumentácia a pod.), digitálny inventár a digitálny plán (pozri Hladík 2008).

Nálezová situácia na ploche T 2009 priamo nadväzovala na vyššie popísanú situáciu v štvorci 50. Absolútna nadmorská výška povrchu v skúmanom priestore sa pohybovala v rozmedzí 159,76–160,61 m n. m. Do hĺbky okolo 40 cm od povrchu sa na celej ploche štvorca nachádzala čierna hlinitá homogénne kultúrna vrstva 85/1. V tejto vrstve sa nachádzali fragmenty keramiky, zvieracie kosti, úlomky mazanice, drobné kamene, štiepaná industria, železné, kostené a hlinené predmety (nože, kresadlo, praslen, zlomok kostenej rukoväte noža a pod.). V hĺbke 40–50 cm (premiešané podlažie) sa začali preja-

vovať hrany zahĺbených sídliskových objektov. Na úrovni okolo 50 cm sa v pieskovom podlaží vrysovali tri zahĺbené sídliskové objekty JA 85/6, 85/7, 85/8 (obr. 81). Vo všetkých troch prípadoch išlo o jamy nepravidelného tvaru zahĺbené niekoľko desiatok cm do podlažia. Hornú časť výplne týchto objektov tvorila kultúrna vrstva. Pod touto vrstvou sa v objektoch 85/6 a 85/7 nachádzali ďalšie vrstvy (napr. šedá piesčitá vrstva 85/11 vo výplni 85/7) a prvky (napr. mazanica a koncentrácia kameňov 85/9 vo výplni 85/7). Zahĺbený objekt 85/6 sa nachádzal v S časti plochy a priamo nadväzoval na situáciu odkrytú v roku 1970 v štvorci 50. Tento zahĺbený objekt bol pokračovaním objektu 791 (obr. 81). Výplň objektu 85/6 pozostávala z troch vrstiev. Z hľadiska nadväznosti na štvorec 50 je dôležitá vrstva 85/10, v ktorej sa podarilo odkryť a zdokumentovať výrazné pieskové jadrá. Tieto sú pokračovaním pieskovej vrstvy 28/34, ktorá sa prepadala do objektu 791. Na ploche T 2009 sa podarilo doložiť pokračovanie sídliska. V preskúmanom priestore neboli doložené žiadne pozostatky po pohrebnej činnosti. Situácia na ploche T 2009 nám teda neumožňuje skúmať stratigrafické vzťahy sídliska a pohrebiska. Pri terénnom výskume sme sústredili zvýšenú pozornosť na čo najpresnejšie zachytenie priestorovej distribúcie hnutelných nálezov. V rozmiestnení drobných nálezov (predovšetkým železné predmety) pozorujeme dominantnú väzbu na úroveň tzv. premiešaného podlažia. 10 z 12 drobných nálezov zdokumentovaných *in situ* sa nachádzalo v hĺbke okolo 40 cm od povrchu. Podobnú tendenciu pozorujeme aj v okolitých štvorcoch preskúmaných v rokoch 1968–71. Horizont približne 10 cm nad podlažným pieskom preto považujem za úroveň sídlenia pravdepodobne staršej fázy sídliska v priebehu 9. storočia (k stratigrafii plochy pozri podrobne Hladík v tlačí a; v tlačí b).

V súbore hnutelných nálezov dominuje keramika. V keramickej kolekcii objavenej na ploche T 2009 majú najvýraznejšie postavenie zlomky z nádob blúčinského a mikulčického výrobného okruhu (Mazuch 2009). Drobné nálezy z plochy predstavujú výlučne predmety dennej potreby nože, ociel'ka, kamenné brúsy, praslen a hrivny.

Predstavený terénny výskum priniesol ďalšie informácie predovšetkým o včasnostredovekom sídlisku na polohe „Kostelec“ v areáli Těšický les v podhradí mikulčického hradiska. Preskúmané včasnostredoveké osídlenie môžeme na základe hmotnej kultúry (predovšetkým keramické výrobné okruhy) datovať do 9. resp. na prelom 9. a 10. storočia. Zahĺbené sídliskové objekty sú s najväčšou pravdepodobnosťou súčasné s prvou fázou sídliska objaveného pri výskume v 60.-tych a 70.-tych rokoch minulého storočia (stratografiu polohy „Kostelec“ pozri Hladík v tlačí a; v tlačí b). Funkciu týchto objektov nie som schopný vzhľadom na mieru ich dochovania interpretovať. Pieskové jadrá zachytené vo vrstve 85/10, ktorá sa prepadá do objektu 85/6, považujem za pokračovanie pieskovej vrstvy objavenej v roku 1970 v objekte 791 v štvorci 50. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o relikt podlahovej úpravy nadzemnej stavby. Podlahové úpravy sú v skúmanom priestore charakteristické pre druhú mladšiu fázu sídliska. Výskum v roku 2009 potvrdil predpoklad, že na doposiaľ preskúmaných plo-

chá v areáli Tešického lesa sa podarilo objaviť len časť pozostatkov po sídelných aktivitách v tejto časti podhradia včasnostredovekej aglomerácie. Osídlenie areálu Tešický les je v súčasnosti preskúmané v troch „samostatných“ polohách – okolie VI kostola, Z časť duny a „Kostelec“ (Hladík, Mazuch, Poláček 2008, 130–133). Najnovšie výskumy potvrdzujú predpoklad, že veľká časť areálu (predovšetkým vyvýšená piesková duna) bola kontinuálne osídlená. V súvislosti s týmto záverom vystupuje do popredia otázka vzťahu sídliska a pohrebiska na „Kostelci“ k sídlisku a pohrebisku v okolí VI. kostola. Pohrebiská na týchto dvoch polohách vykazujú výrazné rozdiely v pohrebnom ríte (Hladík v tlači a; v tlači b; Klanica 1985, 534; Poulik 1963; Profantová 2003, 94). Rozdiely sú evidentné predovšetkým vo výbave hrobov. Zatiaľ čo na „Kostelci“ evidujeme veľký počet hrobov so zbraňami a nádobami, pri VI. kostole skoro úplne chýbajú. A naopak na „Kostelci“ absentujú vo výbave hrobov honosnejšie predmety (strieborné, zlaté alebo pozlátené náušnice, gombíky či ostrohy), ktoré sú pomerne časté v hroboch pri VI. kostole. Z. Klanica (vedúci výskumu na „Kostelci“) hľadal vysvetlenie tohto rozdielu v rovine chronologickej (hroby so zbraňami a nádobami považoval za staršie) a súčasne predpokladal rozdielnosť náboženských predstáv týchto komunít. Zatiaľ čo pri VI. kostole existoval regulárny kostolný cintorín, v rámci ktorého sa pohrebné zvyky podriadili kresťanskému úzu, na „Kostelci“ pochovávala komunita dodržiavajúca pôvodné kultúrne a náboženské tradície (Klanica 1985, 534–535). Okrem rozdielov v pohrebnom ríte, vychádzal Z. Klanica pri vyslovení tejto hypotézy z interpretácie jedného zo sídliskových objektov ako drevenej kultovej stavby. Pri revíznom spracovaní výskumov na „Kostelci“ som vrátil možnosť interpretácie uvedeného objektu ako pohanskej kultovej stavby stojacej na „Kostelci“ v druhej polovici 9. storočia (Hladík v tlači a). Vysvetlenie rozdielov v pohrebnom ríte na „Kostelci“ a v okolí VI. kostola v rovine chronologických a priestorových vzťahov sa mi preto za súčasného stavu výskumu javí ako pravdepodobnejšie. Časť podhradia včasnostredovekej aglomerácie, dnes označovaná ako Tešický les, bola v priebehu 9. a začiatku 10. storočia kontinuálne osídlená. Na základe doposiaľ realizovaných výskumov predpokladám, že najstaršie osídlenie (asi prvá polovica 9. storočia) sa najvýraznejšie koncentrovalo na najvyššom mieste pieskovej duny približne 300 m od akropoly hradu. K intenzívnemu využívaniu J časti areálu bezprostredne priliehajúcej k opevneniu akropoly došlo asi až v priebehu druhej polovice 9. storočia, kedy v tomto priestore stála dvojapsidová rotunda. Osídlenie na najvyššom mieste duny na „Kostelci“ pokračovalo kontinuálne aj v druhej polovici 9. a na začiatku 10. storočia.

Marek Hladík

Literatura

- Hladík, M. 2008:** Mikulčice–Valy (okr. Hodonín). Plochy T 1968–71 a T 1975–76, areál „Kostelec“. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archív AÚ AV ČR Brno v Mikulčiciach.
- Hladík, M. v tlači a:** Otázka existencie hypotetickej pohanskej svätyne v „Tešickom lese“ v podhradií mikul-

čického hradiska. In: L. Poláček (ed.): *Internationale Tagungen in Mikulčice VIII*, Brno.

- Hladík, M. v tlači b:** Siedlungsentwicklung im Areal von „Tešický les“ im Suburbium des Burgwalls von Mikulčice (T 1968–71 a T 1975–76). In: L. Poláček et al.: *Das Suburbium des Burgwalls von Mikulčice*, SBM IX. Brno.
- Hladík, M., Mazuch, M., Poláček, L. 2008:** Das Suburbium des Burgwalls von Mikulčice und seine Bestellungen in der Struktur des Siedlungskomplexes. In: I. Boháčová, L. Poláček (eds.): *Burg–Vorgburg–Suburbium. Zur Problematik der Nebenareale frühmittelalterlicher Zentren*. Internationale Tagungen in Mikulčice VII, Brno, 179–212.
- Klanica, Z. 1985:** Mikulčice–Klášteřisko. *Památky archeologické* 76, 474–539.
- Mazuch, M. 2009:** Tzv. mladší velkomoravský horizont v Mikulčicích a otázka jeho poznání prostřednictvím studia keramických okruhů. Rkp. disertační práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha.
- Neustupný, E. 1986:** Nástin archeologické metody. *Archeologické rozhledy* 38, 525–549.
- Neustupný, E. 1994:** Role databází v archeologii. *Archeologické rozhledy* 46, 121–128.
- Poulik, J. 1963:** *Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích*. Praha.
- Profantová, N. 2003:** Mikulčice – pohřebiště u 6. kostela: Pokus o chronologické a sociální zhodnocení. In: P. Kouřil (ed.): *Mikulčice – pohřebiště u 6. a 12. kostela*, Brno, 7–209.

Resumé

Mikulčice (Bez. Hodonín), Burgwall Mikulčice-Valy, Tešický les – „Kostelec“, Grabungsfläche T 2009. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Geplante Grabung.

MIKULOV (OKR. BŘECLAV)

Zámek. Raný středověk. Zámek. Záchranný výzkum.

Ve dnech 2.–4. 11. 2009 byla při výměně vodovodu na horním nádvoří zjištěna raně středověká archeologická situace. Zatímco větší část sledovaného výkopu byla vedena v recentních navážkách vzniklých především během rekonstrukce zámku v 50. letech 20. století na horním nádvoří; asi na jeden a půl metrovém úseku, byla zjištěna kulturní vrstva o síle až 2 m. Z ní pochází především početný osteologický materiál a keramika, kterou lze předběžně datovat na konec 10. stol. a především do 11. stol. Datace na konec 10. století tak poukazuje na nejstarší osídlení oblasti Zámeckého vrchu, které je kladeno především do 11. stol. a dále (Novotný 1976).

František Trampota

Literatura

- Novotný, B. 1976:** Počátky raně středověkého osídlení v prostoru Mikulova na Moravě. *Archaeologia historica* 2, 211–219.

Resumé

Mikulov (Břeclav district), Castle, upper court. Late 10th and 11th century. Castle. Rescue excavation.

MILOVICE (OKR. BŘECLAV)

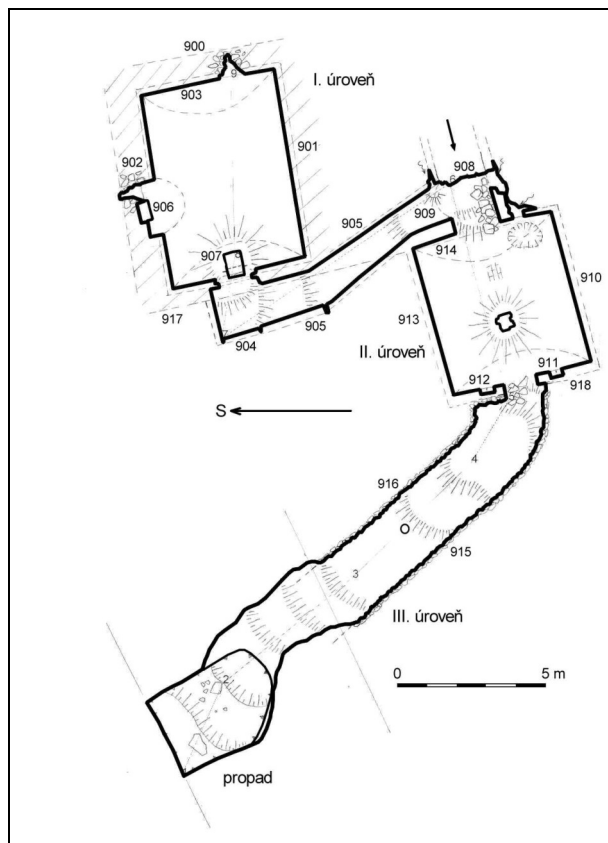
Intravilán obce, č. p. 35. Středověk, novověk, 15.–19. stol. Sklepy, loch. Záchranný výzkum.

Průzkumem propadu vozovky před budovou České pošty (č. p. 35) v Milovicích na Břeclavsku byl objeven poměrně rozsáhlý víceúrovňový systém podzemních chodeb typu lochů a vyzděných sklepních prostor v celkové délce cca 40 m (obr. 35). Jednotlivé části sklepního labyrintu leží ve třech výškových úrovních – 3 m (I. úroveň), 6 m (II. úroveň) a 7 m (III. úroveň) pod povrchem vozovky.

První úroveň chodeb (I) souvisí se zděným suterénem bývalé radnice, která byla postavena uprostřed návsi ve 14. nebo 15. stol. Zmiňuje se o ní kronika obce v souvislosti s kostelem k r. 1414, která byla sepsána K. Freisingem ve 30. letech 20. stol., v době před hromadným odsunem sudetských Němců. Podle historického záznamu se dovídáme, že radnice, později obecní dům, výčep a škola, byla zbořena po pol. 19. stol. (1862) a její dva vinné sklepy zároveň zasypany. V suterénu bývalé radnice je zachována kamenná vyzdívka stěn, která byla později pozměněna cihelnou přestavbou větší části sklepního komplexu na přelomu 17.–18. stol. (společně s přestavbou kostela r. 1701). Ve stěnách zůstaly zachovány špalety a ve stropě obdélný větrací otvor, dříve zatarasený dřevěnými prkny.

Druhá úroveň chodeb (II) souvisí s předchozí, neboť je propojena zděnou cihelnou spojovací chodbou, v jejíž stěně jsou pozůstatky otvorů po pantech dveří, které chodbu v těchto místech uzavíraly. Původně se snad ale jednalo o samostatný vinný sklep, do kterého ústil vchod se schodištěm ve směru od potoka. Zde byly patrné příznaky eroze, která nastávala z důvodu dřívějšího přelivu vod z nedalekého potočního koryta (to je údajně zregulováno až nověji). Voda pak zaplavovala a ničila nižší úroveň podzemních prostor. Sklep je vyzděn cihlami a zhruba uprostřed valené klenby zeje obdélný otvor větrací šachty, která má opět stopy po prkenném zátarasu. Není vyloučeno, že nad sklepní místností leží ještě jedna, protože k povrchu tu ještě zbývá cca 3,5 m a zával nad klenbou by tomu mohl nasvědčovat. Přímo nad sklepem se na povrchu nachází pomník padlých, při jehož budování r. 1926 byla narušena klenba staré sklepní prostory.

Třetí úroveň chodeb (III) nebyla jako jediná opatřena cihelnou vyzdívkou, stěny byly jen zčásti (po hlíněnou klenbu) obloženy menšími kameny a štípmi, které byly patrně vylámaný v kamenném jádru bývalé radnice (úroveň I). Chodba ražená ve spraši měla uprostřed klenby zachován kruhový vrtaný vzdušník, který jevil známky zatekání vody z povrchu. Lze předpokládat, že další větrací šachta zanikla propadem chodby v místě, kde byl strop erozí již značně poškozen. Jílem pojená kamenná obezdívka chodby se jeví z hlediska stavebního vývoje chodeb jako nejmladší. Nasvědčovaly by tomu nápisy na stropě s iniciálkami a letopočty (např. „1911“) z přelomu 19. a 20. stol. Ve III. úrovni chodeb byla po opadu stropů zjiš-

Obr. 82. Milovice. Půdorys víceúrovňového systému podzemních chodeb z období středověku a novověku.

Abb. 82. Grundriss des mehrstufigen Systems der unterirdischen Gänge aus dem Mittelalter und der Neuzeit.

těna kulturní vrstva s ohništěm, zbytky kostí a artefakty z období mladého paleolitu.

Dokumentovaná situace naznačuje, že po stržení staré radnice v r. 1862 nebyly sklepy zasypany, nýbrž zčásti zachovány. Od tohoto okamžiku byly sklepy utajeny a zpřístupněny již existující chodbou, raženou bez vyzdívky ve spraši, která směřovala pod náves od sousedního stavení–dnešní budovy České pošty a školy.

Současná půdorysná dispozice chodeb sleduje starší schéma tzv. lochů, které byly budovány ve středověkých vsích na Moravě od přelomu 12. a 13. stol. V Milovicích je zřejmá časová souvislost s kamenným jádrem bývalé radnice, která je historicky zmiňována v r. 1414. Její založení však může vzhledem k povaze podzemního systému sahát již do století 14. (III. stavební fáze lochů na Moravě). Většina zasypaných lochů v Milovicích zanikla nejspíše za husitských válek v 15. století, o čemž nás informují nálezy keramiky z 2. pol. 15. stol. z nedalekého zasypaného lochu na pozemku domu č. p. 42.

Původní středověké chodby defenzivního typu byly na přelomu 17. a 18. stol. částečně upraveny do cihelné podoby. Nelze přitom vyloučit možnost, že sklep II. úrovně byl otevřen shora a sloučen s rozšířenou nadzemní a suterénní částí obecního domu, jak by o tom svědčil prkenný zátaras i povaha zásypu nad větrací šachtou v jeho klenbě. Zbývající části náleží s velkou pravděpo-

dobností k chodbám původního středověkého systému lochů, které byly pod okolními domy s radnicí propojeny. Napovídaly by tomu propady na Hřbitovní ulici v domě č. 66, přes ulici v domech č. 1 a 2, u školy (místo dokumentovaného propadu) a ve dvoře domu č. 39. Propady mimo dokumentovanou část chodeb jsou pravděpodobně středověkého původu a souvisí s lochy, které se nacházely pod usedlostmi původní středověké vesnice z 13. stol. (1252/53 zničeny staré Milovice).

Petr Kos

Literatura

Freising, J. 1936: *Kronika obce Milovice*. Brno.

Geisler, M. 1982: Nález středověké keramiky z Milovic (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 1980, 46.

Resumé

Milovice (Bez. Břeclav), Ortsbereich, Haus Nr. 35. Mittelalter, Neuzeit. Systeme von Kellern und Erdställen. Rettungsgrabung.

MLADEČ (OKR. OLMOUC)

„Třesín“. Středověk. Ojedinělý nález. Povrchový průzkum.

Mezi obcemi Mladeč a Bílá Lhota byl pomocí detektorů kovů nalezen železný tesák (obr. 36). Středověký výrobek má mírně zahnutou jednobřitou čepel zakončenou hrotem. Na čepeli je vyražena kovářská značka ve tvaru drobného kvítku s devíti okvětními lístky. Řapovitá rukojeť je od čepěle odsazena o 5 mm a postupně se rozšiřuje až k trojúhelníkovitému zakončení. Na rukojeti se dochovaly tři nýty pro upevnění obložení původně zřejmě z organického materiálu. Celková délka 507 mm, délka rukojeti 124 mm, šíře čepěle 28 mm. Tuto zbraň lze přiřadit k I. typu podle R. Krajíce, k tesákům připomínající rozměrné nože (2003, 175). Dosti podobný nález pochází z dolanské kartouzky (Burian 1960, obr. 79) nebo levo-břežního předměstí Sezimova Ústí (Krajíc 2003, tab. 138 p. č. 17681), které jsou oba datované do období husitských válek. Nicméně nevylučujeme ani mladší stáří artefaktu.

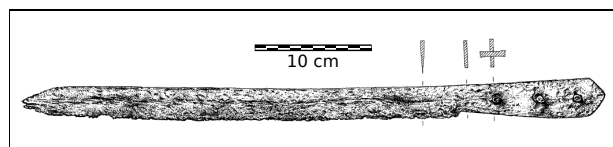
Lukáš Hlubek

Literatura

Burian, V. 1960: Nálezy z husitského opevnění Kartouzky v Dolanech u Olomouce. *Archeologické rozhledy* XII, 196–199, 204–212.

Krajíc, R. 2003: *Sezimovo Ústí, Archeologie poddan- ského města 3, Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa*. Praha–Sezimovo Ústí–Tábor.

Resumé

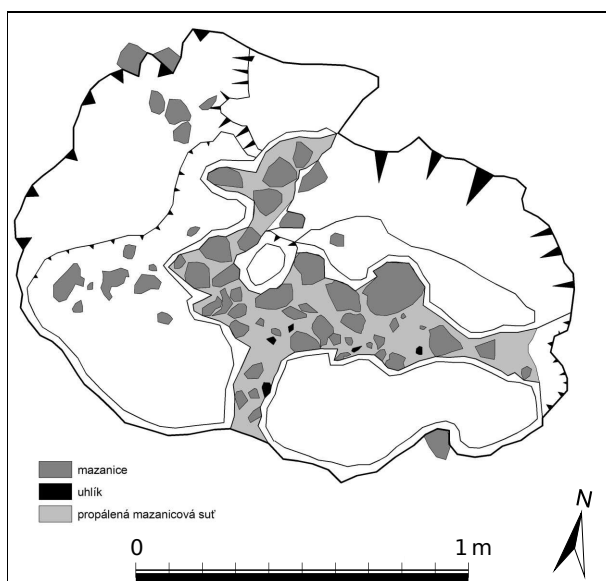
Obr. 83. Mladeč. Tesák.

Abb. 83. Mladeč. Wiedmesser.

Obr. 84. Modrá. Středohradištní pec, pohled ze severu.

Abb. 84. Modrá. Ofen aus der mittleren Burgwallzeit, Blick von Norden.

Obr. 85. Modrá. Půdorys středohradištní pece.

Abb. 85. Modrá. Grundriss des mittelburgwallzeitlichen Ofens.

Mladeč (Bez. Olomouc), Třesín". Im Kataster des Dorfes Mladeč wurde mit Hilfe des Metalldetektors ein mittelalterliches Weidmesser gefunden, das im 15. Jahrhundert wahrscheinlich erzeugt wurde.

MODRÁ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

„Hrubý díl“. Střední doba hradištní. Sídliště. Předstihový výzkum.

V červenci roku 2009 proběhl předstihový výzkum na polykulturním sídlišti Modrá–Hrubý díl. V průběhu výzkumu bylo zachyceno celkem 7 objektů; 5 objektů (O1, O2, O3, O6, O7) bylo bez nálezů, 1 objekt (O5) spadá do doby laténské a 1 objekt (O4) do období raného středověku (viz kapitola Doba železná).

Objekt O4 ze střední doby hradištní je reprezentován kopulovitou pecí mazaniceové konstrukce (obr. 84, 85). Nezahlobená část objektu je tvořena mazaniceovou destrukcí podélného nepravidelného tvaru orientovaného západ–východ, zahlobená část je představována elipsovitou jámou, rýsující se pod mazaniceovou destrukcí, o rozměrech 1,6 × 1 m, hloubce 35 cm a orientaci západ–

východ. Výplň objektu ve východní části byla tvořena masivnější destrukcí propálených kusů mazanic, uhlíky a popelovitou vrstvou. Západní část byla vyplněna pouze hlínou s drobnějšími úlomky mazanic. Většinu materiálu z objektu představují drobné či větší kusy mazanice, z nichž větší část je z vnitřní strany opálená a na mnohých z nich se objevují otisky proutí. Jsou konvexně i konkávně ohlazené nebo mají neurčitý tvar. Fragmentů keramiky bylo získáno jen nepatrné množství, vyjma jednoho kusu dna se jedná o nezdobené výduti. Pec byla umístěna mimo sídelní objekt, v západní části byla umístěna kopulovitá zaklenutá konstrukce a ve východní části topeniště.

Tomáš Chrástek

Resumé

Modrá (Bez. Uherské Hradiště), „Hrubý díl“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MODŘICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Rybníky, U Primálu“. Mladohradištní období. Sídliště, výrobní objekty. Záchranný výzkum.

V bezprostřední blízkosti průmyslové zóny Modřic jižně intravilánu (v okolí bodů 49°7'9.346"N, 16°36'40.917"E; 49°7'7.495"N, 16°36'41.326"E) proběhla v r. 2009 na poli velkoplošná terénní úprava pro uložení objemné deponie z ražby královopolského tunelu na ul. Dobrovského v Brně. Několikahektarová skrývka ornice v prostoru rozsáhlé terénní deprese na mírném východním svahu situovaném poblíž prameniště s rybníkem Primál přinesla poznatky o řemeslnické osadě s výrobními objekty, které zde zpracovávaly surové železo a snad také produkovaly vápno z litavských vápenců. Ve vzájemné superpozici několika objektů typu zemnice byly zachyceny pozůstatky pecí s kamenným dlážděním, zbytky výhní a milřovací jámové vápenky. Nalezená keramika řadí výrobně-zpracovatelský areál do průběhu 2. poloviny 11.–12. stol.

Do stejného období náleželo patrně také několik dalších objektů, které byly prozkoumány na hraně terasy, z nichž některé lze snad označit za polozemnicová obydlí.

Petr Kos

Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov), Flur „Rybníky, U Primálu“. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung, Schmiede. Rettungsgrabung.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. MOKRÁ, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Mokrý-lom XIV, „Studénčský“. Středověk, 15. stol. Vápenické pece. Záchranný výzkum.

Pod západní straní Studénčného žlebu byly r. 2009 odkryty další kvadranty, které navázaly na situaci z r. 2008, kdy zde byly při sondáži zachyceny dvě polní vápenické

pece s přilehlou zemnicí. V nových sondách byly zachyceny pozůstatky základů nadzemní kúlové stavby, která patrně se zemnicí souvisela, o čemž svědčí nálezy soudobé keramiky. Oba sídlištní objekty představovaly nejspíše zázemí pro starší vápenickou pec, která byla porušena další vápenkou, a to patrně až v období novověku.

Mokrý-lom XVI, „Studénčský“. Středověk, 15. stol. Vápenické pece. Záchranný výzkum.

V roce 2009 byl zahájen předstihový záchranný výzkum dalšího naleziště, které se nachází o necelých 100 m jižněji od naleziště Mokrý-lom XIV. I zde byly v několika odkrytých kvadrantech zjištěny pozůstatky nadzemních dřevěných staveb, které mohly souviset s provozem vápenických pecí, po kterých zde zůstaly jasné terénní příznaky (jámy a odvaly). V roce 2009 se uskutečnily odkryvy pouze po obvodu předpokládaných pecí, kde byly postupně doloženy půdorysy tří dřevěných staveb typu kúlny na dřevěných sloupech a byla nalezena jedna hlubší odpadní jáma. Z nejstarších vrstev pod výrobními odvaly pecí pocházejí nálezy roztroušených koňských kostí a z kontaktních úrovní nad podlahou chaty zlomky keramiky, kterou lze zařadit přibližně do závěru 15. stol.

Petr Kos

Resumé

Mokrý-Horákov (Kat. Mokrý, Bez. Brno-venkov), „Studénčský“. Spätmittelalter. Kalkofen, Siedlung. Rettungsgrabung.

MORAVIČANY (OKR. ŠUMPERK)

Obecní úřad č. p. 67, p. č. 84 a 85. Vrcholný středověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

V měsíci říjnu roku 2009 byly zahájeny zemní práce na stavbě sběrného dvora nacházejícího se na p. č. 84 a 85 za budovou obecního úřadu č. p. 67 v Moravičanech. Základní poloha nálezu je zachycena na Základní mapě ČR 1:10 000, list 14-43-20, kolem bodu 226:155 mm (248 m n. m.). Při archeologickém dohledu byl v profilu jižní části stavby základového pasu identifikován objekt vyplněný ve své horní části četnými zvířecími kostmi. Jáma byla následně zčásti (cca 1/3) prokopána, z důvodu prosakujících spodní vody však nikoliv v celé hloubce. Můžeme ji interpretovat jako studnu datovatelnou podle ojedinělých zlomků keramiky do vrcholného středověku, rámcově do 13. století. Výplň však byla překvapivě velmi chudá na nálezy. Jednoduchost studny a absenci keramických nádob lze vysvětlit tím, že studna mohla ležet na okraji usedlosti a sloužit pro napájení dobytka. Celkem se z její výplně podařilo získat pouze několik málo zlomků keramiky a mazanice. Studna pravděpodobně po nedlouhém čase ztratila svou funkci, byla ve své horní části v krátké době zaplněna a využita nejspíše k uložení uhynulých domácích zvířat.

Nález studny se tak řadí k dalším zkoumaným objektům z intravilánu obce Moravičany. náležejícím vrcholnému středověku.

Martin Baják

Resumé

Moravičany (Bez. Šumperk), Gemeindeamt Nr. 67, Parz. Nr. 84 und 85. Spätmittelalter. Dorf. Rettungsgrabung.

MOSTKOVICE (OKR. PROSTĚJOV)

Ulice Generála Kraváka, břeh Hloučely. Novověk. Náhrobek. Ojedinělý nález.

Při úpravách břehů říčky Hloučely byla v roce 2007 poblíž kostela Nanebevzetí Panny Marie místním občanem panem Josefem Ondrouškem rozpoznána a zachráněna část renesančního náhrobku (obr. 86).

Náhrobek byl nalezen ve dvou kusech. Na prvním je v reliéfu zobrazena část horní poloviny mužské postavy, erb a zbytky značně otřelého nápisu, na druhém je zřetelný obrys dolní končetiny. Podle vyobrazení na náhrobku lze rozpoznat, že pohřbeným byl muž. Ze zbytku desetiřádkového nápisu lze přečíst jen počáteční písmena každého řádku a poslední slovo „umrel“. K identifikaci zemřelého může vést především erb, umístěný vpravo od hlavy pohřbeného. Ve štítě je na něm zpodobněna obrněná paže držící sekeru. Jedná se o znak rytířského rodu Ostroměřských z Rokytníka. Štít byl zobrazován červenou barvou, rameno ocelovou se zlatými kraji, sekera bílou a topůrko opět barvou zlatou (Sedláček 1925, 213). Obce Ostroměř i Rokytník se nacházejí ve východních Čechách. Mužská osoba tohoto rodu se na Prostějovsku v pramenech nevyskytuje, zobrazený znak patřil pravděpodobně manželce pochovaného šlechtice, jehož erb byl umístěn na druhé, nedochované straně náhrobku.

Na základě zmínky v Zrčadlě Slawného Margkrabstwij Morawského Bartoloměje Paprockého z Hlohol (1593, 341) se domníváme, že se jedná o náhrobek Mikuláše ml. Buchlovického z Domamyslic. Paprocký jeho náhrobek viděl v mostkovickém kostele Nanebevzetí Panny Marie někdy před rokem 1593. Mikuláš byl panským úředníkem na nedalekém Plumlově a zemřel roku 1573. Jeho manželkou byla Eliška Ostroměřská z Rokytníka (Pilňáček 1983, 129), jejíž erb se na náhrobku dochoval dodnes.

Václav Kolařík, Blanka Veselá

Literatura

Paprocký, B. 1593: *Zrčadlo Slawného Margkrabstwij Morawského w kterémž geden každý staw, dáwnost, wzáctnost, y powinnost swau vhléda.* Olomouc.

Pilňáček, J. 1983: *Neznámé rody a znaky staré Moravy.* Brno.

Sedláček, A. 1925: *Českomoravská heraldika. Část zvláštní.* Praha.

Resumé

Mostkovice (Bez. Prostějov), Generála Kraváka Str., Hloučelauf. Neuzeit. Grabstein. Einzelfund.

NÁMĚŠŤ NA HANÉ (OKR. OLMOUC)

Obr. 86. Mostkovice. Náhrobek Mikuláše ml. Buchlovického z Domamyslic. *Fig. 86: Mostkovice. Grabstein von Mikuláš Buchlovický von Domamyslice.*

Náměstí T. G. Masaryka, Zákostelní ulice. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Na ploše náměstí T. G. Masaryka byla částečně prozkoumána zásobní jáma, kterou lze datovat do období vrcholného středověku. Také zde bylo dokumentováno kulturní souvrství, ve kterém byly zjištěny keramické zlomky z období pravěku a novověku. V Zákostelní ulici byl v sondě 2 částečně prozkoumán zahřoubený objekt 9, který lze datovat do období novověku. Objekt 9 byl z větší části porušen starou komunikací (objekt 10). Zkoumaný relikt staré komunikace (objekt 10) pochází z období novověku. Změna trasy této komunikace do dnešní podoby v Zákostelní ulici byla patrně vynucena stavbou nového kostela v letech 1871–1873, neboť hmota stavby tohoto kostela nerespektovala velikost ani východní orientaci kostela předešlého.

Jakub Vrána

Resumé

Náměstí na Hané (Olomouc district), T. G. Masaryk Square, Zákostelní Str. Late Middle Ages, Postmedieval Period. Town. Salvage excavation.

NAPAJEDLA (OKR. ZLÍN)

Intravilán obce, Městská památková zóna. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

Během archeologického výzkumu, který byl prováděn během budování inženýrských sítí a dalších zemních prací

souvisejících s revitalizací veřejných ploch a komunikací v centru města (především v okolí kostela sv. Bartoloměje) bylo odkryto velké množství archeologických situací datovaných převážně od novověku až po současnost. Za zmínku stojí odkryv masového hrobu neznámého půdorysu a rozměrů s nejméně šesti jedinci, v jehož zásypu byla jasně patrná souvislá vrstva vápna. Je velmi pravděpodobné, že hrob může souviset s existencí hřbitova, který kolem kostela sloužil až do roku 1784, kdy byl v důsledku josefínských reforem zrušen a přesunut na nedaleký svah Kalvárie. Během probíhajícího výzkumu nebyl nalezen žádný datovací materiál, nicméně podle poměrně zachovalých zbytků textilií zelené barvy se dá soudit, že se jedná o nález kosterních pozůstatků spadajících do období vlády Josefa II. Méně pravděpodobná se zdá verze, že jde o masový hrob z druhé světové války, kdy poblíž kostela byl sice zřízen lazaret, nicméně nebožtíci byli ukládáni na místním hřbitově do hrobů označených dřevěnými kříži. Pozoruhodná byla také situace zachycená v ploše pod kostelem, kde byly zaznamenány pozůstatky kamenných základů budov (18.–19. stol.), mezi kterými se dochovála neporušená vrstva obsahující keramiku ze 14.–15. století. Stopy dokládající existenci starého napajedelského kostela během výzkumu zjištěny nebyly, podařilo se nicméně získat soubor rozmanitých nálezů a prozkoumat situace, díky kterým je možné sledovat vývoj urbanistického vývoje města od vrcholně středověkého období až po současnost.

Ivan Čižmář

Resumé

Napajedla (Bez. Zlín). Ortsbereich. Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Massengrab. Rettungsgrabung.

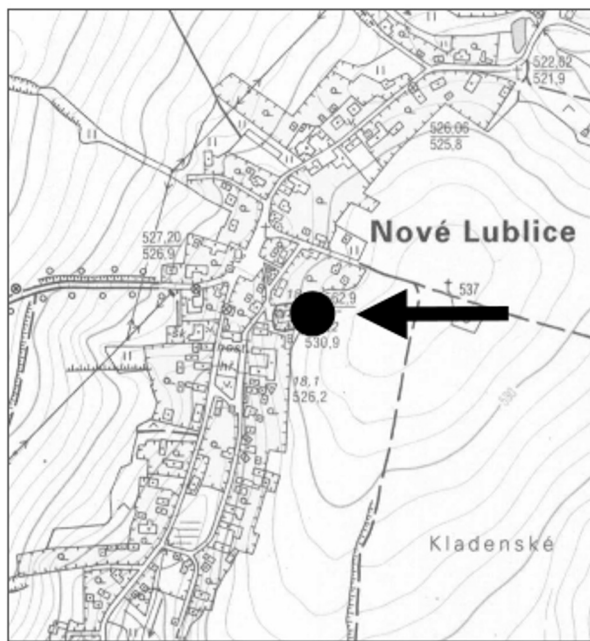
NOVÉ LUBLICE (OKR. OPAVA)

Kostel Nejsvětější Trojice, p. č. 63. Novověk. Sakrální areál. Záchraný výzkum.

V souvislosti s realizací dešťové kanalizace a venkovní drenáže po obvodu kostela Nejsvětější Trojice v Nových Lublicích proběhl ve dnech 10., 17. a 20. 8. 2009 archeologický dohled a byla provedena fotografická dokumentace (NPÚ Ostrava, akce č. 74/09).

Nové Lublice (obr. 87) byly založeny po roce 1588 (k roku 1672 se uvádějí s označením Nové), na místě zaniklých Krkošic. Kostel Nejsvětější Trojice představuje orientovanou podélnou jednolodní stavbu s mírně odsazeným trojboce uzavřeným kněžištěm, čtyřbokou sakristií a hranolovou věží. Jedná se o barokní novostavbu z roku 1776, postavenou na místě původního kostela připomínaného k roku 1672 (srov. Wolny 1862, 250; Samek 1994, 308; Hosák 2004, 747). Objekt je zapsaný v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod r. č. 19578/8-1446.

Výkopy pro venkovní drenáž prokázaly jednoduchou stratigrafii sestávající ze svrchní hlinité vrstvy s travním pokryvem, dosedající bezprostředně na povrch geologického podloží tvořeného svahovými sedimenty. Hřbitovní vrstva nebyla zachycena, pouze v bezprostředním jižním sousedství obvodové zdi lodě kostela byl registrován mělký objekt zahloubený do podloží, jehož zánikovou

Obr. 87. Nové Lublice. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě.

Abb. 87. Nové Lublice. Fundstelle im Katasterplan.

výplň představovala dočervena přepálená mazanice. Součástí zánikové výplně byl pouze jediný keramický střepek vrcholně středověké výrobní tradice. Vzhledem k absenci dalších archeologických indikátorů lze objekt pouze hypoteticky vztáhnout k původnímu středověkému osídlení reprezentovanému zaniklou vsí Krkošice.

Souběžně s archeologickým dohledem probíhající operativní dokumentace obnaženého obvodového zdiva kostela prokázala jedinou – barokní – stavební fázi objektu, dodatečně byla pouze v průběhu 1. poloviny 20. století k východní straně sakristie přistavěna márnice. V nárožích průčelí lodi a ve spodních partiích vstupů byly lokalizovány opracované tufitové bloky bez známek profilace. Jejich možná souvislost s písemnými prameny zmiňovaného původního kostela (vybudovaného někdy v časovém intervalu 1588–1672, srov. Wolny 1862, 250) zůstává vzhledem k limitovaným náleзовým okolnostem pouze v hypotetické rovině.

František Kolář

Literatura

nedatováno: Evidenční list nemovité kulturní památky – farní kostel Nejsv. Trojice v Nových Lublicích. Uloženo: Archiv dokumentace NPÚ ú. o. p. v Ostravě.

Hosák, L. 2004: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I*. Praha.

Wolny, G. 1862: *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften I/4*, Brünn.

Resumé

Nové Lublice (Bez. Opava), Dreifaltigkeitskirche. Neuzeit. Kirchenareal. Rettungsgrabung.

OLMOUC (K. Ú. KLÁŠTERNÍ HRADISKO, OKR. OLMOUC)

Sušilovo náměstí, č. o. 5, č. p. 1, p. č. 1/1. Středověk. Sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

Lokalizace: X=1 120 118,28; Y=545 994,64.

Na podzim 2009 byla zahájena realizace projektu rekonstrukce konventní zahrady bývalého kláštera Hradisko. Archeologicky byly sledovány výkopy pro inženýrské sítě, odvlhčovací výkopy podél budov a skrývka pro novou komunikaci. Stavba bude pokračovat v roce 2010.

Ve výkopu pro kanalizaci byl přibližně ve středu p. č. 1/1 (zahrada; polohu udávají souřadnice) zachycen objekt zahroubený do písčitého podloží. Jeho měřitelná hloubka byla 0,9 m, délka zachycená v řezu 3,1 m. Tvar nebylo možno vzhledem k okolnostem zjistit. Z výplně byla získána keramika, zvířecí kosti, mazanice, struska, železný hřebík a malta. Keramiku je možno datovat do průběhu 13. století (většinou jde o zlomky silnostěnných nádob bez bližších datovacích znaků), pouze jeden římsový okraj může náležet již první polovině 13. stol. V keramickém souboru vybočuje jenom zlomek zvonovitě poklice ze 14. století, který je patrně mladší intruzí. Povrch výplně objektu byl v hloubce 0,7–1,1 m pod současnou úrovní povrchu (214,64 m n. m.).

Hana Dehnerová, Petr Večeřa

Resumé

Olomouc (Kat. Klášterní Hradisko, Bez. Olomouc), Sušilovo Platz Nr. 5, Parzellennr. 1/1. Spätmittelalter (13. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

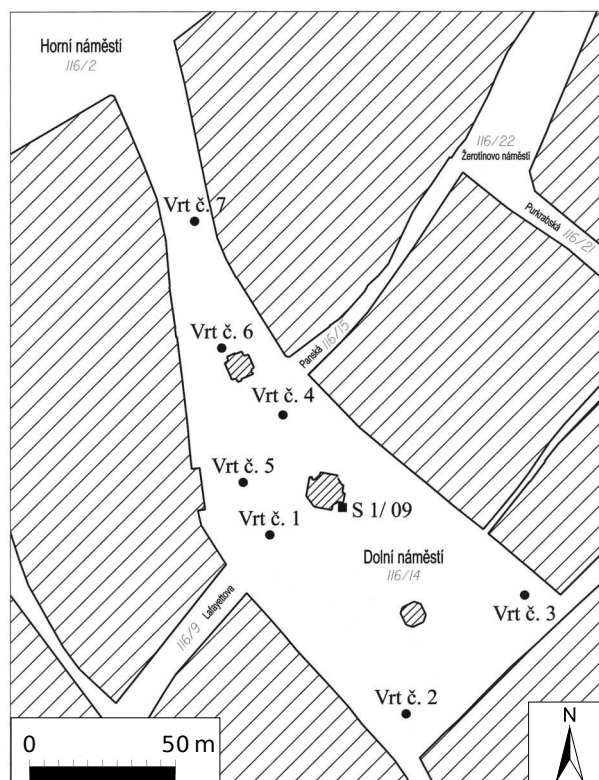
OLMOUC (K. Ú. OLMOUC-MĚSTO, OKR. OLMOUC)

Dolní náměstí, p. č. 116/14. Středověk, novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Pro zpracování projektu „Stavební úpravy Dolního náměstí v Olomouci“ Studiem PRAK, s. r. o., byl proveden archeologický dohled při inženýrsko-geologickém průzkumu a byla ručně vykopána jedna archeologická sonda S 1/09, která měla ověřit předpokládaný průběh staré větve kanalizace. Geotechnické sondy realizované firmou Qualiform, a. s., vrtané rotačně šroubovým vrtákem (vrty č. 1–7), nejsou z hlediska archeologické dokumentace příliš vhodnou metodou, ale určité informace o antropogenních aktivitách přinést mohou. Naším cílem bylo zjistit hloubku, do které sahají historická souvrství, a ověřit tak rozsah archeologického zájmu. Z tohoto hlediska splnily vrty svůj účel.

Vrtané sondy prováděli pracovníci firmy Qualiform, a. s., ve dnech 29. června a 4. července 2009 na předem vytyčených pozicích. Z důvodu provozu na Dolním náměstí se polohy vrtů mírně lišily od plánovaných poloh, proto byly vrty zaměřeny GPS přístrojem ProMark3 RTK a zaneseny do DKM Olomouce (obr. 88).

Poloha vrtu č. 1 v S-JTSK: Y=547065,5160; X=1121682,1958; Z=216,61 m n. m. Vrt č. 1 byl veden do hloubky 5 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,30 m, níže již leželo antropogenní sou-

Obr. 88. Olomouc, Dolní náměstí. Výřez DMK Olomouce s vyobrazením Dolního náměstí s pozicemi vrtaných geologických sond č. 1–7 a sondou S 1/09.

Abb. 88. Olomouc, Dolní Platz. Ausschnitt des Katasterplans von Olomouc mit der Abbildung des Dolní Platzes mit geologischen Sondagen N. 1–7 und der Sondage S 1/09.

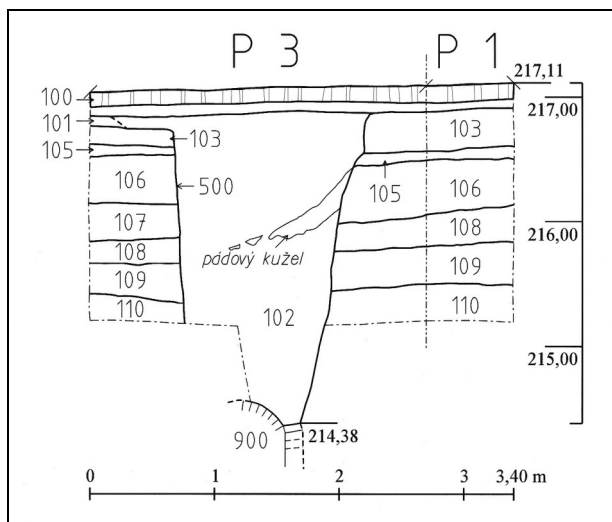
vrstvi, které končilo v hloubce 1,30 m geologickým podlozím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,30–1,30 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 2 v S-JTSK: Y=547018,5874; X=1121744,050; Z=215,60 m n.m. Vrt č. 2 byl veden do hloubky 5 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,30 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 2,10 m geologickým podlozím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,30–2,10 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 3 v S-JTSK: Y=546977,7195; X=1121703,1392; Z=218,88 m n.m. Vrt č. 3 byl veden do hloubky 4,70 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,45 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 1,40 m geologickým podlozím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,45–1,40 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 4 v S-JTSK: Y=547060,9654; X=1121640,7827; Z=218,60 m n.m. Vrt č. 4 byl veden do hloubky 4,50 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,35 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 2,20 m geologickým podlozím-jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,35–2,20 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 5 v S-JTSK: Y=547074,7165; X=1121664,0235; Z=216,99 m n.m. Vrt č. 5 byl veden do hloubky 2 m. Žulová dlažba a její písčité lože sahaly do hloubky 0,35 m, níže již leželo antropogenní sou-

Obr. 89. Olomouc, Dolní náměstí. Profily P 1 a P 3 v sondě S 1/09.

Abb. 89. Olomouc, Dolní Platz. Schnitt P 1 und P 3 in der Sonde S 1/09.

souvrství, které končilo v hloubce 1,30 m geologickým podloží–jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,35–1,30 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 6 v S-JTSK: Y=547082,0841; X=1121617,6455; Z=219,05 m n.m. Vrt č. 6 byl veden do hloubky 5 m. Žulová dlažba a její písečné lože sahaly do hloubky 0,40 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 2,00 m geologickým podloží–jílem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,40–2,00 m od současného povrchu.

Poloha vrtu č. 7 v S-JTSK: Y=547091,3886; X=1121573,8484; Z=220,32 m n.m. Vrt č. 7 byl veden do hloubky 6 m. Žulová dlažba a její písečné lože sahaly do hloubky 0,30 m, níže již leželo antropogenní souvrství, které končilo v hloubce 1,90 m geologickým podloží–pískem. Archeologický terén je zde v úrovních 0,30–1,90 m od současného povrchu.

Všechny vrtky byly vyhodnoceny firmou Qualiform, a. s., z hlediska únosnosti terénu a plánovanou stavbou. Terén se jeví jako zcela nevhodný a navržené řešení spočívá v odstranění zeminy do hloubky cca 2,5–3 m a její nahrazení materiálem s lepší únosností – tedy šterkem v celé ploše Dolního náměstí.

Poloha sondy S 1/09 (obr. 88) v S-JTSK: bod A: Y=547041,2200; X=1121671,4300, bod B: Y=547041,8130; X=1121672,0390; Z=217,11, bod C: Y=547039,7100; X=1121674,0870, bod D: Y=547039,1170; X=1121673,4780 m n.m.

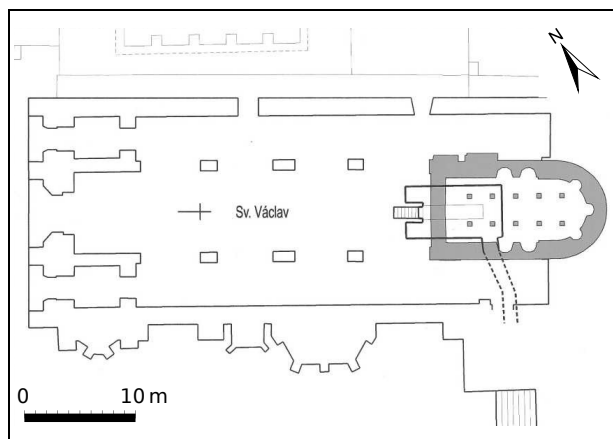
Sonda S 1/09 byla realizována ve dnech 30. června až 2. července. Byla orientována ve směru SZ–JV s rozměry 3 × 1 m a plánovanou hloubkou cca 2 m. Stratigrafická situace je zakreslena na profilech P 1 a P 3 (obr. 89). Jednotlivé lidské aktivity jsou označovány jako kontexty (dále jen k.). Žulová dlažba a její písečné lože (k. 100) sahaly do hloubky 0,22 m od současného terénu. Níže se objevila starší úroveň jednoduchého kamenného dláždění a dorovnávký terénu ze 14. století (k. 103), která byla porušena výkopem k. 500 s výplní k. 102. Pod k. 103 le-

žely vrstvy k. 105 a 106 ze 13. století, níže se rozprostíral k. 107 z 12. století. Hranice mezi k. 107 a k. 108 byla dosti ostrá, ovšem rozdíl časový je mezi oběma kontexty cca 1200 let, neboť v k. 108 se podařilo objevit pravěkou nádobu rozmačkanou tlakem zeminy. S velkou pravděpodobností by se mohlo jednat o pohřební urnu. K. 108 postupně přecházel do dochovaného půdního typu k. 109, který byl bez nálezů. Půdní horizont k. 109 se pozvolna měnil na geologické podloží tvořené jílem. V této úrovni jsme výkop sondy S 1/09 pozastavili a pokusili se vysondovat pedologickou tyčí s dosahem cca jeden metr průběh kanalizace, což se nepodařilo. Proto bylo dno sondy S 1/09 sníženo na úroveň -1,95 m a uprostřed něj byl vyhlouben 0,70 m široký a 0,40 m hluboký vkop. Do dna tohoto vkopu jsme opět zarazili pedologickou tyč, jejíž hrot narazil na cihlovou konstrukci. Vkop byl proto prohlouben na úroveň -2,70 m, kde se podařilo obnažit cihlovou klenbu kanalizace. Následovalo začištění profilů, klenby, dna sondy S 1/09 a její dokumentace a vzorkování.

Pokud vyhodnotíme zjištění z velkého množství archeologických výzkumů realizovaných v ploše Dolního náměstí, ale i v jeho okolí a požadavky stavebního projektu, dojdeme k prostému konstatování, že by se měl před stavbou provést záchranný archeologický výzkum o výměře 12 226 m². Dolní náměstí v Olomouci je mimořádně cenná archeologická lokalita na území městské památkové rezervace a devastace takového rozsahu zde rozhodně není žádoucí. Velmi objektivním způsobem máme doloženo, že pravěká a středověká archeologická souvrství leží přímo pod skladbou současné žulové dlažby a sahají do hloubky 1,10 až 2,50 m, tj. na úroveň povrchu geologického podloží. Zvrstvení nerespektuje přirozený spád náměstí od severovýchodu k jihozápadu, ale narůstá směrem k úpatí svahu. Prostor Dolního náměstí byl osídlen již v pravěku, doloženy jsou aktivity v raném středověku (např. pohřebiště u Neptunovy kašny). S rostoucí intenzitou využívání plochy náměstí jako tržiště po lokaci města ve druhé čtvrtině 13. století roste také mocnost „odpadních“ vrstev, a to až do počátku novověku (16. století), kdy se úroveň náměstí stabilizovala. Prozatím jenom tušíme rozsah středověkého hřbitova, snad i s románským kostelem, a následně základy kaple sv. Markéty u Neptunovy kašny (Nešpor 1936, 36; Richter 1959, 122; Bláhová 1993, 51; Bláha 2003, 22). V neposlední řadě je vhodné též vzít v úvahu nález dvou záušnic, který by naznačoval existenci další svatyně a hřbitova někde v oblasti Jupiterovy kašny. K terénním úpravám docházelo i později v novověku, kdy máme z pramenů doloženo např. budování obranného příkopu v roce 1758.

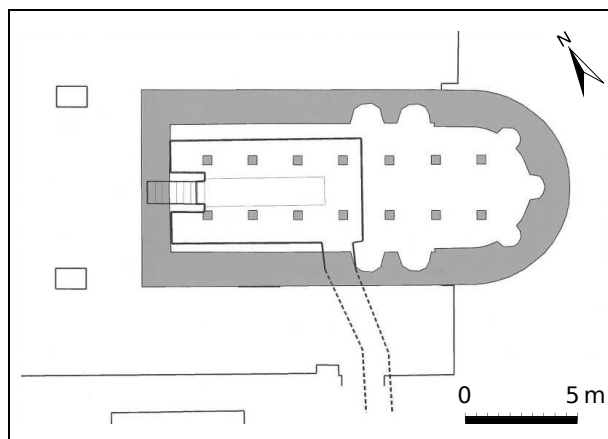
Václavské náměstí, p. č. 153. Středověk. Krypta. Zjišťovací výzkum.

V rámci výzkumného záměru MK č. 075 032 333 03 proběhl v listopadu 2009 kamerový průzkum románské krypty v dómu sv. Václava v Olomouci, realizovaný firmou Geo-cz. Hlavním úkolem bylo objasnit stav krypty a blíže ji lokalizovat, neboť nebylo (a není) příliš jasné, co se vlastně s románskou kryptou stalo po jejím znovuobjevení v březnu 1886 během regotizace. O jejím objevu a dokumentaci se dochovaly pouze tři autentické zprávy a plán č. 215 „Grundriss der Domkirche in Olmütz“, jehož originál je již několik desetiletí ztracený (srov. Do-

Obr. 90. Olomouc, Václavské náměstí. Zaměření novověké hrobky a rekonstrukce románské krypty (podle Prokop 1904, 142, fig. 188 a Geo-cz 2009).

Abb. 90. Olomouc, Václavské Platz. Neuzeitliche Gruft und Rekonstruktion der romanischen Krypta (nach Prokop 1904, 142, fig. 188 und Geo-cz 2009).

Obr. 91. Olomouc, Václavské náměstí. Rekonstrukce románské krypty.

Abb. 91. Olomouc, Václavské Platz. Rekonstruktion der romanischen Krypta.

hnal 1996, 113 a pozn. 1; reprodukce viz Dohnal 2001, 14–15). Nejstarší informaci o objevu přinesl Mořic Kráčmer (1887, 32), který se pouze v poznámkovém aparátu zmínil, že péčí stavitele Gustava Meretty byla krypta prozkoumána a zakreslena. Průzkum i zakres provedl architekt Richard Völkel (1893, 55–57), který se ve své zprávě o kryptě příliš nerozepsal. Jeho kresby publikoval a interpretoval až August Prokop (1904, I, 142–144), přičemž není zřejmé, co je rekonstrukce a co je zachovalé zdivo krypty. Merettův plán č. 215 je rovněž velmi nekonkrétní. Na kryptu se narazilo při hloubení zřejmě statických sond kolem pilířů triumfálního oblouku a zmínka R. Völkela (1893, 55) o dochované kamenné dlažbě s deseti sloupy, dávala určitou naději, že krypta byla vyčištěna a uzavřena.

Proto jsme vynesli přibližné rozměry krypty na podlahu hlavní lodi chrámu sv. Václava a odstranili dvě menší dlaždice, kde firma Geo-cz provedla vrty pro spuštění kamery. Oba vrty však vedly do zasypu, kam rozhodně nebylo možné kameru spustit. Románská krypta byla nejspíše po zevrubném prozkoumání ještě v roce 1886 opět zasypána. Po dohodě se zástupcem Metropolitní kapituly jsme se rozhodli provést ještě jeden vrt, a to do hrobky ze 16. století, která leží za předpokládanou západní stěnou románské krypty (obr. 90). Prostor novověké hrobky je vymezen souřadnicemi: X=1 121 112,09; Y= 546 290,19; X=1 121 116,14; Y=546 282,55; X=1 121 120,25; Y=546 284,72; X=1 121 116,19; Y=546 292,36. Pomocí kamery bylo zjištěno, že zaklenutá hrobová komora je omítnuta, vyjma severní poloviny západní zdi. Tato zeď je vystavěna z románského kvádrového zdiva. S velkou pravděpodobností lze konstatovat, že se podařilo objevit západní uzávěr románské krypty, který byl využit pro stavbu novověké biskupské hrobky. Románská krypta zřejmě byla o několik metrů delší a její předpokládaná délka je 19,30 m, šířka 8,80 m (obr. 91). Zřejmě bude docela obtížné pokusit se tento předpoklad ověřit, neboť v hrobce leží tělesné pozůstatky kanovníků.

Richard Zatloukal

Literatura

- Bláha, J. 2003:** K raně středověké topografii Olomouce se zvláštním zřetelem k oblasti tzv. Předhradí. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 31 – 2002, Sborník prací historických XIX, Olomouc, 13–28.
- Bláhová, Z. 1993:** *Historická analýza Horního a Dolního náměstí v Olomouci. Památkový ústav v Olomouci 1992. Výroční zpráva.* Olomouc.
- Dohnal, V. 1996:** Gotické přestavby olomouckého dómu a kaple v jeho sousedství. *Sborník Společnosti přátel starožitností* 4, 111–118.
- Dohnal, V. 2001:** *Olomoucký hrad v raném středověku. 10. až první polovina 13. století.* Olomouc.
- Kráčmer, M. 1887:** *Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci.* Olomouc.
- Nešpor, V. 1936:** *Dějiny města Olomouce.* Brno.
- Prokop, A. 1904:** *Die Markgrafschaft Mähren in kunsthistorischer Beziehung*, I–IV. Wien.
- Richter, V. 1959:** *Raně středověká Olomouc.* Praha–Brno.
- Völkel, R. 1893:** Der alte Dom zu Olmütz, *Mitteilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Bodendenkmale Neue Folge* XIX, 55–57.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Dolní Platz, Parzelle Nr. 116/14. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Kat. Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Václavské Platz, Parzelle Nr. 153. Mittelalter. Krypta. Suchgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Kateřinská ulice, p. č. 116/12, 131. Středohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Město, sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

Lokalizace: 1) X= 1121760,08; Y= 547019,89; 2) X= 1121914,47; Y= 546941,91; 3) X= 1121902,12; Y= 546931,24; 4) X= 1121955,78; Y= 546864,55.

Záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci plynovodu v ulici Kateřinské probíhal od října do listopadu 2009. Lokalita se nachází v jižní části historického jádra Olomouce. Výkop vedl v původní linii, nedosáhl geologického podloží a v druhotně porušeném terénu tak byla dokumentována již jen torza zdí. Pouze v blízkosti vstupu do areálu bývalého kláštera dominikánek u sv. Kateřiny (č. obj. 10) byl dochován úsek neporušené stratifikace, zachycující sled uličních vrstev z průběhu 13. až 14. století. Sběrem z výkopku na tomtéž místě byl získán zlomek středohradištní nádoby (intruze), který signalizuje blízkost osídlení v této době.

Při ústí ulice do Dolního náměstí byl v hloubce 1,35 m odkryt novověký cihlový kanálek o světlosti 16 cm. Jednalo se o součást novověkého odvodňovacího systému Michalského návrší. Kamenné zdivo pojené nekvalitní pískitou maltou bylo zachyceno v úseku podél sakristie kostela v délce 8,5 m. Podle srovnání s historickými plány Olomouce se jedná o starší fázi ohradní zdi kláštera (před rozšířením Kateřinské ulice v 2. pol. 19. stol.). Zbytky smíšeného zdiva, orientovaného SV–JZ a až 3,20 m širokého, značně porušeného výkopy pro inženýrské sítě, bylo zaměřeno také na křižovatce ulic Kateřinské a Aksamitovy. S největší pravděpodobností souviselo s barokním fortifikačním systémem v blízkosti Kateřinské brány.

Hana Dehnerová, Petr Večeřa

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Kateřinská Str., Parzellennr. 116/12, 131. Mittlere Burgwallzeit, Spätmittelalter. Stadt, Siedlung. Rettungsgrabung.

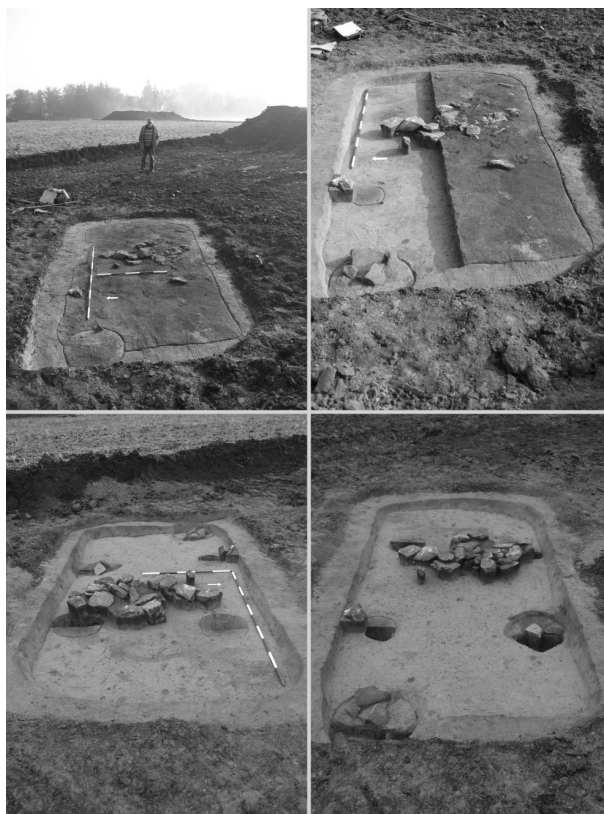
OLŠANY U PROSTĚJOVA (OKR. PROSTĚJOV)

„Za Farou“. Doba hradištní (?). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-03, širší okolí bodu o souřadnicích 175 mm od Z a 358 mm od J s. č.

V měsíci říjnu 2009 proběhly zemní práce související s výstavbou ZTV pro 36 rodinných domků v poloze „Za Farou“. Lokalitu samotnou můžeme charakterizovat jako okraj nevýrazného terénního hřbetu vystupujícího z akumulačních rovin Blatské nivy a její nadmořskou výšku stanovit na 219 metrů. Jedná se o dosud neregistrovanou archeologickou lokalitu (Fojtík 2009), kterou je nutno v souvislosti s plánovanou zástavbou nadále bedlivě sledovat.

Na skryvkou dotčené ploše byly zjištěny dva archeologické objekty. V prvním případě se jednalo o lehce zahloubenou chatu obdélného půdorysu o rozměrech 3,7 × 2 m, orientovanou delší osou ve směru od východu k západu, s vnitřní kúlovou konstrukcí doloženou pětici výrazných kúlových jam (obr. 92). Vedle kamenů užitých

Obr. 92. Olšany u Prostějova. Prozkoumaná chata (obj. K 500) v jednotlivých fázích terénního odkryvu.

Abb. 92. Olšany bei Prostějov. Grubenhaus (K 500) in einzelnen Phasen der Ausgrabung.

k utěsnění dřevěných sloupů v předem vyhloubených jamách byla zachycena též skrumáž kamenů uvnitř objektu. Tyto bývají zpravidla přímo spojeny s destrukcí otopného zařízení – zde se však jednalo spíše o nahodilé uskupení situované na středové ose chaty, která též postrádala pravidelně se vyskytující ušlapanou hlíněnou podlahu dokládající její užívání. Celá terénní situace nás vede k závěru, že se zřejmě jedná o nově vybudované obydlí, jež však nebylo zcela dokončeno a využito, čemuž by nasvědčovala i úplná absence archeologického materiálu v jeho zásypu. Na základě známých analogií lze tento objekt s jistotou dávkou opatrnosti přiřknout slovanskému etniku a datovat jej patrně někam do 2. poloviny 6. až 9. století. Druhým zachyceným archeologickým objektem byla větší vakovitá zásobní jáma, z jejíž výplně byl získán pouze drobný soubor osteologického materiálu, a můžeme jí tedy časově určit jen jako obecně pravěkou.

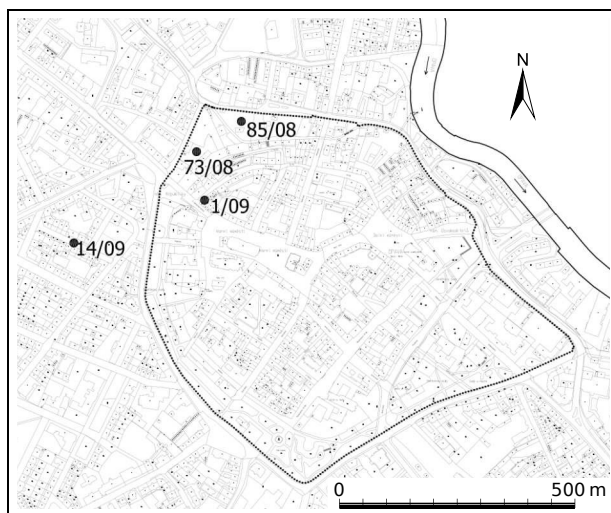
Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2009: Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Olšany u Prostějova, okr. Prostějov. *Střední Morava (Vlastivědná revue)* 29/2009, 54–69.

Resumé

Olšany u Prostějova (Bez. Prostějov), „Za Farou“. Burgwallzeit (?). Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 93. Opava, horní pivovarský dvůr. Digitalní katastrální mapa s lokalizací výzkumu a dalších archeologických akcí provedených NPÚ – ÚOP Ostrava v historickém jádru Opavy.

Abb. 93. *Opava, der obere Bräuhoof. Die Katasterkarte mit Kartierung der Grabung und anderer Grabungen im Stadtkern von Opava.*

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Areál pivovaru (tzv. horní dvůr), p. č. 128/7, 128/8. Středověk, novověk. Město. Zjišťovací výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum v areálu horního pivovarského dvora byl proveden NPÚ – ÚOP v Ostravě (akce č. 73/08) za spoluúčasti Archaiia Olomouc, o. p. s., a Archeologického centra Olomouc, p. o., v souvislosti s přípravou stavebního projektu Obchodní a společenské centrum Breda & Weinstein. V rámci výzkumu bylo na horním dvoře otevřeno celkem 10 sond, doplněných dalšími 2 sondami situovanými v areálu dolního pivovarského dvora.

Opavský pivovar je situován na SZ okraji historického jádra Opavy v prostoru, který byl po celý středověk a podstatnou část novověkého vývoje města příslušný k západnímu Jaktařskému předměstí. Na jihu a jihozápadě byl tento areál vymezen stavebním komplexem Jaktařské brány a linií městské fortifikace, severovýchodní hranici tvořil mlýnský náhon, resp. jeho jihovýchodní rameno přivádějící vodu potřebnou k pohonu tzv. Wasserkunstu, tj. zařízení čerpajícího vodu do městského vodovodu, západní hranici pak tvořily pozemky příslušné k zástavbě rozvíjející se podél Krnovské ulice. V písemných pramenech je areál dnešního pivovaru podchycen od raného novověku, kdy zde bylo zřízeno pohřebiště. Tzv. Nový hřbitov patřil mezi staršími opavskými pohřebišti k těm, která vznikla poměrně pozdě, teprve v průběhu druhé poloviny 16. století. Rozbor dochovaných písemných pramenů dovolil zasadit vznik hřbitova do 70. až 80. let 16. věku, přičemž za nejstarší známý letopočet dokládající existenci hřbitova bylo možné označit rok 1588. Doba jeho zrušení je známa přesně. Svému účelu přestalo pohřebiště sloužit na podzim roku 1789, kdy bylo v souvislosti s celkovou reorganizací hřbitovní sítě města Opavy s konečnou platností úředně uzavřeno. Analýza úmrtních matrik, v celistvosti dochovaných od r. 1665, ukázala, že Nový hřbitov v průběhu svého víc než dvoustletého trvání slou-

žil nejen obyvatelům Jaktařského, ale též Hradeckého a Ratibořského předměstí, lidem pocházejícím z vnitřního města Opavy a s proměnlivou intenzitou i z okolních obcí. Současně se jako jediné pohřebiště ve městě pravidelně stával místem posledního spočinutí evangelíků. Pochována byla v jeho půdě i celá řada cizinců přicházejících do města za učením, prací či rodinou jak ze sousední Moravy a Slezska, tak také z Čech, Saska nebo Braniborska. V neposlední řadě se pak Nový hřbitov měnil v místo posledního odpočinku vojáků bojujících armád i místní posádky, to vše od válek spojených s nástupem Marie Terezie na trůn roku 1740. V následujících desetiletích po zrušení hřbitova se stal jeho pozemek předmětem zájmu měšťanské pivovarské společnosti, která v jeho sousedství vybudovala průmyslový pivovarský provoz už roku 1824. V souvislosti s rozšiřováním pivovarského areálu byl v průběhu 19. a 20. stol. postupně zastavován i prostor bývalého hřbitova, z 80. let 19. století pocházejí první zprávy o nálezích lidských kostí a doprovodného inventáře, publikované v dobovém tisku.

Veškeré zjišťovací sondy (S1, S5–S9, S14) položené v areálu hřbitova vymezeného na základě historických mapových pramenů toto historické pohřebiště zachytily. Identifikováno bylo celkem 133 pohřbů, z toho antropologicky bylo možné analyzovat 124 koster. Zjišťovací výzkum v rámci sond způsobil, že velká část koster se dochovala jen částečně. Průměrná zachovalost celého souboru činí 46%. V souboru se nacházelo 23 koster, které byly zachovalé pod 5% hranicí, jednalo se například o části končetin v profilu. Stav zachovalosti kvalitativní byl vysoký, umožňoval hodnocení veškerých standardních osteologických dat. Ve zkoumaném souboru bylo identifikováno 28 žen, 41 mužů, 19 nedospělých a 36 dospělých jedinců, u kterých nebylo pohlaví odhadnuto z důvodu nízké zachovalosti a v jednom případě z důvodu ne-

Obr. 94. Opava, pivovar. Lokalizace zjišťovacích sond na horním dvoře a předstihově zkoumané plochy na dolním dvoře v souběhu současné katastrální mapy a indikační skici stabilního katastru z roku 1836. Přerušovanou čarou vyznačen areál Nového hřbitova.

Abb. 94. *Opava, Brauerei. Sondagen im oberen Bräuhoof und erforschte Flächen im unteren Bräuhoof.*

jasné diagnózy. Nejvyšší úmrtnost byla u dospělých jedinců (88%), poté u juvenilních jedinců (5%), u jedinců ve věku 6 měsíců až 7 let (4%) a děti ve věku 7 až 14 let a novorozenci se na hřbitově vyskytovali ve 4%. Výška pohřbených žen dosahovala 157–167 cm a mužů 166–175 cm. Z hlediska zdravotního stavu byla na souboru identifikována celá řada patologických ukazatelů a variant. Jedná se převážně o zubní kazy, hypoplazie skloviny, zubní kámen, intravitální ztráta zubů, nespecifické zánětlivé procesy na kostech (periostitida, osteomyelitida), produktivně degenerativní onemocnění, zhojené fraktury, vývojové odchylky a metabolická onemocnění (podrobněji Pankowská 2009). Celý soubor tvoří významný podnět pro řadu dílčích vědeckých záměrů a je hodnotným zdrojem informací pro antropologický výzkum městského obyvatelstva v tomto úzce datovaném období, jež lze realizovat ve spojitosti s historickými prameny, které jsou v tomto případě velmi cenným materiálem. Z pohledu terénní antropologie se soubor stává zajímavým pro svou rozmanitost (různá orientace pohřbů, variabilita v poloze končetin a lebek podle jednotlivých vrstev, inventář hrobů apod.), dále pro výzkum tafonomických procesů a jejich vlivu na konečnou podobu archeologického nálezu. Výsoká zachovalost souboru je mimo jiné důležitým zdrojem informací pro paleopatologii a dějiny medicíny.

Detailní chronologie jednotlivých hrobů a hřbitovních horizontů je možná pouze s výhradami, neboť s nimi svázané nálezy soubory jsou tvořeny z velké části vícekrát redeponovanými nálezy. Keramické nálezy tak zahrnují široké časové spektrum, téměř vždy se však mezi nimi setkáváme s raně novověkou produkcí. V sekundárním uložení se bohužel nacházela i velká část nálezu numismatických, i když některé z nich mohou oporu pro chronologickou sekvenci poskytnout. Jediná mince s jistotou uložená *in situ* v souvislosti s hrobovým celkem (s. j. 6411) je ovšem blíže nedatovatelná, významný je ale nálezy dvou ražeb z roku 1624 při skeletu 14 425, který náleží jednomu z nejstarších pohřebních horizontů vyčleněných v sondě S14. Ve shodě s výsledky historického průzkumu je tedy možné za stávajícího stupně poznání potvrdit počátky pohřebiště teprve v raném novověku. V případě mladších pohřbů se setkáváme i s doprovodnou výbavou (devocionálie), její připravovaný rozbor by měl posléze pomoci zpřesnit dataci příslušných hřbitovních horizontů. Rozlišeny byly doposud dva základní horizonty hrobů, vzájemně se lišící orientací pohřbů. Pro starší z nich je charakteristická poloha zemřelých SZ–JV, mladší horizont vykazuje orientaci Z–V, příp. JZ–SV. Byly rovněž zachyceny hroby (sondy S4 a S8), jejichž orientace se přizpůsobuje průběhu hřbitovní zdi. Na základě výsledku výzkumu lze rovněž konstatovat, že jednotlivé části hřbitova byly využívány s rozdílnou intenzitou. Zatímco v sondách S1, S6 a S14 se setkáváme s tzv. etážovou situací, kdy jsou skelety uloženy v několika vrstvách nad sebou a řada z nich je narušena mladšími pohřby, směrem k SV hustota hrobů klesá. Je evidentní, že níže položená část hřbitova v blízkosti mlýnského náhonu byla považována za méně atraktivní (pohřby evangelíků a lidí z okraje společnosti), a tedy i méně využívaná. Hranici mezi těmito částmi pohřebiště můžeme předpokládat někde v prostoru mezi sondami S7 a S9. Nápadný

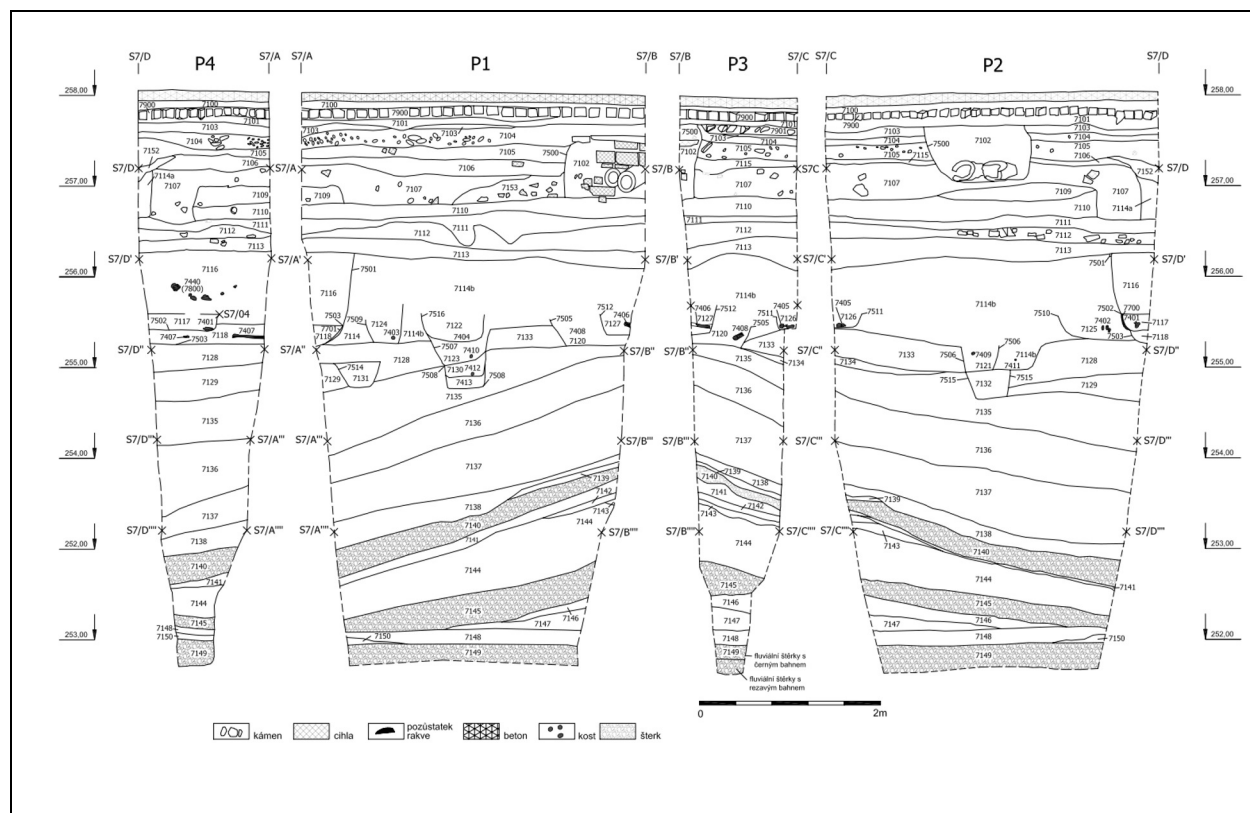

Obr. 95. Opava, horní pivovarský dvůr, sonda S7. Pohled na odkrytý mladší horizont pohřbů od SV.

Abb. 95. Der obere Bräuhoft, Sondage S 7. Blick auf den freigelegten Begräbnishorizont von NO.

je nízký počet dětských hrobů ve všech zkoumaných sondách. Zdá se, že pro pohřby dětí byl v rámci hřbitova vyčleněn areál, kterého se zjišťovací výzkum nedotkl; uvedený předpoklad potvrzují i písemné prameny (instrukce městské rady z 12. 9. 1597). Zjišťovací sondy nezaznamenaly žádnou situaci, kterou by bylo možné interpretovat jako hromadný hrob, i když v několika případech byli uloženi v jedné hrobové jámě nad sebou 2–3 jedinci. Otevřená tak zůstává otázka charakteru pohřbívání v průběhu epidemií, se kterými by mohly být spojeny i počátky hřbitova. Nelze přitom vyloučit, že rozloha pohřebiště umožňovala i v dobách vyšší intenzity pohřbívání ukládat zemřelé do samostatných jam. Ze zkoumaných hrobů pochází relativně početný konvolut předmětů, které tvořily osobní výbavu zemřelých. Jedná se o drobné devocionálie (medailony, růžence), součásti oděvu, ojediněle též drobné šperky (prsten). Jejich vyhodnocení obohatí naše znalosti o tomto segmentu hmotné kultury raně novověké Opavy, analýza jednotlivých hrobů navíc rozšíří poznatky o raně novověkém pohřbívání obecně (frekvence rakví, poloha končetin apod.).

Ačkoliv novověký hřbitov téměř bezesbýtku rozrušil starší nálezy situace, v sondách S1 a S6 se dochovály i relikty terénu předcházejícího založení hřbitova. V sondě S6 se jednalo o zbytek půdního horizontu vyvi-

Obr. 96. Opava, horní pivovarský dvůr. Stratigrafická sekvence na JV profilu sondy S7. V horní části profilu vrstvy související s výstavbou a provozem pivovaru, v jejich podloží novověký hřbitovní horizont a fluvialní sedimenty.

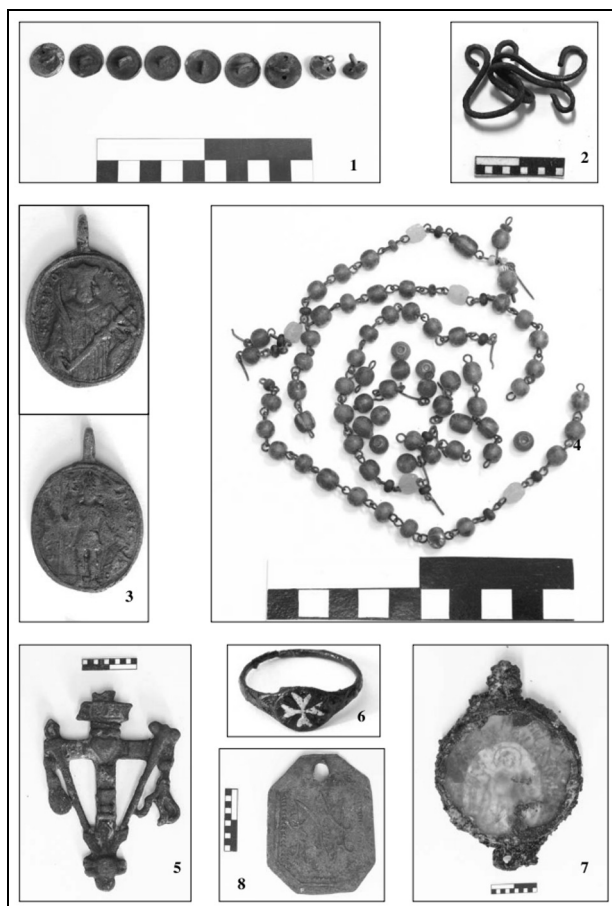
Abb. 96. Opava, der obere Bräuhoof. Schichtenfolge im SO Profil der Sondage S7. Im Oberteil des Schnittes befinden sich Schichten, die mit Existenz der Brauerei zusammenhängen, in deren Untergrund der neuzeitliche Friedhofshorizont und fluviale Sedimente.

nutého na sprašovém podloží a na něm uloženou kulturní vrstvu, kterou lze na základě keramických nálezů datovat do doby kultury lužických popelnicových polí, mimo to se sporadicky objevují v druhotném uložení i keramické nálezy z dalších období pravěku (eneolit ?) a pozdní doby římské.

Nejasný je charakter středověkých aktivit, které dokládají v podstatě jen redeponované nálezy. Mezi nimi výrazně převažuje keramická produkce pozdního středověku (14.–15. století), nelze ovšem jednoznačně vyloučit, zda se jedná např. o odpad vyvážený do prostoru před hradbou, nebo jde o terciárně deponované předměty v důsledku různých navážek a terénních vyrovnávek. V severní části hřbitova již nebylo podloží hřbitovního horizontu tvořeno kvartérním sprašovým pokryvem. Namísto toho zde byl sondách S7–S9 zachycen okraj inundačního území, zkoumané situace však vykazují stopy antropogenních aktivit až do posledních zkoumaných úrovní (cca 251,5 m n. m.), tedy do hloubky 6–7 m pod současným povrchem.

Zatímco poznatky o archeologických terénech souvisejících s využitím zkoumané plochy jako hřbitova lze považovat vcelku za uspokojivé, podstatně složitější je hodnocení situace mimo hřbitov. Zde je třeba zmínit, že sondy mimo hřbitov byly umístěny spíše nahodile a je-

jich počet, situace a rozměry se musely přizpůsobit provozu areálu. Přesto se podařilo prokázat, že pod úrovní navážek souvisejících s počátky a následným provozem pivovaru jsou dobře dochovány starší terény. Mladší část z nich velmi pravděpodobně souvisí s novověkými fortifikačními aktivitami (barokní zemní bastion a val (?) v jeho předpolí, příkop bastionové fortifikace), resp. zánikem těchto fortifikačních prvků v 19. století. Jednalo se zejména o násep tvořený přemístěnými sprašemi zachycený v sondě S2, který lze s potřebnou mírou obezřetnosti interpretovat jako zemní val. Pokud je tato interpretace správná, lze jej na základě nálezů z výše uložené vrstvy a sedimentů spojit s válečnými událostmi na Opavsku v 18. století, kdy byla v době rakousko-pruských válek naposled opravována a posilována městská fortifikace. Důležité je zjištění, že těleso bastionu, resp. jeho destrukce, zakonzervovalo i starší situace, zčásti narušené blíže nepoznaným zahloubeným útvarem, snad erozní rýhou či vodotečí. Byla identifikována v sondách S4 a S5, po jejích stranách je ale dochován intaktní povrch sprašového podloží a následné půdní antropogenní vrstvy. V určité části plochy vymezené hřbitovem a novověkým opevnovacím příkopem proto můžeme očekávat stopy středověkých (včetně předlokačního a lokačního horizontu města) a pravěkých sídlištních aktivit. Ty jsou spolehlivě

Obr. 97. Opava, horní pivovarský dvůr. Výběr devocionálií a součástí oděvu z výzkumu novověkého hřbitova.

Abb. 97. Opava, der obere Bräuhoof. Auswahl der Devotionalien und Bestandteile der Kleidung aus dem neuzeitlichen Friedhof.

doloženy nálezy z redeponovaných uloženin vyplňujících zmíněnou terénní depresi.

Závěr stratigrafické sekvence náležel již situacím, které lze spojit s výstavbou a provozem opavského pivovaru v 19. a 20. století. Kromě zcela recentních nálezových situací byly identifikovány i zděné konstrukce související se staršími stavebními etapami (zděný kanálek v sondě S8, kouřovod v sondě S9, vápenná jáma v sondě S2, relikt valounových dlažeb apod.).

Můžeme shrnout, že zjišťovací archeologický výzkum prokázal vysoký archeologický potenciál dotčeného území. Kromě archeologicky méně cenných situací z období následnému výstavbě pivovaru v 1. polovině 19. století se jedná o terén historického Nového hřbitova (pravděpodobně 2. polovina 16. století–1789), relikt prvků barokní bastionové fortifikace, starší středověké terény (vrstvy a objekty pod úrovní hřbitova a v jeho okolí, především redeponované), stopy pravěkého osídlení lokality (vrstvy a zahloubené objekty) a antropogenní činností ovlivněné sedimenty na okraji údolní nivy. Je jisté, že doposud získané poznatky budou doplněny či revidovány plošným výzkumem, zahájeným v létě roku 2009 samostatně Archaiou Olomouc, o. p. s.

Petr Kozák, Anna Pankowská,
Miroslava Plaštiaková, Michal Zezula

Literatura

Pankowská, A. 2009: Laboratorní antropologická zpráva z předstihového záchranného výzkumu Opavapivovar 73/08, Archeologické centrum Olomouc.

Resumé

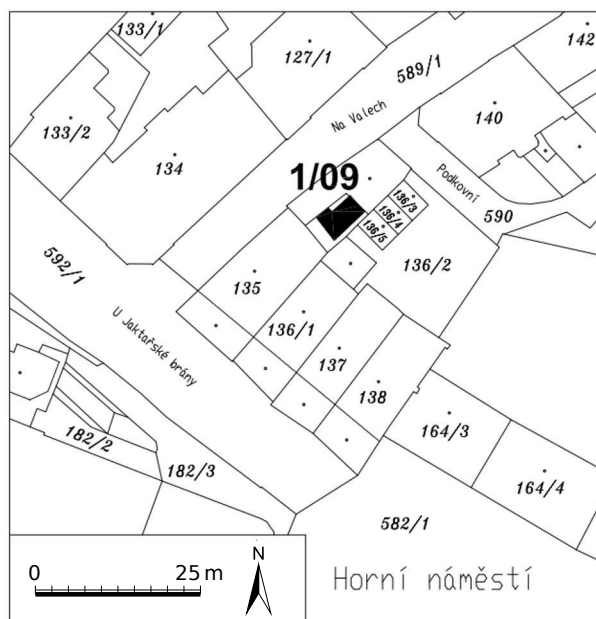
Opava (Kat. Opava–Stadt, Bez. Opava), Areal der Bürgerbräu (Oberhof), Parzelle Nr. 128/7, 128/8. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Friedhof. Feststellungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

U Jaktaršské brány 8, č. p. 156, p. č. 135. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí suterénních prostor domu č. p. 156 proběhl v lednu–únoru 2009 záchranný archeologický výzkum realizovaný archeologickým pracovištěm NPÚ Ostrava (akce č. 1/09). Zkoumaná plocha (obr. 98) se nachází v SZ části městského jádra, v místě původního dvorního traktu domu, jenž v minulosti vzhledem ke své nárožní pozici spoluvytvářel severní domovní frontu ulice U Jaktaršské brány (Jaktar Thor Gasse) a současně i jihovýchodní domovní frontu Židovské ulice (Juden-gasse, dnes ulice Na Valech).

Dům č. p. 156 (č. o. 8) představuje dvoupatrový, hloubkově dvoutraktový objekt, který byl v průběhu své existence několikrát přestavován, naposledy zásadně ve druhé polovině 30. let 20. století (Prix, nepublikovaný rukopis; srov. Šopák 2003, 130). V přední části parcely se dochovaly dvoutraktové, patrně pozdně středověké sklepy s dodatečnými valenými klenbami, v zadní části dispozice byla předběžně identifikována zděná komora, jež by mohla tvořit nejstarší středověkou zděnou část domu (Prix, ústní sdělení; srov. Merta, Peška 2010, 215–222). Původní dvorní trakt domu byl někdy v prů-

Obr. 98. Opava, U Jaktaršské brány 8, č. p. 156. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě.

Abb. 98. Opava, U Jaktaršské brány 8, Parz. N. 156. Grabungsfläche im Katasterplan.

běhu středověku–raného novověku zčásti zastavěn sekundární obytnou zástavbou (tzv. Hinterhaus uváděn již k roku 1656; Prix, ústní sdělení), patrnou v rámci indikační skici stabilního katastru z roku 1836 a na následujících mapových podkladech. Prostor vnitřního dvora vymezeného touto obytnou zástavbou byl v průběhu poválečných stavebních úprav integrován do stávajícího objektu. V souvislosti s aktuální rekonstrukcí navazujících suterénních prostor bylo zjištěno, že podstatná část někdejšího vnitřního dvora byla bez archeologického dohledu odtěžena pod úroveň povrchu geologického podloží. V omezené míře se však přesto v daném prostoru uchovalo intaktní historické nadloží. Tato skutečnost následně vedla k zahájení záchranného archeologického výzkumu.

Bázi dokumentovaného souvrství o mocnosti cca 1,6 m představoval hnědošedý půdní horizont, vyvinutý na sprašovém podloží. Svrchní, zkulturnělá část půdního typu obsahovala keramické nálezy KLPP. Následoval nevýrazný sídlištní horizont, datovatelný keramickými nálezy do průběhu první poloviny 13. století, jehož součástí byl zahloubený objekt, ve kterém bylo registrováno nároží dřevěné konstrukce (obr. 99). Funkční interpretace objektu není prozatím možná, z jednotlivých konstrukčních prvků však byla získána dendro-

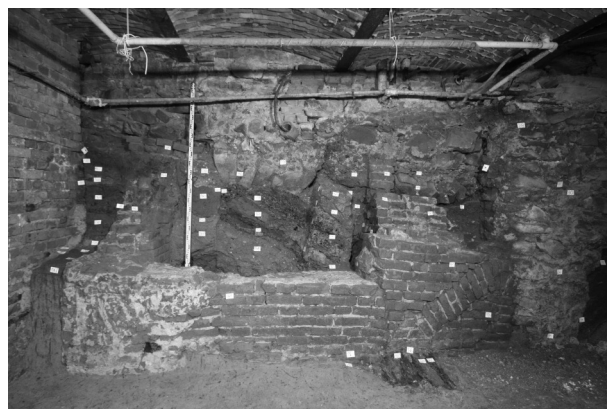
Obr. 99. Opava, U Jaktařské brány 8, č. p. 156. Zahloubený objekt s dřevěnou konstrukcí (první pol. 13. století). Foto František Kolář.

Abb. 99. Opava, U Jaktařské brány 8, Parz. N. 156. Grube mit Holzkonstruktion (1. Hälfte des 13. Jahrhunderts). Foto František Kolář.

Obr. 100. Opava, U Jaktařské brány 8, č. p. 156. Zahloubený objekt s pozůstatky prkenné podlahy, v centrální části patrné negativy po odstraněných deskách (patrně sklípek; 13.–14. století). Foto František Kolář.

Abb. 100. Opava, U Jaktařské brány 8, Parz. N. 156. Grube mit Resten des hölzernen Bodens, im mittleren Teil Negative der beseitigten Bretter sichtbar (wahrscheinlich Keller, 13.–14. Jahrhundert). Foto František Kolář.

Obr. 101. Opava, U Jaktařské brány 8, č. p. 156. Pozůstatek cihlového suterénu (ve stadiu částečného rozebrání) nadzemní dřevohliněné (?) stavby (patrně Bräuhaus; 14./15.–16. století). V interiéru zvrstvený zánikový zásyp (keramika 17. století), v levé části relikv historického nadloží. Foto František Kolář.

Abb. 101. Opava, U Jaktařské brány 8, Parz. N. 156. Der Rest des ziegelgemauerten Kellers des im Oberteil vielleicht Holzbaues in der Phase der partiellen Zerlegung (Keramik des 17. Jahrhunderts), links Teil des Restes des historischen Hangendes. Foto František Kolář.

data 1230/1231 a 1231/1232 (datování provedl Michal Rybníček z MLZU). Zvrstvenou zánikovou výplň objektu převrstvil sled uloženin dílem odpadního charakteru, dílem pak tvořených přemístěnou podloží spraší, odrážejících postupný nárůst terénu v dvorové partii městiště v průběhu 2. poloviny 13. až 14. století. Z blíže nespecifikovatelné úrovně byl do těchto vrstev zahlouben obdélný objekt disponující výdřevou stěn a prkennou podlahou; patrně se jednalo o maloprostorový sklípek (obr. 100).

Z běžného spektra nálezových situací příznačných pro dvorovou část městské parcely vybočil relativně dobře dochovaný pozůstatek zděného suterénu se skořepinovou konstrukcí stěn, stavěného z cihel a částečně uplatňujícího gotickou (polskou) vazbu. Suterén (o rozměrech

5 × ? m) byl zapuštěn do souvrství ze 13./14.–14. století, předpokládaná doba jeho výstavby spadá do intervalu 14./15.–16. století. Suterén byl vzhledem k nálezové situaci pravděpodobně plochostropý, v nadzemní partii zřejmě disponoval dřevohliněnou nebo hrázdnou nástavbou. Z hlediska funkce se mohlo jednat o stavbu výrobního charakteru, sloužící k vaření piva, tzv. Bräuhaus (příslušnost k objektu nadanému pivovárčnickým právem), částečně(?) nespalné konstrukce, v odstupu od obytné zástavby v přední části parcely. Objekt zanikl požárem někdy v průběhu 17. století (keramika a kachle z 16./17.–17. století; jeden exemplář kachle nese letopočet 1621), zániková výplň vykazuje charakter evidentní popožárové planýrky (obr. 101). Snížená úroveň koruny zdíva zaniklého objektu byla dodatečně narušena jámou na hašení vápna, související patrně s obnovou zástavby po požáru. Svrchní část stratigrafické sekvence uzavírá vrstva, která obsahuje keramický materiál rámcově datovatelný do 18.–19. století, následovaná suťovou planýrkou již zřejmě recentního původu.

František Kolář

Literatura

Merta, D., Peška, M. 2010: Stavby typu „kamenate“ v prostředí vrcholně středověkého Brna. In: *Dějiny staveb 2009*, Plzeň, 215–222.

Prix, D.: Opava, U Jaktářské brány 8/ Na Valech, č. p. 156, pův. č. p. 168–heslo objektu zpracované pro připravované vydání Uměleckých památek Moravy a Slezska, editor B. Samek, zpracováno v dubnu 2006.

Šopák, P. 2003: *Klasicistní architektura Opavy let 1780–1850*. Opava.

Resumé

Opava (Kat. Opava-Stadt, Bez. Opava), U Jaktářské brány Str., Parz. Nr. 135. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-PŘEDMĚSTÍ, OKR. OPAVA)

Zacpalova ulice, p. č. 3007. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsících březnu a dubnu byl prováděn výkop pro vodovodní potrubí a kanalizaci v ulici Zacpalova, která je kolmá na předměstskou ulici na Rybníčku. V některých místech obou liniových výkopů, byly zjištěny archeologické situace (č. akce NPÚ Ostrava 14/09).

V jihovýchodní části ulice se na severním profilu výřezovala 0,3 m široká zídka, obklopená směsí popelu a hlíny, ohořelých dřev a kamenů. Tuto lokální destrukci menší stavby zapříčiněnou požárem můžeme datovat pouze v širším rozmezí vrcholného středověku a počátku raného novověku.

Spodní část souvrství lze na základě keramických nálezu časově zařadit do rozmezí od 14. po 19. stol.

Pavel Malík

Resumé

Opava (Kat. Opava-Předměstí, Bez. Opava), Zacpalova Str. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OSTRAVA (K. Ú. MORAVSKÁ OSTRAVA, OKR. OSTRAVA)

Ulice Antonína Macka, č. p. 1711, p. č. 508/1. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsíci červnu byly prováděny stavební práce ve sklepních prostorách domu č. p. 1711 na ulici A. Macka (č. akce NPÚ Ostrava 60/09). V jedné ze suterénních místností byly při severozápadní zdi pod planýrkou suti tvořící podlahu objeveny do podloží zahloubený menší mísovitý objekt a kulová jamka. Jednalo se pravděpodobně o odpadní jámu, která obsahovala zvířecí kosti, mazanici, strusku a fragmenty keramiky rámcově datované do 14.–15. stol.

Pavel Malík

Resumé

Ostrava (Kat. Moravská Ostrava, Bez. Ostrava), Antonína Macka Str. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

OTASLAVICE (K. Ú. HORNÍ OTASLAVICE, OKR. PROSTĚJOV)

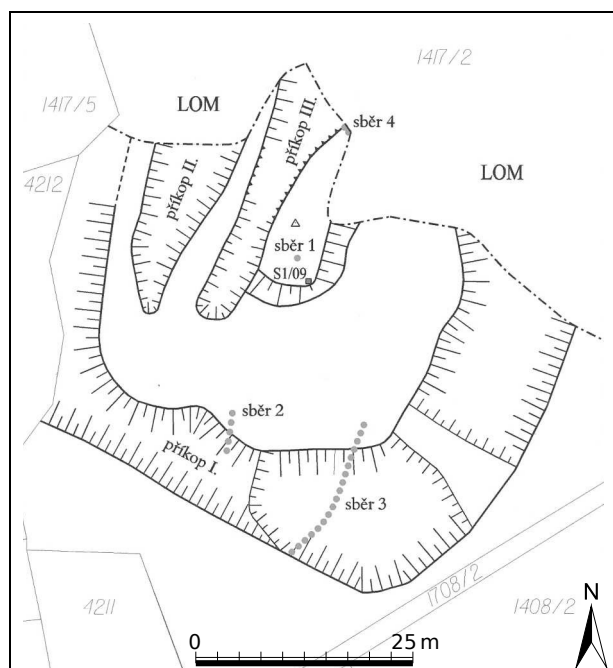
„Homole“, p. č. 1417/2. Středověk. Fortifikace. Zjišťovací výzkum.

Lokalizace: okolí bodu Y = 571870; X = 1106587.

Dne 12. 4. 2008 proběhla v lesním terénu v okolí trati "Homole" povrchová prospekce zaniklých komunikací trasy Brno–Olomouc za účasti P. Boliny, D. Cendelína a P. Šlázara. Přítomní provedli na zmiňované lokalitě vizuální rekognoskaci terénu, při níž bylo rozeznáno torzo opevnění tvořené okružním příkopem.

Na základě těchto zjištění byl dne 9. 4. 2009 proveden nedestruktivní (či málo destruktivní) archeologický průzkum lokality, spočívající v zaměření terénních relikvů stanicí GPS (Thales Pro Mark3 RTK) a vyhotovení plánu, ve fotografické a popisné dokumentaci, povrchových sběrů a mikrosondáži (Šlázar a kol. 2009).

Kopec Homole leží jihovýchodně od obce nad potokem Brodečkou. Místo se nachází v dominantní poloze s dobrým rozhledem zvláště k východu a jihovýchodu. Plocha opevnění je v současné době částečně porostlá listnatými stromy (lípy) a křovinami. Ze severní strany je svah kopce Homole odlámán kamenolomem „Nad Skalou“, otevřeným v roce 1936, kde byl nalezen bronzový depot únětické kultury. Pod ním leží větší, tzv. Obecní lom ve srázném severním svahu, otevřený na sklonku 19. století. Stejně tak i v blízkém okolí jsou stopy po drobném lámání kamene (Malý 2001, 40–pozn. 37; Moš 2004, 95). Z předválečného období jsou z trati Homole známy paleolitické nálezy. J. Malý (2001, 40) uvádí na vrcholu Homole existenci „základů zakřivené kamenné zdi bez malty“ o předpokládaném průměru 5 až 6 m. Při vnější straně „zdiva“ vykopal J. Štefek v roce 1956 torzo pozdněstředověké nádoby (uloženo

Obr. 102. Otaslavice. Půdorysný plán lokality s nálezovými polohami (sběr 1–5) a mikrosondou S1/09.

Abb. 102. Otaslavice. Fundstellen und Mikrosondagen im Gesamtplan.

v Muzeu Prostějovska v Prostějově, dále MPP), z vnitřní strany „zdíva“ byl zjištěn požárový horizont. Mezi zajímavé nálezy, ovšem bez jasnější interpretace (druhotná deponie?), patří soubor asi 75 pozdněstředověkých režných reliéfních fragmentů kachlů s velkou variabilitou motivů, především mužských a ženských postav (srov. Malý 2001, 41 a Prudká 1998), nalezených J. Liškou v roce 1898 „u lesíka na Homole“ (dnes uloženo v MPP). Podle J. Malého (2001, 40) zde fragmenty kachlů sbírali již před J. Liškou i studenti L. Kopa a F. Kaláb v blízkosti výše zmíněných kamenných základů.

Fortifikace původně patrně kruhového tvaru o předpokládaném průměru kolem 70 m se v současnosti skládá ze tří viditelných fortifikačních prvků, a to příkopů č. I–III (obr. 102). Relikty valů nebyly zaznamenány, byly patrně již zplanýrovány v minulosti. Vzhledem k tomu, že přibližně polovina z předpokládané podoby lokality je odtěžena kamenolomem, mohla mít původní fortifikace rozlohu kolem 0,243 ha. Základním opevňovacím prvkem je dnes mělce zahloubený okružní příkop č. I o šířce mezi 7–14 m, vymezující lokalitu o dochované ploše 1215 m² z jižní a částečně východní a západní strany (ze severní strany je zcela odtěžen lomem). Ze západní strany je příkop narušen přilehlým polem a na několika místech je příkop částečně zavezen navážkou. Další dva menší a pravděpodobně nedokončené příkopy č. II a III (příkop č. II je široký cca 7 m a příkop č. III cca 5 m) leží v severozápadní části lokality v blízkosti vrcholové partie. Příkop č. III je viditelně vysekán do skalního podloží. Nad ním se vypíná malá vrcholová partie (o ploše 92 m²) kopce Homole s triangulačním bodem 295. Pod vrcholkem se rozkládá plató, vymezené průběhem příkopu č. I.

Povrchové sběry byly provedeny celkem na pěti místech, a to v prostoru vyšlapaných pěšin (obr. 102; sběry 2, 3), v okolí kořenových systémů stromových porostů v plató (obr. 102; sběr 5) a v suťovém kuželu pod vrcholovou partií na severní straně lokality (obr. 102; sběr 4). Z povrchových sběrů byly získány zejména fragmenty středověké keramiky (hlavně pozdněstředověké, 14.–15. století), koncentrované převážně v suťovém kuželu na severní straně pod vrcholovou partií. Sběrem (obr. 102, sběr 2) byl získán i ojedinělý zlomek tuhé keramiky, pravděpodobně ze 13. století (i. č. 06/09–103/2). Nalezené fragmenty mazanic pravěkého či středověkého stáří indikují existenci dřevohliněných staveb na lokalitě.

Mikrosonda S1/09 o velikost 0,6 × 0,6 m byla umístěna v jižní části vrcholové partie lokality (obr. 102). Vrstva travního drnu a podorníčí (k. 100) o mocnosti 0,15 m byla tvořena středně až tmavě hnědou jílovitou hlínou s nahodilým výskytem drobků a fragmentů mazanic. Z této vrstvy byl vyzvednut fragment keramické výduti, datovatelný do období 14.–15. století (i. č. 06/09–100/1). Pod vrstvou 100 ležela 0,45 m mocná homogenní hnědá jílovitá hlína (k. 101) s nahodilou příměsí kamínků, drobků a malých fragmentů mazanic. Vrstva obsahovala celkem četné nálezy keramických zlomků datovaných výhradně do období pravěku. Provedený nedestruktivní výzkum lokality zdokumentoval, zaměřil a vzorkováním chronologicky zařadil dosud neznámou fortifikaci malého plošného rozsahu o předpokládaném průměru kolem 70 m. I přes archeologické aktivity (zejména náhodné amatérské nálezy) v trati Homole v minulých obdobích – paleolit, únětický bronzový depot, sběry zlomků středověkých kachlů – bylo opevnění díky částečnému odtěžení lomem na severní části a absenci viditelných nadzemních opevňovacích prvků v podobě valů nerozpoznáno.

Lokalita byla osídlena ve dvou etapách – v pravěku a středověku. Vybudování fortifikace na vrcholku kopce Homole tak zřejmě spadá již do doby kultury lužických popelnicových polí, kdy byl vybudován okružní příkop č. I. Stáří nedokončených příkopů II a III je prozatím nejasné. Může souviset s druhou, středověkou etapou osídlení, jejíž počátky snad sahají do vrcholného středověku (13. století). Středověké osídlení lokality pravděpodobně využilo dosud existující opevnění lokality tvořené minimálně příkopem č. I. Hlavní rozkvět středověkého osídlení lokality spadá do období pozdního středověku, 14. a zejména 15. století. Variabilita a množství v minulosti nalezených pozdněstředověkých kachlů spíše vylučuje jejich přímou funkční souvislost s prostorově omezenou plochou fortifikace. Stavební konstrukce byly i v tomto období zřejmě dřevohliněné, otázkou interpretace je starší údajný nález nasucho kladené kamenné podezdívky. Díky své dominantní poloze, převyšující 300 m vzdálenou ostrožnu hradu, a dobrým rozhledem zvláště k východu a jihovýchodu fortifikace patrně sloužila jako strážní stanoviště či předsunuté opevnění otaslavických hradů. Funkčně mohlo opevnění sloužit i jako mýtnice, a to vzhledem k blízkosti systému zaniklých cest, probíhající podél východní strany Homole, který je reprezentovaný zejména mohutným úvozem s kameny zpevněnými stěnami východně od kostela sv. Michaela archanděla.

S tím plně koresponduje nález jednoho z nejrozsáhlejších systémů zaniklých úvozových cest v ČR (o šířce kolem 400 m) s více než padesáti relikty úvozů nacházejících se v lesním terénu cca 1 km jihozápadně od lokality. Jedná se o hlavní zemskou komunikaci z Olomouce na Brno, probíhající přes Mostkovice (taktéž s početným systémem úvozů) přímým směrem po úbočích východních svahů a podhůří Dražanské vrchoviny směrem na Pustiměř a dále na Brno. Později, snad v období časného novověku, byl průběh komunikace asi stažen na městečko Brodek u Prostějova, kam páni z Boskovic přenesli v 16. století sídlo panství. To se pravděpodobně vztahovalo i k mýtu s mýtnicí (mýtní dům), které je pro Brodek u Prostějova doloženo od roku 1517 a přinášelo velké zisky až do zestátnění všech soukromých mýt Josefem II. a zřízením erární silnice z Brna do Olomouce (Malý 2001, 87–90).

Pavel Šlězár

Literatura

Malý, J. 2001: *Otaslavice. Historie obce a života obyvatel.* Otaslavice.

Moš, P. 2004: Bronzové depoty na Prostějovsku I. Otaslavice–Homole. *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově* 1–2/2004, 95–100.

Prudká, A. 1998: Středověký hazard. *Štafeta* 29, 50–54.

Šlězár, P. a kol. 2009: Otaslavice–„Homole“. Závěrečná zpráva o nedestruktivním průzkumu fortifikace. Rkp. nálezo- vých zpráv, č. D-784. Uloženo: Fond nálezo- vých zpráv, knihovna NPÚ ÚOP v Olomouci.

Resumé

Otaslavice (Kat. Horní Otaslavice, Bez. Prostějov), „Homole“. Mittelalter. Fortifikation. Vorläufige Forschung.

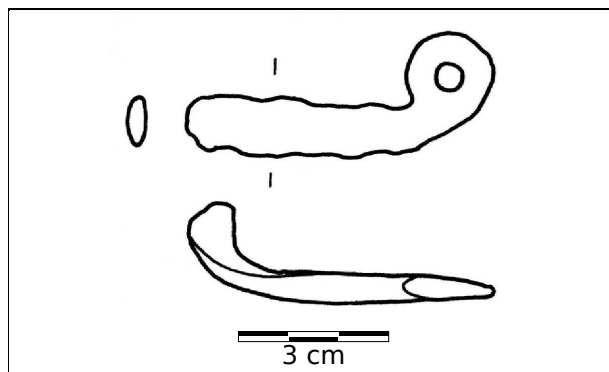
PLUMLOV (OKR. PROSTĚJOV)

Zámecká ulice. Vrcholný středověk, novověk. Fortifikace hradu. Záchranný výzkum.

Na přelomu srpna a září roku 2009 probíhal archeologický dohled související s II. etapou výstavby hloubkové kanalizace ve městě Plumlově.

Lokalitu samotnou (ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-11, širší okolí bodu 119:337) můžeme charakterizovat jako součást výrazného skalního suku vystupujícího nad původně inundační pásmo řeky Hloučely, dnes vodní nádrž nesoucí označení jako Podhradský rybník. Nadmořská výška hradního návrší je 330 metrů, námi zachycený příkop pak leží na vrstevnici 314 metrů. Trasa liniového výkopu vedla cca středem stávající místní komunikace v ulici Zámecká, jež směřuje od centra k zámeckému areálu, a tudíž i k bývalému hradnímu návrší středověkého hradu Plumlova (např. Prudká 1995). Ta, podle očekávání, proťala vnější hradní příkop, který však vyplňovaly pouze „stavební sutě“ odpovídající planýrkám v nadloží. Jeho identifikaci umožnilo pouze zahloubení do zvětralín kulmských břidlic, v nichž se zřetelně rýsoval jeho profil, který byl kresebně zdokumentován.

Pavel Fojtík

Obr. 103. Pomezí. Zlomek ostruhy.

Abb. 103. Pomezí. Spornfragment.

Literatura

Prudká, A. 1995: Archeologický výzkum hradu Plumlova. *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově* 1/95, 1–15.

Resumé

Plumlov (Bez. Prostějov), Zámecká Str. Spätmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

POMEZÍ (OKR. SVITAVY)

„Baldský les“. Vrcholný středověk. Ojedinelý nález. Detektorová prospekce.

Při hledání recentních předmětů s využitím detektoru kovů (XP-Gmaxx) nalezl v srpnu 2009 jeden z autorů část železné ostruhy, a to v úvozové lesní cestě. Na ZM 1:10 000, list 24-11-05, udávajících místo nálezů koordináty Z:J (293,13:294,96) po převedení z GPS. Předmět ležel v hloubce 16 cm, 3 cm ve sterilním podloží pod lesní humusovou vrstvou. Žádné podobné nálezy se v okolí při podrobnějším průzkumu zjistit nepodařilo. Vzhledem k podezření, že se jedná o archeologicky relevantní předmět, byl záhy kontaktován archeolog.

Dochované rameno ostruhy se vyznačuje vývojově pokročilejším kruhovým uchycením (obr. 103). Vzhledem k fragmentárnímu dochování předmětu je možná pouze rámcová datace do 14.–15. stol. Výrazné prohnutí v místě odlomení svědčí o nenáhodnosti tohoto jevu (záměrné odlomení?), proto předmět nelze s jistotou interpretovat jako náhodnou ztrátu v prostoru komunikace, i když poloha v úvozové cestě by takovému předpokladu vyhovovala. Zlomek ostruhy představuje ojedinelý nález z archeologicky prakticky neznámého Poličska na českomoravském pomezí.

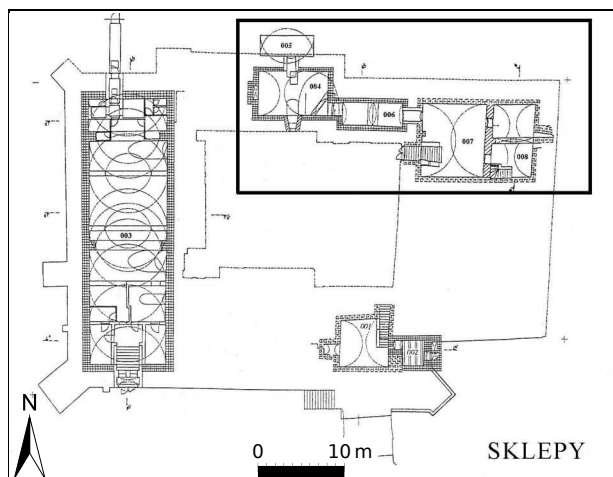
Pavel Halouska, David Vích

Resumé

Pomezí (okr. Svitavy). „Baldský les“ (Wald). Hochmittelalter. Spornfragment. Einzelfund.

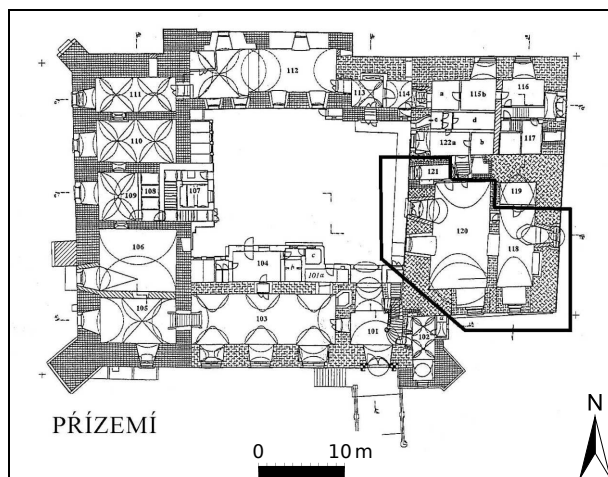
PROSTĚJOV (OKR. PROSTĚJOV)

Pernštýnské náměstí 176, č. p. 242. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

Obr. 104. Prostějov, Pernštýnské náměstí. Přízemí zámku. Vyznačení plochy výzkumu a sond S1–S3.

Abb. 104. Prostějov, Pernštýnské Platz. Schloss, Erdgeschoss. Grabungsfläche und Suchschnitte S1–S3.

Obr. 105. Prostějov, Pernštýnské náměstí. Sklepy zámku. Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 105. Prostějov, Pernštýnské Platz. Schloss. Kartierung der Grabungsfläche.

Lokalizace: Na výřezu ze státní odvozené mapy 1:10 000 je lokalita vyznačena na listu 24-24-07, Z od s. č. 319 mm; J od s. č. 59 mm.

Ve druhé polovině roku 2009 probíhaly v zámku v Prostějově zemní práce související s plánovanou přestavbou východního křídla na multifunkční výstavní prostory (obr. 104). V první fázi byly sledovány zemní práce v místnostech č. 0118 a 0120. Při snižování podlah do hloubky 0,5 m se narazilo na základy kamenných a cihlových zdí. Pravděpodobně se jedná o základy zděných konstrukcí, které zřejmě souvisí s přestavbami po třicetileté válce.

Dále byly ve sklepních prostorách v severní části (místnosti 004–008) po obvodu hloubeny rýhy a ve dvou sklepních místnostech byla odstraněna podlaha do hloubky 0,4 m (obr. 105). V místnosti č. 007 byla v severozápadním rohu objevena vápenná jáma, která byla druhotně využita pro výhoz odpadu, obecně datovaného do raného novověku. Ve výplni jámy bylo nalezeno množství kachlů z novověkých kamen, keramické zlomky nádob a několik železných předmětů. Mezi nálezy vyniká kachle s reliéfem habsburského orla (obr. 106). Zajímavá situace byla odkryta v místnosti č. 4. Při hloubení rýh se v hloubce 0,35 m podařilo zachytit úroveň starší (původní) podlahy z říčních valounů. Stavebně historický průzkum provedený v roce 2002 ukázal, že se jedná o část z období Jana z Pernštejna (1522–1531) (Borský, Černoušková 2002, 128).

Byly zdokumentovány také tři zjišťovací sondy (první v místnosti 0120, druhá ve východní části zámeckého nádvoří, třetí při východním průčelí; viz tab. 104). První sonda byla umístěna uvnitř zámku a ověřila mocnost obvodového zdiva. Druhou sondou se podařilo odkryt v hloubce 0,38 m od současného terénu severojižně orientované kamenné základové zdivo přizdžené na základovou spáru obvodové zdi zámku. Snad se mohlo jednat o pozůstatky opěrného pilíře nebo základ arkádového ochozu.

Obr. 106. Prostějov, Pernštýnské náměstí. Zámek. Kachle s vyobrazením habsburského orla.

Abb. 106. Prostějov, Pernštýnské Platz. Schloss. Die Kachel mit der Abbildung des Habsburgadlers.

V třetí sondě byl dokumentován jednolitý zásyp příkopu do hloubky 2 m od současného terénu.

Při následných pracích, napojování zámku na optický kabel, byl u jeho východní zdi objeven kamenný základ zdi, s největší pravděpodobností městské hradby.

Blanka Veselá

Literatura

Borský, P., Černoušková, D. 2002: Pernštejnský zámek v Prostějově (poznámka ke stavebnímu vývoji). *Průzkumy památek* IX–1/2002, 126–135.

Obr. 107. Prostějov, Vodní ulice. Pohled na zkoumanou plochu od východu. *Fig. 107: Prostějov, Vodní Straße. Grabungsfläche von Osten.*

Obr. 108. Prostějov, Vodní ulice. Studna. *Fig. 108: Prostějov, Vodní ulice. Der Brunnen.*

Resumé

Prostějov (Bez. Prostějov), Pernštýnské Platz 176. Schloss. Neuzeit. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (OKR. PROSTĚJOV)

Vodní ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Koncem měsíce října byla provedena skrývka na ploše určené ke stavbě Domu zdraví na Vodní ulici v Prostějově. Stavbou dotčené místo se nachází za hranicemi středověkého jádra města, a jak již sám název napovídá, v blízkosti vodoteče, dnes pod komunikací tekoucí mlýnské strouhy (obr. 107). Tyto dvě skutečnosti určovaly charakter někdejšího osídlení. Vedle pozůstatků časně novověké zástavby byly prozkoumány a zdokumentovány zbytky středověkého žlabu (pozůstatek dřevěné stavby nebo hrazení), jímka z konce 16., eventuálně počátku 17. století a blíže nedatovaná kamenná studna (obr. 108). Poměrně velká kolekce keramiky byla získána z jímky (objekt 501), datované do 16. století.

Miroslav Šmíd

Resumé

Prostějov (Bez. Prostějov), Vodní Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (OKR. PROSTĚJOV)

„Za Určickou ulicí“. Středověk. Ojedinělý nález. Povrchový průzkum, detektorová prospekce.

Na podzim roku 2009 byl realizován povrchový průzkum v blízkém okolí plánované trasy hloubkové kanalizace „Prostějov, Okružní ulice“. Ten byl doplněn o prospekci detektorem kovu (White's Classic ID model Blue Max 950 s časovým rozsahem cca 2 hod.). Jediným takto získaným archeologicky významným nálezem je drobná stříbrná mince středověkého stáří. Místo nálezu (ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-12, bod o souřadnicích 333 mm od Z a 259 mm od J s. č.) je lokalizováno do rovinatých terénů Romžské nivy s nadmořskou výškou cca 227 metrů. V těsném sousedství je registrována celá řada archeologických nálezů, jakými jsou kupříkladu kostrové hroby Slovanů střední a mladší doby hradištní (např. Fojtík 2008, 74–75 s lit.) nebo kostrový hrob pozdně eneolitické kultury s keramikou šňůrovou (např. Šmíd 2009).

Popis mince: Čechy, Václav II. (1300–1305), parvus (1/12) pražského groše, Ag, hmotnost 0,530 g. Průměr 13,3 mm. Muzeum Prostějovska v Prostějově, inv. č. 244241.

Pavel Fojtík

Literatura

Fojtík, P. 2008: Slovanské osídlení Prostějovska ve světle hrobů a pohřebišť. *Archeologické památky střední Moravy* 16. Olomouc.

Šmíd, M. 2009: Prostějov (okr. Prostějov), Určická a Okružní ulice. *Přehled výzkumů* 50, 275.

Resumé

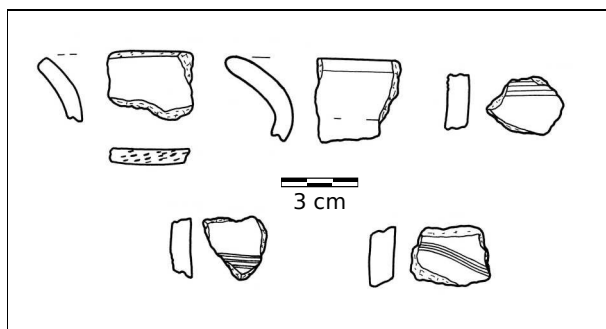
Prostějov (Bez. Prostějov), „Za Určickou ulicí“. Hochmittelalter. Einzelfund, Münze. Geländebegehung.

PŘEMYSLOVICE (OKR. PROSTĚJOV)

Intravilán. Raný středověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalizace: Na ZM 1:10 000, listu 24-21-25, vymezují plochu lokality koordináty Z:J (228:337), (228:343), (241:342), (241:339), (234:339). Lokalita se nachází při severní okraji intravilánu a zaujímá místo na svahu nad bezejmenným pravobřežním přítokem Přemyslovského potoka.

Dne 8. 4. 2001 byla povrchovým sběrem získána kolekce raně středověké keramiky, indikující neznámé sídliště v k. ú. Přemyslovice. K jejímu objevu došlo v souvislosti s průzkumem okolí lokality Přemyslovice 1, kde bylo zjištěno sídliště ze 13. stol. s nečetnými nálezy z pravěku a pokročilého vrcholného středověku (podrobněji Vích 2000). Také na nově zjištěné lokalitě, vedené jako

Obr. 109. Přemyslovice. Raně středověká keramika.

Abb. 109. Přemyslovice. Frümittelalterliche Keramik.

Přemyslovice 3, se vedle raně středověké keramiky vyskytují pravěké zlomky i střepy datovatelné do 13. stol.

V souboru čítajícím cca tři desítky zlomků klasifikovatelných jako raně středověké (vedle hojného výskytu keramiky ze 13. stol.) se vyskytlo i několik charakteristických zlomků (obr. 109). Častěji se vyskytl zlomek opatřený vodorovnými linkami provedenými hřebenem, ojediněle hřebenem provedená vlnice a jednoduchý ven vyhnutý okraj. Zvláštní pozornost zasluhuje okraj se zdobenou okrajovou ploškou. V keramické hmotě se běžně vyskytuje slída jako ostřívo.

Tyto nečetné typické zlomky dovolují nálezy zařadit do střední doby hradištní, nejpozději do staršího úseku mladší doby hradištní.

David Vích

Literatura

Vích, D. 2000: Nové archeologické nálezy na Konicu. *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově* 1–2/2000, 20–39.

Resumé

Přemyslovice (okr. Prostějov), Intravilán. Frühmittelalter. Siedlung, Lese funde.

PŘÍBOR (OKR. NOVÝ JIČÍN)

Ulice Politických vězňů, č. p. 2, p. č. 87. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

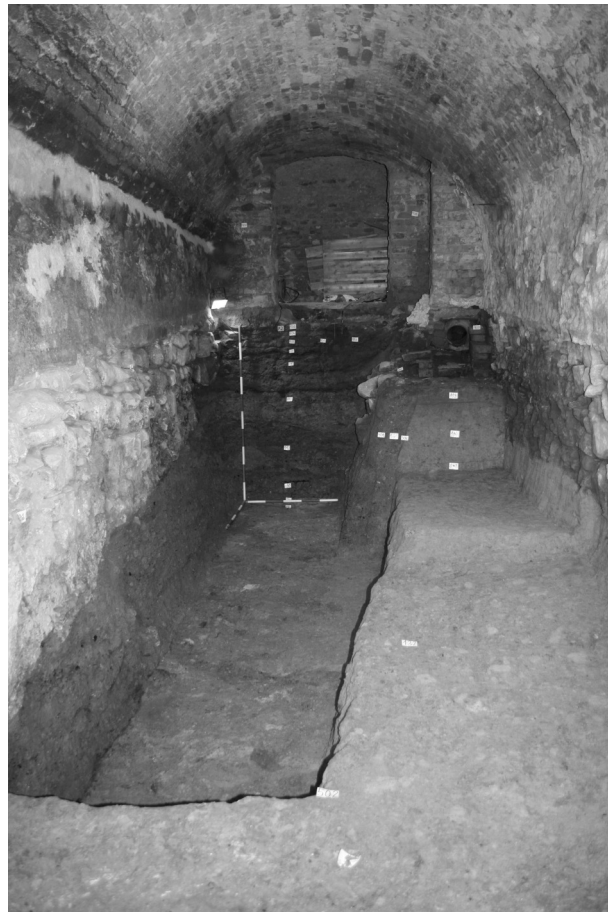
V červenci roku 2009 byl v centru Příbora realizován záchranný archeologický výzkum (č. akce NPÚ–ÚOP Ostrava 66/09) vyvolaný celkovou radikální rekonstrukcí a přestavbou městského domu. Zkoumaná lokalita se nachází v prostoru historického jádra města, dnes v městské památkové rezervaci, při komunikaci vycházející východním směrem z náměstí Sigmunda Freuda ke kostelu Narození Panny Marie. Stávající zástavbu představuje barokní městská dvoutraktová architektura s úpravami koncem 18. století a s historizující fasádou, zapsaná v seznamu památek pod číslem 22815/8–2301. Sousední dům č. 3 je renesanční stavbou na gotických základech s dochovaným gotickým portálem.

Stavební práce započaly bez oznámení oprávněné instituce, a proto došlo k narušení většiny nálezových situací, včetně zbourání původních zděných konstrukcí ve středním a zadním úseku parcely ještě před příchodem ar-

Obr. 110. Příbor. Zhloubený objekt v prostoru dvora (14. století). Foto Marek Kiecoň.

Abb. 110. Příbor. Die Grube im Raum des Hofes (14. Jahrhundert). Foto Marek Kiecoň.

Obr. 111. Příbor. Zhloubená část dřevohliněné stavby v průchodu na dvůr (14. století). Foto Marek Kiecoň.

Abb. 111. Příbor. Der Eingetiefte Teil des holzlehmigen Hauses im Durchgang zum Hof, 14. Jahrhundert). Foto Marek Kiecoň.

cheologa. Po odstranění stavební suti v prostorách průchodu do dvora a na vlastním dvoře tak byly registrovány pouze báze souvrství, snížená úroveň sprašového podloží a pozůstatky dvou zhloubených objektů. Při snižování úrovně povrchu průchodu byla dokumentována zhloubená část pravoúhlé stavby dřevohliněné konstrukce v podobě jihovýchodního koutu s přilehlými, v neúplnosti odhalenými stěnami a dusanou hliněnou podlahou. Zásyp tvořila hlína s větším množstvím přepálené omázkavy a stopy přímého styku s ohněm vykazovaly i propálené dno a jižní stěna. Nalezený keramický materiál datuje zánik objektu do 2. poloviny 13.–13/14. století. Ve východní části dvora byl po začistění báze souvrství při zdi sousedního domu dokumentován druhý zhloubený objekt nepravidelného čtvercového tvaru, vyplněný uloženinou hnojištního charakteru s větším množstvím kožených polotovarů a zbytků po výrobě, převážně obuvi. Datování na základě četných keramických zlomků odpovídá průběhu 14. století. Nálezové situace novějšího data na lokalitě zastupují základy demolované části zástavby a cihlový kanálek, které lze vřadit nejdříve do 19. století. Ve spojitosti s prováděnou rekonstrukcí domu a s vlastním archeologickým výzkumem proběhl i doplňující stavebně historický průzkum.

Marek Kiecoň, Michal Zezula

Resumé

Příbor (Bez. Nový Jičín), Str. Politických vězňů 2, Parz. Nr. 87. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

PŘÍKAZY (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán. Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během opravy vozovky na parcele č. 1046/2 v obci Příkazy byly v listopadu 2009 pracovníky Archeologického centra Olomouc prozkoumány dva zhloubené archeologické objekty.

Ulice, ve které výzkum proběhl, se nachází na severozápadním konci obce a směřuje od hasičské zbrojnice směrem k potoku Cholinka. Objekty se nacházely před domem č. p. 113, v nadmořské výšce 227 metrů. Poloha zjištěných objektů je na mapě ZM ČR 1:10 000, kladový list 24-22-08, identifikována těmito koordináty (měřeno v mm od Z s. č.:J s. č.): 044:078. Menší jáma obsahovala početný keramický materiál z období mladší doby hradištní. V zásypu jámy se dále nacházelo množství uhlíků a mazanic, zlomky zvířecích kostí a jeden zlomek železa.

Vendula Vránová

Resumé

Příkazy (Olomouc dist.), Residential area. The Late Hillfort Period. Settlement. Salvage excavation. During salvage excavation in Příkazy one pit from the Late Hillfort Period was excavated.

RADUŇ (OKR. OPAVA)

„Obora“. Středověk. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Na severovýchodním svahu kopce Raduňky v nadmořské výšce kolem 330 m byla pomocí detektorů kovů objevena středověká sekera, kterou nálezce daroval do Vlastivědného muzea v Olomouci. Jedná se o železný artefakt se širším ostřím, mírně protáhlou bradou a delším plochým, k vrcholu plynule zužujícím se násadním otvorem (obr. 112). Rozměry: max. délka – 273 mm, výška ostří – 138 mm, délka násadního otvoru – 127 mm. Nález můžeme přiřadit podle typologie M. Głoska k jeho typu X (1996, 43–46), který se nejčastěji objevuje ve 14. a 15. století. S tímto datováním se ztotožnil ve své studii o nálezech středověkých seker ze slezských hradů i P. Kouřil, který také konstatoval, že se tento typ artefaktu objevuje na slezských fortifikacích vůbec nejhojněji (2002, 22, např. obr. 4/6 nebo 5/1).

Lukáš Hlubek

Literatura

Głosek, M. 1996: *Późnośredniowieczna broń obuchowa w zbiorach polskich*. Warszawa–Łódź.

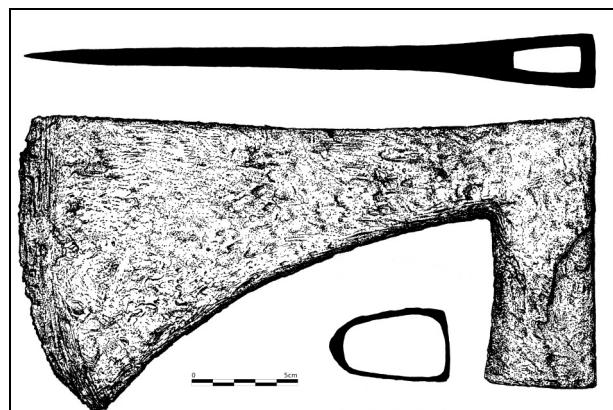
Kouřil, P. 2002: Středověké železné sekery ze slezských hradů a nové nálezy z hradu Quinburgu (k. ú. Heřmanovice). *Sborník bruntálského muzea*, 17–30.

Resumé

Raduň (Bez. Opava), "Obora". Im Hang des Hügels Raduňka wurde mit Hilfe des Metalldetektors eine mittelalterliche Axt gefunden, die meistens im 14. und 15. Jahrhundert tritt auf.

RAJHRADICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„U Sýpky“. Raný středověk. Sídliště, opevnění. Záchranný výzkum.

Obr. 112. Raduň. Sekera.

Abb. 112. Raduň. Axt.

Obr. 113. Rajhradice. Pohled na zkoumanou plochu od západu, foto I. Čižmář.

Abb. 113. Rajhradice. Grabungsfläche von Westen. Foto I. Čižmář.

Lokalita na severovýchodním okraji intravilánu obce byla narušena výstavbou inženýrských sítí pro připravovanou novou obytnou zástavbu. Část plochy skryté pro výstavbu kanalizace bylo možné zkoumat plošně, část formou dokumentovaných řezů v jednotlivých výkopech pro sítě (obr. 113). Vedle jednotlivých pravěkých (viz části Neolit a Doba bronzová) a novověkých objektů byly zkoumány především situace raně středověkého stáří. Jižní část lokality je překryta kulturní vrstvou a byla zkoumána několika ručně snižovanými sondami. Opakovaně byl přitom zachycen výrazný objekt 505 o hloubce cca 2 m od povrchu před skřivkou a šířce 2 m na úrovni podloží, který je nejspíše možné interpretovat jako příkop. Výkop prokazatelně prošel starší vrstvou s raně středověkými nálezy a porušil menší pyrotechnologické zařízení vyplněné prakticky kompletně železářskou struskou. Vzhledem k jeho průběhu kolmo na skrytou trasu komunikace ve směru západ–východ byl zachycen jen velmi krátký úsek, a další průběh příkopu je tak nejasný. V řezech bylo dále dokumentováno několik zahloubených objektů s nepočetným materiálem, datovatelným nejspíše do středohradištního období – ve dvou případech jde o zásobní jámy lahovitěho profilu, v jednom o zahloubenou chatu s otopným zařízením s kamennou konstrukcí. Lokalita je situována přibližně pouze 500 m jihovýchodně od menší z obou nekropolí zkoumaných v 50. letech minulého století v poloze „Stráně“ (k. ú. Rajhradice; Staňa 2006) a je pravděpodobné, že s ní může přímo souviset.

David Parma

Literatura

Staňa, Č. 2006: *Velkomoravská pohřebiště v Rajhradě a Rajhradcích*. Katalog. Brno.

Resumé

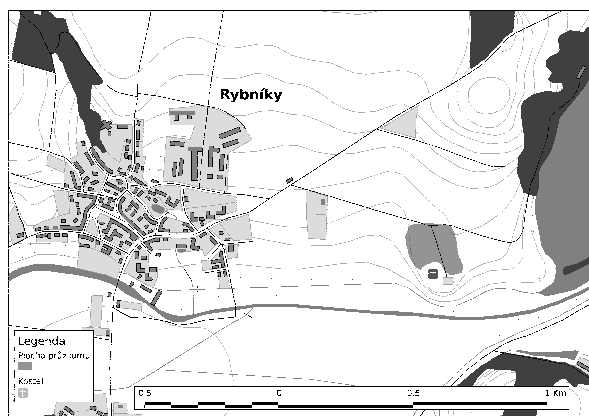
Rajhradice (Bez. Brno-venkov), "U Sýpky". Bei der Rettungsgrabung wurde eine Frühmittelalterliche Siedlung mit Befestigung erforscht.

RYBNÍKY (OKR. ZNOJMO)

„Tupanov“. Středověk, novověk. Hromadný hrob, kostel, zaniklá vesnice. Záchraný výzkum.

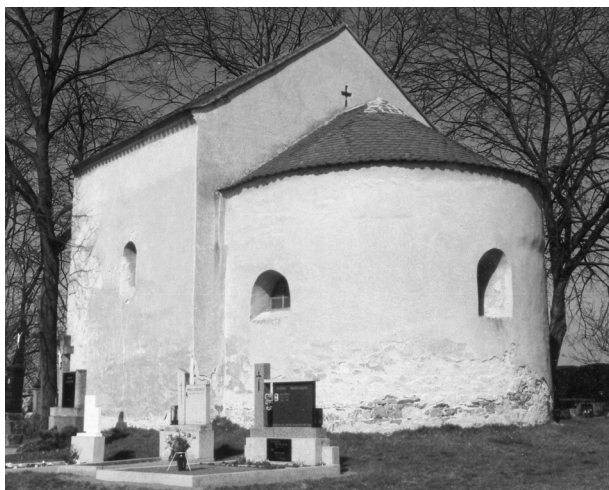
Lokalizace: Na široké ploché ostrožně na levobřeží řeky Rokytne v nadmořské výšce 255 m, 1,3 km JVV od kostela v obci Rybníky u Moravského Krumlova (obr. 114). Je identifikována na mapě ZM Moravský Krumlov, 1:5 000, těmito koordináty: 420 mm od Z s. č. a 161 mm od J s. č., 423 mm od Z s. č. a 162 mm od J s. č. (kostel – Y=622890; X=1177180).

Kaple sv. Markéty se nachází takřka na opyši ostrohu. Jde o torzo orientované pozdně románské stavby snad až z poloviny 13. století, která původně sestávala z obdélné lodi, obdélného odsazeného presbytáře s věžovou nástavbou a podkovovité apsidy (obr. 115, 116). Zchátralý kostel byl r. 1895 částečnou demolicí omezen na presbytář a apsidu, která obsahuje nástěnné malby z 1. poloviny 16. století (Kaigl, Chaloupek 1998; Samek 1999, 600, 601). Šlo původně o farní kostel vsi Tupanov, která se poprvé uvádí až r. 1358 v rámci panství Moravský Krumlov. Jeho tehdejší majitel Čeněk z Lipé umožnil mimo jiné lov ryb ve svém rybníku pod vsí, který existuje dodnes jako Týnský cca 400 m severovýchodním směrem (CDM XI,

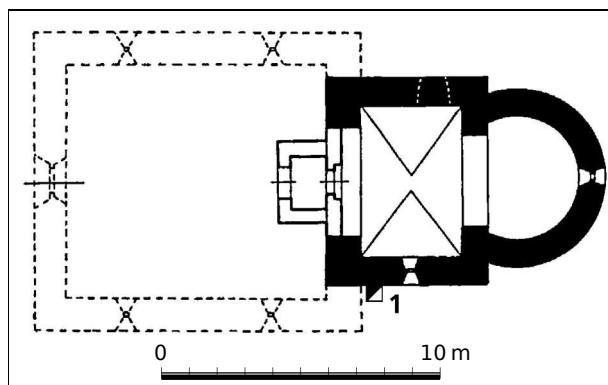
Obr. 114. Rybníky. Poloha zaniklé vsi Tupanov a kaple sv. Markéty.

Abb. 114. Rybníky. Lage der Wüstung Tupanov und der St. Margaretha Kapelle.

Obr. 115. Rybníky. ZSO Tupanov. Kaple sv. Markéty, dnešní stav.

Abb. 115. Rybníky. St. Margaretha Kapelle, heutiger Zustand.

Obr. 116. Rybníky. ZSO Tupanov. Plánek kaple sv. Markéty. 1 – místo nálezu lidských kostí s keramikou. Upraveno podle Samek 1999.

Abb. 116. Rybníky. Wüstung Tupanov. Plan der St. Margaretha Kapelle. 1 – Stelle des Skelettbefundes. Nach Samek 1999, modifiziert.

Nachträge, s. 549, č. 2). R. 1437 se po Tupanově píše jistá Kateřina, manželka v zemských deskách hojně uváděného Hanuše z Vlasatic. Bohužel se zpráva Tupanova netýká a není jasné, jaký byl rozsah vlastnictví této příslušnice nižší šlechty (ZDB X, s. 366, č. 114). Ve 2. polovině 15. století náležela ves spolu s blízkými Rybníky vladkům z Bezděkova, z nichž Matěj Vacek byl v letech 1493–1500 hofrychtěrem pánů z Lipé, majitelů Moravského Krumlova. Byla obydlena patrně ještě r. 1498, pustou se jmenuje r. 1625 (Hodeček 2009, 82; Nekuda 1961, 149).

Při výkopu drenážní rýhy o délce takřka 6 m při šíři 75 cm a hloubce 60 cm při jižní zdi kaple odkryli r. 2009 dělníci pozůstatky lidských kostí (obr. 118). Pokračovali jsme sondou v linii výkopu. Kosterní pozůstatky byly rozmístěny po celé délce výkopu v neuspořádané poloze a jejich stav byl značně poškozený. Přesto jsme zachytili jejich polohu, a to severojižním směrem, hlavou k patě zdi kaple. Kosti byly promísleny střepy z nádob, které se podařilo částečně zrekonstruovat (obr. 119, 120). Při povrchu překrývala kostry vrstva kamenů, která kopírovala jejich uložení a plnila tak funkci kamenného krovu. Pozůstatky lidských těl zde nebyly primárně pohřbeny, čemuž nasvědčuje jejich nepřesné anatomické uložení a silná vrstva kostního prachu vespod (Hrbáčková 2009). Důvod výskytu keramiky je však nejasný. Jde nepochybně o druhotnou skládku, zřejmě o sekundární odpad z domácnosti. Pomocí keramického materiálu můžeme nález hromadného hrobu datovat do přelomu 15. a 16. století. Nádobky jsou vyrobeny z kvalitní keramické hlíny s příměsí slídy. Byly vytáčeny na rychle rotujícím kruhu a kvalitně vypáleny. Z hlediska typologie se v nálezovém souboru objevil hrnek, džbán, hrnek s uchem a brněnský pohár. Okraje hrnců jsou formovány většinou v pozdních variantách okruží (obr. 120:2, 5, 6), jediný zlomek rozšířeného a seříznutého okraje by mohl představovat starší reziduum z vrcholného středověku (obr. 119:4). Brněnské poháry jsou dokladem rozšíření této charakteristické nádoby zejména na jižní Moravě (obr. 119:1, 3; 120:4, 7). Vyráběla se zhruba od poslední čtvrtiny 15. až do 1. poloviny 17. století. Džbán (obr. 120:1) např. odpovídá tvarem i umístěním výzdoby obdobnému exempláři z Rou-

Obr. 117. Rybníky. ZSO Tupanov. Pohled ze západu na rýhu s nálezem kostí a keramiky u jižní zdi kaple sv. Markéty.

Abb. 117. Rybníky. Wüstung Tupanov. Blick von W auf den Ausgrabung mit Skelettbefund an der südlichen Mauer der St. Margaretha Kapelle.

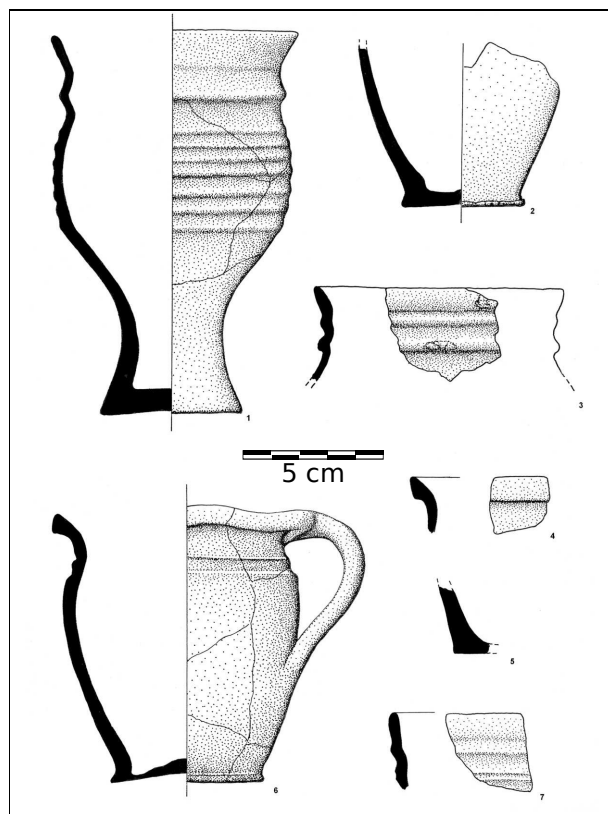

Obr. 118. Rybníky. ZSO Tupanov. Detail nálezu kostí u jižní zdi kaple sv. Markéty.

Abb. 118. Rybníky. Wüstung Tupanov. Skelettbefund an der südlichen Mauer der St. Margaretha Kapelle, Detailsicht.

chovan, který spolu s pěti hrnci obsahoval groše českých králů Jiřího z Poděbrad (1458–1471) a Vladislava Jagellonského (1471–1516) (Nekuda 1980, 419). Zdá se, že nález ještě souvisí se životem vsi Tupanov.

Zaniklá vesnice se nacházela na mírném svahu severně a severovýchodně od kostela. Jde o polykulturní lokalitu s pravěkým osídlením počínaje kulturou s lineární kerami-

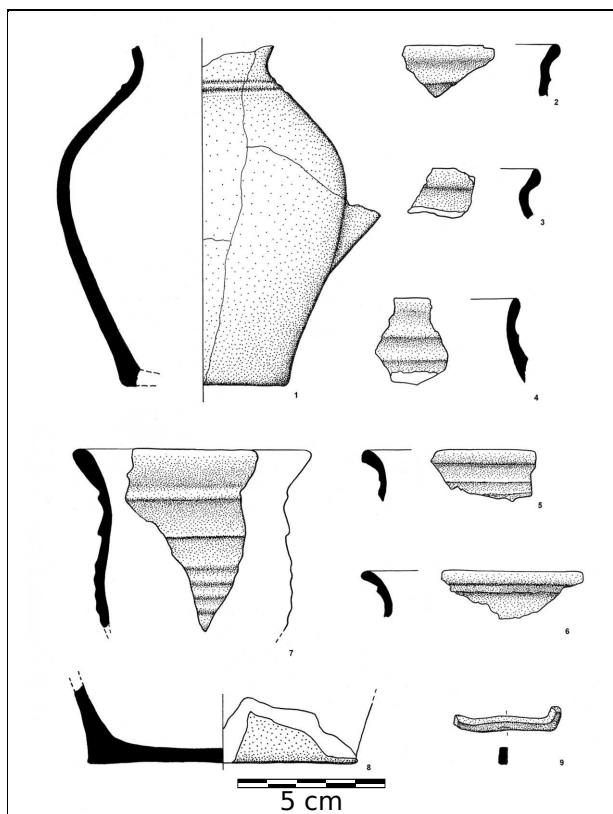
Obr. 119. Rybníky. ZSO Topanov. Keramický soubor z místa nálezu lidských kostí.

Abb. 119. Rybníky. Wüstung Tupanov. Keramischer Fundkomplex aus der Anhäufung der menschlicher Skelettreste.

kou a konče halštatskou kulturou horákovskou. Dále jsou odtud známy nálezy keramiky tzv. pražského typu a velkomoravské hroby (Salaš 2009, 17, 23, 27; Procházka, Salaš 2009, 31, 32).

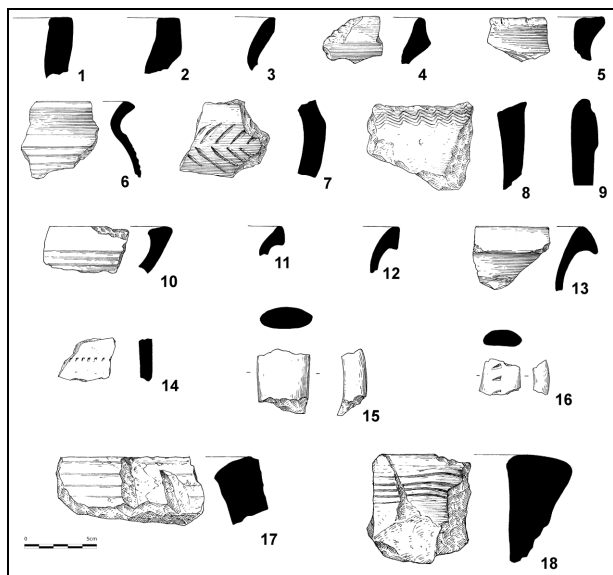
Na jaře r. 2002 byl na lokalitě proveden povrchový průzkum, který doplnil naše znalosti především o středověkém osídlení. Nejvýraznější komponentu představuje mladohradištní keramika (RS4) z tzv. mladšího stupně datovatelného do 2. poloviny 11. a 12. století (obr. 121:1–9). Kyjovité okraje zásobnic i zlomky výdutí tradiční technologie zdobených ozubeným kolečkem naznačují přežívání tradiční hrnčiny do 13. století (obr. 121:17, 18). Menšina zlomků obsahuje grafít. Převažují hrnce se vzhůru vytáženým, nezdobeným okrajem, ojediněle se vyskytl zlomek patrně misky. Menší počet keramiky náleží vrcholnému středověku, rámcově do 13. a 1. poloviny 14. století se hlásí keramika s příměsí slídy, reprezentovaná zlomky hrnců se střechovitými okraji, plochých poklic a misky s lehce zataženou horní částí (obr. 121:10–12, 15, 16). Slídu obsahoval také jeden zlomek výduti s výzdobou radélkem (obr. 121:14). Přinejmenším výrazně podžlabený okraj hrnce lze klást do pokročilého 14. či až 15. století (obr. 121:13). Pozdnímu středověku až novověku náleží několik tenkostěnných výdutí blíže neidentifikovatelných nádob.

Je tedy zjevné, že vrcholně středověký Tupanov vznikl restrukturalizací mladohradištního sídliště v průběhu 13. století, přičemž obdržel i farní kostel. Původce této změny s jistotou nedokážeme určit; samotný Moravský

Obr. 120. Rybníky. ZSO Tupanov. Keramický soubor z místa nálezu kostí.

Abb. 120. Rybníky. Wüstung Tupanov. Keramischer Fundkomplex aus der Anhäufung der menschlicher Skelettreste.

Obr. 121. Rybníky. ZSO Tupanov. Keramika z povrchového průzkumu. 1–9: mladohradištní, 10–18: 13–14. stol.

Abb. 121. Rybníky. Wüstung Tupanov. Keramik aus der Terrainbegehung. 1–9: jungslawisch, 11.–12. Jh., 10–18: 13–14. Jh.

Krumlov, kam ves později příslušela, teprve kolem poloviny 13. století vznikala.

Alena Hrbáčková, Rudolf Procházka

Literatura

CDM: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XI. V. Brandl (ed.), Brünn 1878.

ZDB: Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348–1466). Brünn. Cuda. J. Chytil, P. Chlumecký, K. Demuth, A. Wolfskron (eds.), Brünn 1856.

Hodeček, D. 2009: Doba husitská a její dozvuky (1319–1526). In: Z. Fišer (ed.): *Moravský Krumlov ve svých osudech*, Brno–Moravský Krumlov, 77–102.

Hrbáčková, A. 2009: Rybníky u Moravského Krumlova, Tupanov. Rkp. nálezové zprávy č. j. 5368/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv AÚ AV ČR, Brno, v. v. i.

Kaigl, J., Chaloupek, P. 1998: Vesnické románské kostely s chórovou věží a apsidou. Příspěvek architektů k poznání staveb dochovaných v českých zemích. *Zprávy památkové péče* 58, 261–275.

Nekuda, R. 1980: Korpus středověké keramiky datované mincemi z Moravy a Slezska. *Archaeologia historica* 5, 389–450.

Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.

Procházka, R., Salaš, M. 2009: Raně středověké osídlení Moravskokrumlovska. In: Z. Fišer (ed.): *Moravský Krumlov ve svých osudech*, Brno–Moravský Krumlov, 31–38.

Salaš, M. 2009: Nejstarší obyvatelé přicházejí. Vývoj pravěkého osídlení Moravskokrumlovska. In: Z. Fišer (ed.): *Moravský Krumlov ve svých osudech*, Brno–Moravský Krumlov, 11–30.

Samek, B. 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska 2.* svazek J/N. Praha.

Resumé

Rybníky (Bez. Znojmo), „Tupanov“. Im Jahre 2009 wurde in der Abwässerungsrille an der Südseite der spätromanischen St. Margaretha-Kapelle eine Anhäufung der menschlichen Knochen mit Keramik aus der Wende vom 15. zum 16. Jahrhundert gefunden. Die ursprüngliche Pfarrkirche gehörte im Mittelalter zur Wüstung Tupanov, die erstmals 1358 erwähnt wurde. Dazu wurden Lesefunde in 2002 bei der Geländebegehung nördlich und nordwestlich der Kirche gemacht. Es handelt sich um Scherben des 11.–15. Jahrhunderts. Dem spätmittelalterlichen Dorf ging also eine hochmittelalterliche Siedlung voraus; es gab hier auch ältere Funde der Keramik des Prager Typs als auch einige sg. mittelburgwalzeitliche Gräber.

RÝMAŘOV (OKR. BRUNTÁL)

Lipová ulice. Novověk. Středověk. Povrchový průzkum.

Mezi Lipovou a Husovou ulicí bylo z výkopu nasbíráno několik střepů náležících do vrcholného středověku a raného novověku. Nejstarším nálezem je fragment okraje mísy, běžového oboustranného výpalu a s dvěma kapkami červené malby na horní ploše okraje, který můžeme vřadit do 14. nebo 15. století. Z dalších nálezů se objevilo

žlutě a zeleně glazované zboží z 16.–17. století a dvě pivní láhve z počátku 19. století.

Nejedná se o první doklady středověkého a novověkého osídlení na této ulici. Již v minulém roce byla nasbírána ve stejném výkopu drobná kolekce téměř výlučně novověké keramiky a jednoho střepu hlásícího se do druhé poloviny 13. století (Hlubek 2009, 431).

Opavská ulice. Středověk. Ojedinělý nález. Povrchový průzkum.

Na Opavské ulici byl nalezen kus hematitu nepravidelného tvaru o rozměrech 57 × 54 × 18 mm. Nález byl učiněn na severním okraji známé středověké předměstské osady na Bezručově ulici (Goš, Novák, Karel 1985, 184–227; Goš, Karel 2003, 297–302). V těchto místech se nejedná o první nálezy suroviny, ze které se vyrábělo železo, protože další dva kusy známe z objektu č. XXV a z objektu č. XLII pocházejí tři kusy rudy, 18 kusů strusky a 10 kusů slitků (Karel 1976). Oba objekty jsou datovány do III. fáze osídlení z 2. poloviny 13. století až počátku století následujícího.

Lukáš Hlubek

Literatura

Goš, V., Novák, J., Karel, J. 1985: Počátky osídlení Rýmařova. *Památky archeologické* LXXVI/1, 184–227.

Goš, V., Karel, J. 2003: Počátky Rýmařova, Nový pohled na předlokační osadu města. *Archaeologia historica* 28, 297–302.

Hlubek, L. 2009: Rýmařov (okr. Bruntál), Středověk a novověk. Povrchový průzkum. *Přehled výzkumů* 50, 431.

Karel, J. 1976: Rýmařov, zaniklé středověké sídliště na Bezručově ulici. Rkp. náleзовé zprávy za rok 1975. Uloženo: Městské muzeum Rýmařov.

Resumé

Rýmařov (Bez. Bruntál). In der Lipová StraÙe in Rýmařov hat der Autor einige Scherben gefunden, die wir ins 14. und weiter ins 16. und 17. Jh. datieren können.

Rýmařov (Bez. Bruntál). In der Opavská StraÙe wurde ein Stück des Hämatits gefunden. Weitere Bruchstücke von dem Eisenerz stammen aus dem Gebiet der mittelalterlichen Siedlung in der Bezručova StraÙe und wurden in den Objekten aus dem 2. Hälfte des 13. Jh und aus dem Anfang des 14. Jh gefunden.

SAZOVICE (OKR. ZLÍN)

Střed obce, parc. č. 49. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při stavbě rodinného domu byly zjištěny zbytky otopného zařízení s vypáleným dnem, které nelze přesněji interpretovat. Doprovázely ho pouze zlomky keramiky, které lze s největší pravděpodobností datovat do 18.–19. století. Stavení, které bylo zdemolováno a se kterým přepálený objekt souvisí, mohlo být vybudováno nejpozději v 19. století, možná i dříve. Je možné, že objekt je pozůstatkem otopného zařízení (hliněné pece) bývalého domu.

Ivan Čížmář

Resumé

Sazovice (Bez. Zlín), Intravilan. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

SLAVKOV U BRNA (OKR. VYŠKOV)

Zámek. Středověk, novověk 14.–18. století. Komenda a zámek. Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000 je na listu číslo 24-43-09, vymezena body: A: 74 mm od Z s.č., 303 mm od J s.č.; B: 80 mm od Z s.č., 304 mm od J s.č.; C: 80 mm od Z s.č., 302 mm od J s.č.; D: 74 mm od Z s.č., 301 mm od J s.č.

Zkoumaná plocha se nachází v původním středověkém jádru města na nádvoří barokního zámku v nadmořské výšce 220 m. Během celkových úprav nádvoří zámku ve Slavkově u Brna došlo k porušení několika archeologických situací. Nejprve byla ve výkopu pro svod povrchových vod odkryta torza lidských koster pocházejících patrně z hromadného hrobu, jehož část byla vykopána během archeologického výzkumu v roce 1996. Tento hrob je podle Ludvíka Belcrediho datován do 14. století, ale nelze jej přiřadit k žádné konkrétní události (Belcredi 1998). Ve výkopu byly zjištěny i požárové vrstvy, které však nebylo možné jednoznačně datovat. Byly nalezeny i zbytky jílu, který byl použit v 18. století k hydroizolaci starších gotických sklepů.

Zajímavým zjištěním bylo odhalení existence dosud neznámé stavby ve východní části nádvoří (v místech, kde se obloukovitě rozevírá jižní a severní křídlo zámku). Podle stanoviska NPÚ nebyla o této stavbě dosud žádná zmínka. Jednalo se o cihlové základy trojprostorové stavby. Oproti původnímu předpokladu, že stavba nebyla dosud nikdy odkryta, se ukázalo, že k jejímu odhalení došlo v druhé polovině dvacátého století minimálně jednou. Důkazem toho jsou novodobé cihly, kterými bylo původní barokní zdivo opravováno, a použití novodobých omítek. Otázkou zůstává původní účel této stavby. Mohlo se jednat o původní vjezd do zámeckého areálu nebo jde o základy čtvrtého, později nerealizovaného křídla zámku, což se jeví jako pravděpodobnější varianta.

Na přelomu 17. a 18. století došlo podle projektu Domenica Martinelliho k vybudování západního a jižního křídla zámku. Poté byly práce asi na 20 let přerušeny a přestavba pokračovala až ve třetí dekádě 18. století již podle změněného projektu. Dodnes však není známo, co vše se z původního projektu podařilo realizovat či pouze začít. Je tedy možné, že základy stavby objevené na nádvoří patří právě čtvrtému, později nerealizovanému křídlu zámku.

Blanka Mikulková

Literatura

Belcredi, L. 1998: Komenda Řádu německých rytířů ve Slavkově u Brna. *Pravěk NŘ* 8, 341–369.

Resumé

Obr. 122. Smržice. Groš Vladislava II. Jagellonského.
Abb. 122. Smržice. Groschen, Vladislav II. Jagello.

Slavkov u Brna (Bez. Vyškov), Schloß. Mittelalter, Neuzeit. Kommende des Deutschen Ritterordens, Schloß. Rettungsgrabung.

SMRŽICE (OKR. PROSTĚJOV)

„Záolešní u mostu“. Středověk. Ojedinělý nález. Povrchový průzkum.

V průběhu povrchového průzkumu realizovaného v polní trati „Záolešní u mostu“ (podrobnější charakteristika lokality – viz oddíl Doba římská a doba stěhování národů) byla nalezena ojedinělá pozdně středověká mince.

Popis mince: Čechy, Vladislav II. Jagellonský (1490–1515), pražský groš, Ag, hmotnost 2,009 g. Mince poškozená zemědělskou technikou, průměr 26,6 mm. Muzeum Prostějovska v Prostějově, inv. č. 244240 (obr. 122).

Pavel Fojtík, Miroslav Popelka

Resumé

Smržice (Bez. Prostějov), „Záolešní u mostu“. Hochmittelalter. Einzelfund, Münze. Geländebegehung.

ŠLAPANICE U BRNA (OKR. BRNO-VENKOV)

„Brněnská pole“. Střední doba hradištní. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Stavební záměr vybudovat komplex bytových domů zahájila investorská společnost Brněnská pole Invest, s. r. o., v roce 2008 stavbou příjezdové komunikace, páteřní sítě komunikací, inženýrských sítí a stavbou bytových domů SO 101 až 105. Rozsáhlé staveniště se nalézá při západním okraji intravilánu obce mezi silnicí č. 15286 směr Brno–Slatina a železniční tratí. V průběhu archeologického dozoru nad touto stavbou, prováděném ÚAPP Brno, v. v. i., byly zjištěny archeologické objekty pouze na příjezdové komunikaci. Jednalo se o hrob KŠK a sídlištní objekt ÚK (Geisler 2009).

Obr. 123. Šlapanice u Brna. Letecký snímek pohřebiště v průběhu výzkumu (Foto I. Čizmář).

Abb. 123. Šlapanice bei Brno. Flugbild des Gräberfeldes im Laufe der Grabung (Foto I. Čizmář).

V roce 2009 byl proveden plošný odkryv ornice pro SO 113 až 114 o rozměrech cca 60 × 40 m, jehož polohu udávají GPS souřadnice 49°9'52.944"N, 16°43'10.169"E (obr. 123). Podstatnou část této plochy vyplňovalo kostrové pohřebiště datované do 9. až 10. století. Z třiceti dvou odkrytých hrobů bylo 10 až 13 uspořádáno v řadě s pravidelnými rozestupy, ostatní vytvářely buď nepravidelné skupinky, nebo byly rozptýleny. Shodou okolností bylo možné bezpečně vymezit okraj pohřebiště na severní, západní a východní straně. Pouze směrem k jihu nelze výskyt dalších hrobů vyloučit. Ověřit tento předpoklad zřejmě umožní další zemní práce, které by měly být provedeny v roce 2010. Ve všech hrobech byli pohřbeni uloženi v natažené poloze na zádech, jejich orientace se pohybovala mezi SSZ–JJV po JZ–JV. V jediném dvojhrobu (H 6) byl uložen dospělý jedinec a dítě do pěti let. Neobvykle pestrá byla škála vnitřní úpravy hrobových jam, prosté jámy zcela bez jakýchkoliv zjištěných vnitřních úprav byly výjimkou (H 1, H 2). Vyskytovaly se jámy se stupni podél stěn obloženými, případně i překrytými dřevěnými deskami (H 4, 19, 21), jámy se čtyřmi (H 5, 26, 29) až šesti (H 13) kulovými jamkami zapuštěnými do stěn buď svisle, nebo šikmo tak, že kůly tvořily nad hrobem jakousi stanovou konstrukci, případně i hroby s výklenky v delší stěně (H 22, 32). Ve dvou hrobech bylo tělo uloženo v rakvi z desek spojených železným kováním (H 21, 33). V areálu pohřebiště byly nalezeny i dvě samostatně uložené kostry koní. Pouze u jedné (H 8) se však dá na základě stratigrafické situace oprávněně předpokládat, že s pohřebištěm časově souvisí. Představě běžného venkovského pohřebiště se vymyká počet hrobů vybavených militářiemi v mužských (20%) a šperky veligradského typu v ženských hrobech (18%). V H 10 a H 29 tak byl podél levého boku nebožtíka položen meč typu X, v prvním případě navíc i válečná sekera, v obou pak na patkách ostruhy s ploténkami. Ostruhy stejného typu měli i muži vyzbrojení pouze sekerou (H 11, 21), respektive nožem (H 35). V garniturách stříbrných náušnic se vyskytovaly typy hrozníčkové, bubínkové i lunicové, na některých se dochovaly i stopy zlacení. V hrobové výbavě se poměrně často vyskytovaly nože (14 ks), keramické nádoby (7 ks), železná kování vědra (5 ks), dále ocílky s křesacími kamínky (3 ks). K projevům pohřebního ritu patřily i nálezy ptačích koster či skořápek vajčinek. Záchranný

výzkum byl komplikován vysokou hladinou spodní vody, která začínala již v hloubce mezi 0,8 až 1,0 m a při preparaci a dokumentaci nálezových celků musela být pravidelně odčerpávána.

Martin Geisler

Literatura

Geisler, M. 2009: Šlapanice (k. ú. Šlapanice u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 50, 278, 299–300.

Resumé

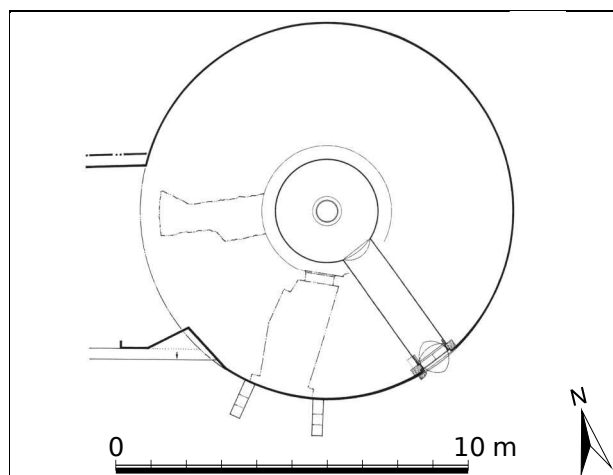
Šlapanice u Brna (Bez. Brno-venkov), „Brněnská pole“. Mittlere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

ŠTERNBERK (OKR. OLOMOUČ)

Areál hradu, p. č. 92/1. Vrcholný středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum. Lokalizace středu věže: X= -1106397,60; Y= -541951,81.

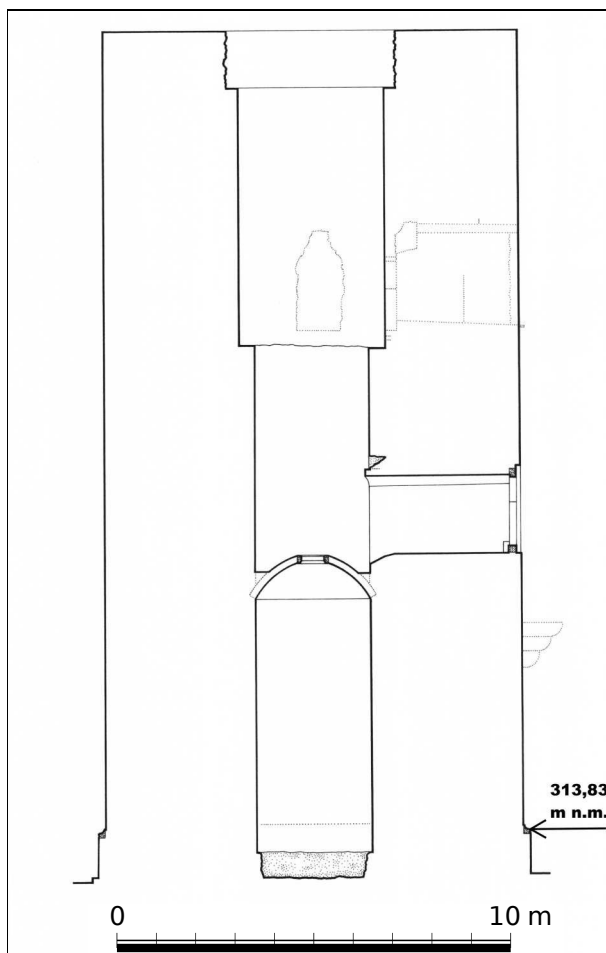
Záchranný výzkum bergfritu státního hradu Šternberk (národní kulturní památka ve správě NPÚ ÚOP v Olomouci) pokračoval ze sezony 2008 (Grégr, Tomka, Zatloukal 2009, 432–434) do roku 2009, kdy byl ukončen. Zároveň zde proběhl operativní stavebně historický průzkum realizovaný odborem průzkumů, propagace a prezentace NPÚ (Vítek 2009).

Přízemí válcové věže bylo vyklizeno stavební firmou od novověkého stavebního a tesařského odpadu, který sahal do výše 0,70 m od původní podlahy z dusaného jílu. Tato nerovná podlaha byla založena na zvětřalém skalním podloží. Základová spára věže ležela ca 0,20–0,40 m pod úrovní jílové podlahy (obr. 124). Severozápadní polovina věže byla založena přímo na vystupující hřbet kompaktního skalního podloží, kdežto jihovýchodní polovina spočívá na zvětřalé skále, resp. úroveň celistvé skály zde nebyla ověřena. Pravděpodobně byla věž vybudována ve třetí čtvrtině 13. století na okraji skalního srázu,

Obr. 124. Šternberk. Vertikální řez věží (podle Vítek 2009, 43).
Abb. 1: Šternberk, der Turm. Der Vertikalschnitt (nach Vítek 2009, 43).

Abb. 124. Šternberk, der Turm. Der Vertikalschnitt (nach Vítek 2009, 43).

Obr. 125. Šternberk. Řez věží (podle Vítek 2009, 45).

Abb. 125. Šternberk. Der Schnitt des Turmes (nach Vítek 2009, 45).

dnes ukrytého pod novověkými navážkami, vyplňujícími prostor parkánu. Vnitřní průměr věže nad základovou spárou je 2,80 m, kdežto vnější průměr činí 10,70 m. Síla zdiva věže v úrovni základů je 3,80 m. Nepodařilo se získat žádný archeologický materiál, protože částečně zřícená věž byla na počátku 20. století o několik metrů snesena a zrestaurována.

I když jsme neuspěli se snahou naplnit utkvělou představu kastelánky hradu o existenci brány do bergfritu v úrovni přízemí, což by byl vskutku unikátní příklad hradní architektury, podařilo se provést dosud chybějící dokumentaci vnitřního prostoru věže. Navíc byl v úrovni 2. N. P. skutečně objeven průchod ústící do již neexistujícího spojovacího křídla mezi věží a hradním palácem (obr. 125). Tento průchod byl zazděn počátkem 20. století.

Jan Grégr, Václav Tomka, Richard Zatloukal

Literatura

Grégr, J., Tomka, V., Zatloukal, R. 2009: Šternberk (okr. Olomouc), Areál hradu, p. č. 92/1. *Přehled výzkumů* 50, 432–434.

Vítek, T. 2009: Šternberk, (Olomoucký kraj). Hrad Šternberk – válcová věž. Rkp. zprávy o stavebně historickém průzkumu. Operativní, stavebně historický

průzkum a dokumentace válcové věže (02–11/2009).
Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP Olomouc, 1–65.

Resumé

Šternberk (Bez. Olomouc), Burg Šternberk, Parzelle Nr. 92/1. Hochmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

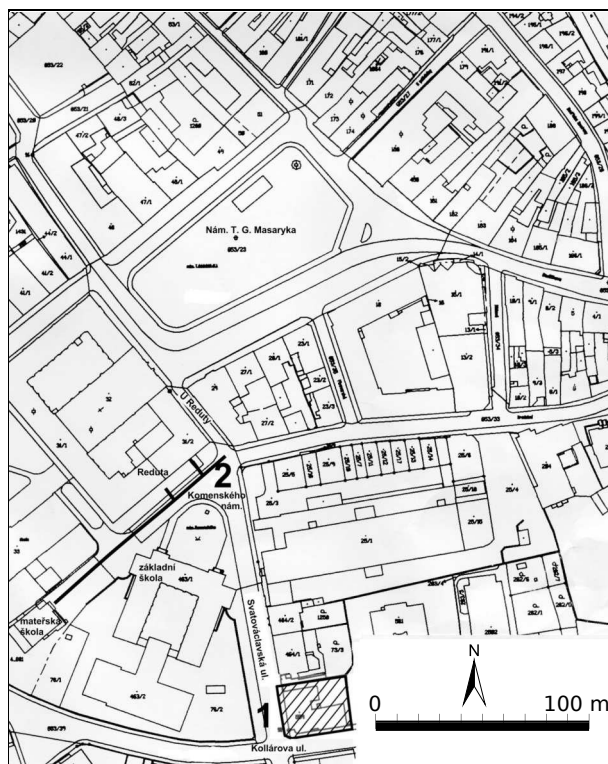
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Kollárova ulice, č. p. 403, p. č. 559. Novověk. Město, barokní hradby. Záchranný výzkum.

Lokalizace: Zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, jižně od středu města. Lokalita je situována na mapě 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989 a tvoří ji polygon vymezený těmito koordináty od Z a J s. č. 459:137, 465:138, 465:132, 459:132. Leží v nadmořské výšce 179,5 m n. m.

V lednu až dubnu 2009 došlo v souvislosti se stavebními úpravami bytového domu č. p. 403 k archeologickému výzkumu na nároží křižovatky ulic Svatováclavské a Kollárovy (obr. 126). Zkoumaná lokalita leží v prostoru novověkého opevnění města, v trase někdejšího 11. barokního bastionu sv. Josefa (označovaný také jako „Josephus“), který byl vybudován během 17.–18. století. Kamenné maltou spojované zdivo bastionu bylo zachyceno již v roce 2000 při rekonstrukci kanalizace v prostoru dvora a v nejbližším okolí Komerční banky, tj. 50–60 m jihozápadně od nyní zkoumané plochy. Tentýž se podařilo zachytit i při budování plynové přípojky v letech 2000–2001 opět na ulici Kollárově 60–70 m a 10 m západně od nyní zkoumané plochy (Menoušková 2006, 84). Naposledy se zdivo tohoto bastionu, který zpevňoval obranu linii města v době, kdy plnilo funkci barokní pevnosti, podařilo zachytit v roce 2007 v rámci opravy páteřní kanalizační stoky v prostoru křižovatky ulic Kollárovy a Svatováclavské, v těsné blízkosti nyní zkoumaného obytného objektu (viz Menoušková 2007a; 2009a, 184; 2009b).

Zdivo bastionu sv. Josefa bylo povrchově obnaženo při opravách v suterénu budovy, v její jihozápadní části, a to v délce 10 m. Kamennou vrstvu, kterou lze spojit s průběhem zdiva bastionu, se podařilo zachytit při úpravách podlah chodby a sklepa, v hloubce 1,7 m pod současným povrchem. Zdivo bylo v rámci úprav interiéru zachyceno v šíři 0,3–0,5 m. Celkovou šíři zdiva barokního bastionu, který prochází pod obytným objektem č. p. 403, se vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu zachytit nepodařilo. Zjištěný průběh zdiva koresponduje se závěry stavebně historického průzkumu Z. Gardavského (Gardavský 1978). Podle historických zpráv (Rašticová, Čoupek 2007, 107–111) lze vznik bastionu položit patrně do období po pol. 17. století. Zachycen je také na vedutě města z roku 1670, znovu jej zmiňuje i plán související se zmodernizováním pevnosti z roku 1743, kde se již uvádí jmenovitě jako bastion sv. Josefa (např. Fišer 1921, 80). Po zrušení statutu pevnosti za císaře Josefa II. (1782) docházelo k likvidaci jednotlivých prvků obrany, které ztrácely svůj význam. Dobu zániku tohoto bastionu tak lze vztáhnout do období konce 18. až druhé poloviny 19. století.

Obr. 126. Uherské Hradiště. Výřez z katastrální mapy. Lokalizace záchranných výzkumů v historickém jádru v roce 2009. 1 – ulice Kollárova, bytový dům. 2 – Komenského náměstí, liniový výzkum.

Abb. 126. Uherské Hradiště, Ausschnitt aus der Katastralkarte. Lokalisierung der Rettungsgrabungen im Jahre 2009 in dem historischen Stadtzentrum von Uherské Hradiště. 1 – Kollárova-Straße, Wohnhaus. 2 – Komenský-Platz, Linie der Kanalisationsgrabens.

Komenského náměstí, p. č. 653/37. Středověk, novověk. Město, kamenné hradby. Záchranný výzkum.

Zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, jižně od středu města. Lokalita je situována na mapě 1:5 000, odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989, a tvoří ji linie vymezená těmito koordináty od Z a J s. č. 455:159, 439:146. Leží v nadmořské výšce 180 m n. m.

V souvislosti s opravou kanalizační stoky AV-21 došlo v únoru až březnu 2009 k archeologickému výzkumu na trase liniového výkopu, který začínal v křižovatce ulic Hradební, U Reduty a Svatováclavská a procházel komunikací mezi jihovýchodní hranou budovy Reduty a základní školou na náměstí Komenského, kde končil u brány do dvora mateřské školky (obr. 127). Zkoumaný výkop se nacházel v prostoru, kde původně meandrovala řeka Morava, popřípadě její rameno zvané Morávka (viz Galuška 2008, 117–119). Systematické osídlení této části dnešního Uherského Hradiště lze spojit až s novověkem. V 17. století se již daná plocha nacházela uvnitř nově budovaného barokního prstence opevnění, který posunul fortifikační linii k jihu (srovnej výše výzkum na Kollárově ulici č. p. 403 a tam bastion sv. Josefa).

Při opravě kanalizace došlo k vyhloubení přibližně 1,3 m široké a maximálně 3,5 m hluboké rýhy, v délce 67,3 m. Výzkumem se v ní podařilo zachytit zbytky ka-

meně hradby a její destrukci. Ta byla zachycena v celé trase výkopu kanalizace, tedy v délce 67,3 m. Objevovala se již 0,1–0,5 m pod současným povrchem a její celková mocnost činila od 0,2 m na jihozápadním konci výkopu přes 0,5 m ve střední části výkopu až po 0,8–1,2 m na severovýchodě. Mimo vrstvu s destrukcí, popřípadě přímo s hradebním zdivem nebyly v této části města zjištěny žádné antropogenní aktivity. Jílovohlinité či jílovité vrstvy potvrzovaly, že zde v minulosti probíhalo jedno z ramen řeky Moravy. Nejstarší antropogenní zásahy je tak možné v daném prostoru spojit až s pozdním středověkem, popř. novověkem, a to v souvislosti se stavbou opevnění (k tomu srov. Snášil, Procházka 1983, 27–28; Galuška 2008, 115–127; Menoušková 2009a, 183–184).

Vedle destrukce, kterou lze datovat do doby po zrušení statutu pevnosti, tedy po roce 1782, kdy docházelo jak k samovolnému, tak k záměrnému rušení hradebního tělesa, se na dvou místech podařilo kolmo protnout i vlastní poškozené těleso hradby, a to díky přípojkám vedoucím od hlavní trasy kanalizace na sever k budově Reduty. Jejich výzkum ukázal, že hradební těleso probíhalo 7,5–12,5 m jižně od jihovýchodního nároží Reduty. Hradba byla postavena z pískovcových, maltou spojených bloků s cihlovou dozdívkou (patrně při opravách po třicetileté válce, udávána jsou data 1643–1653; Fišer 1921, 78). Byla zachycena v celkové šíři 5 m, její dochovaná výška odpovídala maximální hloubce výkopu v těchto místech, tj. 1,93–2,3 m. V rámci výkopu přípojky na 12,5 m se podařilo dobře odlišit asi 0,4 m mocný úsek lícování na vnitřní straně hradby. Lícování tvořily svisle, popř. diagonálně vyskládané plošší kameny (Menoušková 2009c; 2010, 127–141; obr. 2).

Z výkopu se nepodařilo získat žádný chronologicky citlivý materiál. Datování do pozdního středověku až počátku novověku vychází vedle historických zpráv také z celkové nálezové situace zjištěné 10–20 m severně, v prostoru ulice U Reduty a při vyústění této ulice do Komenského náměstí (Menoušková 2007a).

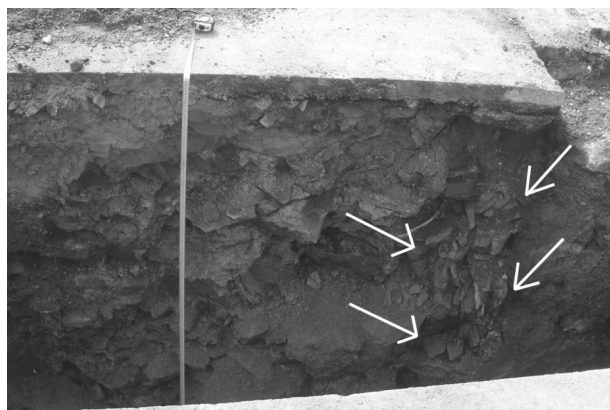
Zachycení a protnutí tělesa hradby je důležitým příspěvkem k poznání možné změny průběhu opevnění města v jeho jižní části (k tomu již Procházka, Sulit-

ková 1984, 51–52; nejnověji Menoušková 2010, 127–141), zvláště v kontextu s nálezy dalších torz hradby při výkumech v letech 2007, 2008 (Menoušková 2007a; 2007b; 2008) a z počátku 80. let, které proběhly rovněž v prostoru Komenského náměstí (Procházka, Sulitková 1984, 51). Závěry těchto tří výzkumů se jeví jako zásadní pro upřesnění průběhu středověké a novověké kamenné hradby, opevňující město v tomto prostoru. Nově zachycené těleso hradby lze s ohledem na absenci chronologicky citlivých nálezů datovat podle historických zpráv (např. Fišer 1921, 75–81) a ve shodě se závěry R. Procházky (Procházka, Sulitková 1984, 51) rámcově do 15. století, příp. 15.–16. století. Cihlové dozdívky jsou samozřejmě mladší, patrně ze 17. století.

Dana Menoušková

Literatura

- Fišer, B. 1921:** *Uherské Hradiště*. Uherské Hradiště.
- Galuška, L. 2008:** K otázce raně středověkého opevnění Ostrova sv. Jiří, velkomoravské staroměstsko-uherskohradištské mocenské aglomerace. *Acta Musei Moraviae*, XCIII, 115–127.
- Gardavský, Z. 1978:** Uherské Hradiště. Předpokládaný vývoj území a opevnění historického jádra. Brno. Rkp. zprávy o stavebně-historickém průzkumu. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2006:** Archeologické doklady osídlení katastru Uherského Hradiště. *Slovácko* XLVII, 67–131.
- Menoušková, D. 2007a:** nám. T. G. Masaryka, ul. U Reduty, Komenského nám., Svatováclavská ul. II. část. Rkp. nálezové zprávy 767/06. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2007b:** Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště), Sojákova ul., Mariánské náměstí, Zelný trh, Protzkarova ul., náměstí T. G. Masaryka. *Přehled výzkumů* 48, 517–518.
- Menoušková, D. 2008:** Uherské Hradiště – Nádražní ul. Rkp. nálezové zprávy 775/08. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2009a:** Archeologické výzkumy v Uherském Hradišti a Uherském Ostrohu v letech 2005–2008. *Slovácko* L, 175–193.
- Menoušková, D. 2009b:** Uherské Hradiště – Kollárova ul. č. p. 403 – bytový dům. Rkp. nálezové zprávy 782/09. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2009c:** Uherské Hradiště – Komenského nám. Rkp. nálezové zprávy 781/09. Uloženo: Archiv archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.
- Menoušková, D. 2010:** Nové poznatky k průběhu středověkého a raně novověkého opevnění Uherského Hradiště. *Slovácko* LI, 127–141.
- Procházka, R., Sulitková, L. 1984:** *Uherské Hradiště ve 13.–15. století*. Uherské Hradiště.

Obr. 127. Uherské Hradiště. Torzo středověké hradební zdi s dochovaným lícem, označeno šipkami. Západní profil.

Abb. 127. *Uherské Hradiště. Der Torso der mittelalterlichen Stadtmauer mit erhaltener Stirnfläche, durch Pfeile angedeutet. Westliches Profil.*

Rašticová, B., Čoupek, J. 2007: Pevnost Uherské Hradiště. In: *Uherské Hradiště královské město na řece Moravě*, Uherské Hradiště, 103–118.

Snášil, R., Procházka, J. 1983: Výzkumy v Uherském Hradišti v roce 1981 (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů 1981*, 62–64.

Resumé

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště), Kollárova Str. Nr. 403–Wohnhaus, Parzelle Nr. 559. Neuzeit. Stadt, Barockstadtmauer. Rettungsgrabung.

Während der Rekonstruktion des Wohnhauses in der Kollárova-Straße Nr. 403 wurde das Mauerwerk des Barockbastions Hl. Joseph entdeckt. Vermutlich aus der 2. Hälfte des 17. Jahrhunderts.

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště), Komenský Platz, Parzelle Nr. 653/37. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Stadtmauer. Rettungsgrabung.

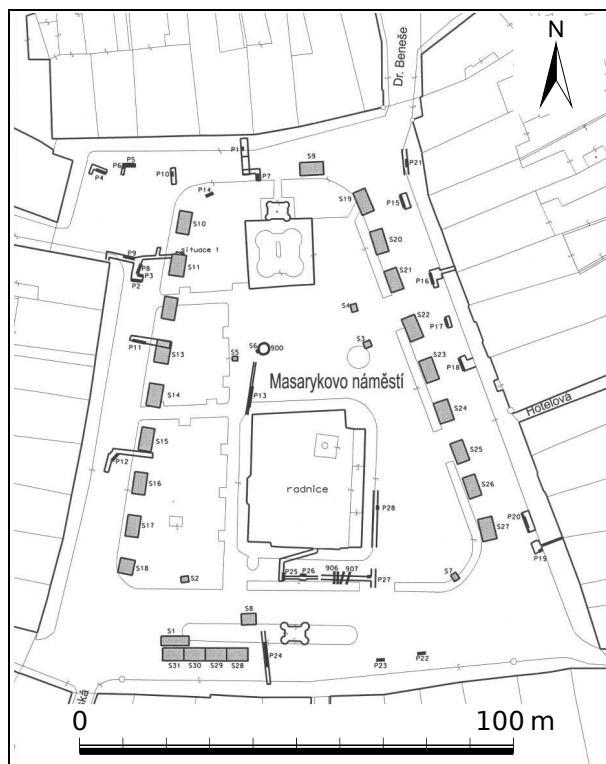
Während der Kanalisationsreparatur auf dem Komenský-Platz wurde die Stadtmauer (vermutlich aus dem 15./16. Jh.) samt ihrer umfangreichen Destruktion in der Länge von 67,3 m entdeckt. Das Mauerwerk weist auf eine Veränderung des Stadtmauerablaufs hin.

UNIČOV (OKR. OLOMOUČ)

Masarykovo náměstí, p. č. 2244/2. Středověk, Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: mezi body 49°46'13,1"N, 17°7'14,999"E; 49°46'13,713"N, 17°7'21,347"E; 49°46'17,19"N, 17°7'14,499"E; 49°46'17,633"N, 17°7'18,618"E (WGS 84).

V termínu 20. 4. až 30. 7. 2009 provedli pracovníci NPÚ, ú. o. p. v Olomouci záchranný archeologický výzkum na ploše Masarykova náměstí v Uničově za supervize Archeologického ústavu AV ČR v Brně, v. v. i. Z kapacitních důvodů a časové náročnosti byla ke spolupráci přizvána Archaia Olomouc, o. p. s. Výzkum byl vyvolán stavební akcí „Město v hradbách – revitalizace centrálního náměstí MPZ v Uničově“. Investiční záměr byl podporován z fondů EU, zprostředkovaných Regionálním operačním programem Střední Morava (ROP SM). Plánovaný rozsah a harmonogram stavebních prací, pokrývajících celý areál náměstí, se díky striktním termínům vyžadovaným ROP SM dostal do kolize s plánovanou záchrannou archeologickými nálezy. Podle původního projektu mělo dojít ke snížení terénu až o cca 1,3 m, což by prakticky znamenalo takřka totální masovou devastaci archeologicky cenných terénů v celé ploše náměstí. Zde je nutné připomenout, že díky nejstarší dochované městské listině z roku 1223 je Uničov (1213) po Bruntálu nejstarším městským založením v ČR. Známa problematika translace Bruntálu ze Starého Města nám dává dostatečný důvod domnívat se, že uničovské Masarykovo náměstí je nejstarším existujícím středověkým tržištěm v půdorysu prvního lokačního institucionálního města v ČR. Protože nebyly investorem ani poskytovatelem financí (ROP SM) původně dostatečně zohledněny zájmy archeologické památkové péče při projektové přípravě akce a v důsledku toho pak nebyl vyčleněn ani dostatečný objem finanč-

Obr. 128. Uničov. Rozmístění archeologických sond S1/09–S31/09 a dokumentovaných situací.

Abb. 128. Uničov. Plan der Sondagen S1/09–S31/09 und untersuchten Befunden.

ních prostředků na archeologický výzkum, stejně jako zohledněn časový harmonogram prací, došlo k poměrně složitým jednáním. Vstřícností zástupců města Uničova a projekční kanceláře bylo přistoupeno k omezení pojízdných ploch revitalizovaného náměstí ve prospěch ploch pochůzných, na které nejsou kladeny tak vysoké normované hodnoty zátěžových zkoušek únosnosti terénu. To ve svém důsledku znamenalo snížení úrovně stavební pláně bez zásahu do intaktních středověkých archeologických terénů. Hlubší zásahy do terénu si vyžádala pouze výstavba okružní komunikace, kde byly umístěny sondy v liniích nejhlubších částí vyspádované skryvky komunikace (S9/09–S31/09).

Pouze v omezené ploše severozápadně od budovy radnice došlo ke skryvce až na povrchovou úroveň středověkých kulturních souvrství. V uvedeném prostoru byly dokumentovány pozůstatky dřevěných konstrukcí se stopami zániku požárem a série ohnišť s nálezy drobných středověkých ražeb 14. století. Interpretaci prostoru jako pozůstatků dřevěných kupeckých krámků podporuje také nález kupeckého závaží. V bezprostřední blízkosti prostoru s kupeckými krámkami bylo objeveno kamenné základové zdivo pranýře (k. 900) o průměru 2,6 m. Drobnou sondou S6/09 byla zjištěna mocnost zdiva 1,1 m. Celá nálezová situace odpovídá situaci odkryté při výzkumu Horního náměstí v Olomouci (srov. Faltýnek 2001; Militký, Šlězár 2007). Zřejmě ne náhodou bylo místo exekucí (pranýř) situováno v těsné blízkosti stánků trhovců s vysokou koncentrací lidí.

Realizace archeologických sond proběhla ve dvou etapách. V první etapě bylo zkoumáno 8 sond (S1/09–S8/09). Jejich umístění a rozměry byly ovlivněny požadavky stavby podle projektu (podzemní kontejnery, veřejné osvětlení, ověření anomálie geofyzikálního měření). V další etapě bylo v místech budoucí komunikace, lemující obvod náměstí, zkoumáno celkem 23 sond o jednotném rozměru 3 × 5 m (S9/09–S31/09). Podle požadavků stavby sondy zasahovaly jen do úrovně mírně přesahující jeden metr a většinou nedosáhly intaktního geologického podloží.

V průběhu stavby byly také prováděny dohledy nad vyhotovením nových kanalizačních přípojek. Celkem bylo dokumentováno 28 profilů.

Ze zobecněné základní stratigrafie lokality vyplývá, že na jílové podloží v hloubkách kolem 1,3–1,5 m sporadicky nasedal půdní typ tvořený prachovou hlínou. Následovalo první lokační dláždění v podobě posypu štěrkem, které překrývala vrstva tmavé odpadní jílovité organogenní hlíny s četnými zlomky zvířecích kostí a dochovaného organického materiálu, zejména dřev. Následovala izolační dorovnávká terénu jílem, na kterém se dále ukládaly vrstvy nečistot střídající se s lokálními úpravami pochůzných úrovní štěrkovým posypem, a to až do horizontu novověkých štěrkových úprav.

V sondách S16/09–S18/09 v západní části náměstí a v sondě S9/09 v severní části náměstí byly dokumentovány kúlové jamky svědčící o přítomnosti staveb lehkých dřevěných konstrukcí. V sondě S19/09 v severozápadní části náměstí byl zachycen průběh novověkého dřevěného vodovodu. Zajímavé zjištění přinesly sondy S19/09–S27/09 na delší, východní straně náměstí, kde se prakticky po celé straně nacházelo několik desítek centimetrů mocné souvrství jílu ze 14. století, chudých na archeologické nálezy. Jedná se zřejmě o terénní úpravu navršenou v krátkém časovém horizontu, snad související s průběhem komunikace.

Důležitým zjištěním byla absence předlokačních objektů, která by mohla svědčit o založení části nebo i celého půdorysu města mimo předpokládané předlokační sídliště. Objasněna byla také anomálie v současném půdorysu Masarykova náměstí, kdy v severozápadní části náměstí ustupuje fronta budov hlouběji mimo jinak celkem pravidelný půdorys náměstí, již od doby lokace blíží se tvaru rovnoramenného lichoběžníku. Při dokumentaci profilů kanalizačních přípojek bylo v tomto prostoru zjištěno zvrstvení charakteristické pro středověké městské parcely. Vzniklá anomálie je tak až novověkého původu.

Karel Faltýnek, Ladislav Kaiser,
Pavel Šlězár, Petr Večeřa

Literatura

Faltýnek, K. 2001: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na Horním náměstí v Olomouci v roce 2000. In: *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 2000*, Olomouc, 96–100.

Militký, J., Šlězár, P. 2007: Nálezy středověkých mincí objevených při archeologickém výzkumu v Olo-

mouci. In: *Numismatický sborník 22*, Praha, 223–231.

Resumé

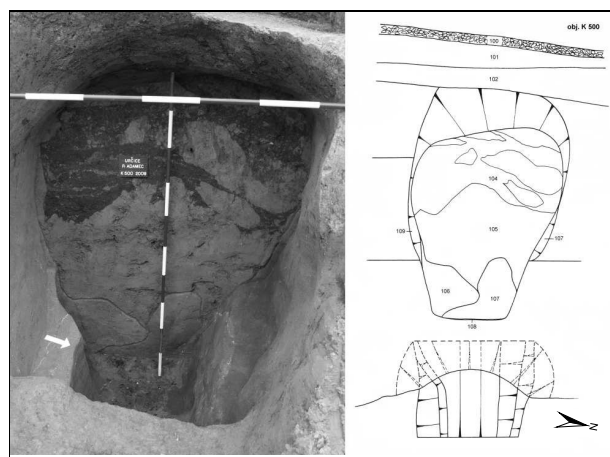
Uničov (Bez. Olomouc), Masarykovo Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

URČICE (OKR. PROSTĚJOV)

Intravilán, č. p. 109. Pozdní doba hradištní, středověk, novověk. Středověká vesnice, loch. Záchranný výzkum.

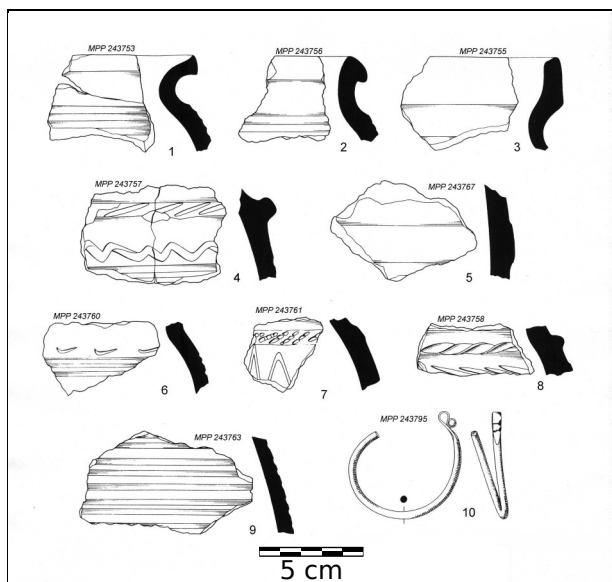
Během záchranného archeologického výzkumu realizovaného v důsledku „rekonstrukce sklepa“ a terénních úprav pozemku u domu č. p. 109 v Určicích (podrobnější charakteristika lokality – viz oddíl Neolit) byly zdokumentovány též pozůstatky podzemní chodby či skrýše, tzv. „lochu“ (obr. 129; podrobněji k tématu např. Kos 2005). Z jeho zánikového horizontu (kontext 104 – interpretovatelný jako redeponovaná kulturní vrstva) pochází drobná kolekce keramických zlomků pozdně hradištního období a především postříbřená esovitá záušnice velkého průměru (obr. 130). Bližší dobu vzniku a fungování tohoto tradičního prvku středověké vesnice však nelze bezpečně stanovit. V okolí nalezená keramika 12. až 14. století však jasně dokládá čilé lidské aktivity, které zcela jistě souvisejí s osadou Určice (Ursicz), prvně v písemných pramenech zmiňovanou již k roku 1288 (např. Janoušek 1938, 182).

Od I. L. Červinky (1905, 8; podle Heidenreich 1887) se v souvislosti s tímto objevem dovídáme následující: „V Určicích prostírají se lochy pod usedlostmi celé „Hornice“, zrušením návesních sklepů byly však zataraseny i vchody do lochů. Loch ze sklepa J. Marka vedl prý až do lesíka Skalice. Roku 1870 uhozeno na podobnou chodbu pěkně ve slínovici vystrouhanou pod školním dvorkem; vedla prý až pod kostel.“ Pozornost si však zaslouží i potencionální vstup do určického podzemí (obr. 131), který byl zaznamenán na podzim roku 2009 v otevřeném prostoru sklepa na p. č. 519 v Určicích, jež

Obr. 129. Určice. Profil zaspané podzemní chodby („lochu“) ve fotografické a kresebné dokumentaci.

Abb. 129. Určice. Verschlütteter unterirdischer Gang („Loch“), Schnitt – Foto und Zeichnung.

Obr. 130. Určice. Výběr mladohradištních nálezů ze zánikového horizontu podzemní chodby – obj. 500, kontext 104, redeponovaná kulturní vrstva (1–9 keramika, 10 bronz).

Abb. 130. Určice. Auswahl der jungburgwallzeitlichen Funde aus dem Untergangsphase des unterirdischen Ganges – Gr. 500, Schicht 104, redeponierte Kulturschicht (1–9 Keramik, 10 Bronzegegenstand).

skýtá naděje na rozsáhlejší terénní průzkum případných podzemních prostor.

Pavel Fojtík

Resumé

Určice (Bez. Prostějov), Ortsbereich. Jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Dorf, Loch/Erdstall. Rettungsgrabung.

Literatura

- Červinka, I. L. 1905:** „Lochy“, umělé jeskyně na Moravě, *Souborný přehled*. Zvláštní otisk z „Časopisu Moravského musea zemského“, roč. 5, č. 2, Brno.
- Heidenreich, F. 1887:** Lochy určické. *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* 4, 118.
- Janoušek, V. 1938:** *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno.
- Kos, P. 2005:** K moravským lochům. Über mährische Löcher (Schluss). *Forum Urbes Medii Aevi II. Sborník příspěvků z konference FUMA II konané 16.–18. 4. 2003 v Brně*, 166–183.

VALTICE (OKR. BŘECLAV)

Náměstí Svobody. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Ve dnech 5.–7. 8. 2009 provedlo Regionální muzeum v Mikulově, p. o., záchranný výzkum ve Valticích během komplexní stavební úpravy náměstí Svobody. V okolí bodu 48°44'28.45"N, 16°45'19.448"E-WGS-84 byly zjištěny základy cihlového objektu ve tvaru pravidelného osmiúhelníku o délce strany cca 2,7 m (obr. 132). V severozápadní části je umístěn vstup se schodištěm do podzemí. Ve směru hlavních světových stran jsou

v podzemní části na čtyřech stranách umístěny propustné otvory vyložené kamennými bloky. Polovina objektu byla zkoumána do úrovně 95 cm od skrytého povrchu. Další výzkum znemožňovala spodní voda. Výplň tvořila především stavební suť slabě smíšená s keramikou, sklem nebo zvřecími kostmi.

Ve spodní části okolo úrovně hladiny spodní vody byly nálezy velmi četné. Stavbu lze interpretovat zřejmě jako vodohospodářskou, neboť leží v místech s vysokou hladinou spodní vody, kudy v minulosti protékal potok. Keramiku z výplně objektu lze rámcově datovat od konce 17. stol. dále. Zánik stavby není jasný. Na veduté zobrazující valtické náměstí Svobody z konce 18. stol. (např. Lužný, Koukal 2001, obr. 8) však není tato stavba vyobrazena.

Polní ulice, č. p. 243. Vrcholný středověk. Město. Záchranný výzkum.

Dne 4. 6. 2009 byl během hloubení základu pro opěrnou zídku u rodinného domu ve Valticích v Polní ulici č. p. 246 (48°44'24.982"N, 16°45'30.737"E-WGS-84) zjištěn výskyt vrcholně středověké keramiky a kamenných přeslenů. Patrně se jedná o rozsáhlou kulturní vrstvu.

Polní ulice, p. č. 2550/29, 2550/23 a 1129. Vrcholný středověk. Město. Povrchový sběr.

Na uvedených parcelách v okolí t. č. rozestavěného rodinného domku byl zjištěn rozrušený středověký objekt s četným výskytem vrcholně středověké keramiky. Dále liniový výkop od domu narušuje několik situací se silně vypálenými objekty (patrně hrnčířské pece). Ve výkopu a jeho okolí se nachází značné množství keramického materiálu (obr. 133). Stavba proběhla bez zajištění archeologické památkové péče.

František Trampota

Literatura

- Lužný, J., Koukal, V. 2001:** P. Norbertus Adamus Boccius, kněz, lékař a botanik – nejvýznamnější osobnost města Valtic v 18. a v počátku 19. století. In: E. Kordiovský (ed.), *Město Valtice*, 246–255.

Resumé

Valtice (Břeclav dist.), Square Svobody. Modern period. Town-Water management building. Salvage excavation.

Valtice (Břeclav dist.), Polní street no 246. High Middle Ages. Town. Salvage excavation.

Valtice (Břeclav dist.), Polní street, plots 2550/29, 2550/23 and 1129. Late Middle Ages. Town. Disturbed archaeological site. Field survey.

Vranov nad Dyjí (OKR. ZNOJMO)

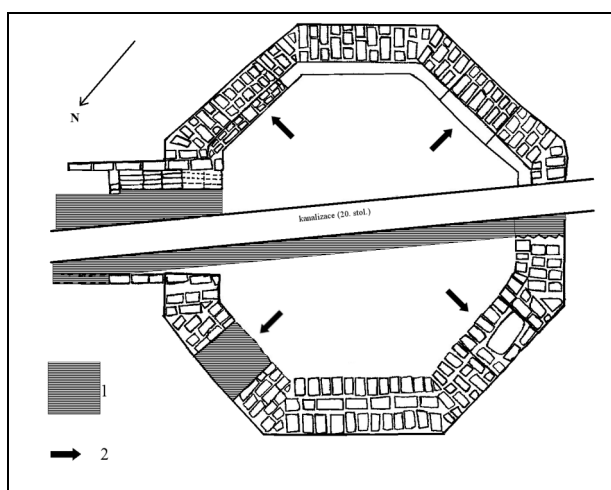
Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

V druhé polovině měsíce října proběhl rychlý záchranný archeologický výzkum v interiéru kostela ve Vranově nad Dyjí. Byl vyvolán výkopovými pracemi při stavbě odvětrávacích kanálů a podlahového topení. Tyto výkopy porušily čtrnáct hrobů datovaných rámcově

Obr. 131. Určice. Potencionální vstup do určického „podzemí“ z jednoho ze sklepů.

Abb. 131. Určice. Der potentielle Eingang in den „Untergrund“ von Určice aus einem der Keller.

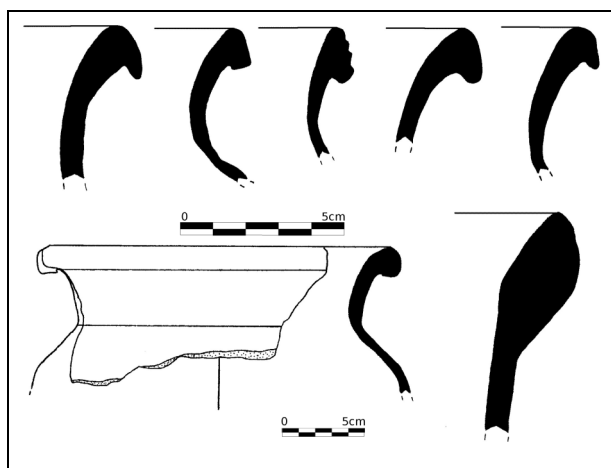
Obr. 132. Valtice. Půdorys zkoumané stavby. 1: destruovaná část zdiva. 2: šipka označující podzemní otvor.

Abb. 132. Valtice. Ground plan of examined building. 1: destroyed parts of the wall. 2: arrow marking underground outlets.

Obr. 134. Vranov nad Dyjí. Medailon z hrobu H6.

Abb. 134. Vranov nad Dyjí. Medaillon aus dem Grab H6.

Obr. 133. Valtice. Příklad středověké keramiky.

Abb. 133. Valtice. Example of medieval pottery.

do novověku. Ve dvou případech se na základě movitého inventáře (medailonů) podařilo tuto dataci zpřesnit na 18. stol. Výkopy byly vedeny podél stěn lodi kostela a napříč presbytářem. V prostoru presbytáře bylo zdokumentováno deset hrobů. Na nejčestnějším místě, uprostřed presbytáře, byly uloženy ostatky duchovního. Jeho hrob byl také nejbohatší, obsahoval i zbytky kněžského roucha.

Při severní stěně lodi se nacházela do skalnatého podloží vysekaná jáma, v níž byly uloženy části staré kamenné podlahy a omítnuté architektonické prvky. Další architektonické články, nesoucí polychromní malbu, byly nalezeny zazděné v základech druhého pilastru, přizdřeného k severní stěně kostela.

David Humpola

Resumé

Vranov nad Dyjí (Bez. Znojmo), Kirche Nanebevzetí Panny Marie. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

VYSOKÉ POLE (OKR. ZLÍN)

„Klášťov“. Doba středohradištní. Hradiště. Zjišťovací výzkum.

Preventivní archeologický průzkum hradiska Klášťov byl proveden metodou sběrů pomocí detektoru kovů jak v areálu hradiska, tak i na svazích pod opevněním. Cílem průzkumu bylo vyzvednutí co největšího počtu kovových předmětů na kritických plochách ohrožených hledači pokladů. Podařilo se vyzvednout a geodeticky zaměřit přes 200 železných předmětů ze středohradištního období. Inventář nálezů zahrnuje např. nože, srpy, radlice či krojidla, klíče, kování z vědra, výhňové lopatky, překvapil také nález 90 cm dlouhé obouruční pily a kosy. Militaria byla zastoupena především několika ostruhami s ploténkami a sekerami (bradatice), včetně nálezů několik šipek. Za pozornost stojí objev olověného ingotu.

Ivan Čižmář

Resumé

Vysoké Pole (Bez. Zlín), „Klášťov“. Mittlere Burgwallzeit. Burgwall. Suchgrabung.

VYSOKÉ POLE (OKR. ZLÍN)

"Klášťov". Doba středohradištní. Hradisko?, kulturní areál?. Zjišťovací výzkum.

Na podzim 2009 proběhl ve spolupráci s archeologem zlínského muzea detektorový zjišťovací průzkum na jižním a jihovýchodním svahu Klášťova (kóta 753 m), tedy mimo opevněný areál pravěkého hradiska z doby KLPP a předpokládané kulturní místo ze střední doby hradištní. Bezprostředním podnětem k výzkumu bylo zjištění terénních stop po nelegálních hledačích v prostoru horního svahu pod jihovýchodním obvodem hradiska.

Kromě několika nálezů recentního stáří byly získány také zlomky železných, většinou blíže neurčitelných předmětů souvisejících pravděpodobně se slovanským osídlením na vrcholu Klášťova. Jejich poloha byla určena pomocí GPS souřadnic. Předměty, uložené v hl. od 5 do 20 cm pod povrchem, zřejmě v některých případech nelze spojovat pouze se splachy z výše položených míst, kde je dochováno pravěké opevnění v podobě valu, neboť byly nalezeny ve větší vzdálenosti od lokality (mj. dobře zachovaný železný nož).

Jana Langová

Resumé

Vysoké Pole (Bez. Zlín), Klášťov. Mittlere Burgwallzeit. Einzelfunde. Suchgrabung.

VYŠKOV (OKR. VYŠKOV)

Hřbitovní ulice, hřbitovní kostel Panny Marie. Novověk. Sklep, zdivo a ojedinělé nálezy. Dokumentace.

V srpnu až září 2009 byl Muzeem Vyškova proveden záchranný archeologický výzkum na stavbě přístavby sociálního zařízení k hřbitovnímu kostelu Panny Marie, který býval součástí kapucínského kláštera, založeného r. 1617 kardinálem z Ditrichšteina. Zkoumaná plocha se nachází v jihozápadní části památkové zóny Vyškov, v nadmořské výšce 256–258 m. Na ZM ČR 1:10 000, list 24-41-15, se nachází mezi body 468:136, 470:135, 469:132 a 468:133 mm od Z:J s. č.

Při průzkumu výkopu základových pasů pro přístavbu sociálního zařízení u hřbitovního kostela Panny Marie byly zjištěny čtyři relikty zdiva a cihlová zeď o délce 16 m. Nalezené relikty se nacházely ve výkopech vedených kolmo na stávající budovu hřbitovního kostela. Byly široké 80–120 cm a protínaly základové pasy ve vzdálenosti cca 180 cm od obvodového zdiva kostela. K jejich výstavbě byl použit lomový kámen a cihly spojované maltou. Z náleзовé situace vyplývá, že šlo o jednu zeď, několikrát protnutou novými základovými pasy. Ve výkopu rovnoběžném s podélnou osou kostela se vyrýsovala cihlová zeď. Jak ukázaly další zemní práce na staveništi, šlo o obnaženou část pláště sklepa, jehož klenba byla následně narušena bagrem. Sklep měl obdélný půdorys (15,9 × 4,2 m) se dvěma k východu směřujícími zazděnými větracími šachtami a zavaleným zazděným vchodem v jižní části. Výška valené klenby ve vrcholu dosahovala 2,8 m. Sklep byl vystavěn z cihel spojených maltou. V severní části se zachovaly zbytky omítky. Ze zásepu nad sklepem pochází několik zlomků novověké keramiky.

Klára Rybářová

Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov), Hřbitovní Str.–Frau Maria Friedhofskirche. Neuzeit. Keller, Mauerung, Einzelfund. Dokumentation.

ZLÍN-ŠTÍPA (OKR. ZLÍN)

Kostel Narození Panny Marie. Novověk. Klášter. Záchraný výzkum.

Během výkopových prací okolo farního kostela ve Štípě byly u severní části chrámu odkryty, začistěny a zdokumentovány 4 kamenné zdi, které tvoří základy nedokončené stavby severní části kláštera, přiléhající ke stávajícímu kostelu. Stavba kláštera byla započata v roce 1616 a přerušena roku 1620. Poté byla rozebrána a ze stavby se dochovaly pouze základové zdi, které se projevovaly ještě v minulém století tím, že v místě základů byla tráva nižší než v okolí. Pozůstatky dalších kamenných zdí byly zjištěny také u severozápadního rohu a jižní stěny kostela a dále ve výkopu vedeném klášterním průjezdem.

Ivan Čižmář

Resumé

Zlín–Štípa (Bez. Zlín), Liebfrauenkirche. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (OKR. ZNOJMO)

Hradiště sv. Hypolita. Doba středohradištní. Hradiště, vnitřní fortifikace, sídliště, pohřebiště. Záchranný a předstihový výzkum.

Archeologický výzkum velkomoravského mocenského centra ve Znojmě–Hradišti vstoupil v r. 2009 do své 24. sezony. Především v posledních dvou letech se začal částečně vymykat z dlouhodobého „normálu“, který představovalo provádění hlavně drobných záchranných akcí v obci. K nim patřila archeologická šetření v rýhách přípojek vody, plynu, kanalizace a telefonu. V některých letech se na lokalitě podařilo uskutečnit i větší plošnou skrývkou, kterou vyvolala plánovaná a Odborem výstavby MÚ ve Znojmě schválená výstavba domu, garáže a hospodářského objektu. Na všechny tyto akce se vztahovala výjimka ze stavební uzávery, přijatá již v r. 1987. Archeologický výzkum zde však byl vždy omezen pouze na prostor budoucí stavby. Každý rok jsme se snažili odpovědně a svědomitě plnit všechny úkoly spojené s archeologickým dohledem nad významnou polykulturní lokalitou, ale bylo nám zcela jasné, že cestou náhodných, předem určených sondáží, nejruznějších rýh a jen omezených plošných skrývek, a také bez možnosti rozšíření v potřebných místech, nelze dost dobře zkoumat toto významné velkomoravské centrum. Vždy jsme si přáli mít možnost prošetřit již dříve vytypovaná místa méně dotčená středověkými až nedávnými terénními zásahy a stavbami, která by i v silně zdevastovaném prostředí průběžně stále osídleného výšinného hradiště a s minimálním hlinitým pokryvem skalního podloží mohla poskytnout více konkrétních dokladů o značném významu tohoto velkomoravského ústředí celé jihozápadní Moravy.

Po letech pečlivé práce, která přinesla řadu zajímavých výsledků se konečně od závěru roku 2007 školní výzkum katedry historie Pedagogické fakulty MU uskutečňovaný za významné podpory Nadačního fondu sv. Hypolita a sponzorů dočkal překvapivého objevu. Odkryv centrální, rozsáhlé nekropole s předpokládaným počtem více než 1500 hrobů, realizovaný v předpolí Hradiště při záchranném výzkumu na staveništi rodinného domu, vzbudil v řadách odborné i laické veřejnosti obrovskou a zcela zaslouženou pozornost s téměř naprostou podporou dalšího pokračování terénních prací (Klíma 2008; 2009; v tisku; Klíma, Kratochvíl 2009). Předkládaný příspěvek stručně představuje výsledky vědeckovýzkumné terénní práce na Hradišti sv. Hypolita v r. 2009. Kompletní zhodnocení činnosti celého archeologického týmu v roce 2009 dáváme do tisku v jiném samostatném článku (Klíma v tisku).

Výzkumná sezona r. 2009 se na velkomoravském výšinném Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě řídila, tak jako v minulých letech, základními pravidly zakotvenými v Dekretu MK ČR, opravňujícími PdF MU samostatně provádět archeologické výzkumy, dále z doporučení minulé odborné archeologické komise (16. 9. 2008) a také bohatými praktickými zkušenostmi získanými na tomto velmi složitém multikulturním nalezišti v průběhu 23 uplynulých výzkumných sezon.

Byla zahájena dvěma drobnými záchrannými akcemi již v měsíci dubnu a květnu. Celkem bylo realizováno

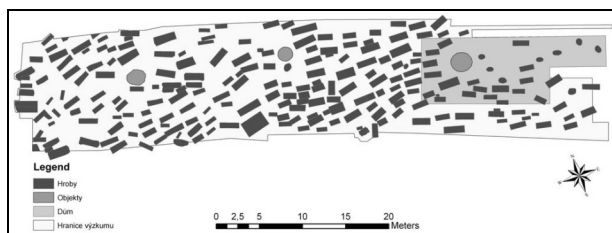
Obr. 135. Znojmo-Hradiště, pracovní záběr s pohledem na plochu od západu.

Abb. 135. Znojmo-Hradiště, Grabungsarbeiten, Blick von Westen.

pět výzkumů na ploše samotného hradiště i jeho předpolí. Hlavní výzkumná sezona se uskutečnila až v prázdninovém období a trvala od 5. 7. do 21. 8. 2009. Šlo opět o školní výzkum, který již našel pevné místo ve studijním programu nejen našich studentů, ale i studentů jiných fakult a vysokých škol. I když výzkumná sezona byla oficiálně v terénu ukončena, provedli jsme ještě v zářijovém a říjnovém termínu několik dalších drobných šetření. Vyčkali jsme nejvhodnějších podmínek vlhkosti půdy, a tím ideální čitelnosti jednotlivých zásahů do terénu. Uskutečnili jsme tak především prošetření a místy i jemné dobrání hrobových jam na pohřebišti. Soustředili jsme se hlavně na pečlivou prohlídku stěn hrobů a pátrání po všech možných úpravách. Hlavního prázdninového výzkumu r. 2009 na Hradišti ve Znojmě se zúčastnilo přes 110 spolupracovníků, kteří stejně jako v předchozích letech pracovali zcela zdarma.

Přehled a popis jednotlivých terénních výzkumných akcí na Hradišti sv. Hypolita.

Vlastní výzkum byl veden B. Klímou za aktivní spolupráce jeho žáků, absolventů a současně studentů rozšiřujícího studia archeologie na FF MU: L. Kratochvíla – zástupce vedoucího, J. Kováčíka (měření a digitalizace), M. Svobodové, P. Bastlové, P. Punčocháře, L. Bílka, V. Sedlákové a dalších. Na výzkumu úzce spolupracovali další odborníci, vysokoškolští učitelé, doktorandi a studenti. Lze jmenovat studenty a doktorandy Ústavu experimentální biologie PřF MU (5 antropologů – školící praxe – garant E. Drozdová), Ústavu antropologie PřF MU; dále Ústavu chemie PřF MU (2 konzervátoři po celou dobu výzkumu, kteří zde působili rovněž v rámci školící praxe – garant J. Příhoda), Mendelovy zemědělské univerzity – geodeti (garant M. Veselý a M. Matějčík), katedry archeologie FF UHK (5 studentů archeologie – školící praxe – garant R. Tichý a J. Kovárník). Dále v oblasti geofyzikálního měření na lokalitě aktivně spolupracovali kolegové z ÚAM FF MU (P. Milo), ve stejném oboru geofyziky také V. Hašek z firmy Geopek, v oboru paleobotanika vědeckopedagogický pracovník Západočeské univerzity v Plzni P. Kočár, z Technického muzea v Brně M. Hložek a speciální ošetření vzácného

Obr. 136. Znojmo-Hradiště, Plánek pohřebiště.
Abb. 136. Znojmo-Hradiště, Plan des Gräberfeldes.

nálezů provádí technička R. Pelíšková ze stejného pracoviště. Odebrané vzorky dřevěného roštu z vnitřní fortifikace (výzkum statek–stáj, viz níže) si k posouzení a analýzám dendrochronologického výzkumu převzal T. Kincl. Odborná posouzení v oblasti paleobotaniky poskytli rovněž pracovníci Mendelovy zemědělské univerzity (P. Pavloušek – vinná réva), RTG snímkování provedl M. Baláš z FSI VUT v Brně. Připravena je spolupráce s K. Stránským, I. Ptáčkou a I. Doleželem a jedním doktorandem ze stejného pracoviště při metalografických analýzách vybraných železných výkovek. Po převozu kosterního materiálu do Brna na PřF MU uskuteční stomatologický výzkum V. Šimeček a L. Šabatová. V. Šimeček aktivně spolupracoval při studiu chrupu obyvatel velkomoravských Mikulčic. Dále bude také na PřF MU proveden parazitologický výzkum (garant E. Drozdová).

1. Sonda ZEŽULA – garáž, záchranný výzkum.

Lokalizace: katastr. mapa 34-11-21, mapový list 7–6; (Z/J s. č. 290/68 mm).

Výzkum probíhal při samém východním okraji hradišské ostrožny o několika víkendech v dubnu a květnu r. 2009. Vyvolala jej přístavba garáže u rodinného domu manželů Zezulových. Skrývka proběhla klasickou cestou, ručním oddrňováním a následně prošpachtlováním poměrně mělkého hlinitého pokryvu skalního skeletu, a to pouze v omezeném prostoru budoucí stavby. Výzkumem se podařilo zachytit část okrajové sídlištní plochy s několika mělkými zásahy a nárožím slovanské (velkomoravské) obytné stavby. Zkoumaný prostor dosahoval rozměru pouhých 3 × 7 m. Jeho středem se navíc ve směru sever–jih táhl 40 cm široký výkop vodovodní přípojky, který zasahoval až do skalního podloží.

Výzkum na tak malé ploše nemohl přinést závažná zjištění. Jen doplnil mozaiku poznání tohoto prostoru Hradiště, skládanou po letech vlastně jen z podobných drobných šetření. Z nálezů lze jmenovat menší kolekci střepů velkomoravské keramiky s drobnou příměsí staršího i mladšího – středověkého materiálu, zvřecí kosti (prase, pes) a několik drobných nálezu (přeslen, šídlo).

2. Sonda STATEK – kanalizace, záchranný výzkum.

Lokalizace: katastr. mapa 34-11-21, mapový list 7–6; (Z/J s. č. –262/77 mm).

Výzkum se uskutečnil o víkendech v měsíci květnu a byl vynucen neudržitelnou situací v areálu proboštského statku. Budovy naší expedice jsou dosud, jako

dva poslední objekty na celém Hradišti, napojeny jen na kanalizační jímku, která nestačí. Celá lokalita se navíc nachází v ochranném pásmu zdroje pitné vody. Proto bylo třeba provést výkop kanalizace ze statku k ulici Křižovnické, kudy prochází trasa hlavní odpadní stoky. Rýha o šíři 60 cm byla vyhloubena mechanizací až do skalního podloží. Pod poměrně mocným souvrstvím navážek zde byl původní terén s kulturní vrstvou hodně porušen až na podložní skálu usazenými základovými pasy zdi stáje a rovněž širokým výkopem pro znojmské centrální vodovodní potrubí (šíře 250 cm). V útržcích poměrně slabé, šedočerné kulturní vrstvy nad skalním podložím a v několika porušených, do skály mělce zahluobených objektech (6 objektů) se podařilo zachytit pouze drobné střepy především velkomoravské keramiky.

3. Sonda STATEK – stáj „expozice“, záchranný výzkum.

Lokalizace: katastr. mapa 34-11-21, mapový list 7–6; (Z/J s. č. –259/77 mm).

V souvislosti se stavebními aktivitami Nadačního fondu sv. Hypolita a s dlouhodobým záměrem vybudovat ve vyhořelé a znovu postupně opravované stáji hospodářského traktu proboštských křižovníků s červenou hvězdou trvalou archeologickou expozici jsme v červenci přistoupili k provedení sondážního řezu pod podlahou tohoto prostorného stojícího objektu. Místo se nalézá na samotném rozhraní vnitřního velkomoravského hradu a jeho opevněného předhradí. Kryje se s linií pravěké, velkomoravské a následně také dnes ještě místy stojící renesanční fortifikace (hradby a příkopu). Provedený řez (3 × 10 m), vedený 40–60 cm hluboko až na skalní podloží, upřesnil informace o konstrukci pravěkého valu z mladší doby bronzové i jeho následném využití a úpravě v době 9.–10. století. Tehdy byl k vnitřní části pravěkého valu připojen násep s dřevěným zpevněním, z něhož se však pod podlahou stáje dochovala pouze jedna vrstva roštu–kulatiny o průměru 6–9 cm. Vzorky z větších kusů byly po kompletním zdokumentování odebrány a připraveny pro dendrochronologická měření. Čelo fortifikace zpevněné velkými kamennými bloky se nacházelo v těsné blízkosti východního okraje příkopu, vysekaného ve skále. Výzkum jsme zde však nemohli protáhnout dále západním směrem. Překázela zeď stáje a za ní stojící funkční hospodářské objekty vlastníka sousední parcely. O podobě alespoň východní poloviny příkopu máme však již jistou představu díky menšímu zjišťovacímu výzkumu nárazově prováděnému v několika minulých letech v prostoru ležícím přibližně 30 m severněji. Předpokládáme proto, že příkop u popisovaného místa šetření měl podobné parametry (hloubku až 3 metry a šířku minimálně 5–6 m). Funkční musel být ještě v 18. století, ale následně, se ztrátou svého významu, byl postupně zcela zavezen. Pod podlahou stáje byl naposled v polovině 19. století terén srovnán a hlinitý i kamenitý materiál z pravěké i velkomoravské hradby tak byl vlastně z velké části odstraněn, rozveden a nahrnut

právě do zmiňovaného příkopu. Z dochované báze západní části fortifikace jsme vyzvedli téměř výlučně keramický materiál mladobronzového stáří a z východní části hradby zase především keramiku i několik drobných kostěných a železných předmětů velkomoravského původu. Rovněž charakter hlíny byl ve východní a západní části fortifikace zcela odlišný. Pravěká (západní) část se vyznačovala navrstveným materiálem, tvořeným hnědozemí, spraší, drobným i hrubším kamenným štěrkem a kameny. Slovan-skou (východní) polovinu fortifikace, vlastně zbytek týlové části hradby, tvořila jemná až prašná šedo-černá hlína s kameny a uhlíky okolo jedné dochované vrstvy dřevěného roštu. V blízkosti východního okraje několika zbytků dřevěného roštu se do podložní skály ostře zahluovalo (23 cm) pravoúhlé ná-roží velkomoravského sídlištního objektu. I zde byl ovšem výzkum omezen východní zdí stojící stáje.

4. Sonda HERICH – stavba rodinného domu, záchranný výzkum.

Lokalizace: katastr. mapa 34-11-21, mapový list 7-6; (Z/J s. č. –252/80).

Jedná se o hlavní a dosti rozsáhlý výzkum na ploše 13×25 m (325 m^2) v areálu opevněného předhradí. Měl se uskutečnit již v loňském roce (2008), ale stavebníkovi se nepodařilo vyřídit si včas všechna potřebná povolení a následně ani neodstranil stojící staré stavení s hospodářskými objekty. Asanace proběhla až v jarních měsících r. 2009. Teprve poté jsme na volné ploše mohli ihned přistoupit k přípravě záchranného výzkumu. Uskutečnil se v průběhu července a 1. 8. byla celá parcela předána stavebníkovi. Terénní situace zde byla velmi nepříznivá. Skrývka mělkého hlinitého pokryvu skalního podloží byla provedena ručně. V severní polovině kryla skálu pouze slabá hlinitá a dokonale promíchaná (převrácená) vrstva o mocnosti 5–40 cm. Novověký materiál se běžně objevoval až na podložní skále. Přesto jsme dokázali na ploše zachytit porušený a do skály 20–30 cm zasekaný velkomoravský dům se zbytky kamenné pece v severozápadním rohu a dále drobné pozůstatky základového zdiva obytného novověkého stavení, postaveného před r. 1850. K němu patřil i ve skále zasekaný sklípek. Nejvýraznější stopy však náležely stavebním zbytkům posledního (asanovaného) stavení, vybudovaného těsně po r. 1850.

5. Sonda ŠOBA – úpravy zahrady (terasy), záchranný a předstihový výzkum.

Lokalizace: katastr. mapa 34-11-21, mapový list 7-6; (Z/J s. č. –223/98).

Výzkum na lokalitě probíhal ve dvou samostatných etapách. Nejprve o víkendech, ještě v jarních měsících r. 2009, v těsném jižním sousedství novostavby manželů Šobových, a to na okraji terasy, kde majitelé zahájili přípravu stavby ohradní kamenné zídky se základy dosahujícími sprašového podloží. Stavebník ochotně povolil archeologům provést nejprve

Obr. 137. Znojmo-Hradiště, zastoupení hrobů s nálezy v r. 2009.

Abb. 137. Znojmo-Hradiště, Anteil der Gräber mit Beigaben in 2009.

drobné zjišťovací sondážní řezy, vedené v pravidelných intervalech přibližně po 100 cm severo-jihním směrem kolmo k novostavbě. Ty zachytily 17 hrobových celků, které byly následně odkryty, prošetřeny a zdokumentovány. Řidší skladba kostrových hrobů zde však již dokládala blížící se východní okraj této velké nekropole. Po provedení prvním výzkumu jsme byli stavebníkem p. Šobou přímo vyzváni k tomu, abychom navázali na loňské práce a pokračovali v terénním výzkumu objeveného pohřebiště na jeho parcele (terase) dále západním směrem. Při postupném, snímání půdy strojem přibližně do hloubky 30–35 cm se podařilo zachytit mělké dětské hroby, jejichž dno hrobové jámy nezasahovalo do sprašového podloží. Opět jsme také zjistili, že téměř celá severní polovina každé terasy je poškozena orbou a zde situované hroby nesou jasné stopy porušení. Samotný severní zářez terasy je kryt minimální vrstvou hlíny o mocnosti pouhých 12 cm. Navíc jsme zjistili, že směrem k vrcholu nízkého návrší se místy mění i charakter spraše. Ztrácí svoji jemnost a naopak se v ní množí vápenité i železité (?) hrudky. Místy se objevují i větší plošné čočky těžší jílovité hlíny. Vzorky zeminy, odebrané pro zjištění přesné klasifikace, v současné době studuje geolog Jihomoravského muzea ve Znojmě J. Šmerda. Následné seškrábnutí a začištění skryté plochy jsme provedli již ručně. Celá výzkumná plocha má rozměry přibližně 23×12 m, (275 m^2). Ve žluté spraši se většinou zřetelně rýsovaly zásypy celkem 96 kostrových hrobů a jednoho kruhovitěho objektu (obr. 135, 136).

Ve zmíněných 96 hrobech byly uloženy ostatky 96 pohřbených jedinců. Spolu s výzkumy ze sezon 2007 a 2008 tvoří celková prozkoumaná plocha pohřebiště 792 m^2 , na které bylo zdokumentováno celkem 236 hrobů, obsahujících 248 pohřbených jedinců. Při vyjádření hustoty hrobů na skryté, předpokládáme, že stále spíše na okrajové části plochy pohřebiště, by se jeden hrob nalézal na ploše asi $3,36 \text{ m}^2$. Hustota hrobů je tedy velmi vysoká a jejich uložení se v některých částech již přibližuje řádovému uspořádání (obr. 136).

Také výbava hrobů je poměrně bohatá. V celkem 70 hrobech (z 96 prozkoumaných v r. 2009, což se rovná 73%) jsme zachytili hrobovou výbavu (obr. 137). Nejčastějšími nálezy byly železné nožky, ale také např. korálky, bronzové, stříbrné i zlatené náušnice, bronzové prstýnky, přesleny a nádoby. Z jednoho dětského hrobu bylo vyzvednuto celé slepičí vejce. Objevili jsme rovněž dva bojovnícké hroby s ostruhami, garniturami opasků a sekerami, jakož i kostru uloženou ve skrčené poloze na pravém boku.

Přibližně uprostřed skryté plochy jsme prošetřili v půdorysu kruhovitý a do sprašového podloží mísovitě asi 30 cm zahloubený objekt o průměru přibližně 2 m, v jehož zásypu se objevily uhlíky, několik drobnějších zlomků kostí a střepy keramiky ze tří nádob. Objekt byl v rámci části pohřebiště dominantní. Kolem něj se nalézal prostor bez hrobů. Podobný objekt jsme zachytili i v r. 2007 a v r. 2008. Všechny byly od sebe vzdáleny asi 20 m (viz obr. 85). Jejich celková nálezová situace nám dovolila vyjádřit představu o jistém pietním místě, na němž se shromažďovali pozůstalí, snad svázání přibuzenskými vztahy s početnější skupinou pohřbených. Předpokládáme, že naznačenou hypotézu v brzké době potvrdí výsledky prováděných analýz DNA.

Jsme přesvědčeni o tom, že závěr tohoto příspěvku bude vzhledem k významu informací nejlépe prezentován cestou odcitování dvou nejdůležitější odstavců (tj. částí) „Zápisu z jednání archeologické komise“. Zápisu, který byl účastníky jednání dne 6. 9. 2009 po přečtení a doplnění jednomyslně schválen.

Členové komise konstatovali, že všechny provedené výzkumy a šetření byly uskutečněny standardními metodami na vysoké profesionální úrovni a naprosto splnily svůj cíl i očekávání. Do výzkumu se aktivně a velmi ochotně zapojila řada odborníků z různých pracovišť. Byla tak navázána úzká interdisciplinární spolupráce, která bude dále pokračovat. Členové komise vyzdvihli finanční nenáročnost výzkumů, které jsou optimálně propojeny s výukovým procesem na vysoké škole, a také velmi dobré, efektivní hospodaření s prostředky. Při jakékoliv jiné organizační formě by tak náročné výzkumy, jaké jsou archeologickým týmem prováděny na Hradišti sv. Hypolita, představovaly pro oprávněnou organizaci obrovskou finanční zátěž (letošní sezona si společně s vybudováním nové laboratoře vyžádala přibližně 450 000,- Kč, hrazených především Nadačním fondem sv. Hypolita). Za zabezpečení výzkumů vyslovili velký dík zástupcům NF sv. Hypolita, za podporu výzkumu poděkování vedení PdF MU, sponzorům (Krajský úřad Jihomoravského kraje, Městský úřad ve Znojmě) a všem spolupracovníkům za velmi dobře odvedenou práci v terénu i při prvotním zpracování a ošetření nálezů v nově vybudované a vybavené laboratoři. Pochvalně se členové komise vyjádřili také o všech formách prezentačních aktivit, k nimž v posledních týdnech přibývaly i budované a vkusně upravené paravány.

Členové komise doporučili:

- pokračovat ve všech záchranných výzkumech a předstihových akcích, a tak dále dobře zabezpečovat archeologickou ochranu i dohled nad kulturním dědictvím na lokalitě a v jejím zázemí
- pokračovat ve výzkumu pohřebiště především v místech ohrožených stavební činností a také dále západním směrem s cílem zjistit jeho rozsah
- dále rozvíjet interdisciplinární spolupráci s domácími i zahraničními odborníky; výsledky výzkumů na Hradišti postupně zpracovávat nejen do podoby nálezových zpráv, ale i dalších publikačních výstupů. (Katalog velkomoravského pohřebiště za r. 2008 je již v základní podobě k dispozici)

Bohuslav F. Klíma

Literatura

Klíma, B. 2008: Znojmo (okr. Znojmo), Hradiště sv. Hypolita. *Přehled výzkumů* 49, 461–463.

Klíma, B. 2009: Jedinečný archeologický objev na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě. *Sborník prací Pedago-*

Tab. 1. Znojmo-Hradiště, tabulkový přehled nálezů v hrobech r. 2009.

Taf. 1. Znojmo-Hradiště, Funde in Gräbern.

Druh nálezu	Počet ks	V počtu hr.	%
Nože	30	27	28
Ostruhy	4	2	2
Přezka opasku	0	0	0
Přezka a garnitura ostruh	2	2	2
Keramické střepy v zásypu	36	36	38
Hroty šípů	2	2	2
Sekera	2	2	2
Srp	1	1	1
Břítva	2	2	2
Vědro	2	2	2
Náušnice	70	28	29
Korály	81x	7	7
Náhrdelník	2	2	2
Neidentif. Fe předměty	9	8	8
Fe kroužky	5	2	2
Starší předměty z hrobů	2	1	1
Gombík – sklo	4	3	3
Lastura	13	11	11
Prsten	10	8	8
Rolníčka	3	3	3
Nádoba	29	26	27
Vejce slepičí	9	9	9
Ocílka	3	3	3
Organický materiál	9	8	8
Přeslen	1	1	1
Příloha masité potraviny	3	3	3
Rohovcový úštěp	4	2	2
Fragment textilu	1	1	1
Zrnka – obilky, semena	x	6	6
Zrnka vinná réva	x	4	4
Kámen v zásypu hrobu	x	19	19
Drobná zvířata v hrobech	4	4	4

gické fakulty Masarykovy univerzity, řada spol. věd č. 23, 3–14.

Klíma, B. v tisku: Zhodnocení práce archeologického týmu na výzkumu r. 2009 ve Znojmě–Hradišti. *Sborník Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada spol. věd č. 24.*

Klíma, B., Kratochvíl, L. 2009: Znojmo (okr. Znojmo), Hradiště sv. Hypolita. *Přehled výzkumů 50*, 450–455.

Resumé

Znojmo (Bez. Znojmo), Hradiště, Frühmittelalter (9.–10. Jhr.). Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung und geplante Grabung.

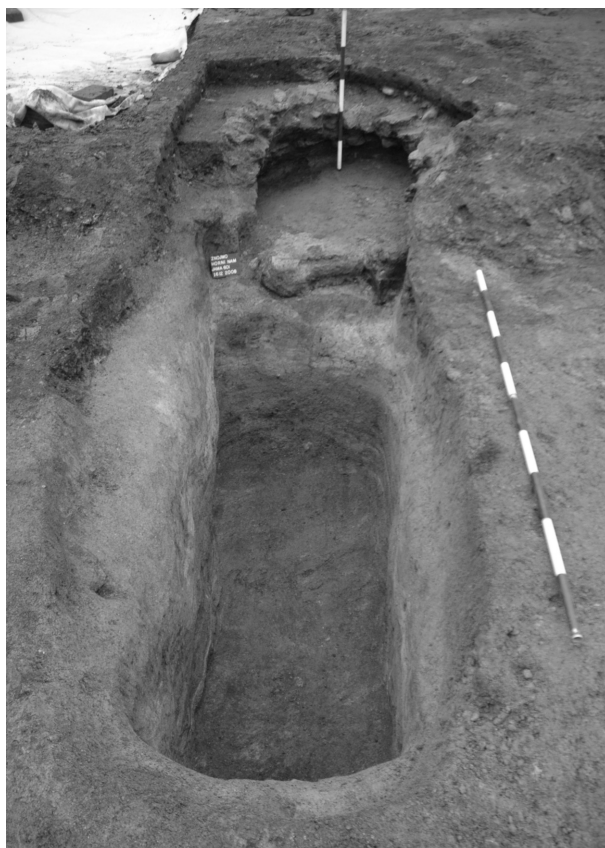
ZNOJMO (OKR. ZNOJMO)

Horní náměstí, Vlkova ulice. Středověk, novověk. Město, pohřebiště. Záchranný výzkum.

Již od poloviny listopadu 2008 byl v souvislosti s rekonstrukcí povrchů a inženýrských sítí v prostoru Horního a Václavského náměstí a dále ulic Vlkova, Přemyslovců, Úvoz a Velká Františkánská ve Znojmě zahájen doposud nejrozsáhlejší záchranný archeologický výzkum v samotném centru historického jádra města prohlášeného Městskou památkovou rezervací. Tato stavba nazvaná „Regenerace historického jádra města Znojma“ však svým největším objemem prací probíhala zejména v první polovině roku 2009.

Záchranný archeologický výzkum prozkoumal téměř celou plochu Horního náměstí, kde bylo do dnešní doby prozkoumáno několik set zahluobených objektů a bezpočet sídlištních vrstev, včetně 24 hrobů a pohřbů z různých období (viz kapitola Eneolit, Doba bronzová, Doba železná).

Podstatnou část nálezů však na Horním náměstí tvoří dochovaný sled kulturních vrstev a početné zahluobené objekty z období závěru fungování znojmského údělu, tedy z 12. století. Ve zkoumaném prostoru se tehdy rozvíjela sídelní aglomerace v předpolí znojmského hradu, jako centra údělu. Prostor náměstí, který má až do současnosti nepravidelně trojúhelníkovitý tvar, byl dán dvěma významnými obchodními cestami. Severní hranici náměstí vymezila cesta na Prahu, jižní pak významná cesta na Vídeň a Brno. Východní strana náměstí zůstávala otevřená a odtud se do prostoru náměstí vlévalo mezi cesty intenzivní osídlení. Tuto intenzitu osídlení dokládá až 40 cm mohutná kulturní vrstva a především početné zahluobené objekty výrobního charakteru, přičemž mezi nejvýznamnější patří velké pece s kamennými kopulemi a předpecními jámami (obr. 138). Absence kolonizační keramiky z první poloviny 13. století naznačuje, že starší osídlení a zástavby byly v tomto období asanovány, došlo k planýrce a vytyčení vlastních středověkých parcel a v rámci založení města byl vymezen prostor tohoto náměstí a nově byla založena východní fronta domů. Nálezy z 12. století reprezentuje doposud největší soubor keramiky a dále osteologický materiál, početné železné a v menší míře i bronzové předměty. K nejdůležitějším nálezům z objektů jistě patří drobné stříbrné denárové ražby, větší měděná mince možné byzantské proveniencie a bronzový prsten se skleněnou perlou z tmavě modrého skla

Obr. 138. Znojmo, centrum města. Pohled na kompletně prozkoumanou pec s předpecní jámou.

Fig. 138. Znojmo, the town centre. View of a completely excavated kiln with a pit in front of the kiln.

s bílými očky. Ten patří k doposud nejluxusnějším předmětům tohoto období ze Znojma. Ve zúžené části náměstí pak byly zjištěny pouze drobné objekty v podobě žlábků a kulových jamek, které snad mohou dokládat volný prostor tržiště. V neposlední řadě důležitým nálezem je skupina tří kostrových hrobů v rakvích z tohoto období, která se s největší pravděpodobností nacházela u zmiňované cesty na Prahu a společně s dalším kostrovým hrobem z předešlých výzkumů vymezuje možný pruh této komunikace, kterou se však archeologicky prokázat nepodařilo. Z nálezů vrcholného středověku a novověku z Horního náměstí je třeba jmenovat odkrytí kamenných základů pro středověké centrum nezbytné kašny a původního místa hanby, ponížení a utrpení – středověkého pránýře, jehož jedna dochovaná nadzemní část byla následně nalezena v muzejním lapidáriu.

Ulice Přemyslovců, Úvoz a Velká Františkánská ulice. Středověk, novověk. Město, pohřebiště, areál kláštera. Záchranný výzkum.

V další stavební etapě byl záchranný výzkum prováděn na ulici Přemyslovců. Po odstranění staré dlažby a při snižování terénu bylo jeho cílem zdokumentovat a zejména zachovat a nedovolit zničení nalézáných základů minoritského kláštera. Budova původně minoritského, později františkánského kláštera byla vystavěna v průběhu 13. století. Řád minoritů se zde, v prostoru v bezprostřední blízkosti před vchodem do královského hradu, usídlil již od konstituování Znojma na královské město.

Ve druhé polovině 13. století se tu usadila i ženská větev řádu–klarisky. K postupnému rozvíjení kláštera docházelo až do jeho zrušení za josefínských reforem v 80. letech 18. stol. Dále pak, zejména za napoleonských válek, budovy bývalého kláštera chátraly a v první třetině 19. století bylo rozhodnuto o jeho zásadní přestavbě do podoby věznice, která byla později zčásti upravena jako obydlí sociálně slabým vrstvám znojemských obyvatel. Část opuštěných budov klarisek se již od 19. století stala sídlem německého gymnázia.

V největší části odkryté ulice Přemyslovců se tedy podařilo výzkumem zjistit původní největší jižní a jihozápadní hranici tohoto klášterního komplexu. Popsána a zdokumentována byla vnější obvodová zeď a několik dalších vnitřních budov či místností, včetně zbytků dvou vydlážděných venkovních prostor (obr. 139). Zajímavou a nečekanou archeologickou situací byl nález původní hradební zdi znojemského hradu, ke které se později připojovala vnější zeď minoritského kláštera. Pravděpodobně zde byla umístěna i věžovitá stavba, jejíž půdorys byl také zčásti odkryt.

Ve volných prostorách mezi zdmi a po odstranění navážek stavební suti se v několika místech objevila starší, stavbou kláštera neporušená situace se středověkými hroby (12. stol.) a pod jejich hrobovými jámami také s objekty ze starší doby bronzové (viz kapitola Doba bronzová). Vzhledem k průběhu stavební činnosti a její zvolené metodice nebyla u většiny zdí zjištěna základová spára. V prostoru umístění podzemních kontejnerů před budovou obchodní akademie byl ručně snižován terén i pod zdokumentovanou dlažbou kláštera. Zde byly rovněž nalezeny zmíněné středověké hroby a jedna pravěká zásobní jáma. Je tedy velmi pravděpodobné, že některé neporušené starší archeologické situace, situované ve větších hloubkách, bude možno v budoucnu prozkoumat i při dalších záchranných výzkumech v tomto prostoru.

Václavské náměstí. Středověk, novověk. Město, pohřebiště, areál kostela. Záchranný výzkum.

Po přesunutí stavební činnosti z Horního náměstí na Václavské se pozornost záchranného výzkumu soustředila především na dokumentaci dříve neporušených ar-

Obr. 139. Znojmo, centrum města. Pohled na část ulice Přemyslovců během výzkumu.

Fig. 139. Znojmo, the centre of the town. View of the part of the Přemyslid's street during the excavation.

cheologických situací spojených s rozsáhlým pohřebištěm z mladohradištního období. Zejména v severní části Václavského náměstí se mezi recentními zásahy podařilo zachytit plošně největší část pohřebiště s několika úrovněmi zahloubení jednotlivých pohřbů a často bylo sledováno i jejich vzájemné narušení způsobené nejspíše nedostatkem místa na nekropoli. V jižní části náměstí již byly jednotlivé pohřby nacházeny silně narušené a nekompletní. Celkem bylo v terénu rozlišeno 173 pohřbených jedinců.

V poměrně výrazném procentu případů se podařilo identifikovat i mírně odlišný zásah hrobové jámy do terénu, který byl často lemovaný úzkou hnědou vrstvičkou – pozůstatkem rakve. Všechny druhotně neporušené hroby byly orientovány ve směru západ–východ, hlavou k západu. Pohřbení leželi v natažené poloze na zádech s rukama podél těla, případně s jednou nebo oběma rukama přeloženýma přes pánevní kost. V minimálně jednom případě byl nalezený dvojhrob dospělé osoby s dítětem. Žádná výraznější jiná nestandardní úprava hrobu nebyla pozorována. V zásypech hrobových jam se vyskytovaly vedle větších či menších kamínků pouze zlomky mladohradištní keramiky. Většina hrobů byla bez nálezů. Jen v několika z nich se našly běžné předměty osobní výbavy. Nejvíce se nacházely tzv. esovité záušnice, uložené v párech po obou stranách lebky. Nejvíce v jednom hrobu byly nalezeny čtyři takové ozdoby větších průměrů obilouku.

Z dalších nálezů je třeba zmínit několik prstenů, většinou jednoduchých páskových, případně tyčinkových. V jednom případě se našel i luxusnější prsten s vložkou z drahého kamene. V jednom dětském hrobě se nacházel náhrdelník z malých jednoduchých korálků ze žluté skelné pasty, které byly roztroušené kolem lebky a mezi žebry. Jediná nalezená mince, která bezpečně pochází z hrobu, ležela mezi koleny nebožtíka. Na základě těchto nálezů řadíme vrchol pohřbívání na této nekropoli do 12. století. Tento údaj bude dále zpřesněn následným zpracováním a odborným vyhodnocením tohoto pohřebiště.

Zajímavá nálezová situace byla pozorována v severní části náměstí. Ve dvou obdélných jámách zde byly nalezeny druhotně přemístěné lidské pozůstatky z výše zmíněného pohřebiště. Celkem se jednalo o minimálně 150 až 200 jedinců. Může jít o pozůstatky hrobů narušených pozdější výstavbou kostela sv. Petra a Pavla o několik metrů dál jižním směrem, kde byly ostatně odkryty částečně zachované základy této sakrální stavby. Písemná zmínka o tomto kostele je v archivu města z roku 1420. Po celé 15. století mělo na tento kostel patronát město Znojmo a kolem r. 1500 či krátce poté se dostal tento kostelík do rukou louckého opata a stal se filiálním ke kostelu sv. Mikuláše. Tento vztah po půlstoletí zanikl a v dalších desetiletích následovalo několik oprav a renovací financovaných městem. Koncem 80. let 16. stol. bylo povoleno evangelickému faráři dr. Martinu Schwarzbergerovi vystavět si ve volném prostranství u západního průčelí kostelíku obytný dům. Musel však zde nechat volný průjezd do nynější ulice Veselé. Dalším plánem městské rady bylo, aby byl kostelík nově zaklenut a zarovnan s novým domkem. Tak vznikl zvláštní renesanční dům napojený na kostel, který měl v přízemí volný průjezd. K úplné de-

Obr. 140. Znojmo, centrum města. Celkový pohled na severní část Václavského náměstí s kostelem sv. Petra a Pavla.

Fig. 140. Znojmo, the centre of the town. General view of the north part of Václav square with St. Peter and Paul Church.

molici kostela došlo v roce 1840, kdy tím vzniklo Petrské náměstí (nyní Václavské) na téměř totožném půdorysu jako dnes. Oproti dnešnímu stavu byla pouze do popředí vysunuta ona západní fronta s pozůstatkem zmíněného renesančního domu evangelického faráře Schwarzbegera a několik dalších budov (historie zpracována podle ústního sdělení J. Kacetla).

Archeologickým výzkumem se podařilo přesně lokalizovat a zdokumentovat půdorys lomeného polygonálního presbytáře se třemi opěrnými sloupy a částečné základy západního průčelí kaple sv. Petra a Pavla (obr. 140). Čtvrtý opěrný sloup byl již recentně porušený a identifikovat se dal pouze na základě části kamenné destrukce. Zjištěné rozměry kostelíku byly 18,5 m na délku a cca 10 m na šířku v prozkoumaném půdoryse. Ve vnitřní části kněžiště se u severní zdi nacházela cihlová obdélná hrobka s minimálně dvěma pohřby, která byla zčásti narušena v pozdějším období jámou na vápno a druhotně dozděna. Kamenná destrukce v jednom z řezů může naznačovat původní umístění hlavního oltáře.

V části náměstí, na okraji zkoumané plochy, se dokonce podařilo zdokumentovat i bývalou západní frontu zmíněných renesančních domů napojených na kostel. Dřívější prostor průchodu do ulice Veselé byl tedy mezi těmito domy a západním průčelím kostela široký pouhých cca 3,5 m.

Zdeněk Čižmář, Marek Lečbych

Resumé

Znojmo (Znojmo dist.), The Centre. A salvage archaeological excavation documented an important settlement and burial activity from the 12th century. Two hundred graves, many settlement levels and features including kilns were excavated. Furthermore, a High Middle Ages church, southern part of Minorite monastery, two fountains and medieval pillory were excavated.

ZNOJMO (OKR. ZNOJMO)

Veselá ulice 11, p. č. 184/4. Středověk, novověk. Město. Záchranný archeologický výzkum.

V průběhu srpna 2009 proběhl v ulici Veselá v MPR Znojmo výzkum vyvolaný stavebními úpravami v suterénu objektu. Při něm se podařilo v jihovýchodním rohu parcely prozkoumat stratigrafickou sekvenci středověkých a novověkých vrstev. Nejstarší obsahovala materiál ze čtrnáctého století. Mimo běžný keramický materiál byl objeven také kostěný hrací kámen.

David Humpola

Resumé

Znojmo (Bez. Znojmo), Veselá Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.